ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ —— ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ, ΤΗ 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1870 —— ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΑΤΕΠΕΙΓΟΝΤΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ.

Η ΑΙΤΩΛΙΑ. — Η ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. — ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ.

Nous avons parfois et bien malgré nous contrarié les sentiments de nos amis d'Athènes, en n'adoptant pas du premier coup leurs espérances patriotiques pour leurs frères d'Orient. Nous prenions la liberté de leur représenter que l'indépendance n'était pas pour les populations orientales la seule forme de l'amélioration, que l'important était de relever leur condition de quelque manière que ce fût, — de faire que les Chrétiens fussent partout supérieurs en nombre, en richesse, en instruction aux autres, et d'attendre l'effet naturel de cette supériorité.

SAINT-MARC-GIRARDIN.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 68.)

Β'.

Ὁ ἐπιβαλλόμενος ἵνα ἐγκύψῃ τῇ μελέτῃ τῶν αἰτίων ἀφ' ὧν αἱ ἐπαρχίαι αὗται εἰς τοσοῦτον περιῆλθον ἀβελτηρίας καὶ βαρβαρότητος, καὶ ἀπὸ ταύτης ἵνα ἐνδείξῃ τὰ προσφορώτατα πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ πάθους αὐτῶν μηχανήματα, ὅμοια πάσχει τοῖς χειρουργοῖς, οἵτινες, ἀνακαλύπτοντες τοῖς τε ἀμβλυωποῦσι καὶ δεισιδαιμονοῦσιν οἰκείοις καὶ συγγενέσι τὴν ἀληθῆ κινδυνώδη τοῦ πάσχοντος ἀσθένειαν, καὶ τὰ προσφορώτατα πρὸς θεραπείαν συμβουλεύοντες, βλέπουσιν αὐτοὺς δυσανασχετοῦντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ, παρ' οὐδὲν τιθεμένους τὰς εἰλικρινεῖς αὐτῶν παραινέσεις καὶ τὴν ἀπώλειαν πολυτίμων ὡρῶν, τρεπομένους εἰς διαπληκτισμοὺς καὶ φάρμακα γυναικῶν καὶ μαγγανειῶν ἐπιτηδεύματα. Ὁ λαὸς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἀποσκορακίσας ἀπὸ αἰώνων τὸν ἀπὸ τῆς ἐννόμου ἐργασίας τίμιον βίον, καὶ λακτίσας πρὸς τὴν σκαπάνην τοῦ γεωργοῦ καὶ τὸν ὄρυγα τοῦ μεταλλέως, κατέστη γάγγραινα τῆς Ἑλλάδος, λυμαινομένη καὶ διαφθείρουσα τὸ ἔθνος καὶ τὴν φήμην αὐτοῦ, καὶ, ὅπερ χείριστον, ἐπαπειλοῦσα καὶ αὐτὴν τῆς Ἑλλάδος τὴν ὕπαρξιν. Οἱ φίλοι τῆς Ἑλλάδος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἅπασα ἡ Εὐρώπη δὲν παύουσι παραινοῦντες τοῖς οἰκείοις τὸ πανακέστατον τῆς γαγγραίνης ταύτης φάρμακον, τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς σιδηροδρόμους, οἵτινες, φέροντες εἰς τὸ φανερὸν τὴν ὑποκρυπτομένην φαγέδαιναν, θεραπεύσουσιν αὐτὴν, ὡς τὸ σχαστήριον τοῦ χειρουργοῦ τὸ ἀνοῖγον τὸ ἀπόστημα, ὡς ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος ὁ ἀπανθρακῶν τὸ σεσηπὸς τῆς σαρκὸς, ἀπαλλάττει τὴν φύσιν τοῦ πύου καὶ τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτὴν μιάσματος, καὶ ἐπιφέρει τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν καὶ τὴν τοῦ πάσχοντος ἀνάῤῥωσιν.

Ἀλλ' ὁποία σύγχυσις, ὁποῖος γελοῖος ἅμα καὶ ἀξιοδάκρυτος κυκεὼν παθῶν καὶ μικροφιλοτιμιῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ βουλῇ, τῇ ὁμηγύρει ταύτῃ τῶν τε συγγενῶν καὶ οἰκείων τῆς πασχούσης πατρίδος! Ἡ φιλαυτία καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰ μικρὰ καὶ ταπεινὰ πάθη ἐπικρατοῦσιν ἐν αὐτῇ, κατακλύζοντα τὴν ἀσθενῆ τῶν ὀλίγων φρονίμων καὶ φιλοπατρίδων φωνὴν, οἵτινες, ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ καθήκοντος, μάτην ἀνίστανται πρὸς ταῦτα καὶ μάτην καταδεικνύουσι τὸν ἀληθῆ τῆς ὁμηγύρεως σκοπὸν, τὴν διὰ τοῦ σιδήρου ἴασιν τῆς ἀσθενούσης πατρίδος.

Ἐλπίζωμεν ὅμως ὅτι ἡ θεία πρόνοια, ἥτις ἐκ τοῦ χάους ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ ἐκ τοῦ ἐρέβους τὸν ἥλιον, εὐδοκήσει ἵνα τὴν μὲν διάνοιαν αὐτῶν φωτίσῃ, ταῖς δὲ καρδίαις ἐμβάλῃ μεγαλοφροσύνην τινὰ ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πατρίδος, ἵνα δυνηθῶσι σῶσαι καὶ συντελέσαι τὴν ἀναμόρφωσιν καὶ θεραπείαν τῆς μικρᾶς ταύτης γωνίας τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν μετὰ τοσούτων ἀναλωμάτων καὶ ταλαιπωριῶν εἴδομεν ἀναβιοῦσαν εἰς ἐλευθερίαν.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον, καὶ πρόσσχωμεν τῇ τῶν χειρουργῶν γνώμῃ, οἵτινες, ἐμπειρότεροι καὶ νοημονέστεροι ἡμῶν ὄντες, ἐνέπηξαν τὸν καθετῆρα πολὺ βαθύτερον ταῖς πληγαῖς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐμελέτησαν τὰ κατὰ τὸ πάσχον τοῦ ἔθνους μέλος ἐπιμελέστατα, καὶ τὰ ἄριστα ἡμῖν συμβουλεύουσιν.

Γ'.

Οἱ ἐπιχώριοι.

Τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ὑποδουλωθεῖσαν διέσωσεν ἀπὸ τῆς πανολεθρίας ἡ τῶν κατακτητῶν πρὸς αὐτὴν περιφρόνησις καὶ ἀμείλικτος δυσμένεια, ἥτις, ἀποστεροῦσα αὐτὴν τῶν κατὰ φύσιν πάσης ἐλευθέρας φυλῆς δικαίων, ὑπεξέκαιε τὸ ἔναυσμα τῆς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπης, ὅπερ, λανθάνον ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὸν θανατηρόφον τῆς δουλείας πέπλον, ἀνερρίπίσθη τέλος ὑπὸ τοῦ ζωογόνου πνεύματος τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος, καὶ ἀνέλαμψεν εἰλικρινὲς καὶ λαμπρὸν, ὡς ἀνατέλλουσι σήμερον ἀκέραιοι καὶ ἀνέπαφοι αἱ ἄλλοτε μὲν ὑπὸ τῆς ἡφαιστείας λάβας κατακλυσθεῖσαι, νῦν δὲ ἐξορυσσόμεναι ἀρχαῖαι πόλεις.

Ὁ πρὸς τὴν πατρῴαν θρησκείαν καὶ τὰ πάτρια ἔρως παρήγαγε καὶ διετήρησε τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸν δημογεροντικὸν τοῦ γένους

ὀργανισμόν. Ὁ καταδιωγμὸς ἔσωσε τὴν θρησκείαν, ἡ δὲ θρησκεία τὴν ἐθνικότητα[1].

Αἱ κατὰ τόπους κατασταθεῖσαι δημογεροντίαι, ἐμποδίζουσαι τὴν τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἡττηθέντων ἐπιμιξίαν καὶ συμμιγίαν, ἀνεχαίτισαν τὴν ἐπίδοσιν καὶ τὴν συντέλειαν τοῦ τῆς κατακτήσεως ἔργου μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἡ αὐτὴ δὲ ἀφορμὴ διετήρησε καὶ νῦζησε τὴν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔμφυτον τοῦ λαοῦ ἀγάπην, καὶ ἐγέννησε τὸν ἁρματωλικὸν βίον, ὅστις μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἔθνους. Διότι ἐπὶ δέκα ὅλους αἰῶνας πολλοὶ τῆς Ἑλλάδος λαοὶ ἔμειναν ἀδιαλείπτως ἐμπόλεμοι, διαφυλάξαντες εἶδος σχετικῆς αὐτονομίας· οἷοι οἱ Μανιῶται, οἱ κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου καὶ οἱ τῶν δυσμικῶν καὶ προσβορείων ἐπαρχιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὀρεινοὶ καὶ ἀρειμάνιοι λαοί, οἱ διαφυλάξαντες ἐν τοῖς ὄρεσι τὸ ἱερὸν τῆς ἐλευθερίας ἔναυσμα, ὅπερ ἀναῤῥιπισθὲν ἐσχάτως κατῆλθε λάβρον ἀπὸ τῶν ὀρῶν εἰς τὰς πεδιάδας, καὶ κατεπύρσευσε πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν χώραν. Τὴν πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμὴν ἐβοήθησε καὶ ἐπηύξησεν ἡ φυσικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους σύστασις, ὅπερ, περιῤῥεόμενον πάντοθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, μίαν μόνον προσφέρει εἰσβολὴν καὶ κατακτήσεως πάροδον· ἔρυμα πελώριον, οὗτινος πρόκεινται προμαχῶνες ὁ Αἶμος καὶ ὁ Ὄλυμπος καὶ ἡ Οἴτη, παραπλήσιον ἔχον τὴν κατασκευὴν φρουρίῳ τιμαριωτικῷ, οὗτινος τὰ ἀλλεπαλλήλως διαδεχόμενα τείχη καὶ αἱ πύλαι καὶ αἱ γέφυραι καθιστῶσιν αὐτὸ οἱονεὶ λαβύρινθον ἀδιέξοδον, εὔκολον μὲν πρὸς τὴν ἀπ' ὀλίγων ἄμυναν ἡττηθέντων, μεστὸν δὲ κινδύνων καὶ ἐνεδρῶν τοῖς εἰσβάλλουσι νικήσασιν ἐχθροῖς[2].

Ἐπὶ τῶν φυσικῶν τούτων ἐρυμάτων ἀναχωρήσαντες ὠχυρώθησαν οἱ τελευταῖοι τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας πρόμαχοι, καταφυγόντες οἱ μὲν ἀσθενέστεροι (κλέπται) ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρῶν, οἱ δὲ ἰσχυρότεροι παρὰ τὰς ὑπωρείας αὐτῶν (ἁρματωλοί). Ἤδη περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος οἱ προεστῶτες τῶν Ἀγράφων, ἐρύματος τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀκαρνανίας, ἔλαβον παρ' Ἀμουράτου τοῦ δευτέρου ἐξουσίαν τοῦ διοικεῖν ἑαυτοὺς, καὶ δύο ψήφους βουλευτικὰς ἐκ τριῶν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ τόπου, ὧν ὁ μὲν καθῆς εἶχε τὴν πρώτην, ὁ δ' ἕλλην ἀρχιεπίσκοπος τὴν δευτέραν, ὁ δὲ προεστὼς τὴν τρίτην, καὶ διεφύλαξαν ταύτην τὴν κατάστασιν μέχρι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Μετὰ δ' ὀλίγον ἠξιώθησαν τοῦ δικαίου τοῦ διοικεῖν ἑαυτὰς ἅπασαι αἱ ὅρειαι τῆς προσβορείου καὶ δυτικῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίαι. Περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τὸν ἀρχηγὸν (καπιτάνον) τοῦ Ὀλύμπου Κάρα Μιχάλην τὸν Ὀλύμπιον ἐδέχθη καὶ ἀνεγνώρισεν ἡ Τουρκικὴ ἀρχὴ, καὶ ἤδη, κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ἐπὶ Σελὶμ τοῦ δευτέρου (1566-1574) ἀναφαίνονται οἱ ἐθνικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν παλληκαρίων, οἱ ἁρματωλοὶ, οἵτινες ἐκυβέρνων ἐπὶ διπλώματι καὶ μισθῷ τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἡ στερεὰ Ἑλλὰς ἦτο διῃρημένη ἤδη εἰς δεκαεπτὰ ἁρματωλίκια ἢ καπετανάτα, νομοὺς σχεδὸν αὐτονόμους, ὧν τὰ πλεῖστα ἦσαν κύρια τοῦ ἐδάφους διασώζοντα τὴν ἐλευθερίαν καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν[3].

1. *Histoire moderne de la Grèce, depuis la chute de l'empire d'Orient*, Genève, 1828, par M. Jacovaky Rizo Néroulos, ancien premier ministre des hospodars grecs de Valachie et de Moldavie.

2. *Essai sur l'état des Grecs depuis la conquête musulmane*, par M. Villemain.— Ubicini, *Lettres sur la Turquie*, IIe partie : *Les Raïas*.

3. Jouffroy. *Mélanges philosophiques*. Du rôle de la Grèce dans le développement de l'humanité.

Ἔκτοτε οἱ μὲν κατακτηταὶ ἐθήρευον παντὶ σθένει ἴν' ἀποστερήσωσι τοὺς ἀτυχήσαντας τῶν τελευταίων αὐτοῖς ἐναπολειφθέντων ἢ ἀνακτηθέντων δικαίων, οἱ δὲ ἀνθίσταντο αὐτοῖς διὰ τῶν ἁρματωλῶν καὶ κλεπτῶν, οἵτινες ἐγένοντο οἱ ἔσχατοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους[1].

Ἀλλ' ὁ ἄτακτος καὶ ἀνήμερος καὶ τὸ παράπαν πολεμικὸς ἐκεῖνος τῶν κλεπτῶν βίος, ἡ ἀέναος ἐκείνη ἀνταρσία καὶ ἀπλοφορία ἐξώκειλε πολλάκις εἰς λῃστρικὰς ἐπιθέσεις καὶ καταχρήσεις, αἵτινες βαθμηδὸν ἐῤῥιζώθησαν οὕτω παρὰ τῷ πλήθει, ἀποσκορακίσαντι καὶ ἀπομαθόντι πᾶσαν ἔννομον ἐργασίαν, ὥστε, ἐκλιπουσῶν νῦν τῶν ἁρμῶν τῶν ἀγαγουσῶν αὐτὸ εἰς τὸν βίον ἐκεῖνον, οὐχ ἧττον ἐνέμεινεν αὐτῷ ὁ πρὸς τὸν θηριώδη ἄνομον καὶ λῃστρικὸν βίον ἔρως. Ἰδίως ὅμως παρέμειναν τῷ πατροπαραδότῳ ἐκείνῳ κακῷ οἱ Μανιάται καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἄρτας μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελῴου ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων οἰκουμένη χώρα, παρ' οἷς ἐπιχωριάζουσιν ἔθη παντελῶς ἐξηλλαγμένα.

Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, καίπερ ἀποθηριωθεῖσα καὶ ἐκβαρβαρωθεῖσα, διέμεινεν ἐνταῦθα μᾶλλον ἢ ἀλλαχοῦ ἐλευθέρα καὶ εἰλικρινής. Τῇδε δὲ κἀκεῖσε ἀναθρώσκουσιν ἐν τοῖς δρυμοῖς ῥυπαρὰ καὶ ῥακόεντά τινα Βλάχων ποιμένων σκηνητῶν σκηνώματα, οἵτινες οὐδόλως συμμίγνυνται τοῖς λοιποῖς ἐπιχωρίοις. Οὐδαμοῦ ὅμως τῆς χώρας ἀπαντῶμεν τὰς Ἀλβανικὰς καὶ γεωργικὰς ἀποικίας, αἵτινες, καταλαβοῦσαι τὸ ἔδαφος, ἀντικατέστησαν ἀντὶ τῶν ἀρχαίων κατοίκων.

Ἡ γλῶσσα τῶν ἐπιχωρίων Ἀκαρνάνων, καίπερ ἀγροῖκος οὖσα καὶ περιφρονουμένη, πληθύει ἐκφράσεων εὐφυεστάτων, αἵτινες καθηδύνουσι καὶ ἐκπλήττουσι τῇ ἐναργείᾳ, καὶ ἔχουσί τι ἄνετον καὶ ἐπαγωγὸν, οὗτινος ἀμοιρεῖ ἡ ἐν Ἀθήναις ἀναγεννηθεῖσα γλῶσσα. Διότι πολλαὶ ἀρχαῖαι ἐκφράσεις καὶ λέξεις, ἀφανισθεῖσαι ἤδη ἀλλαχοῦ, διεσώθησαν ἐν τῇ ἀγροίκῳ τῆς Ἀκαρνανίας διαλέκτῳ. Παράδειγμα ἡ λέξις βουκόλος, ἥτις, κοινοτάτη ἐν Ἀκαρνανίᾳ, εἶναι ἀκατάληπτος ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Ἀρχιπελάγους.

α'. — Οἱ κάτοικοι τοῦ Βάλτου[2].

Οἱ ἀνέκαθεν κακοδοξοῦντες οὗτοι ἄνθρωποι διάγουσιν ἔν τινι μυχῷ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ κατ' αὐτὸν τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα τὸν ἁπλοῦν καὶ ἀγροῖκον βίον τῶν πρώτων ἀνθρώπων.

Ἡ χώρα αὐτῶν εἶναι προσφυεστάτη ταῖς ἀγρίαις αὐτῶν φύσεσι. Διότι, ἐνῷ ἄλλαχοῦ αἱ κατὰ τὰς ἀναπεπταμένας χώρας ἐπὶ τῶν πεδίων ἢ τῶν γεωλοφιῶν ἱδρυμέναι οἰκήσεις προσβλέπονται καὶ οἱονεὶ συνδιαλέγονται, προσκαλοῦσαι ἀλλήλας εἰς φιλίαν καὶ ἐπιμιξίαν καὶ βοήθειαν, ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν βαθυσκίων τούτων δρυμώνων ἡ ὅρασις ἐπιπροσθεῖται πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἀποτόμων κλιτύων τῶν ὑψηλῶν ὀρῶν καὶ ὑπὸ τῶν πυκνῶν τῶν λοχμῶν φυλλωμάτων, ἐπισκιαζόντων τὰς σπανίας καὶ καλιῶν δίκην ἱδρυμένας πενιχρὰς οἰκήσεις. Ὁ ἄνθρωπος βαίνει πανταχοῦ μόνος, περίτρομος, περικυκλούμενος πάντοθεν ὑπὸ τῆς ἀγρίας ἐκείνης φύσεως καὶ χώρας τῆς ἐκτρεφούσης τοὺς ἀνθρώπους κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτῆς· διότι ἡ μὲν συναίσθησις τῆς ἀπομονώσεως ἐμβάλλει αὐτῷ κακοὺς λογισμοὺς· ἡ δὲ παχεῖα ἀχλὺς, ἡ κατακαλύπτουσα πολλάκις πᾶσαν τὴν ὀρεινὴν ταύτην χώραν, εἶναι ὡς ἡ νὺξ κακὴ σύμβουλος, ὑποκινοῦσα αὐτὸν πρὸς τὸ κακὸν, ἀσφαλῆ παρέχουσα καταφυγὴν καὶ στεγανῶς ἀποκρύπτουσα πᾶν ἀνοσιούργημα.

Ἀδύνατον ἵνα πιστεύσῃ ὁ μὴ ἰδὼν τὴν ἀθλιότητα τῶν πενιχρῶν αὐτῶν καλυβῶν, ἱδρυμένων ἀείποτε μακρὰν τῶν μονοπατίων ἐν τόποις δυσπροσίτοις, καὶ πρὸς ἃς δὲν δύναται ἵν' ἀναβῇ τις κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ διὰ μυρίων περιδρόμων καὶ κινδυνωδεστάτων ἀναβάσεων. Τὰ κατοικητήρια ταῦτα ὁμοιάζουσι μᾶλλον ταῖς καλιαῖς τῶν γυπῶν ἢ ταῖς τρώγλαις τῶν σαρκοφάγων θηρίων, καὶ ἀτεχνῶς τοῖς δι' αἵματος καὶ διαρπαγῆς τὸν βίον ποριζομένοις κτήνεσι καὶ ἀνθρώποις.

Αἱ ἄθλιαι αὗται καλύβαι ἀποτελοῦνται ἁπλῶς ὑπὸ φύρδην μίγδην συμπεπλεγμένων κλάδων ἐστεγασμένων ἐκ στεγάσματος ἀχύρων ἢ ξηρῶν φύλλων, ἅτινα πολλαχοῦ ἐξομοιοῦντα αὐτὰς τῇ περιβαλλούσῃ φυτείᾳ καθιστῶσιν ἀφανεῖς. Τοιαῦται δὲ ὑπῆρξαν αἱ κατοικίαι τῶν πρώτων ἐπὶ γῆς δημιουργηθέντων ἀνθρώπων καὶ τῶν τρωγλοδυτῶν, οἵτινες εἰσέτι δὲν ἐγνώρισαν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν.

Ἐνίοτε περᾷ ὁ περιηγητὴς πρὸ αὐτῶν μὴ αἰσθανόμενος, καὶ μόνον αἱ κραυγαὶ τῶν ἀλεκτρυόνων καὶ ὁ ἀπ' αὐτῶν ἀναθρώσκων καπνὸς ἀναγγέλλουσιν αὐτῷ ὅτι διέρχεται πλησίον ἀνθρωπίνης οἰκήσεως. « Ὅτε εἶδον τὸ πρῶτον τὰς καλύβας ταύτας, λέγει ὁ κύριος Heuzey, κατελήφθην ὑπὸ μελαγχολίας ἀῤῥήτου· διότι, οὐδέποτε ἠσθάνθην ἐμαυτὸν μακρότερον ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ καθιστῶντος τὸν βίον ἡδὺν καὶ πολυπάθητον. Ἡ διὰ τῶν ἀγροικιῶν ἐκείνων διάβασις ξένου ἐκπλήττει καὶ οἱονεὶ καθιστᾷ ἐμβροντήτους τοὺς ἐν αὐταῖς ἐμφωλεύοντας. Οὐδεὶς ἐξέρχεται εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ. Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες φεύγουσιν ὡς ἀτιθάσευτα καὶ ἐκπεφοβημένα κτήνη, καὶ καταφεύγοντες εἰς τὰς τρώγλας αὐτῶν θεωροῦσιν ἀπό τινος ὀπῆς ὑπόπτως πρὸς αὐτόν. Μόνοι δὲ οἱ προφύλακες ἄγριοι μολοσσοὶ ἐξορμῶσι θηριωδῶς καὶ κακεντρεχῶς εἰς τοὺς πόδας τῶν ἡμιόνων. Τῇδε δὲ κἀκεῖσε ὀλίγοι ἄνδρες τραχεῖς τὸ πρόσωπον καὶ θηριώδεις, σκληροί τε καὶ βραχεῖς καὶ παχεῖς τὰ κῶλα, κεῖνται παρὰ τὰς τρώγλας αὐτῶν. Ἐὰν ὁ περιηγητὴς πλησιάσῃ πρός τινα τῶν ἀγρίων τούτων, βλέπει αὐτὸν ταρασσόμενον, ὑπερυθριῶντα. Οἱ κυανοῦ αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ δὲν δύνανται ἵν' ἀντοφθαλμήσωσιν ἐκείνῳ. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ταραχώδης ἀπορία ἀγρίου θηρίου ἀπαντῶντος ἄνθρωπον ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ.

Ἀλλὰ μὴ σπεύσωμεν ἵνα κρίνωμεν αὐτὸν ἐκ τῆς πρώτης ταραχῆς. Διότι, ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ἐκ τῆς δυσπιστίας, γίνεται φιλόξενος. Δεξιοῦται δὲ οἰκείως τὸν ὁδοιπόρον καὶ ἐμβιβάζει παρ' ἑαυτόν. Εἶναι ὑπερήφανος καὶ φίλαυτος, καὶ ἐναβρύνεται τῷ ἐπωνυμίῳ τοῦ οἰκοδεσπότου (νοικοκυρέου). Προσφέρει τὴν φιλοξενίαν τῷ ξένῳ τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἀναχωρῶν μάτην ἀντιδίδει οὗτος τῷ ξενοδόχῳ τούτῳ τὴν διὰ χρημάτων ἀμοιβὴν, ἣν ἀείποτε περιμένει καὶ πολλάκις αἰτεῖ ὁ Πελοποννήσιος. « Μὲ ὑβρίζεις, σοὶ ἀποκρίνεται, ἀπωθῶν τὸ νόμισμα καὶ θέτων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους. »

Ἐν δὲ μόνον τοῦτο αἰτεῖ παρὰ τοῦ ἀπερχομένου περιηγητοῦ, τὸ ὄνομα αὐτοῦ· « Τίς οἶδεν, ἀποκρίνεται, ἂν ἴδωμεν ἀλλήλους πάλιν; Ἴσως καὶ ἡμεῖς ἔλθωμέν ποτε εἰς τὸν τόπον σου. »

Ἀλλ' ὅμως, καίπερ σφόδρα φιλόξενοι ὄντες, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Βάλτου εἶναι οἱ μάλιστα ἀκοινώνητοι τῶν ἀνθρώπων, ἐν ἔρισι καὶ διαμάχαις

1. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*. Discours préliminaire. — Villemain, *Lascaris*.

2. *Le mont Olympe et l'Acarnanie*, par M. Heuzey.

ἀδιαλείπτοις πρὸς ἀλλήλους διατελοῦντες, ἐν αἷς καταφαίνονται τό τε βίαιον τοῦ ἤθους, καὶ ἡ κακεντρέχεια καὶ τὸ μνησίακακον.

Κώμη διάκειται ἐχθρικῶς πρὸς κώμην καὶ οἶκος τυγχάνει ἀείποτε διαφερόμενος πρὸς οἶκον, θηρεύοντες πᾶσαν αἰτίαν διαπληκτισμοῦ, ἔριδος καὶ διαμάχης, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ φρούδων ἀφορμῶν περί τε τομῆς δένδρου, ἢ ἀρπαγείσης αἰγὸς ἢ ὑφαιρεθεισῶν δρυοβαλάνων, ἀπολήγει εἰς πυροβολισμοὺς καὶ φόνους, ἐπανελαμβανομένους μέχρις ἐντελοῦς ὅλων οἰκογενειῶν καὶ χωρίων ἐξολοθρεύσεως. Αὐτὴ δὲ καὶ μόνη ἡ τοποθεσία καὶ διάθεσις τῶν καλυβῶν καὶ τῶν κωμῶν αὐτῶν καταδεικνύει τὴν φρίκην καὶ ἀντιπάθειαν, ἣν ἐμπνέει αὐτοῖς ὁ κοινωνικὸς βίος· διότι αἱ καλύβαι αὐτῶν οὐδέποτε γειτνιάζουσι πρὸς ἀμοιβαίαν βοήθειαν, ἀλλὰ διασκορπίζονται εἰς μεγάλα διαστήματα, ἐπὶ τῶν μᾶλλον ἀπροσίτων καὶ ἐκτετοπισμένων βράχων, οἱονεὶ φεύγουσαι πάσης ἄλλης καλύβης γειτνίασιν, καὶ παρεμβάλλοντες μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς τοῦ γείτονος ἀπρόσιτόν τινα κρημνὸν, ἢ χείμαῤῥον, ἢ λόχμην, ἀποκρύπτουσαν καὶ ἀσφαλίζουσαν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐξαπιναίας ἐπιδρομῆς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοί εἰσιν ἀγριώτεροι καὶ τῶν ἀγρίων τῆς Πολυνησίας, οἵτινες, καίπερ ἀνθρωποφάγοι ὄντες, ζῶσι τοὐλάχιστον ἀγεληδὸν ἠδέως συμβιοῦντες.

« Ὁ γείτων μου ἀποθνήσκει σήμερον, μοὶ ἔλεγε χωρικός τις (λέγει ὁ κύριος Heuzey), καὶ ἐγὼ οὐδὲ κἂν εἰδήσιν εἶχον ὅτι ἦτο ἀσθενής. » Καὶ ἐπειδὴ ἐμεμῴμην τὸν διασκεδασμὸν, τὴν ἀγροικίαν καὶ τὸ ἀφιλάνθρωπον καὶ ἀκοινώνητον αὐτῶν· « Οὐδέποτε θὰ ἀνεχθῶ, μοὶ ἔλεγε προθύμως ἀπολογούμενος, νὰ ἴδω τὸν γείτονα ἐγείροντα τὴν καλύβην αὐτοῦ παρὰ τὴν ἐμὴν, καὶ τὰ ζῶα αὐτοῦ τρώγοντα τοὺς φραγμούς μου, καὶ τὰ γειμάδιά μου, καὶ τὸν σκύλον, καὶ τὰ παιδία, καὶ τὰς ὄρνιθας αὐτοῦ εἰσερχομένας εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ διαπληκτιζομένην ὅλην τὴν ἡμέραν πρὸς τὴν ἐμήν! Τοιαύτη ζωὴ εἶναι ἀφόρητος! προτιμότερος ὁ θάνατος! » Ἰδοὺ ἐν συνόψει αἱ περὶ κοινωνίας ἰδέαι αὐτῶν παῤῥησίᾳ ἐκφραζόμεναι. Ἄλλως τε ἄλλα σπουδαιότερα ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς ἵνα διάγωσι βίον μονήρη καὶ ἀποφεύγωσι μάρτυρας δυσαρέστους τῶν παρ' αὐτοῖς πραττομένων. Πᾶσα στέγη ἀγαπᾷ ἵνα φυλάττῃ τὸ μυστήριον αὐτῆς.

Ἡ ἀΐδιος αὕτη ἔχθρα, ἥτις καθιστᾷ πᾶσαν οἰκίαν ἄγρυπνον, συνδέει στενώτερον τὰς οἰκογενείας. Οἱ ἀδελφοὶ νυμφευόμενοι οὐδέποτε ἐγκαταλείπουσι τὴν πατρῴαν στέγην, ἀλλὰ συμβιοῦσι μετὰ τῶν γονέων καὶ ἐκκαρποῦνται τὰ κοινὰ αὐτοῖς κτήματα. Ὁ διαμερισμὸς θεωρεῖται παρ' αὐτοῖς ὡς τὸ μέγιστον τῶν δυστυχημάτων. Ἕκαστοι σύζυγοι ἔχουσιν ἰδίαν καλύβην παρακειμένην, συνεχομένην ἔξωθεν. Πολλάκις, λέγει ὁ κύριος Heuzey, εὗρον γηραιόν τινα πατέρα περικεκυκλωμένον ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τοῦτον μὲν γηραιὸν κλέπτην ἔχοντα ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ αὐτοῦ τύπον ψυχῆς θυμοειδοῦς καὶ βιαίας, ἀλλὰ κατατεθραυσμένον ὑπὸ τῆς ἡλικίας, ἐκείνους δὲ νεανίας ἰσχυροὺς ἀσφάλειαν αὐτοῦ ὄντας καὶ καύχημα. Ἀλλ' ἡ οἰκογενειακὴ ὁμόνοια δὲν ἐκπορεύεται παρ' αὐτοῖς ἐκ τῶν ἡμέρων ἠθῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνάγκης, καὶ ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἄμυναν ἐν μέσῳ τῆς καθολικῆς διχονοίας. Ἐπειδὴ ὁ γείτων εἶναι ὁ κατὰ φύσιν ἀμείλικτος ἐχθρὸς, πρὸς ὃν ἀπαιτοῦνται ἅπασαι αἱ τῆς οἰκογενείας δυνάμεις.

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἵνα καταπαύσῃ τὸ κακὸν, ἐπεβάλετό ποτε ἵνα ἱδρύσῃ κατὰ μέσον τῆς χώρας κωμόπολίν τινα κατοίκων βάρος ἔχουσαν. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἦτο τότε αὐτοκράτωρ μονάρχης· ἡ δὲ κυβέρνησις ἠδυνήθη ἵνα συναθροίσῃ βίᾳ εἰς κώμην Σύντεκνον περὶ τριακοσίας παρὰ τὴν χώραν ταύτην διεσπαρμένας οἰκογενείας καὶ ἵνα περιποιήσῃ αὐταῖς δημοτικὴν διοίκησιν μετὰ φυλακείου χωροφυλακῆς, ᾧτινι ἐπετράπη μᾶλλον ἵνα ἐπιτηρῇ ἢ νὰ διασώζῃ αὐτὰς, ἀενάως διαπληκτιζομένας καὶ φθειρουσας ἀλλήλας. Ἡ περὶ τὴν κώμην χώρα εἶναι ἀναπεπταμένη, ἐπίπεδος, ὀλίγον κατάντης, πάμφορός τε καὶ διάφορος τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀποκεχερσωμένη, ὡς μὴ τυχοῦσα ἀπὸ αἰώνων τῆς ἐνδεχομένης ἐπιμελείας διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀγροικίαν καὶ ἀπειρίαν.

Μόλις κατεσκεύασαν βίᾳ τὰς καλύβας αὐτῶν, καὶ ἐπελθούσης αἴφνης τῆς ἐν Ἀθήναις συνταγματικῆς μεταπολιτεύσεως, οἱ νεήλυδες, ἰδόντες ἑαυτοὺς ἐλευθέρους, ἐξηλωκότες τὸ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἄγριον, καὶ μὴ θέλοντες ἵνα πειραθῶσιν ἑτέρας διαίτης καὶ βίου, ἔσπευσαν νὰ διασπαρῶσιν εἰς τὰ ὄρη ὡς θηρία ἐκ θηριοτροφείου ἀποδράντα, καὶ ἱδρύσωσι τοὺς φωλεοὺς αὐτῶν ὁ μὲν ἐπί τινος ἀῤῥῶγος κοημνοῦ, δρυμοῖς ἀπροσίτοις πεπυκνωμένου, ὁ δὲ ἐπὶ χαράδρας, ἀποκρύπτων ἑαυτὸν εἰς τὴν ὕλην, ἐπιτυγχάντες οὕτω τοῦ μόνου προσφιλοῦς αὐτοῖς ἀγαθοῦ καὶ παρορῶντες πᾶν τὸ ἐκ τῆς συμβιώσεως καὶ τῆς παιδείας προσδοκώμενον. Οὕτως ἔχει τι αὐτοφυὲς φίλτρον παρ' αὐτοῖς ὁ ἄγριος βίος· ὁ δὲ χρόνος καὶ ἡ συνήθεια ὑπερισχύει τῆς ἐκ τῶν τόπων κακοπαθείας. Τὸ χωρίον ἐξέλειψεν ὡς ἐκ θαύματος, καὶ αἱ ἐῤῥίμεροι τριακόσιαι αὐτοῦ ἐστίαι τυγχάνουσι σήμερον διεσπαρμέναι ἐν δρυμῶσι πέντε λευγῶν μῆκος ἔχουσιν, ἀπὸ τῶν τελευταίων ὀρῶν τοῦ Βάλτου μέχρι τῆς παραλίας. Ἰδοὺ τί ὀνομάζεται σήμερον ἡ κοινότης Σύντεκνον.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Βάλτου ζητῇ τόπον, ἵνα ἱδρύσῃ τὴν καλύβην αὐτοῦ, ἄγεται ὡς τὰ ζῶα ὑπὸ τῆς φαντασίας καὶ τοῦ ὁρμεμφύτου. Ὁ αἴθριος καὶ ψυχρὸς ἀὴρ, ὁ προσεγγισμὸς φρέατος ἀναβλύζοντος διαφανὲς καὶ ζωοποιοῦν ὕδωρ προσέλκουσι καὶ κατέχουσιν αὐτὸν ἐν ταῖς μάλιστα ἀπροσίτοις τοποθεσίαις, ἔνθα διάγει βίον θηριώδη καὶ σχεδὸν ὕπαιθρον. Καίπερ τροφὴν μεταχειριζόμενος λιτὴν, λίαν βαρέως ὑποφέρει τὰ δύο ταῦτα τόν τε κακὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ.

Ἀλέξανδρος Ῥίζος Ῥαγκαβῆς.

ΑΛΕΞ. ΜΕΥΜΑΡ.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

Α΄. ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΔΩΡ.

Ἡ θυγάτηρ Ἑρρίκου τοῦ ὀγδόου, ἡ αἱμοχαρὴς Μαρία (the Bloody Mary), ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὴν μέχρι σήμερον οἱ Ἄγγλοι, ἐγένετο ἐκ τῶν περιεργοτάτων γυναικῶν τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, διαπρέψασα οὐχὶ πολιτικῇ συνέσει καὶ εὐφυΐᾳ, ὡς ἀμοιροῦσα τῆς σκευωρίας τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, καὶ τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ἀγχινοίας τῆς Μαρίας Στουάρτης, ἀλλὰ καταστᾶσα διαβόητος ἐπὶ ὠμότητι καὶ ἀπανθρωπίᾳ, καταστράπτουσα ὡς ἀπαίσιον αἱματόφυρτον φάσμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος.

Θυγάτηρ Ἑρρίκου τοῦ ὀγδόου καὶ Αἰκατερίνης τῆς ἐξ Ἀρραγῶνος, ἡ Μαρία Τουδὼρ ἐγεννήθη τῇ 19 φεβρουαρίου τοῦ 1515. Τριετὴς δὲ ἠρραβωνίσθη τὸν δελφῖνον τῆς Γαλλίας, τὸν μέλλοντα Φραγκίσκον τὸν δεύτερον, ὕστερον δὲ ἀλληλοδιαδόχως τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας, Φραγκίσκον τὸν πρῶτον καὶ Κάρολον τὸν πέμπτον. Δεκακοκταετὴς εἶδε τὴν μητέρα αὐτῆς Αἰκατερίναν διαζυγεῖσαν καὶ ἀποβληθεῖσαν τῆς αὐλῆς τῶν ῥαδιουργιῶν ἕνεκα τῆς τῷ βασιλεῖ κεχαρισμένης Ἄννης Βολέϋν, ἑαυτὴν δὲ νόθον καὶ ἔκπτωτον τοῦ θρόνου κηρυχθεῖσαν. Ἡ οἰκογενειακὴ αὕτη ἐπανάστασις συνεπήγαγεν ἑτέραν θρησκευτικὴν ἐθνικὴν ἐπανάστασιν· διότι Ἑρρῖκος ὁ ὄγδοος, περιελθὼν εἰς ἔριδας πρὸς τὴν Ῥώμην, μὴ θέλουσαν ἵνα ἐπικυρώσῃ τὴν διάζευξιν ἐκείνην, ἀπεστάτησε τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ παρέσυρεν εἰς τὸ σχίσμα ἅπασαν

Μαρία Τουδώρ. — Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας.

τὴν Ἀγγλίαν, ὑποφέρουσαν ἤδη, ὡς ἡ Εὐρώπη, βαρέως τὰς καταχρήσεις τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ πάντως ἕτοιμον πρὸς τὴν θρησκευτικὴν μεταῤῥύθμισιν οὖσαν.

Μικρόνους δ' ὢν, καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ θηριώδους ὁρμεμφύτου τῆς ἐκδικήσεως ἀγόμενος, Ἑρρῖκος ὁ ὄγδοος δὲν κατενόησε τὸ μέγεθος τῆς ἀποστασίας ἐκείνης, ἥτις τοσαύτην ἔσχε ῥοπὴν πρὸς τὸ μέλλον τῆς Ἀγγλίας· διότι τὸ μέγα ἐκεῖνο ἔργον ἦν ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, γενομένου ὀργάνου τυφλοῦ ἐμβαλόντος εἰς κίνησιν βαρὺ καὶ ἀνατρεπτικὸν μηχάνημα.

Ἔκτοτε ἡ Μαρία, ἐκπεσοῦσα τῆς εὐνοίας αὐτοῦ τῆς μητρὸς χάριν, ἀποθανούσης δύο ἔτη μετὰ τὸ διαζύγιον, εἶδε φρίττουσα τὴν μὲν καθολικὴν θρησκείαν περιφρονουμένην τε καὶ ἀποσκορακιζομένην, τοὺς δὲ φίλους καὶ ὑπαδοὺς τῆς μητρὸς αὐτῆς ἀπαγομένους εἰς κάθειρξιν καὶ θάνατον, τοὺς δὲ τῷ βασιλεῖ τὸ διαζύγιον καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἀποστασίαν συμβουλεύσαντας καὶ συμμεταχχόντας τούτων προαγομένους εἰς τὰς μεγίστας ἀρχάς.

Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπισημοτάτων τῆς Ἀγγλίας ἀνδρῶν πίπτουσιν ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου. Τὸ αἷμα τῶν φίλων τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τῶν φρονούντων τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ῥέει

τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς ἐκδικήσεως, ἤνπερ ἐκληρονόμησε παρὰ τῆς ἱσπανίδος μητρὸς, καὶ τῆς τυραννίας, καὶ τῆς ἀλαζονείας, καὶ τῆς ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ἐπιμονῆς, ἅπερ ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἑρρίκου τοῦ ὀγδόου, πάθη ἰδία τὰ πολλὰ τῇ ἀγγλοσαξωνικῇ φυλῇ.

Ὁ πατὴρ αὐτῆς Ἑρρῖκος ὁ ὄγδοος ἀποθνήσκει, καὶ μετὰ ἓξ μῆνας καὶ ὁ ἀσθενὴς υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἐδουάρδος ὁ ἕκτος. Εἰς ἐπίμετρον ἀγανακτήσεως καὶ λύσσης βλέπει αὐτὴν ἀφαιρουμένην τὸ στέμμα διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ δουκὸς τοῦ Νορθόμβερλανδ, ἀνακηρύξαντος βασίλισσαν τὴν νύμφην αὐτοῦ Ἰωάνναν Γρέϋ, ἐξαδέλφην τοῦ Ἐδουάρδου.

Τέλος ἰδοὺ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς νικηφόροι, ἡ Ἰωάννα Γρέϋ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς αἰχμάλωτοι ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Λονδίνου, αὐτὴ δὲ ἀνακηρυττομένη βασίλισσα ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ βασιλείου ἀναστατώσει.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄρχεται ἡ ἀποτρόπαιος ἐκείνη πενταετὴς βασιλεία, καθ' ἣν ὠμότατα ἐπράχθησαν κακουργήματα καὶ ἀπανθρωπίαι. Ἡ Μαρία εἰσήλασεν ἐν θριάμβῳ εἰς Λονδῖνον, καὶ ἔσπευδεν εἰς τὸν Πύργον ὅπως ἀπαλλάξῃ τῶν δεσμῶν τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς καὶ τοῦ πάπα, ἀγομένη ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ καὶ θέλουσα ἵνα ἐπανορθώσῃ ἐν ἀκαρεῖ τὴν ἀποκηρυχθεῖσαν τοῦ πάπα καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ τὸ ἔθνος, συνειθίσαν ἤδη εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀναμόρφωσιν, καὶ οἱ ἐκ τῆς δημεύσεως τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας πλουτήσαντες εὐγενεῖς οὐδόλως συγκατετίθεντο ἵνα στερηθῶσι τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, καὶ οἱ σκοποὶ τῆς βασιλίσσης κατεπονήθησαν ὑπὸ τοῦ ἔθνος ἀποκρουόμενον αὐτούς.

Τοιαῦτα ἐμελέτα ἡ βασίλισσα. Ἴδωμεν νῦν

Ἰωάννα Γρέϋ.

ὁποῖοι ἦσαν οἱ λῆροι καὶ αἱ ἐλπίδες τῆς γυναικὸς ταύτης, ἥτις, καίπερ ὑπὸ τοσούτων ἠγεμόνων καὶ βασιλέων εἰς γάμον αἰτηθεῖσα, διήγαγε μέχρι τοῦδε βίον ἄγαμον καὶ ἔρημον. Ἄγουσα ἤδη τὸ τριακοστὸν ὄγδοον ἔτος, καὶ ἐλευθέρα, ἐρᾶται τοῦ λόρδου Courtenay, θεραπευτικοῦ καὶ ματαίου καὶ διεφθαρμένου νέου. Ἡ μήτηρ τοῦ λόρδου τούτου διῆγε τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ πολλάκις συγκατεκλίνετο αὐτῇ κατὰ τὸ τότε ἔθος. Ἅπαντες δὲ ἐγνώριζον ὅτι ἡ βασίλισσα ἠρᾶτο ἐμπαθῶς τοῦ νέου λόρδου, λίαν διατεθειμένου ἵνα γένηται σύζυγος τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, ὅπερ κατώρθου ἄν, εἰ μὴ αὕτη, μαθοῦσα τελευταῖον ὅτι, ἐγκαταλείπων τὰ ἀνάκτορα, ὁ νέος λόρδος περιεφέρετο νύκτωρ τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου μετὰ ἑταιρῶν, ἀπέβαλε τὸν αὐτοῦ ἔρωτα. Ἀλλ' ἐπέπρωτο αὐτῇ ἵνα ὑποφέρῃ ἀείποτε τὰς βασάνους ἔρωτος περιφρονηθέντος.

Τότε ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνακτα τῆς Ἱσπανίας, τὸν μέλλοντα βασιλεῦσαι Φίλιππον τὸν δεύτερον, καὶ θέλουσα ἵνα λησμονήσῃ τὸν νέον λόρδον, ἐρᾶται τοῦ ἄνακτος, βλέπουσα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἐμπαθῶς, ὡς γραῖα παρθένος ζητοῦσα παρηγορίαν τοῦ περιφρονηθέντος αὐτῆς ἔρωτος. Ἡ νέα τῆς βασιλίσσης φαντασία ἀπήρεσεν ἅπασιν. Τὸ κοινοβούλιον ἱκετεύει αὐτὴν ἵνα συζευχθῇ μετά τινος εὐγενοῦς ἄγγλου, ἀντὶ ξένου ἄνακτος, οὔτινος καὶ αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα ἐπέκειτο οἱονεὶ ἀπειλὴ, τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ ἔθνους. Ἡ Μαρία ἀποκρίνεται ὅτι δὲν ἐπιτρέπει οὐδενὶ ἵνα συμβουλεύσῃ αὐτὴν καὶ ὅτι αὐτὴ γνωρίζει ὑπὲρ πάντα τί τῇ εὐημερίᾳ τοῦ λαοῦ ἁρμόζει.

Εὔκολον εἶναι ἵνα ἐννοήσωμεν τί παρώρμα τὴν βασίλισσαν εἰς τοῦτο. Πεπεισμένη ὅτι κατορθώσει ἵνα ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν καθολικὴν θρησκείαν, ἠσθάνετο ὅτι πρὸς τοῦτο εἶχε χρείαν συζύγου καθολικοῦ, ὃν δὲν ἠδύνατο

ἵνα εὕρῃ μεταξὺ τῶν εὐπατριδῶν τοῦ βασιλέου· διότι οὐδέποτ' ἂν ἐτόλμησεν Ἄγγλος ἵν' ἀντιταχθῇ ἄντικρυς πρὸς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα λίαν ἐνθουσιῶν τότε ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐνῷ ὁ ἱσπανὸς ἄναξ, γέννημα γενεᾶς ἱεροδικαστῶν καὶ καταδιωκτῶν, καὶ δοὺς ἤδη νεώτατος ὢν δείγματα τῆς αἱμοχαροῦς καὶ φανατικῆς αὐτοῦ φύσεως, ἥρμοζε καθόλου τῇ βασιλίσσῃ, θελούσῃ ἵνα μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὡς ὀλέθριον πρὸς τὸ καίειν καὶ φονεύειν ὄργανον, ὅπως ἐκριζώσῃ ἐκ τῆς Ἀγγλίας τὴν αἵρεσιν. Ἔκλινε δὲ πρὸς αὐτὸν ἀγομένη ὑπὸ τῆς ὁμογενείας καί τινος εἴδους νοσταλγίας. Διότι αὕτη ἐθεώρει τὴν Ἀγγλίαν ὡς λαὸν αἱρετικὸν, κυβερνώμενον ὑπὸ κοινοβουλίου στασιαστικοῦ, ἐν ᾧ ἐκάθητο ὁ πρώην ἀχάριστος καὶ διεφθαρμένος αὐτῆς ἐραστής.

Ἔκτοτε ἄρχεται μεταξὺ τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Κοινοβουλίου ἡ περίφημος ἐκείνη διαμάχη, ἥτις διήρκεσε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῆς, καὶ ἥτις, ὑπόκωφος τὸ πρῶτον, ἐξερράγη μετ' ὀλίγον εἰς ἐπανάστασιν διακεκηρυγμένην.

Μετὰ πολλὰς ἀσήμους στάσεις ἐξερράγη τέλος ἡ μεγάλη τοῦ Θωμᾶ Wyat ἐπανάστασις, ἥτις ἔφερεν εἰς μέγαν κίνδυνον τὴν βασιλείαν αὐτῆς. Καὶ μέχρι μὲν τοῦδε ἡ Μαρία δὲν ἐτόλμα ἵνα θανατώσῃ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οἰστρηλατουμένη, παραδίδει τῷ δημίῳ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν διακοσίους αἰχμαλώτους, καὶ δραττομένη τῆς εὐκαιρίας διατάττει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὑφ' ἣν διετέλει ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ἡ ἀτυχὴς Ἰωάννα Γρεῦ, ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς ὁ δοὺξ τοῦ Σουφὼλκ μετέσχε τῆς στάσεως τοῦ Θωμᾶ Wyat.

Ἡ Μαρία Τουδὼρ μεταβάλλεται ἑκτοτε εἰς δήμιον, εἰς δαίμονα καταχθόνιον διωγμοῦ καὶ ἐκδικήσεως. Αἱ φυλακαὶ πληροῦνται δεσμίων πάσης τάξεως καὶ παντὸς γένους· αἱ δὲ ἀγχόναι καὶ αἱ λαιμητόμοι ἐγείρονται πανταχοῦ.

Ἐν μέσῳ τῶν φρικτῶν ἐκείνων ἀνθρωποθυσιῶν τὸ κοινοβούλιον τῆς Ἀγγλίας συζητεῖ τοὺς ὅρους τοῦ γάμου τῆς βασιλίσσης. Τέλος ὁ Φίλιππος ἀποβαίνει εἰς Ἀγγλίαν, καὶ ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαρίας τελεῖται ἐν τῷ Οὐεσμίνστερ. Οἱ δύο σύζυγοι εἰσέρχονται εἰς Λονδῖνον ὑφ' ὅλης τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐλῆς παραπεμπόμενοι. Ἀλλ' ὁ λαὸς βλέπει αὐτὴν ἐλαύνουσαν πομπικῶς μετὰ ψυχρότητος καὶ ἀηδίας.

Ἡ ἀντίστασις ἦν ἀπαντᾷ πανταχοῦ, ἀντὶ τοῦ καταπραΰνει ἐρεθίζει αὐτὴν ἔτι μᾶλλον· ὁ δὲ βίος αὐτῆς καθίσταται πικρότατος. Ὁ νέος αὐτῆς σύζυγος, ὃν ὑπερηγάπα καὶ ὑπὲρ οὗ ἔπραξε τὰ πάντα, βλέπων τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπάσης τῆς Ἀγγλίας δυσμένειαν, καταφρονεῖ θέλγητρα συζύγου μισητῆς καὶ τεσσαρακοντούτιδος, ἥτις, ὡς συμβαίνει ἀείποτε, βλέπουσα τὴν πρὸς ἑαυτὴν ἀδιαφορίαν καὶ σχεδὸν περιφρόνησιν αὐτοῦ, καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἐρωτόληπτος καὶ φορτικὴ καὶ ἀηδής. Μέχρι τοῦδε ὠνειροπόλει τὸ ἐπανορθῶσαι τὴν καθολικὴν θρησκείαν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ στέψαι τὸν Φίλιππον βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, πεποιθυῖα ὅτι, παραλαβὼν οὗτος τὴν βασιλείαν, ἤθελεν ἴσως ἀγαπήσει αὐτὴν, εὐγνωμονῶν, ἢ τοὐλάχιστον ἤθελεν ἀποφασίσει ἵνα ἐμμένῃ αὐτῇ.

Ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν ἀπέχθεια τῶν Ἄγγλων ἦτο οὕτω σφοδρὰ, ὥστε ἡ Μαρία μόλις ἠδυνήθη ἀπὸ μεγάλων πόνων ἵνα περιποιήσῃ αὐτῷ τὸ τοῦ ἀντιβασιλέως ὄνομα.

Ἐν τοσούτῳ κατώρθωσεν ἵνα ἐπαναγάγῃ ἐπιπόλαιόν τινα συμβιβασμὸν πρὸς τὴν Ῥώμην κατὰ τὸ πρέπον μόνον γενόμενον ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, παρόντος τοῦ καρδιναλίου Πόλου ἀντὶ τοῦ πάπα.

Ἔκτοτε ἄρχεται οὕτως εἰπεῖν ἡ θρησκευτικὴ τρομοκρατία ἐν Ἀγγλίᾳ. Καὶ μέχρι μὲν τοῦδε οἱ διωγμοὶ ἦσαν ἰδίως πολιτικοί· ἤδη ὅμως, ἀποκηρυχθέντος ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τοῦ σχίσματος, ἐπεβάλετο ἵνα καταστρέψῃ αὐτὸ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, καὶ ἡ Ἀγγλία, εἰς ἐπίμετρον ἀναρχίας, καθιστᾶται ἑστία τοῦ ἱεροδικείου καὶ τῶν θρησκευτικῶν διωγμῶν. Ἀδύνατον δὲ ἵνα περιγράψῃ τις τὰ τὴν ἀγγλικὴν κοινωνίαν λυμαινόμενα τότε κακουργήματα. Διότι οὐχὶ μόνον οἱ ζῶντες ἀποθνήσκουσι μαρτυροῦντες ἐν τῇ ἀγχόνῃ καὶ τῇ πυρᾷ, ἀλλὰ καὶ σώματα τῶν ἀποθανόντων ἐξορυσσόμενα ὑφίστανται τὴν ἐσχάτην ὕβριν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Μαρία ἠθέλησεν, ὡς ὕστερον Λουδοβίκος ὁ δέκατος τέταρτος, ἵνα συμμαχήσῃ μετὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμπορευθῇ τὴν αὐτοῦ εὔνοιαν ἐξολοθρεύουσα τοὺς αἱρετικούς.

Ἀλλὰ μάτην τὰ εὐγενέστατα τῶν θυμάτων ἀποθνήσκουσιν ἐν ταῖς βασάνοις. Ὁ μὲν οὐρανὸς διαμένει ἀμείλικτος· ἡ δὲ Μαρία καθισταται ὁσημέραι δυστυχεστάτη πασῶν. Τὰ βασανίζοντα τὴν ψυχὴν τῆς βασιλίσσης πάθη ἐμπνέουσιν αὐτῇ παραδόξους ἰδέας, καὶ νομίζει ὅτι φέρει ἤδη ἐν ἑαυτῇ τὸν διάδοχον τῆς Ἀγγλίας· ἡ δὲ τῆς ἐγκυμοσύνης αὐτῆς φήμη διασκεδασθεῖσα ἐξεγείρει ἐνθουσιασμὸν τοῖς ὀπαδοῖς αὐτῆς. Ἀρά γε ἀληθῶς ἐπλανᾶτο ἢ ὑπεκρίνετο κωμῳδίαν, ἐπινοηθεῖσαν ὅπως κατάσχῃ παρ' αὐτῇ τὸν Φίλιππον, σπεύδοντα ἵνα φύγῃ χώραν μισητὴν καὶ γυναῖκα ἀνιῶσαν αὐτὸν δι' ἀηδῶν θωπειῶν καὶ ἀρεσκευμάτων γυναικὸς παρήλικος;

Ὅπως δ' ἂν ἔχῃ, τοῦτο κατέστησεν αὐτὴν μόνον ἔτι μᾶλλον γελοίαν· ὁ δὲ Φίλιππος, ἀηδιάσας τὴν μετ' αὐτῆς συμβίωσιν, ἀνεχώρησεν ἐγκαταλείπων αὐτὴν, πεπεισμένος ὅτι οὐδέποτε εὐτυχήσει ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀνεχώρησε δὲ πεφορτωμένος αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δῶρα παρὰ τῆς βασιλίσσης, παραφρονούσης ἐπὶ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, καὶ πεπεισμένης ὅτι ἐμελέτα ἵνα ἐπανέλθῃ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, ὡς ὑπέσχετο. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Μαρία περιμένει αὐτὸν ἐν Δούβρῳ· ἔπειτα δὲ, βλέπουσα ἑαυτὴν διαδοκοληθεῖσαν, ἐπανέρχεται εἰς Λονδῖνον περίλυπος καὶ καιρίως τὴν καρδίαν προσδληθεῖσα. Ἡ Μαρία δὲν εἶδεν ἤδη πάλιν ποτὲ τὸν ἀποδράντα αὐτῆς σύζυγον, ὅστις διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον ὑποσχόμενος αὐτῇ ταχεῖαν ἐπάνοδον.

Ἐν τοσούτῳ τὰ πάντα ἀνιῶσι τὴν Μαρίαν, καὶ καθιστῶσιν αὐτῇ τὸν βίον ἀβίωτον. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις, καίπερ βαρβαρικῶς καταδιωκομένη, ἐπιδίδει ὁσημέραι ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ δὲ ἐξωτερικὰ πολιτικὰ συμβάντα προμηνύουσι ἔκρηξιν σφοδρᾶς καταιγίδος. Ἡ Μαρία περιέρχεται εἰς νέας πρὸς τὸν πάπαν ἔριδας, κατηγοροῦντα αὐτὴν ὡς μὴ μεταχειριζομένην μηχανήματα ἔτι φρικωδέστερα πρὸς καταστροφὴν τοῦ σχίσματος, καὶ εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Γαλλίαν, καταλαβοῦσαν τὸ Calais. Ἐκμανεῖσα, καὶ ἀσθενήσασα βαρέως, κατέστρεψεν ἀθλίως τὸν βίον. Ἐνεταφιάσθη δὲ ἐν Οὐεσμίνστερ. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς δὲν βλέπει τις οὔτε ἄγαλμα οὔτε ἁπλῆν τινα ἐπιγραφήν· οὐδὲν ἀναμιμνήσκον τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας. Βεβαίως, ἀναπολοῦντες τὰ τῆς βασιλείας Ῥιχάρδου τοῦ τρίτου καὶ Ἐρρίκου τοῦ ὀγδόου, ἐννοήσομεν ὅτι ἡ Ἀγγλία μάλιστα πασῶν τῶν χωρῶν ἐκυβερνήθη ὑπὸ ὠμοτάτων καὶ αἰσχίστων τυράννων. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ τυραννία τῆς θυγατρὸς Ἐρρίκου τοῦ ὀγδόου προσέβαλε τὰ μέγιστα τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἄγγλων φιλοτιμίαν, οἵτινες δὲν συνεχώρησαν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς οὐδὲ μετὰ παρέλευσιν τριῶν αἰώνων.

Β'. ΙΩΑΝΝΑ ΓΡΕΥ.

Ἡ Ἰωάννα Γρεῦ ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1537 ἐν Βραγδάτῃ, κατοικητηρίῳ τοῦ μαρκησίου τοῦ Δορσὲ, δουκὸς τοῦ Σουφὼλκ, ἔλκουσα τὸ γένος ἐκ βασιλέων· διότι δύο τῶν ἐκ μητρὸς προγόνων αὐτῆς ἐγένοντο ἡ μὲν σύζυγος Ἐδουάρδου τοῦ τετάρτου, ἡ δὲ θυγάτηρ Ἐρρίκου τοῦ ἑβδόμου τῆς Ἀγγλίας καὶ σύζυγος Λουδοβίκου τοῦ δωδεκάτου, βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἀνὴρ λογιώτατος, ἐρρόντισεν ἵνα ἐκπαιδεύσῃ αὐτὴν φιλοτίμως, καὶ ἤδη, νεωτάτη οὖσα, προήχθη εἰς τοσοῦτον παιδείας ὥστε ἀνεγίνωσκεν ἑλληνιστὶ τοὺς ἕλληνας συγγραφεῖς, καὶ ἰδίως τὸν Πλάτωνα, ὃν ὑπερηγάπα. Ὡς φαίνεται, οἱ ἐπαινέται αὐτῆς κατήντησαν εἰς ὑπερβολὰς διισχυριζόμενοι ὅτι ὡμίλει ἑβραϊστὶ καὶ χαλδαϊστὶ καὶ ἀραβιστὶ καὶ ἑλληνιστί. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἐσπούδασεν ἐπιμελέστατα τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅτι ἠσχολήθη οὐχὶ μόνον περί τινας τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν θεολογίαν διέτριψεν, ἀπαραίτητον τότε συμπλήρωμα οὖσαν πάσης ἐλευθερίου ἀγωγῆς. Ὁ ἐξάδελφος τῆς Ἰωάννης Ἐδουάρδος ὁ ἕκτος, ὅστις ἦν ὁμῆλιξ αὐτῆς ὅτε ἀπέθανεν, ἐγένετο ἄριστος θεολόγος, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ αἱ πρεσβύτεραι ἀδελφαὶ Μαρία καὶ Ἐλισάβετ.

Ὁ νέος βασιλεὺς Ἐδουάρδος ὁ ἕκτος, ἐξάδελφος τῆς Ἰωάννης, ἠγάπα αὐτὴν ὑπερβαλλόντως καὶ προετίμα τῶν δύο αὐτοῦ ἀδελφῶν Μαρίας Τουδὼρ καὶ Ἐλισάβετ.

Ἡ φυσικὴ ἀσθένεια τοῦ νέου βασιλέως, ἥτις ἀνήγειρεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἰωάννης τὴν πρὸς αὐτὸν φιλοστοργίαν, ἤγειρεν ἄλλας ἰδέας ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς δουκὸς τοῦ Σουφὼλκ καὶ τῇ τοῦ δουκὸς τοῦ Νορθόμβερλανδ, τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλείου. Ἰσχυροτέρου δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ νέου βασιλέως Ἐδουάρδου, οὗτινος εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν.

Ὁ ἀποθανὼν ἀλλόκοτος βασιλεὺς Ἐρρῖκος ὁ ὄγδοος, πατὴρ τοῦ Ἐδουάρδου, διεκήρυξεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς θυγατέρας αὐτοῦ νομίμους καὶ ἀνόμους, καὶ ἐδίασε τὴν βουλὴν ἵνα δεχθῇ καὶ δικαιώσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην. Ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετανοήσας, περιεποίησεν ἐκείναις πάλιν τὰ εἰς τὸν θρόνον δίκαια, καὶ ὁ Ἐδουάρδος αὐτὸς, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα, ἐνόμισε πρέπον ἵνα ἐπικυρώσῃ τὴν τελευταίαν γνώμην τοῦ πατρὸς, δεχόμενος νομίμους τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ, καὶ διακηρύττων προδότας τοὺς τολμήσοντας ἵνα προσβάλωσι τὰ δίκαια αὐτῶν. Οὐχ ἧττον ὅμως ὁ μονάρχης, ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ Νορθόμβερλανδ, συνέγραψε κρυφίως πινακίδας ἐξειργούσας τοῦ θρόνου τὴν Μαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ ὑπὲρ τῆς Ἰωάννης Γρεῦ. Ὁ δοὺξ ἐμελέτα ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν εἰς τὴν μέλλουσαν βασίλισσαν αὐτοῦ ἰσχὺν, καὶ ἔχων τὸν τέταρτον αὐτοῦ υἱὸν, τὸν λόρδον Γουϊλφόρδ, ἄγαμον, ἤτησεν ὑπὲρ τούτου παρὰ τοῦ λόρδου Σουφὼλκ, συγκατατιθεμένου, τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰωάνναν.

Τελεσθέντος τοῦ γάμου, οἱ νυμφίοι ἀπῆλθον ἐπί τινα χρόνον εἰς τὴν ἐξοχήν. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ νέος βασιλεὺς Ἐδουάρδος τέταρτος, προσδληθεὶς ὑπὸ ὀξείας τινὸς ἀσθενείας, διετέλεσεν ἀσθενῶν μέχρι τῆς ἕκτης Ἰουλίου, καθ' ἣν ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἓξ μόνον ἔτη.

Ὁ δοὺξ ἔκρυψε τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μέχρις οὗ ἐλκύσῃ παρ' αὐτὸν τὴν ψευδῶς παρὰ τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως προσκληθεῖσαν Μαρίαν Τουδὼρ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἐλισάβετ, καὶ δυνηθῇ νὰ συναθροίσῃ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, κυριεύσοντας τοῦ Πύργου τοῦ Λονδίνου, καὶ προετοιμάσῃ τὰς πράξεις, δι' ὧν ἐμελέταῖν' ἀναγγείλῃ τῷ λαῷ τόν τε θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἀναγόρευσιν τῆς Ἰωάννης.

Ἡ Ἰωάννα Γρεῦ καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς Γουϊλφόρδ ἠγνόουν τὰ συμβάντα, ὅτε τῇ 9 Ἰουλίου βλέπουσιν εἰσερχόμενον παρ' αὐτοὺς τὸν δοῦκα τοῦ Νορθόμβερλανδ καὶ τὸν δοῦκα τοῦ Σουφὼλκ καὶ μετ' αὐτοὺς τὸν λόρδον Πεμδρὸκ καὶ ἄλλους λόρδους, οἵτινες, ἀποτεινόμενοι πρὸς τὴν Ἰωάνναν, ἀγγέλλουσιν αὐτῇ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως καὶ, διακόπτοντες τὴν ἐκδήλωσιν τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῆς λύπης, γονυκλινοῦσι καὶ προσαγορεύουσιν αὐτὴν βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ συνείδησις τῆς ἀνάσσης ἀγανακτεῖ τῷ σφετερισμῷ τούτῳ τῆς ἀρχῆς, διαμαρτυρομένης ὑπὲρ τῶν θυγατέρων Ἐρρίκου τοῦ ὀγδόου, καὶ ἀποκρουούσης ἀπὸ τοῦ μετώπου αὐτῆς τὸ βασιλικὸν στέμμα, ὅπερ ἔσται αὐτῇ ὀλέθριον, ὡς ἐγένετο ὀλέθριον τῇ Αἰκατερίνῃ τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῇ Ἄννῃ Βολέϊν, καὶ ταῖς ἄλλαις βασίλισσαις, αἵτινες ἐσφετερίσθησαν αὐτὸ ἀδίκως.

Ἡ τριλογία τοῦ Δάντου. — Ἡ κόλασις. — Ἡ ψυχὴ τῆς Φραγκέσκας δ' Ἀρίμινι.

Ἀντέστη ἐπὶ μακρὸν τοῖς ἐπιχειρήμασι τοῦ πενθεροῦ καὶ ἀνδραδέλφου αὐτῆς· ἐπὶ τέλους ὅμως, ὑποκλασθεῖσα ὑπὸ τῶν παρακλήσεων αὐτῶν καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν προτροπῶν τοῦ νέου αὐτῆς συζύγου, ἐδέχθη τὸ στέμμα ἄκουσα καὶ δυσγεραίνουσα.

Καὶ οὕτως οἱ ὀπαδοὶ ἤγαγον αὐτὴν ἀγαλλόμενοι εἰς τὸν Πύργον, ἑπομένης τῆς μητρὸς αὐτῆς, φερούσης τὸ σῦρμα τοῦ βασιλικοῦ μανδύου καὶ ἐχούσης πλειότερα εἰς τὸ διάδημα ἐκεῖνο δίκαια. Τὴν ἐπιοῦσαν περὶ ἕκτην τῆς ἑσπέρας ὥραν ἐγένετο ἡ πομπικὴ διακήρυξις τῆς ἀναγορεύσεως τῆς Ἰωάννης, καὶ τῆς ἐκπτώσεως τῆς Μαρίας καὶ Ἐλισάβετ, ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῆς μητροπόλεως, τῶν μὲν ἀπεκδεχομένων μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἀγγελίαν, τῶν δὲ διεμαρτυρομένων κατὰ τοῦ σφετερισμοῦ τοῦ στέμματος.

Ἡ Μαρία Τουδὼρ εἶχε πολλοὺς φίλους καὶ ὀπαδοὺς βοηθοῦντας αὐτὴν διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ὅπλων, καὶ οἵτινες ἠδυνήθησαν ἐν τάχει νὰ συναξωσι στρατὸν πλείονα τοῦ τῆς Ἰωάννης, ἥστινος οἱ ὀπαδοὶ ἐλειποτάκτουν καθ' ἑκάστην.

Ἡ μητρόπολις συνέπραττε μετ' ὀλίγον τῇ θυγατρὶ Ἐρρίκου τοῦ ὀγδόους, καὶ αὐτὸς ὁ δοὺξ τοῦ Σουφὼλκ, πατὴρ τῆς βασιλίσσης, γινόμενος ἐκ θρασέος δειλότατος, ἀνέκραζε· « Ζήτω ἡ Μαρία! Ἀλλὰ συλληφθεὶς ἤχθη μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν εἰς τὸν Πύργον, ἔνθα ἤδη ἡ Ἰωάννα καὶ ὁ Γουϊλφόρδ ἦσαν καθειργμένοι, ἡ μὲν Ἰωάννα παρηγορημένη, αὐτὸς δὲ ἰσχυρῶς τεταπεινωμένος. Διότι κατὰ τὰς ἐννέα ἡμέρας, καθ' ἃς ἐβασίλευσε μὴ στέργων τὸ ὄνομα ἄνακτος νυμφίου, εἶχεν ἀπαντήσει προπετῶς ὄνομα βασιλέως.

Ἡ ἐξαδέλφη τῆς Ἰωάννης Μαρία, ἀναβᾶσα εἰς τὸν θρόνον, ἐκήρυξε τὸ πρῶτον ἀμνηστίαν πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀντιπάλους αὐτῆς· ἀλλὰ κατέσχε καθειργμένους ἐν τῷ Πύργῳ τὴν Ἰωάνναν καὶ τὸν Γουϊλφόρδον, οἵτινες δικασθέντες ἐν τῷ δικαστηρίῳ τοῦ Guilhal, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, τῆς βασιλίσσης μὴ μελετώσης, ὡς λέγουσιν οἱ φίλοι αὐτῆς, ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην.

Δυστυχῶς ἡ ἐπανάστασις τοῦ Θωμᾶ Wyatt καὶ τοῦ Carew κατέσχε τὴν ἄδολον ἢ μὴ ἐπιείκιαν τῆς βασιλίσσης Μαρίας Τουδώρ. Ὁ δοὺξ τοῦ Σουφὼλκ ἐπίστευσεν ἢ προσεποιεῖτο ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐδοκίμασεν ἵν' ἀναστατώσῃ ὑπὲρ ἑκυτοῦ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Warwike. Ἀλλ' ἡττηθεὶς καὶ συλληφθεὶς ἐκλείσθη εἰς τὸν Πύργον ἔνθα εὑρίσκετο καὶ ἡ Ἰωάννα.

Ἡ Ἰωάννα ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὸν θάνατον ἐὰν συγκατένευεν ἵνα ἐξομόσῃ τὴν καθολικὴν θρησκείαν. Ἀλλὰ ἐμμείνασα τῇ θρησκείᾳ αὐτῆς ἀπεστρώθη τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τῆς καθολικῆς θυγατρὸς Ἐρρίκου τοῦ ὀγδόου.

Α. Μ.

Η ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

Ἄλλοι ἔψαλαν τοὺς ἐν πολέμοις ἀριστεῖς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἄλλοι τοὺς πολιτευσαμένους· ἡμεῖς σκοπὸν ἔχομεν νὰ διαιωνίσωμεν τοὺς ἄθλους τῶν ἀγωνισαμένων κατὰ τῆς ἀμαθείας, νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰς μεθ' ἡμᾶς γενεὰς εὐφημούμενα τὰ ὀνόματα τῶν εὐδοκιμησάντων ἐν λόγοις· « λόγοι γὰρ καὶ ἡμῖν τὸ σπουδαζόμενον. » Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Κύριον Ἀλέξανδρον Ῥαγκαβῆν, τοῦ ὁποίου δημοσιεύομεν συγχρόνως ἐνταῦθα καὶ τὴν εἰκόνα, δὲν θεωροῦμεν ὑπὸ τὴν ἔποψιν οὔτε τοῦ ἐμπείρου πολιτικοῦ ἀνδρὸς, οὔτε τοῦ πολυγλώττου καὶ δεξιοῦ διπλωμάτου, οὔτε τοῦ δραστηρίου Ὑπουργοῦ. Τὸν θεωροῦμεν μόνον ὡς εὐφυῆ συγγραφέα, ὡς φοιβόληπτον ποιητὴν, ὡς δεινὸν ἀρχαιολόγον, ὡς ἱεροφάντην ἐν γένει τῶν Μουσῶν· καὶ τοῦτο διότι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη τῆς Γαλλίας, le style, c'est l'homme. (« Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγων γνωρίζεται. ») Πράττει πολλάκις ὁ τὰ δημόσια πράττων οὐχ ὡς ἔχει προθέσεως αὐτὸς, ἀλλ' ὡς ὑπαγορεύουσιν αἱ περιστάσεις· ἐνδίδωσι τῶν ἱστίων, ἢ καὶ λοξοδρομεῖ, ὅταν βλέπῃ τὸν ἄνεμον καταιγίζοντα ἢ πνέοντα οὐκ ἐκ πρύμνης· ἡ δὲ ἀπολογία πολλάκις τοῦ πολιτευομένου κεῖται πρόχειρος ἐν τοῖς ἀρχειοφυλακίοις τῶν ὑπουργείων· ἀλλ' ἡ ἐχεμυθία δὲν ἐπιτρέπει τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς, ἐν ᾧ τὰ πονήματα αὐτοῦ ἵστανται θυρεὸς ἄμαχος κατὰ τῶν βελῶν τοῦ φθόνου, τὰ ὁποῖα καταπίπτουσι κωφὰ παρ' αὐτόν.

Ἀναγινώσκω, φέρ' εἰπεῖν, τὴν Παραμονὴν ἢ τὸν Λαοπλάνον, καὶ μὴ γνωρίζων, ὑποτεθείσθω, τὸν ποιητὴν, ἐνθουσιῶ καὶ ἀναπτεροῦμαι πρὸς τὰς ἑπομένας ἀμιμήτους στροφὰς, ἡ δὲ φιλοπατρία μου εὑρίσκει ἐν αὐταῖς ἡδυλάλον ἠχὼ, καὶ ἡ καρδία μου μοὶ ὑποφωνεῖ ὅτι, ἐὰν ἠδυνάμην, οὕτως ἤθελον ἐκφράσει καὶ ἐγὼ τὰ ὑπὲρ πατρίδος αἰσθήματά μου.

. . . . . .

Ἂν ἡ Ἑλλὰς ἀνεγερθῇ ὡς ἄλλοτε μεγάλη,
τὴν πρίν της δόξαν ὁ Θεὸς ἐὰν τὴν περιβάλῃ·
ἂν ἐπληρώθη ὁ καιρὸς, καὶ πεπρωμένον ἦναι
τῆς γῆς ἀδάμας ὡς ποτὲ νὰ λάμψουν αἱ Ἀθῆναι,
ἡ Σπάρτη ν' ἀναγεννηθῇ, ν' ἀναστηθοῦν αἱ Θῆβαι,
τὰ κολοσσὰ ἐρείπια καὶ τῶν πετρῶν αἱ στίβαι
νὰ γίνουν πάλιν θέατρα, τεμένη καὶ Μουσεῖα,
νὰ καταβῇ ἐξ οὐρανοῦ ἡ παλαιὰ σοφία.
καὶ, οἱ ἱεροφάντεις της, ἀθάνατοι Σωκράτεις
τὴν γῆν ν' ἀναμορφώσωσι μὲ τὰ κηρύγματά της·
Ἂν μέλλῃ πάλιν τῆς Πνυκὸς νὰ ἀντιχῇ ὁ ἀχὼν
εἰς τῶν ῥητόσων τὴν φωνὴν ἐμπρὸς λαῶν ἐκθάμβων,
καὶ νὰ κατέλθ' ἡ ποίησις ἐπὶ τὰς ἀκρωρείας,
ὡς ἀηδὼν τοῦ ἔαρος τῆς ἀνεξαρτησίας·
Ἀνίσως πέπρωται ἡ γῆ χειροκροτοῦσα πάλιν
νὰ ἴδῃ τῶν Θερμοπυλῶν τὴν Περσοφόνον πάλιν,
κ' ἡ Ἱστορί' ἀνοίγουσα τὰς παλαιὰς διφθέρας,
νὰ γράψ' εἰς τὰς σελίδας της σελίδας νεωτέρας,
μίαν ἂς ζήσω ἀπ' αὐτὰς ἡμέραν, μίαν μόνον,
Ἕλλην ἐλεύθερος ζωγοῦ, πολίτης ἄλλων χρόνων,
κ' ἐρρέτω καὶ τὸ μέλλον μου τὸ εἰς τὸν τάφον λήγον,
ἐρρέτω καὶ τὸ παρελθὸν, ἐκτὸς στιγμῶν ὀλίγων!

. . . . . .

Καὶ τῷ ὄντι, τίς ὕμνησε γεγονότερον καὶ λαμπρότερον τὰ τρόπαια τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος; Τίς ἐνέγραψε γλαφυρώτερον εἰς τῆς ἀθανασίας τὰς πλάκας τὰ ὀνόματα τῶν ἐφ' ἡμῶν Λεωνιδῶν καὶ Θεμιστοκλέων; Τίς ἐπλήγωσε καιριώτερον τὴν τῶν παρ' ἡμῖν δημαγωγῶν μοχθηρίαν, τὴν ἀγυρτίαν τῶν ἀναιδῶς ἐμπορευομένων τὰ ναυάγια τῆς Ἑλλάδος, τῶν ἐξορχησαμένων τὰ ἱερώτερα τῆς καρδίας αἰσθήματα μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν λέξεων τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, παρὰ τὸν ποιητὴν τοῦ Κουτρούλη; Τίς ἐκεραύνωσε χαριέστερον καὶ σαρκαστικώτερον ἐνταῦτῷ τὸν γελοῖον πιθηκισμὸν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς κοινωνίας; Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἤρκει ἵν' ἀπαθανατίσῃ τὸν ποιητὴν, εἶνε πᾶν ὅ, τι τελειότερον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο παρήγαγον οἱ νεώτεροι χρόνοι, καὶ λόγῳ εὑρέσεως, καὶ λόγῳ διαθέσεως, καὶ λόγῳ τῆς περὶ τὴν λέξιν ὑφῆς. Ὁ Κουτρούλης ἀνεβίβασε τὴν δημώδη Ἑλληνικὴν γλῶσσαν πολὺ ὑψηλότερον παρ' ὅ, τι εἶχον ἤδη ἀναβιβάσει αὐτὴν τὰ Λυρικὰ τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου καὶ τὰ λεγόμενα Κλέπτικα τραγούδια. Ὁποία εὔροια λόγου! ὁποία φυσικὴ καὶ λεία συναρμογή! ὁποία πάντεχνος πλοκὴ λέξεων καὶ φράσεων, κοινοτάτων τῶν πλείστων, χαμαιπετῶν, καθημαζευμένων! καὶ ταῦτα πάντα.... χωρὶς ὁμοιοκαταληξίας!! ἀπὸ τῆς ὁποίας τὴν τροχαπέδην πρῶτος ὁ Κύριος Ῥαγκαβῆς κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν ποίησίν μας,...

Ῥίψωμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς τυχούσης σελίδος τοῦ ἀριστουργήματος τούτου καὶ ἀληθῶς Ἀριστοφανείου ἔργου, καὶ θαυμάσωμεν τὴν ἀξιοθαύμαστον τοῦ ποιητοῦ ἐπίνοιαν.

Καὶ τάχα ποίους λόγους, ἰσχυροὺς, σοφοὺς,
προτείνετε; ς αὐτὸν τὸν ἀνεμόμυλον
ποῦ βάφετε, ἀσπρίζετε, κτενίζετε,
σγουραίνετε, καὶ λάθος δνομάζετε
σεὶς αἱ γυναῖκες κεφαλὴν, νὰ μάθωμεν
δὲν ἠμποροῦμεν ποῖος ἄνεμος φυσᾷ;

Τοῦ κόσμου τοῦ ὑπουργικοῦ τὸν Ἄτλαντα
ἂς ψάλῃ πᾶν στόμα.
Τὴν εὐγενῆ του κορυφὴν φιλόδοξος
ἀνάπτει φαγοῦρα.
Τίς οἶδε δάφνα ἂν φυτρόνουν εἰς αὐτὴν,
ἢ ἔντομα βόσκουν;
Εἶν' Αἴτνα ἡ καρδία κ' ἡ κοιλία του·
φοβοῦ τὰς ἐκρήξεις!

Α. Ἂν κατορθώσῃς νὰ μὲ κάμῃς ὑπουργόν ...
χρειάζεται παιδεία ἴσως; ἂν αὐτὸ,
ὁμολογῶ πῶς δὲν τὴν ἔχω. — Β. Ὄχι δά!
καιρὸς δὲν εἶνε ὁποῦ εἶδα ὑπουργὸν
κ' ἐκράτει τὸ κονδύλι του ὡς δίκελλαν,
καὶ ἔσκαπτεν ὑπογραφὴν, καὶ ὡμοίαζαν
τὰ γράμματά του κακοήθειαι μυῶν.

Ὁποῖον κωμικὸν ἀληθῶς καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀραφηνίδων Ἀλῶν μεμεταλλευμένον ἅλας! πῶς ἄλλως ἤθελε ποιήσει καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοφάνης; Θέλεις νὰ ἴδῃς ζωγραφίαν λαλοῦσαν τῶν αὐτοχειροτονήτων τῆς κοινωνίας μας διδασκάλων; ἔχεις τὸν δημοσιογράφον Σφηκίαν·

Πῶς εἶνε πλὴν ἐνόμιζα
εἰς τὰς Ἀθήνας φύλλα περισσότερα
ἐφημερίδων, παρὰ φύλλα πράσινα.
Α. Εἶνε πολλὰ, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ.
Τὸ φύλλον μου εἶνε καυτήριον ἐξῦ...
κ' ἡ ὕβρις μου εἶνε γυμνὴ καὶ ἀνειδὴς,
εἶν' ἔχιδνα, εἶν' ἐμπρηστήριος βαυλός·
μ' αὐτὸν φωτίζω τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν,
διδάσκων τὰ ῥητὰ καὶ τὰ ἀπόῤῥητα....
Εἰ τῆς ὀργῆς μου, ἄνθρωπε, τὸ φύσημα
ξεῤῥιζωμένη θὲ νὰ πέσ' ἡ νέα σου
ὑπολῆψις, αὐτὴ που κατεκράτησες.

Θέλεις ὕψος καὶ μεγαληγορίαν Αἰσχύλου; Ἄκουσον τὴν περιγραφὴν τῆς Ῥωσσικῆς παντοδυναμίας·

Ὁ γίγας τῆς ἰσχύος μας, ἔχων στρωμνὴν τοὺς παγετοὺς,
τὴν δύσιν καὶ ἀνατολὴν συνέχ' εἰς τὰς ἀγκάλας του.
Ἀδάμας εἰς τὸ στέμμα του τοῦ Πόλου λάμπει ὁ ἀστήρ·
πατεῖ, κ' ὑπὸ τὸ βῆμα του σχίζοντ' οἱ πάγοι τοῦ Οὐράλ,
κ' εἶν' ἡ πνοὴ τοῦ στήθους τοῦ ὑπερβορεία θύελλα.

Ἀλλ' ὁ αὐτὸς οὗτος ἄνθρωπος ἀπολυόμενος τὸν κόθορνον τοῦ Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, καὶ ἀποτιθέμενος τὸν χρωστῆρα τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Μενάνδρου, ἀναλαμβάνει μετὰ τῆς αὐτῆς δεξιότητος τὴν σμινύην τοῦ Παυσανίου, καὶ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ Παρθενῶνος καὶ Ἐρεχθείου, ἢ ἀπὸ τῶν ἐν Ὀρχομενῷ καὶ Μυκήναις θησαυρῶν τῶν Πελοπιδῶν ἀνορύττει τὴν ἀρχαιοπινῆ τῆς Ἑλλάδος δόξαν. Τὸν εὑρίσκεις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος, εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀργείας Ἥρας, εἰς τὸ ὑπόγειον τῶν Ἐλευσινίων μέγαρον, ὑπὸ τὰς στήλας τοῦ Πανελληνίου Διός, ἢ μεταξὺ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ συντριμμάτων. Οὔτε τὸ ἐλάχιστον λίθου μόριον διαφεύγει τὴν ὀξυδέρκειάν του· λαλοῦσι αὐτῷ οἱ λίθοι, λαλοῦσι καὶ τὰ ἀμυδρότατα τῶν κωμιμάτων ἐμβλήματα.

Ispa etiam rudera c amant.

Καὶ ὡς ἐὰν τοῦτο μόνον ἐνέδει αὐτῷ πρὸς δόξαν, ἀνασκαλεύει καὶ τὴν κόνιν αὐτὴν τῶν ἀρχαίων μνημείων· καὶ, καθὼς ὁ περικλεὴς Κυβιέρος, ἀφ' ἑνὸς τεμαχίου σιαγόνος, ἀφ' ἑνὸς μασητῆρος, ἀνευρίσκει κόσμον ἄλλον ἀπολεσθέντα, ἐπίσης ὁ ὀξὺς τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ νοῦς, ἀπὸ τῶν τοῦ ἐλαχίστου λίθου τμημάτων, ἐκ τριῶν ἢ πέντε μόλις διακρινομένων γραμμάτων, συναρμολογεῖ ἱστορικωτάτην ἐπιγραφὴν καὶ δημιουργεῖ ὁλόκληρον ἀρχαιότητος σελίδα.

Πρόκειται, φέρ' εἰπεῖν, νὰ ὑμνηθῇ ἐν δημοτελεῖ πανηγύρει τοῦ Φαβιέρου ὁ φιλελληνισμὸς, ἢ τοῦ Νεοφύτου Δούκα ἡ αὐταπάρνησις, ἢ ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἡρωϊσμὸς τοῦ Μύλλερ. Τίς ἁρμοδιώτερος πανηγυριστὴς παρὰ τὸν Ἀλέξανδρον Ῥαγκαβῆν; Τίς αἰσθάνεται κατὰ ταὐτοπάθειαν ζωηρότερον καὶ ἀγνότερον τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν, ὅστις κατέφλεγε τὰς ψυχὰς ἐκείνας; Μετὰ πόσης εὐφραδείας ἅμα καὶ μεγαληγορίας συναγείρει περὶ τὴν κόνιν τοῦ ἀρχαϊκωτέρου τῶν διδασκάλων τοῦ γένους τοὺς διακαεστέρους τῶν Πανελλήνων πόθους! Πόσον ζωηρῶς ἐμπνέει αὐτὸν ἡ μνήμη τοῦ ἐπισημοτέρου καὶ ἱπποτικωτέρου τῶν Φιλελλήνων, καὶ εἰς ὁποῖον ὕψος ποιητικοῦ αὐτόχρημα ἐνθουσιασμοῦ δὲν μετεωρίζεται, ἀναφέρων τὰς τελευταίας αὐτοῦ εὐχάς!

Καὶ ποῖος ἄλλος παρὰ τὸν Ἀλέξανδρον Ῥαγκαβῆν δύναται νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀναγνώστην αὐτοῦ ἀνάπραστον ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς διανοίας, καὶ νὰ τὸν περιαγάγῃ εἰς κόσμον ἄλλον, εἴτε φανταστὸν, εἴτε καταδεδυκότα πρὸ αἰώνων εἰς τὸ χάος τοῦ παρελθόντος; Ἢ δὲν εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐξενάγησε πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁλόκληρον τὸ ἀκροατήριόν του, ἀριθμούμενον καθ' ἑκατοντάδας, εἰς τὸν πρὸ εἴκοσιν αἰώνων βίον τῆς Κεκροπίδος, καὶ κατέδειξεν ἡμῖν, ὡς ἐν πανοράματι, τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, καὶ τὰς Ἀθηναίας παρθένους ἀνακομιζούσας τὸν πέπλον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῇ θεᾷ, καὶ τὸν λαὸν ὁλόκληρον παρακολουθοῦντα, ζῶντα, λαλοῦντα, κινούμενον; Δὲν εἴδομεν τότε ἅπαντες, ἐδῶ μὲν τοὺς δικαστὰς τοῦ Ἀρείου Πάγου, οἵτινες ἀναβάντες, « κατέλαβον σοβαρῶς τὰς ἕδρας αὐτῶν « ἐφ' ὑπαίθρου τοῦ βράχου . . . . καὶ κατόπιν « τούτων τοὺς δύο διαδίκους ὠχροὺς καὶ τεταραγμένους, οἵτινες προσαχθέντες, ἐκαθέσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ δύο λίθων ἀργῶν, καὶ τὸν « ἱερέα προβαίνοντα ἐστεμμένον καὶ ἀρὰν καὶ « θυσίαν προσφέροντα ταῖς Ἐριννύσι κατὰ τῶν « ἐπιόρκων, καὶ τὸν μὲν διώκοντα κεραυνοβολοῦντα ἐπὶ μακρὰν ὥραν τὸν ἀντίπαλον διὰ « ῥύμης φλογερῶν λόγων, καὶ ἀπαιτοῦντα αἷμα « ἀνθ' αἵματος καὶ δισχυριζόμενον ὅτι τὸ θῦμα « ἐκπνέον δὲν ἐσυγχώρησε τὸν φονέα του· τὸν « κατηγορούμενον, φεύγοντα διὰ τοῦ πεδίου, « ἀφοῦ, ἐγερθεὶς τεθορυβημένος καὶ ὑποτρέμων « καί τινας λέξεις δυσνοήτους τραυλίσας, ἐπεί« σθη ὅτι μάταιος ὁ ἀγὼν καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ « συνηγόρου του. »

Ἀλλ' αἱ φιλολογικαὶ μελέται δὲν ἐνδιαφέρουσι τοὺς πάντας, καὶ πολλοὶ, πολλαὶ μάλιστα, ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ διδαχθῶσι τερπόμεναι, νὰ διδαχθῶσιν ἀνεπαισθήτως. Ὁ ἐπιδέξιος συγγραφεὺς προνοεῖ καὶ περὶ αὐτῶν, καὶ μεταξὺ κολοσσαίων καὶ πολυφύλλων συμπληρωμάτων τοῦ Boëck καὶ τοῦ Ἑρμάνου, ἔρχεται εὔγκρον τι καὶ κομψότατον διήγημα. Ἰλαρὸν καὶ προσηνὲς, νὰ λαλήσῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ Mery ἢ τοῦ Alphonse Karr, ἢ νὰ φαιδρύνῃ τὸ βλοσυρὸν τῆς ἐφημεριδογραφίας πρόσωπον καὶ τὰ κεφαλαλγῆ ζητήματα τῆς ἡμέρας.

Σ. ΒΥΞΑΝΤΙΟΣ [1].

(Ἕπεται συνέχεια).

1. Ἐκ τῆς Ἑπταλόφου.

ΝΙΝΕΥΙ,

ΒΑΒΥΛΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΕΠΟΛΙΣ.

(ΝΕΩΤΑΤΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ.)

Α'.

Σύντομος ἱστορία τῆς ἀρχαίας Βαβυλωνίας, Ἀσσυρίας, Μηδίας καὶ Περσίας.

Ἡ Ἀνατολὴ, ἡ χώρα τῶν μεγάλων καὶ παναρχαίων ἀναμνήσεων, ἐγένετο ἡ κοιτὶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος συνηθάνθη τὸ πρῶτον τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν μοῖραν αὐτοῦ, καὶ, διαῤῥήξας τὰ σπάργανα τῆς ἀσθενοῦς ἡλικίας, ἐδοκίμασε τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα. Ἐν αὐτῇ ἐψέλλισε τὸ πρῶτον ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς φύσεως τὸν πρῶτον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης ὕμνον πρὸς τὸν ἀγώστον δημιουργὸν καὶ κοσμήτορα τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου. Ἐνῷ δὲ αἱ μὲν χῶραι τῆς δύσεως κατεσκιαζόντο ἔτι ὑπὸ τῆς ἀχλύος τῆς βαρβαρότητος τῶν πρώτων αἰώνων, οἱ δὲ πρῶτοι ἡμῶν πρόγονοι, οἱ πρόγονοι ἁπάντων τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, οἱ Ἴβηρες, καὶ οἱ Κελτοὶ, καὶ οἱ Γερμανοὶ, καὶ οἱ Πελασγοὶ, ἐπλανῶντο ἄγνωστοι ἔτι καὶ ἀποτεθηριωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τῶν δρυμώνων τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἀσία κατῳκεῖτο ἤδη προϊαίτατα ὑπὸ πολλῶν πεπαιδευμένων ἐθνῶν, καὶ πόλεων πολυανθρώπων, καὶ εἶδε τὴν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν μεγάλων δυναστειῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν πόλεων περιπύστων, πολὺ πρὶν ἢ ἡ πόλις τοῦ Ῥωμύλου ἀνατείλῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν λατινικῶν φύλων, καὶ πολὺ πρὶν ἐπέλθωσιν οἱ ἡρωϊκοὶ τῆς Ἑλλάδος χρόνοι.

Δυνάσται ἀλάστορες καὶ ἀλαζόνες τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρεως ἀρδευομένων χωρῶν, διέπρεπον ἀνέκαθεν ἐν αὐτῇ δύο μητροπόλεις, ἡ Βαβυλὼν καὶ ἡ Νῖνος ἢ Νινευΐ, ὧν αἱ ἀρχαὶ διὰ χρόνου πλῆθος ἐσβέννυντο ἐν τῇ ἀχλύϊ τῶν ἀρχαιοτάτων αἰώνων. Αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις ἀνῆγον αὐτὰς εἰς τοὺς κατὰ τὴν κοσμογονίαν αἰῶνας. Ἠτύχησαν δὲ διαφερόντως καὶ προήχθησαν εἰς ὄγκον καὶ δύναμιν ἕνεκα τῆς παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγριν γειτνιάσεως αὐτῶν, οἵτινες μετὰ τὸν Γάγγην εἰσιν ἐπισημότατοι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν, ἔχοντες τὰς μὲν πηγὰς ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν, καὶ ἐκβάλλοντες διὰ τῆς ἀρχαίας Μηδίας καὶ Παραιτακηνῆς εἰς τὴν Μεσοποταμίαν (ἐξ ὧν ἡ χώρα, ὑπολαμβανομένη εἰς μέσον, ἔσχε τὴν ἐπωνυμίαν), καὶ μετὰ ταῦτα, διελόντες τὴν Βαβυλωνίαν ἐξερεύγονται εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ γηραιοῦ Εὐφράτου καὶ παρὰ τὴν Βαβυλῶνα ἤγειραν οἱ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ περισωθέντες ἄνθρωποι τὸν περίφημον ἐκεῖνον πύργον, ἔνθα ἐγένετο, κατὰ τὴν Γένεσιν, ἡ τῶν γλωσσῶν σύγχυσις. Ὁ δὲ Ἀσσοὺρ, ὁ κτίστης τῆς Νινευΐ, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος.

Ἡ ἀρχαία ἱστορία τῶν δύο τούτων μεγάλων πρωτευουσῶν ἦν ἐλάχιστα γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις· διότι τὰ χρονικὰ αὐτῶν, διαφυλαττόμενα ἐν τοῖς ναοῖς, ἦσαν ἀπρόσιτα τοῖς πολλοῖς· οἱ δὲ αὐταῖς εἴτε διὰ τοῦ πολέμου εἴτε διὰ τοῦ ἐμπορίου ἐπιμιχθέντες λαοὶ, οἵτινες ἠδύναντο νὰ δώσωσιν ἡμῖν ὠφελίμους τινὰς γνώσεις, ἐγγώρισαν αὐτὰς μόνον κατὰ τὴν παρακμὴν αὐτῶν. Τὰ βιβλία

Ἐξεύρεσις τῆς ἀρχαίας Νινευΐ. — Ἀνασκαφαὶ ἐν Κυρσαβάδ.

ὅμως τῶν Ἑβραίων, τὰ γραφέντα ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος μέχρι τοῦ Κύρου, ὁμιλοῦσι περὶ πολλῶν βασιλέων, πρὸς οὓς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα πολεμικῶς ἔσχεν. Αἱ δὲ ἐν αὐτοῖς ἱστορούμεναι πράξεις, καίπερ εἰκῇ καὶ φυδὴν ἐκτεθειμέναι, παρέχουσιν ἡμῖν σπουδαῖα χρονολογικὰ ἐνδόσιμα. Ἡ ἱστορία τῆς Ἀσσυρίας, ἣν συνέγραψεν ὁ Ἡρόδοτος, ἀπωλέσθη. Τῆς δὲ πολυτίμου ἱστορίας ἣν ἠρύσθη ἀπὸ τῶν ἀρχείων τῶν Ἐκβατάνων καὶ κατέλιπεν ἡμῖν Κτησίας ὁ Κνίδιος, διεσώθη ἀτελὴς μόνον σύνοψις παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ, παρ' οὗ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνταῦθα ἱστορουμένων ἐρανιζόμεθα, καὶ αὐτῷ ἀκολούθως πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν.

Ἡ πολυτιμοτάτη τοῦ Βερόζου ἱστορία, διαπονηθεῖσα ὑπὸ βαβυλωνίου ἱερέως καὶ γραφεῖσα κατὰ τὰς ἐπιχωρίους παραδόσεις καὶ τὰ ἱστορικὰ γραπτὰ μνημεῖα, περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς λίαν κεκολοβωμένη, καὶ ἐν μέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Φλαβίου Ἰωσήπου καὶ τοῖς καταλόγοις τῶν βασιλέων τῶν χριστιανῶν χρονογράφων. Ἐκ τῶν ἐναποληφθέντων τούτων ἱστορικῶν γραπτῶν μνημείων μανθάνομεν ταῦτα.

Ἡ χρονολογία τοῦ Βερόζου, ὁρμωμένη ἀπὸ τινῶν ἀστρολογημάτων, ἀνάγει τὴν ἱστορίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς χίλια καὶ ἐννεακόσια τρία ἔτη πρὸ τῆς εἰς τὴν Βαβυλῶνα εἰσβολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέβαλεν εἰς αὐτὴν τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 331, ὅπερ ἀνάγει αὐτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 2234 π. χ., ἐξ οὗ τεκμαιρόμεθα ὅτι ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ Βαβυλὼν ὑπῆρχεν ἤδη πρὸ 2000 ἐτῶν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. Καὶ ὅμως ἐκ τῶν διηγήσεων καὶ παραδόσεων τῆς Γενέσεως καταφαίνεται ὅτι ἔτι ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ ἡ ἀρχὴ τῆς Νίνου καὶ τῆς Βαβυλῶνος ἦτο ἀσαφὴς καὶ ἀβέβαιος ἤδη ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν βεβαίαν ταύτην περίοδον ἡ Βαβυλὼν καὶ ἡ Νῖνος ἀπετέλεσαν μὲν ἀείποτε δύο διάφορα πολιτεύματα, οὐχὶ δὲ καὶ πάντοτε κεχωρισμένα. Διότι, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν παρὰ τὸν κάτω Εὐφράτην ἐξευρεθέντων ἐσχάτως μνημείων, οἱ βασιλεῖς τῆς Βαβυλῶνος ἐβασίλευσαν πρωϊαίτατα τῆς Ἀσσυρίας, ὕστερον δὲ τἀνάπαλιν.

Αἱ παρὰ τοῦ Διοδόρου ἐκ τοῦ Κτησίου ἐρανισθεῖσαι πληροφορίαι, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν Ἀσσυριακὴν ἱστορίαν, συνεπλήρουν ἂν εὐτυχῶς τὰς ὑπὸ τοῦ Βερόζου καταλειφθείσας ἡμῖν, ἂν ἦσαν μᾶλλον συνεχεῖς καὶ ἐντελέστεραι. Δυστυχῶς ὅμως ὁ Διόδωρος περιωρίσθη εἰς τὴν ἀφήγησιν ὀλίγων γεγονότων, καὶ τὴν σημείωσιν ὀλίγων χρονολογιῶν.

Θεμελιωτὴς τῆς αὐτοκρατορίας ἐκείνης ἐγένετο ὁ πρῶτος τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων Νῖνος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, ὅστις ἐπιβαλόμενος ἵνα κατακτήσῃ τὴν Ἀσίαν ἅπασαν, τὴν ἐντὸς τοῦ Ταναΐδος καὶ Νείλου, ἐπετέλεσατο ἐπιφανεστάτας πράξεις, καὶ ἐγένετο πλὴν τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Βακτριανῶν κύριος ἁπάντων τῶν ἄλλων τῆς Ἀσίας ἐθνῶν. Ἔκτισε δὲ τὴν μεγίστην τῶν τότε κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πόλεων κατά τε τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καὶ τὴν περὶ τὸ τεῖχος καὶ τὰ τεμένη αὐτῆς μεγαλοπρέπειαν, τὴν ὁμώνυμον Νῖνον, ὑποστησάμενος αὐτῇ ἑτερόμηκες τὸ σχῆμα καὶ περίβολον τετρακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα σταδίων. Τὰ τείχη αὐτῆς εἶχον ὕψος ἑκατὸν ποδῶν, τὸ δὲ πλάτος ἦν ἱππάσιμον τρισὶν ἅρμασιν. Ἦσαν δὲ διειλημμένα πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις χιλίοις καὶ πεντακοσίοις τὸν ἀριθμὸν, τὸ δὲ ὕψος ποδῶν διακοσίων.

Μετὰ δὲ τὴν κτίσιν ταύτην ὁ Νῖνος ἐστράτευσε πάλιν ἐπὶ τὴν Βακτριανὴν, ἧς τὰς μὲν ἄλλας πόλεις ἐχειρώσατο εὐκόλως, τῆς δὲ πρωτεούσης Βάκτρων ἠδυνάτει νὰ κυριεύσῃ διὰ τὴν ὀχυρότητα καὶ τὰς ἐν αὐτῇ παρασκευάς. Πολυχρονίου δὲ τῆς πολιορκίας γινομένης, καὶ τοῦ βασιλέως ἀποροῦντος, ὁ συστρατευόμενος τῷ βασιλεῖ Ὄννης, σύζυγος τῆς Σεμιράμιδος, ἐρωτικῶς ἔχων πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ γνωρίζων τὸ μεγαλεπήβολον αὐτῆς, περιφήμου ἤδη ἐπὶ συνέσει καὶ ἀνδρίᾳ καταστάσης, ἐκάλεσεν αὐτὴν ὅπως μετάσχῃ τῆς πολιορκίας.

Ἡ Σεμίραμις, θυγάτηρ κατὰ τὸν Κτησίαν τῆς θεᾶς Δερκετοῦς, βρέφος ἔτι οὖσα, ἐξετέθη κατά τινα παράδοσιν εἰς ἐρήμους καὶ πετρώδεις τόπους, καὶ ἐξετράφη ὑπὸ περιστερῶν παραταζουσῶν γάλα ἀνὰ μέσον τῶν χειλέων αὐτῆς. Γενομένου δὲ τοῦ παιδίου ἐνιαυσιαίου, καὶ στερεωτέρας τροφῆς προσδεομένου, αἱ περιστεραὶ ἀπέκνιζον ἀπὸ τῶν τυρῶν τεμάχια καὶ προσέφερον τῇ παιδί. Οἱ δὲ νομεῖς βλέποντες τοὺς τυροὺς περιδεδρωμένους, καὶ, παρατηρήσαντες, ἔμαθον τὴν αἰτίαν καὶ οὕτως ἐξεῦρον τὸ βρέφος. Κομίσαντες δὲ αὐτὸ εἰς τὴν ἔπαυλιν ἐδώρησαν τῷ προεστῶτι τῶν βασιλικῶν κτηνῶν, ὅστις, ἄτεκνος ὤν, ἀνέθρεψε τὸ θυγάτριον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας μέχρις οὗ ἐγένετο σύζυγος τοῦ τῆς Συρίας ὑπάρχου τοῦ βασιλέως Ὄννη, θηρευθέντος τῷ κάλλει καὶ τῇ συνέσει αὐτῆς. Οὕτω δὲ προήχθη αὕτη ἐκ ταπεινῆς καταστάσεως εἰς μεγίστην δόξαν. Διότι κεχορηγημένη συνέσει καὶ τόλμῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πρὸς ἐπιφάνειαν συντείνουσιν, ἔλαβεν οὕτω καιρὸν ἵνα ἐπιδείξῃ τὰς ἰδίας ἀρετάς. Προσκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς ὅπως μετάσχῃ τῆς τῶν Βάκτρων πολιορκίας, καὶ μέλλουσα νὰ διαπορευθῇ πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν, ἐνεδύθη στολὴν εὔχρηστον πρός τε τὰς ἐν τοῖς καύμασιν ὁδοιπορίας καὶ πρὸς εὐκινησίαν, δι' ἧς ἀδύνατον νὰ γνωσθῇ ἂν ἦτο ἀνὴρ ἢ γυνή. Ἐνεδύετο δὲ αὐτὴν μετὰ τοσαύτης χάριτος ὥστε ὕστερον οἱ Μῆδοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Πέρσαι παρεδέχθησαν καὶ ἐφόρεσαν τὴν στολὴν τῆς Σεμιράμιδος.

Παραγενομένη εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ κατιδοῦσα τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν προσανέβη ἡ Σεμίραμις μετά τινων στρατιωτῶν διά τινος δυσδιαβάτου φάραγγος, καὶ κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν. Κυριευθείσης δὲ τῆς πόλεως, ὁ βασιλεὺς, θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς, τὸ μὲν πρῶτον ἐτίμησεν αὐτὴν μεγάλαις δωρεαῖς, μετὰ δὲ ταῦτα, ἐρωτευθεὶς αὐτῆς διὰ τὸ κάλλος, ἐπεχείρησε νὰ καταπείσῃ τὸν ἄνδρα ἵνα παραχωρήσῃ αὐτὴν ῥαΰτῳ ἑκουσίως, ὑποσχόμενος ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος τὴν ἰδίαν θυγατέρα. Τούτου δὲ δυσχερῶς φέροντος, ἠπείλησεν ὁ βασιλεὺς νὰ τυφλώσῃ αὐτὸν, ἐὰν μὴ προχείρως ὑπηρετήσῃ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ. Ὁ δυστυχὴς σύζυγος, ἅμα μὲν φοβηθεὶς τὰς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπειλὰς, ἅμα δὲ διὰ τὸν ἔρωτα περιπεσὼν εἰς λύσσαν καὶ μανίαν, περιθεὶς ἑαυτῷ βρόχον ἀνεκρεμάσθη. Ὁ δὲ Νῖνος ἐνυμφεύθη οὕτω τὴν Σεμίραμιν περιελθοῦσαν ἀπὸ ταπεινοτάτης καταστάσεως εἰς βασιλικὸν πρόσχημα.

Τὸν Νῖνον, γεννήσαντα ἐκ τῆς Σεμιράμιδος υἱὸν Νινύαν, καὶ ἀποθανόντα, διεδέχθη ἡ Σεμίραμις, ἥτις ἀπέδωκε τῷ αὐτῆς συζύγῳ τιμὰς θείας, κατασκευάσασα αὐτῷ τάφον ἐπὶ χώματος χοιροποιήτου πμμμεγέθους, φαινόμενον ὡς ἀκρόπολιν ἀπὸ πολλῶν σταδίων. Οὖσα δὲ φύσει μεγαλεπήβολος καὶ ἁμιλλωμένη περὶ δόξης πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς, συνήγαγε κατὰ Κτησίαν τὸν Κνίδιον ἀνδρῶν μυριάδας διακοσίας, καὶ τῆς δορυκτήτου χώρας ἐκλεξαμένη τοὺς εὐθέτους τόπους εἰς πόλεων κτίσεις, ᾠκοδόμησε πολλὰς πόλεις, καὶ, παρακαλέσασα τοὺς πανταχόθεν ἀρχιτέκτονας καὶ τεχνίτας, καὶ τὴν ἄλλην χορηγίαν ἐξ ἁπάσης τῆς βασιλείας παρασκευασαμένη, ἐπεβάλετο ἵνα κτίσῃ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ πόλιν ἀντίπαλον τῆς Νίνου. Ἀπολαβοῦσα δὲ τὸν Εὐφράτην εἰς μέσον περιεβάλετο τῇ πόλει τεῖχος σταδίων τριακοσίων ἑξήκοντα, διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις, κατασκευασθεῖσιν ἐκ πλίνθων ὀπτῶν εἰς ἄσφαλτον ἐμβαφέντων. Τὸ πελώριον τῆς νέας πόλεως τεῖχος εἶχε τὸ ἄπιστον τοῖς ἀκούουσιν ὕψος πεντήκοντα ὀργυιῶν, τὸ δὲ πλάτος δυσὶν ἅρμασιν ἱππάσιμον, πύργους δὲ διακοσίους καὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν. Διαμετρήσασα δὲ ἑκάστῳ τῶν φίλων στάδιον καὶ δοῦσα τὴν ἱκανὴν εἰς τοῦτο χορηγίαν, διέταξεν αὐτοῖς ἵνα ἐπιθέσωσι τέλος τοῖς ἔργοις ἐν ἐνιαυτῷ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Κατεσκεύασε δὲ ἐν μέσῳ τῆς πόλεως κατὰ τὸ στενώτατον τοῦ ποταμοῦ μέρος καὶ τριάκοντα ποδῶν τὸ πλάτος γέφυραν σταδίων πέντε τὸ μῆκος, φιλοτέχνως καθίσασα τοὺς κίονας εἰς βυθὸν, καὶ καταστεγάσασα αὐτὴν κεδρίναις καὶ κυπαρισσίναις δοκοῖς καὶ φοινίκων στελέχεσιν ὑπερμεγέθεσιν. Ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ ποταμοῦ ἤγειρε κρηπῖδα πολυτελῆ παραπλησίαν κατὰ τὸ πλάτος τοῖς τείχεσιν ἐπὶ στάδια ἑκατὸν ἑξήκοντα. ὨΙκοδόμησε δὲ καὶ βασίλεια πολυτελῆ ἐξ ὀπτῆς πλίνθου διπλᾶ παρὰ τὸν ποταμὸν ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς γεφύρας, ἐξ ὧν ἠδύνατο ἵνα κατοπτεύῃ καὶ οἰονεὶ ἔχῃ τὰς κλεῖς τῶν ἐπικαιροτάτων τῆς πόλεως τόπων.

Κατεσκεύασε δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως ἱερὸν τοῦ Διὸς (ἢ κατὰ τοὺς Βαβυλωνίους Βῆλου), οὗτινος καταπεσόντος τῷ χρόνῳ οὐδεμία διεσώθη ἀκριβὴς περιγραφή. Γνωρίζομεν δὲ μόνον ὅτι ἐν αὐτῷ εὑρίσκετο τὸ περίφημον ἀστεροσκοπεῖον ἀφ' οὗ οἱ Χαλδαῖοι ἔκαμον τὰς παρατηρήσεις τῶν ἄστρων διὰ τὸ ὕψος τοῦ κατασκευάσματος. Ἡ ὅλη οἰκοδομία ἦτο ἐξ ἀσφάλτου καὶ πλίνθου πολυτελῶς πεφιλοτεχνημένης. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ναοῦ ἵδρυντο τρία κολοσσαῖα ἀγάλματα χρυσᾶ σφυρήλατα, τοῦ Διὸς, καὶ τῆς Ἥρας καὶ τῆς Ῥέας. Καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἑστηκὸς καὶ διαβεβηκὸς εἶχεν ὕψος ποδῶν τεσσαράκοντα, βάρος δὲ χιλίων ταλάντων Βαβυλωνίων. Τὸ δὲ τῆς Ῥέας, καθήμενον ἐπὶ δίφρου χρυσοῦ, εἶχε τὸ αὐτὸ βάρος. Ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς ἵσταντο δύο λέοντες, καὶ πλησίον τῶν λεόντων ὄφεις ὑπερμεγέθεις, ἀργυροῖ, τριάκοντα ταλάντων ἕκαστος ἔχων τὸ βάρος. Τὸ δὲ τῆς Ῥέας ἑστηκὸς εἶχε σταθμὸν ταλάντων ὀκτακοσίων, καὶ εἶχε ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ὄφιν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ σκῆπτρον λιθοκόλλητον. Παρὰ τοῖς τρισὶ τούτοις ἀγάλμασιν ἔκειτο τράπεζα χρυσῆ σφυρήλατος, τὸ μὲν μῆκος ποδῶν τεσσαράκοντα, τὸ δὲ πλάτος δεκαπέντε, τὸ δὲ βάρος ἕλκουσα ταλάντων πεντακοσίων. Ταύτῃ ἐπέκειντο δύο ἀργεῖα καρχήσια καὶ θυμιατήρια καὶ κρατῆρες χρυσοῦ. Ἅπαντες οὗτοι οἱ θησαυροὶ ἁρπαγὴν ἔσονται ὕστερον ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας.

Ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἀξιοθαύμαστον ἔργον διὰ τὸ δυσκατάπρακτον τῆς ἐπιχειρήσεως ἦσαν οἱ παρὰ τὴν ἀκρόπολιν κρεμαστοὶ λεγόμενοι κῆποι, παράδεισος μέγιστος ἔχων τὴν πρόσοψιν θεατροειδῆ καὶ περιπτυμένος ἐπὶ ψαλιδωμάτων καμαρωτῶν καὶ οἰκοδομιῶν ἀλλεπαλλήλως ἐπικειμένων, περιλαμβανόντων σηραγγώδεις διόδους, καὶ ἀναδεχομένων τὸ τοῦ φυτουργίου βάρος, ὑπερεχόντων δὲ ἀλλήλων ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον κατὰ τὴν πρόσβασιν. Τὸ δὲ ἐπὶ τῶν δοκῶν ὀρόφωμα τῶν διόδων εἶχε πρῶτον μὲν ὑπεστρωμένον κάλαμον μετὰ πολλῆς ἀσφάλτου, ἔπειτα δὲ πλίνθον ὀπτὴν διπλῆν ἐν γύψῳ δεδεμένην, καὶ μετ' αὐτὴν τρίτον ἐπιβολὴν μολύβδου, ὅπως μὴ διέρχηται βαθέως δι' αὐτῶν ἡ τοῦ χώματος νοτίς. Ἐπὶ δὲ τῶν διαφόρων τούτων στιβάδων ἐσωρεύθη πλῆθος χώματος ἱκανὸν ἵνα δεχθῇ καὶ τῶν μεγίστων δένδρων τὰς ῥίζας. Αἱ σηραγγώδεις δίοδοι δὲν ἦσαν σκοτειναὶ οὐδὲ κάθυγροι, ἀλλὰ φωτιζόμεναι πανταχόθεν περιελάμβανον πολλὰ καὶ παντοδαπὰ βασιλικὰ διαιτητήρια καὶ ἐργαστήρια ποικίλων ἐπιτηδευμάτων, οἷα βλέπομεν σήμερον τὰ ὑπὸ τὸν Τάμεσιν ἐν τῇ ὑφύδρῳ σήραγγι (tunnel) ἱδρυμένα. Ἐπί τινος τῶν ὑψηλοτάτων σηράγγων ἐτέθησαν ἀντλίαι, δι' ὧν ἀνεσπᾶτο πλῆθος ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς ποτισμὸν τοῦ παραδείσου.

Ἔτερμε δὲ ἡ Σεμίραμις καὶ ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὀρῶν πέτραν παμμεγίστην ὀβελίσκον, τὸ μὲν μῆκος ποδῶν ἑκατὸν πεντήκοντα, τὸ δὲ πλάτος καὶ πάχος εἰκοσιπέντε, ἣν κατενεγκοῦσα πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ ἐμβιβάσασα εἰς σχεδίαν, κατεκόμισε κατὰ τοῦ ῥεύματος μέχρι τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἔστησεν αὐτὸν παρὰ τὴν ἐπισημοτάτην ὁδὸν, θέαμα παράδοξον καταριθμηθὲν ἐν τοῖς ἑπτὰ θαύμασιν. Ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς πόλεως, ἐὰν πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν τοὺς ἀρχαίους, καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν λογιζόμενοι, ἐγένετο ἀπαράμιλλος, καὶ ἴσως μόνη ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Φιλοπόλεμος δὲ φύσει καὶ μεγαλοπράγμων ἡ Σεμίραμις ἐπῆλθε τὴν τε Περσίαν καὶ Μηδίαν καὶ τὴν ἄλλην χώραν ἅπασαν, καὶ ἔκτισε πόλεις μεγάλας, καὶ διακόπτουσα πανταχοῦ τὰ ὄρη καὶ τὰς ἀπορρῶγας πέτρας κατεσκεύασεν ὁδοὺς πολυτελεῖς, καὶ μεγάλα ἔργα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆλθε τὴν Αἴγυπτον καὶ καταστρεψαμένη τὰ πλεῖστα τῆς Λιβύης καὶ τῆς Αἰθιοπίας, ἐξεστράτευσεν εἰς Ἰνδίας, ἐν αἷς καὶ ἐτελεύτησεν.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς παρέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ υἱὸς αὐτῆς καὶ τοῦ Νίνου Νινύας, οὐδὲν λόγου ἄξιον πράξας, καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ βασιλεῖς, οἵτινες, διαδεχόμενοι τὴν ἀρχὴν παῖς παρὰ πατρὸς, ἐβασίλευσαν ἐπὶ γενεὰς τριάκοντα μέχρι τοῦ Σαρδαναπάλου, τριακοστοῦ ἀπὸ τοῦ Νίνου, ὅστις ἐγένετο ἔσχατος τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς, καὶ ὑπερέβη ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τρυφῇ καὶ ῥᾳθυμίᾳ, ζήσας βίον γυναικώδη, διαιτώμενος μετὰ τῶν παλλακίδων, ἐνδεδυμένος στολὴν γυναικείαν καὶ ἐπιχρίων τό τε πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα ψιμυθίοις καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ἑταιρῶν κοσμήμασιν. Ἐπετήδευσε δὲ καὶ τὴν φωνὴν γυναικώδη, καὶ προήχθη εἰς τοσοῦτον τρυφῆς καὶ ἀκρασίας ὥστε συνέθεσεν εἰς ἑαυτὸν ἐπιτάφιον, ἐν ᾧ δηλοῖ κυνικώτατα ὅτι τὸ τέλειον ἀγαθὸν καὶ ὁ τοῦ βίου σκοπὸς εἶναι αἱ διὰ τοῦ σώματος ἡδοναί. Παρήγγειλε δὲ τοῖς διαδόχοις ἵνα ἐπιγράψωσιν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ τάφου μετὰ θάνατον τὸ ἐπιτάφιον τοῦτο, ὅπερ μετεφράσθη ὕστερον ἑλληνιστὶ οὕτως·

Εὖ εἰδὼς ὅτι θνητὸς ἔφυς, σὸν θυμὸν ἄεξε,
Τερπόμενος θαλίῃσι· θανόντι σοι οὔτις ὄνησις.
Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας.
Τοῦτ' ἔγω, ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐρύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια κεῖνα λέλειπται.

Τοιοῦτος δὲ ὢν οὐχὶ μόνον αὐτὸς αἰσχρῶς κατέστρεψε τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὴν πολυχρονιωτάτην πασῶν ἡγεμονίαν τῶν Ἀσσυρίων ἀπώλεσε· διότι οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ φόρου ὑποτελεῖς ἡγεμόνες, ὅ τε βασιλεὺς τῆς Βακτριανῆς καὶ ὁ Μῆδος Ἀρβάκης καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Βαβυλωνίων Βέλεσυς συνώμοσαν κατὰ τοῦ ἐκδεδιητημένου μονάρχου, καὶ ἐπεξελθόντες αὐτῷ, εἷλον μετὰ καρτερὰν πολιορκίαν τὴν Βαβυλῶνα. Τότε δὲ ὁ Σαρδανάπαλος, ἀπογνοὺς τὴν σωτηρίαν, καὶ ἵνα μὴ γένηται ὑποχείριος τοῖς πολεμίοις, κατεσκεύασεν ἐν τοῖς βασιλείοις πυρὰν ὑπερμεγέθη, καὶ ἐπισωρεύσας ταύτῃ ἅπαντα αὐτοῦ τὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ συγκλείσας μεθ' ἑαυτοῦ τάς τε παλλακίδας καὶ τοὺς εὐνούχους, κατέκαυσεν ἅμα τούτοις ἅπασιν ἑαυτόν τε καὶ τὰ βασίλεια. Οἱ δὲ ἀποστάται, κυριεύσαντες τῆς πόλεως, ἐνδύσαντες τὴν βασιλικὴν στολὴν τὸν Ἀρβάκην ἀνηγόρευσαν αὐτὸν βασιλέα.

Συνέβη δὲ τὸ ἀξιομνημόνευτον τοῦτο, ὡς φαίνεται, περὶ τὸ 747 ἔτος πρὸ Χριστοῦ. Τὸ βασίλειον τῆς Ἀσσυρίας συνεστάλη τότε ἐντὸς τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ ὁρίων, καὶ νέον βασιλέων γένος ἄρχεται.

Ἐκ τῶν ἀβεβαίων καὶ ἀσαφῶν τούτων λεπτομερειῶν ἐξαίρεται λοιπὸν τὸ μέγα καὶ βέβαιον συμβὰν, ἡ ἐν ἔτει 747 Π. Χ. ἅλωσις τῆς Νινευΐ, καὶ ἡ ὑπὸ τῶν συμμάχων κατάλυσις καὶ ὁ διαμελισμὸς τοῦ παναρχαίου Ἀσσυριακοῦ κράτους, ὅπερ διαιρεῖ τὴν ἀρχαίαν Ἀσσυριακὴν ἱστορίαν εἰς δύο μεγάλας διακεκριμένας ἐποχάς· τὴν τῆς ἀρχαίας μοναρχίας πρὸ τοῦ 747 ἔτους, καὶ τὴν τῆς νεωτέρας, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ ἔτους 747, καὶ ληγούσης μετὰ παρέλευσιν ἑκατὸν τριάκοντα ἐτῶν εἰς τὴν δευτέραν τῆς Νινευΐ καὶ τὴν ἐν ἔτει 608 παντελῆ αὐτῆς καταστροφήν. Καταδεικνύεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτως ἐξευρεθέντων ἀρχαίων ἐπιγραφῶν.

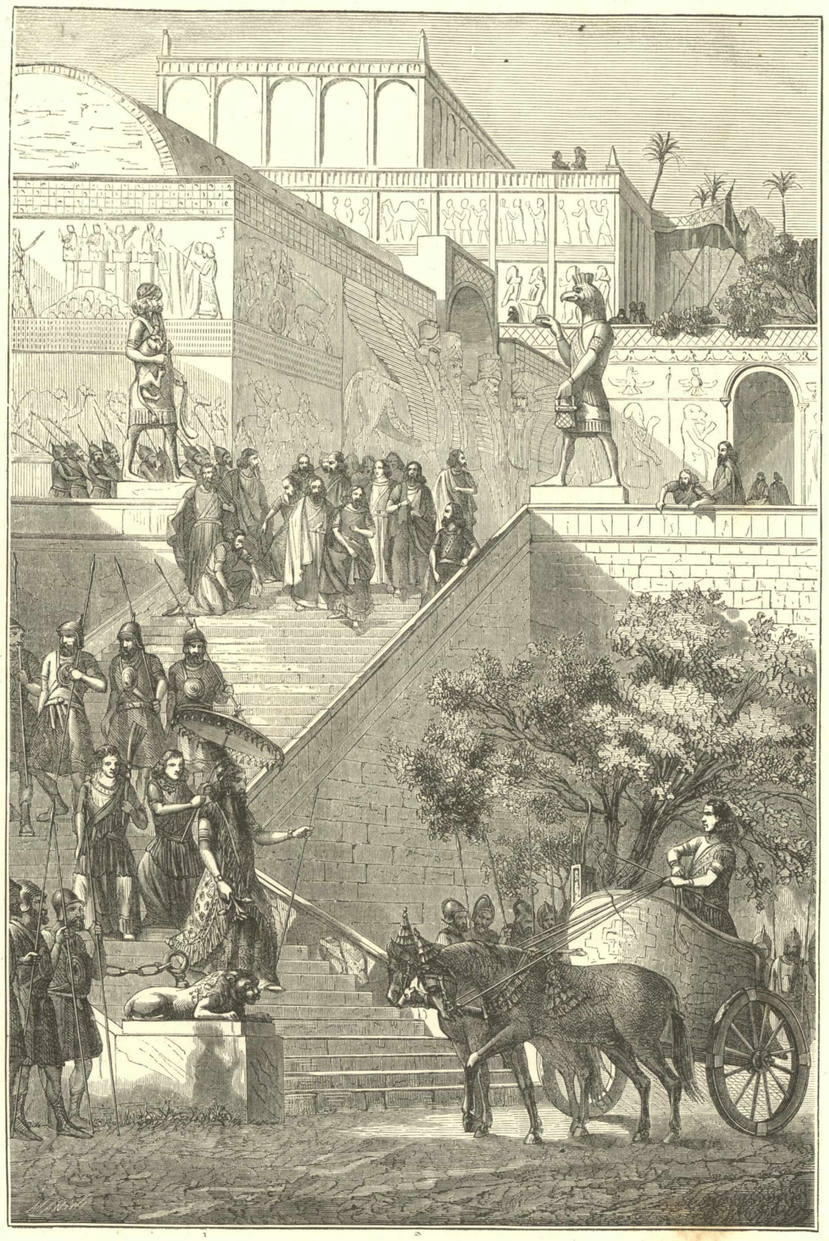

Ἐπανόρθωσις τῶν ἀρχαίων Ἀσσυριακῶν βασιλείων.

Ἡ δευτέρα καταστροφὴ ἐπῆλθεν ἐκ πάντων ἐναντίων αἰτίων καὶ ἰδίως ἐκ τῆς φιλοδοξίας καὶ τῶν νέων κατακτήσεων τῶν βασιλέων τοῦ νέου βασιλικοῦ γένους. Διότι εὐθὺς παρελθόντων ἤδη 50 ἐτῶν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ 747 οἱ νέοι βασιλεῖς τῆς Νινευΐ ἀπέκτησαν πάλιν ἐν μέρει τὴν ἐπὶ τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ ὑπεροχὴν, ἣν ἀπώλεσαν τότε. Ἐπειδὴ ἡ Ἀρμενία, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Κιλικία, ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη ἐγένοντο πάλιν ὑποχείριοι τοῦ βασιλείου καὶ φόρου ὑποτελεῖς. Ὁ βασιλεὺς Σενναχηρίβ, ὅστις ἤγαγεν αἰχμαλώτους τὰς δέκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἀλλὰ καὶ ἡ Βαβυλωνία ἠναγκάσθη ἐπανειλημμένως ἵνα δεχθῇ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἰσχυρᾶς αὐτῆς ἀντιπάλου, ἐπιποθούσης ἵνα ἐκδικήσῃ τὴν ταπείνωσιν ἣν ὑπέστη. Ἐπὶ ἕνα ὅλον αἰῶνα αἱ πράξεις τῶν νέων νινιβιτῶν βασιλέων ἐξετάνθησαν μέχρι τῶν ὁρῶν τῶν διαχωριζόντων τὴν Ἀσσυρίαν ἀπὸ τῆς Μηδίας· καὶ τέλος ἐπεβάλοντο οὗτοι ἵνα ὑπερπηδήσωσι τὰ ὅρια ταῦτα, ἅτινα ἡ φύσις ἔστησε μεταξὺ τῆς σημητικῆς καὶ ἰρανικῆς φυλῆς, ὅπως ἀνακτήσωσι τὴν ἀρχαίαν ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ ὑπεροχὴν τῆς Ἀσσυρίας. Ἀλλὰ τοῦτο ἐπήνεγκεν αὐτοῖς ὄλεθρον. Ἀπὸ τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ 747 ἡ Μηδία ηὔξησεν εἰς δύναμιν καὶ εἰς ἔκτασιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Μήδων, ὁ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπικαλούμενος Κυαξάρης, ἀντὶ τοῦ ἀμύνεσθαι ἤδη, ἀρξάμενος τοῦ προσβάλλειν, ἐπεξῆλθε τότε τῇ Νινευΐ, καὶ πολιορκήσας εἶλεν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, καὶ λεηλατήσας τὴν πόλιν κατέκαυσε τὰ βασίλεια καὶ τὰ τεμένη· ἡ δὲ τέως μεγαλοπρεπεστάτη καὶ περίφημος ἐκείνη πόλις μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων (608 Π. Χ.).

Ἔκτοτε ἡ πόλις τοῦ Νίνου καὶ ἡ ἀρχαία μοναρχία δὲν ἀνέλαβον ἤδη· ἡ δὲ Ἀσσυρία, ἥτις ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἦρξε τῆς Ἀσίας, κατέστη ἐναλλὰξ καὶ αὕτη ὑποτελὴς τῶν βασιλέων τῆς Μηδίας, — ἥτις ὀψιαίτερον συνεμίχθη τῇ τῶν Περσῶν ἀρχῇ, — μέχρις οὗ ἅπαντα τὰ ἔθνη ταῦτα καὶ ἅπαντα τὰ βασίλεια, Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι, Μῆδοι, Πέρσαι, καταπονηθέντα παρὰ τοῦ πάντας νικήσαντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, συνεμίχθησαν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, τῇ Μακεδονίᾳ.

Αἰῶνες ἤδη πολλοὶ παρῆλθον ἀφοῦ τὰ ἐρείπια τῆς ἄλλοτε περιβοήτου Νινευΐ κεῖνται διεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ ἐρήμου αὐτῆς ἐδάφους, κατακλυσθέντα ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἰλύος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐλθόντα εἰς λήθην. Ἡ δὲ πρώην περίφημος πόλις ἐξηφανίσθη· καὶ ὁ γεωργὸς ἀροτρεύει καὶ τὰ ποίμνια βόσκουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ καλύπτοντος δίκην νεκρικοῦ μανδύου τὰ μνημεῖα τῶν βασιλείων καὶ τῶν ναῶν τῆς ἀρχαίας μητροπόλεως. Ἡ κατάρα τῶν προφητῶν ἐξετελέσθη. Καὶ μόλις σήμερον μετὰ

πολλῶν αἰώνων λήθην ἐξευρέθησαν ὑπὸ τὴν γῆν τὰ ἐρείπια τῆς μητροπόλεως, ἅτινα οὐδὲν λείψανον, οὐδὲν τεκμήριον προεσήμαινεν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Βαβυλὼν δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα κατὰ τοῦτο. Ἡ καταστροφὴ τῆς Νινευΐ, ἀπαλλάξασα αὐτὴν ἀντιπάλου πόλεως φοβερᾶς, αἰσιωτάτων προάγγελος αὐτῇ ἐφαίνετο.

Ἐπειδὴ βλέπομεν αὐτὴν δεσπόζουσαν εὐθὺς ἀπάσης τῆς σιμητικῆς Ἀσίας. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὅπερ ἐπιπολάζει ἐν ταῖς τῶν προφητῶν τῆς Ἰουδαίας βίβλοις τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἱσταμένου, περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ οὕτως εἰπεῖν ἅπασαν τὴν τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱστορίαν. Οὗτος ἐκάλλυνε τὴν Βαβυλῶνα μεγάλαις κατασκευαῖς τε καὶ οἰκοδομίαις, καὶ περιεποίησεν αὐτῇ μεγάλην δύναμιν. Ἀλλ' ἔθνος τι τέως ἄσημον καὶ σχεδὸν ἄγνωστον, τὸ τῶν Περσῶν, οὗτινος τὰ νομαδικὰ φῦλα κατεῖχον τὴν πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον μοῖραν τοῦ βασιλείου τῶν Μήδων, ἀναφαίνεται ἤδη κραταιούμενον καὶ αὔξον ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ. Ἐν ἔτει 560 Π. Χ. ἀναγορεύεται βασιλεὺς τοῦ ἔθνους τούτου ἐν Ἐκβατάνοις ὁ Κῦρος, ὁ ἔνδοξος ἀρχηγὸς τοῦ βασιλικοῦ τῶν Ἀχαιμενιδῶν γένους, σφετερισθεὶς τὴν ἀρχὴν καὶ καταστήσας τὴν φυλὴν αὐτοῦ ἀντὶ τῆς Μηδικῆς.

Ἀπὸ τοῦ Κύρου (οὗτινος τὸ ἀληθὲς ὄνομα εἶναι Κούρους) ἄρχεται τὸ τῶν Ἀχαιμενιδῶν βασιλικὸν γένος, ὅπερ ἐβασίλευσε διακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ, τοῦ τελευταίου πέρσου βασιλέως, τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ἀρβήλοις καταπονηθέντος. Οἱ Ἀχαιμενίδαι μετήνεγκον τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου εἰς Περσίαν, ἱδρύσαντες ἐπὶ τούτῳ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μεταφρασθεῖσαν Περσέπολιν, ἥστινος τὸ περσικὸν ὄνομα ἔμεινεν ἄγνωστον. Ὁ Κῦρος, κύριος γενόμενος τῆς Ἀσσυρίας, ἥτις ἤδη, ὡς εἴδομεν, ἐγένετο ἐπαρχία τῆς Μηδίας, προσέλαβε τὰς μέχρι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Αἰγαίου χώρας.

Πρὸς τὴν νέαν ταύτην Ἀσιατικὴν ἀρχὴν δὲν ἔμενεν ἤδη ἄλλη πλὴν μία μόνη αὐτόνομος πόλις, ἡ Βαβυλών. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑπέστη τὸ κοινὸν τοῖς ἄλλοις πεπρωμένον κυριευθεῖσα ἐν ἔτει 538. Πολλαὶ ἀπόπειραι πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας ἔβλαψαν καὶ ἐπὶ τέλους ἀπώλεσαν αὐτὴν εἰς αἰῶνα· διότι ὁ μὲν Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους κατέστρεψε τὰ ἐν τοῖς ἑπτὰ θαύμασιν ἀναγραφόμενα τείχη (516)· ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ξέρξης τὸν ναὸν τοῦ Βήλου, ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ ὑπῆρχε τὸ περιβόητον τῶν Χαλδαίων ἱερέων ἀστροσκοπεῖον. Καὶ ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εἶδε τὴν Βαβυλῶνα, ἤδη τὰ δημόσια αὐτῆς τεμένη καὶ οἰκοδομήματα κατέπιπτον. Διηγοῦνται δὲ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, θελήσας ἵν' ἀνασκευάσῃ τὸν ναὸν τοῦ Βήλου, δὲν ἠδυνήθη ἵνα ἐπιτελέσῃ τὸ ἐπιχειρηθὲν ἔργον, (διότι μόνη ἡ ἀνακάθαρσις τῶν περὶ αὐτὸ καταπτώσεων ἦτο ἔργον δύο μηνῶν καὶ μυρίων ἀνδρῶν), συμπεσούσης παρευθὺς τῆς νόσου καὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως. Ἤδη ἐπὶ τοῦ Διοδώρου ὁ χρόνος καὶ οἱ πόλεμοι τὰ μὲν τῶν βασιλείων καὶ τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων ὁλοσχερῶς ἐξηφάνισαν, τὰ δὲ ἐλυμήναντο οὕτως ὥστε τὸ πλεῖστον ἐντὸς τοῦ τείχους μέρος τῆς Βαβυλῶνος ἐγεωργεῖτο. Οἱ Πέρσαι, καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ τῶν Μακεδόνων ὀλιγωρία κατέστρεψαν παντάπασιν αὐτήν· μάλιστα δὲ ἐπειδὴ Σέλευκος ὁ Νικάτωρ ἐτείχισεν ἐπὶ τῷ Τίγριτι ἡμέραν μακρὰν τῆς Βαβυλῶνος νέαν πόλιν, τὴν Σελεύκειαν, καταστήσας αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ κατακληρωθέντος αὐτῷ βασιλείου. Ἔκτοτε δὲ ἡ μὲν Σελεύκεια ἐγένετο μείζων τῆς Βαβυλῶνος· ἡ δὲ περιῆλθεν εἰς ἐρήμωσιν, ὥστε ὀρθῶς ἐπ' αὐτῆς ἐλέγετο τὸ περὶ τῆς Μεγαλοπόλεως τῆς Ἀρκαδίας λεχθέν·

« Ἐρημία μεγάλη ἐστὶν ἡ Μεγάλη πόλις. »

Ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τῶν πλείστων κατοίκων, κατέπεσε· τὰ δὲ ἐρείπια αὐτῆς κατεκλύσθησαν ὑπὸ τῆς ψάμμου καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰλύος τοῦ Εὐφράτου προσχώσεων. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς μετεβλήθη εἰς γεωλοφίας γεωργησίμους, διατεμνομένας νῦν παρὰ τοῦ ἀροτριῶντος γεωργοῦ. Τὸ δὲ ὄνομα αὐτῆς ἐξαφανίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας, καὶ μόλις προφέρεται ὡς παράδειγμα τοῦ τῆς τύχης ἀγχιστρόφου.

Β'.

Ἀπώλεια τῶν ἀναμνήσεων τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατακλυσθείσῃ ὑπὸ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. — Ἀνακάλυψις τῶν μνημείων τῶν ἀρχαίων ἀσιατικῶν βασιλικῶν γενῶν τῆς Περσεπόλεως. — Ὁ Νείβουρος φέρει πρῶτος εἰς τὴν Εὐρώπην ἀκριβεῖς ἀντιγραφὰς τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Περσεπόλεως.

Τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, κατακλυσθέντα βιαίως ὑπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ βορρᾶ κατελθόντων βαρβάρων τῶν καταστρεψάντων τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ πάσας τὰς περὶ ἀρχαιότητος παραδόσεις, ἀπώλεσαν ἐπὶ τέλους πᾶσαν ἀνάμνησιν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ἀνατολή, μετὰ τὴν κατὰ τὸν ἕβδομον αἰῶνα εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων, ἐλησμόνησε τελείως τὸ παρελθὸν αὐτῆς, καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν παναρχαίων καὶ περιφήμων βασιλικῶν γενῶν. Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Μωάμεθ ἐπεσκίασε τὸ παρελθόν· τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περιβόητα κατασκάντα τῆς Σεμιράμιδος, καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, καὶ τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους, καὶ τοῦ Κύρου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀνόματα, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι

Πρώτου εἴδους σφηνοειδὴς γραφή.

Δευτέρου εἴδους σφηνοειδὴς γραφή.

Τρίτου εἴδους σφηνοειδὴς γραφή.

εἶχον ἀείποτε διὰ στόματος, ἠφανίσθησαν βαθμηδὸν ἐκ τῆς μνήμης τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν, ἡ δὲ ἱστορία τοῦ παρελθόντος αὐτῆς συναπωλέσθη μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ μωαμεθανισμοῦ καταστραφείσης ἐθνικῆς θρησκείας. Ἡ ἐκ τῆς νέας ταύτης θρησκείας προελθοῦσα δημοτικὴ φιλολογία δὲν διετήρησεν οὐδὲν λείψανον, οὐδεμίαν παράδοσιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου· ἡ δὲ ποίησις, καὶ τῶν ἀγίων αἱ ἱστορίαι, καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα, καὶ ἁπλῶς πᾶσα ἡ φιλολογία ἀνενεώθησαν, ὡς ἡ θρησκεία. Αἱ ἐπιγραφαί, ἐν αἷς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων ἡγεμόνων τῆς Ἀσίας κατέθεσαν τὴν ἀνάμνησιν τῶν χρόνων τῆς βασιλείας καὶ τῶν πολεμικῶν αὐτῶν πράξεων, κατέστησαν σύμβολα νεκρὰ νεκροῦ ἢ μᾶλλον ἀγνώστου παρελθόντος. Ἐπέπρωτο δὲ τῇ Εὐρώπῃ ἵν' ἀνεύρῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἔνοιαν τῶν ἀρχαίων τούτων μνημείων, ἀνὰ μέσον τοῦ διπλοῦ αἰνίγματος ἀλφαβήτου καὶ γλώσσης ἀγνώστου.

Αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ τῶν ἀσιατικῶν βασιλικῶν γενῶν αἱ ἀπὸ τοῦ παραδόξου σφηνοειδοῦς σχήματος τῶν στοιχείων αὐτῶν σφηνοειδεῖς (*cunéiformes*, ἀπὸ τῆς λατινικῆς λέξεως cuneus, ὁ σφὴν) ἐπονομασθεῖσαι, εὑρίσκονται διεσπαρμέναι πανταχοῦ τῆς ἀρχαίας Περσίας, καὶ τῆς Μηδίας, καὶ τῆς μέσης Ἀρμενίας, καὶ ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ Ἀσσυρίᾳ. Πρῶται ἐξευρέθησαν ὑπὸ εὐρωπαίων περιηγητῶν αἱ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Ἀχαιμενιδῶν, καὶ ἀπ' αὐτῶν ὡρμήθησαν οἱ σύγχρονοι ἀρχαιολόγοι εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς μυστηριώδους ταύτης γραφῆς.

Οἱ κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον καὶ δέκατον ἕβδομον αἰῶνα εἰσδύσαντες εἰς τὴν ἐσωτερικὴν Περσίαν περιηγηταὶ ἐξεπλάγησαν σφόδρα τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἐρειπίων τῆς Περσεπόλεως· καί τινες αὐτῶν κατέλιπον περιγραφὰς ἀξιολόγους τῶν ἐρειπίων ἐκείνων καὶ τῶν ἐν λίθοις ἐγκεχαραγμένων ἀγνώστοις γράμμασιν ἐπιγραφῶν. Ἰδίως ὅμως ὀφείλομεν χάριτας τῷ περιφήμῳ γερμανῷ ἱστορικῷ Νειβούρῳ, ἐπισκεφθέντι τὴν χώραν τῷ 1767, καὶ ἐξενεγκόντι εἰς φῶς τὰ πρῶτα ἀκριβῆ τῶν ἐπιγραφῶν ἐκείνων ἀντίγραφα.

Γ'.

Πρῶται ἀπόπειραι ἀναγνώσεως τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς. — Γρότεφενδ. — Εὐγένιος Βουρνούφ. — Λάσσεν. — Ῥόλινσων. — Τρίγλωσσοι σφηνοειδεῖς ἐπιγραφαί· ἡ Περσεπολικὴ, ἡ Μηδικὴ καὶ ἡ Βαβυλωνιακή. — Τελεία ἀνάγνωσις καὶ μετάφρασις τῶν Περσεπολικῶν ἐπιγραφῶν.

Ὁ κατὰ πρῶτον βλέπων τὰ μυστηριώδη σφηνοειδῆ γράμματα καὶ ἐννοῶν μέχρι τίνος κατώρθωσαν οἱ νεώτεροι ἀρχαιολόγοι ἵνα ἐξηγήσωσιν αὐτὰ θαυμάζει μεγάλως τὴν ἀνθρωπίνην ἐπίνοιαν καὶ περιέργειαν. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται συνιστῶνται ἐκ παραδόξων γραμμάτων, οὐδεμίαν ἐχόντων ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἤδη γνωστὰ ἀλφάβητα. Ἐν αὐταῖς ἐπικρατεῖ ἓν σημεῖον, γραμμὴ γωνιοειδὴς ἢ σφηνοειδὴς ἐπὶ μῆκος τεταμένη, ἐμφερὴς τὸν τύπον κίονι, μικρὸν ἐμβριθεστέραν ἔχοντι τὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιφάνειαν· καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, πολυτρόπως συνηρμοσμένον, ἀποτελεῖ πολλὰ διάφορα συστήματα. Ἀλλὰ ταῦτα ἀποτελοῦσι γράμματα ἢ ὁλοκλήρους λέξεις, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τοῦ ἀλφαβήτου γραφῇ, ἥτις κατασκευάζει τὸν λόγον ἐκ τῆς τῶν συλλαβῶν συνθέσεως, ἢ συντίθενται ἐκ χαρακτήρων καὶ σημείων ἀλληγορικῶν, ὡς παρὰ τοῖς Κινέζοις ἢ τοῖς Αἰγυπτίοις.

Τὸ δεινὸν τοῦτο αἴνιγμα, τὸν ἀληθῆ τοῦτον γρῖφον ἐξήγησε πρῶτος ὁ σοφὸς Ἀννοβερὸς Γεώργιος Φρειδερίκος Γρότεφενδ, ὁ Οἰδίπους τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς, ἐν ἔτει 1802. Ἐπέτυχε δὲ τοῦ σκοποῦ κατορθώσας ἵν' ἀναγνώσῃ τὰ κύρια ὀνόματα τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Κύρου ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἃς ἤνεγκε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Νείβουρος ἐκ Περσίας.

Αἱ πλεῖσται τῶν ἐν Περσεπόλει εὑρισκομένων ἐπιγραφῶν ἐπαναλαμβάνονται ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρὶς ἐπὶ τριῶν διαφόρων λιθίνων πινάκων. Ὁ Νείβουρος, ἀντιγράφων τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, παρετήρησεν ὅτι ἡ τριπλασία αὐτῶν γραφὴ δὲν ἦτο ὁμοιόμορφος, ἀλλὰ παρίστα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἀντιγεγραμμένην ἐν τρισὶ διαφόροις γλώσσαις. Ὑποθέτων δὲ ὅτι ἑκάστη τῶν τριῶν γραφῶν παριστᾷ μίαν διάφορον γλῶσσαν ὠνόμασε τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας τριγλώσσους (trilingues).

Τὸ αὐτὸ στοιχεῖον εἶναι ἡ βάσις τῶν τριῶν γραφῶν. Αἱ διαφοραὶ αὐτῶν προέρχονται ἐκ τῆς διαφόρου συναρμογῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐμπεπλεγμένης τούτῳ τῷ μόνῳ στοιχείῳ. Καὶ τὴν μὲν ἁπλουστάτην τῶν γραφῶν τούτων ὠνόμασαν οἱ ἀρχαιολόγοι προσκαίρως πρώτου εἴδους γραφὴν (première espèce)· τὴν δὲ πολυπλοκωτέραν δευτέρου εἴδους· τὴν δὲ πολυπλοκωτάτην πασῶν τρίτου εἴδους. Καὶ ἐπειδὴ παρετήρησαν ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ πρώτου εἴδους κατεῖχε πάντοτε τὸν πρωτεύοντα καὶ κυριώτατον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τόπον, τρόπον τινὰ τὸν ἔντιμον, ἐθεώρησαν ὡς πιθανώτατον ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῆς ἐκπροσωπουμένη γλῶσσα ἦν ἡ γλῶσσα τῆς χώρας, ἤτοι ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Περσῶν, διὸ καὶ ἐκάλεσαν αὐτὴν γλῶσσαν Περσεπόλεως. (persépolitaine.) Ὁρμώμενοι δὲ ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν ἐνδοσίμων ὠνόμασαν τὴν μὲν δευτέραν γραφὴν μηδικὴν, τὴν δὲ ἑτέραν βαβυλωνιακὴν ἢ ἀσσυριακήν. Αἱ μεταγενέστεραι ἔρευναι συνεπλήρωσαν τὴν ὀρθότητα τῶν ὁρισμῶν τούτων.

Ὁ Γρότεφενδ ἐπεδόθη ἰδίως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης τῆς Περσεπόλεως ὡς ἁπλουστέρας.

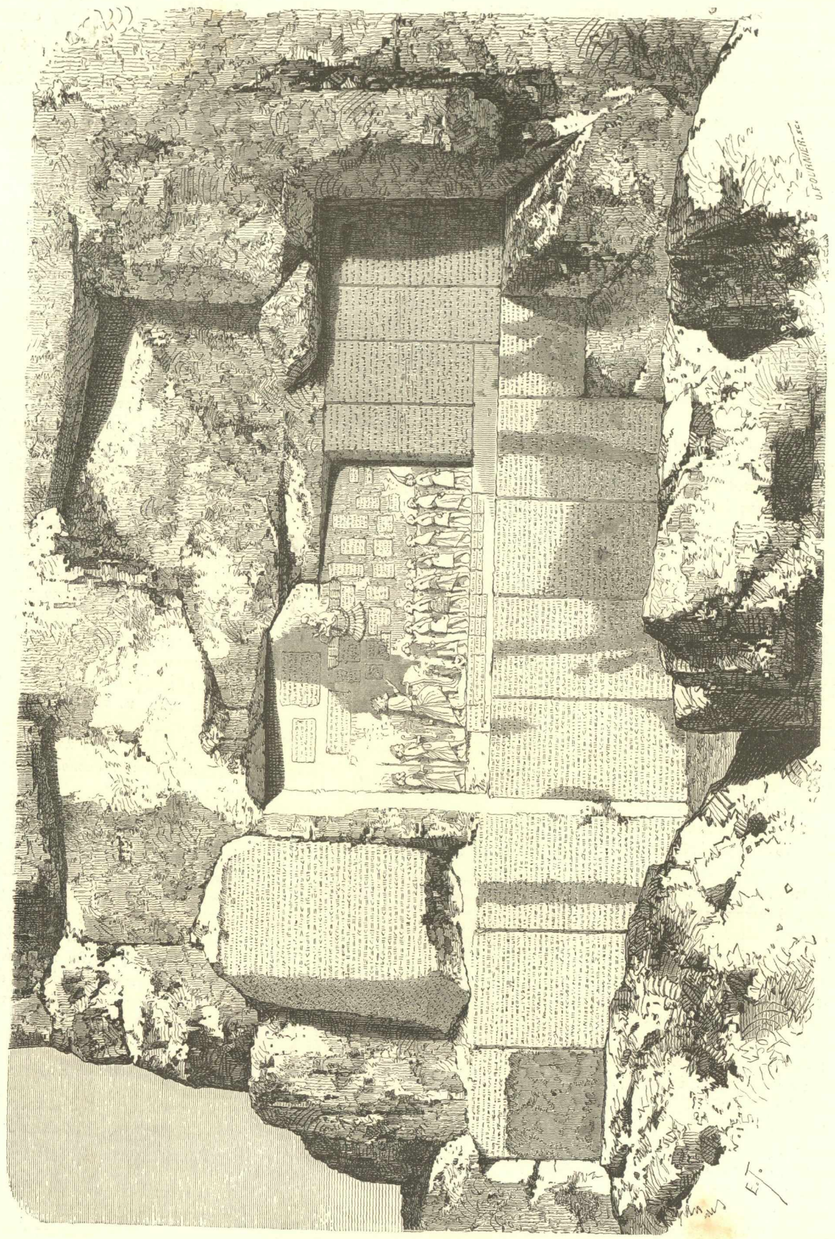

Ὁ περίφημος βράχος τοῦ Βισουτούν.

Αὐτῆς δὲ ἐσπούδασαν ἵνα ἐξιχνιάσωσι τὸ μυστήριον καὶ οἱ πρῶτοι σοφοὶ, οἵτινες μετὰ τὸν Γρότεφενδ κατεγένοντο περὶ τὴν διασάφησιν τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν, ὅ τε περίφημος Εὐγένιος Βουρνούφ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ὁ Λάσσεν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ἐν Περσίᾳ, καὶ ὁ συνταγματάρχης Ῥόλινσων, ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐν Βαγδατίῳ.

Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζομεν οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν ἐνδειγμάτων τῶν δοκίμων συγγραφέων ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐθνολογικῶν γνώσεων τῆς νέας ἐπιστήμης ὅτι οἱ Πέρσαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Ἰνδικῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ὧν αἱ διάλεκτοι συμπίπτουσιν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῶν Βραχμάνων, ἤτοι τῇ ζενδικῇ καὶ σανσκριτικῇ, ὑπολαμβάνομεν ὅτι ἡ τῆς Περσεπόλεως γλῶσσα ἔπρεπε νὰ προσκολλᾶται τῇ αὐτῇ ῥίζῃ διὰ συναφείας πλέον ἢ ἔλαττον ἰσχυρᾶς. Ἡ ὅλως λογικὴ ὑπόθεσις αὕτη, ἡ ἤδη παρὰ τοῦ μεγάλου δανοῦ φιλολόγου Βάσκου ἐπισεσημειωμένη, ἐγένετο ἡ κοινὴ ἀφετηρία, ἀφ' ἧς ὥρμησαν ὁ Βουρνούφ, καὶ ὁ Λάσσεν, καὶ ὁ Ῥόλινσων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1834-1836 ἐπεχείρησαν ἐν ταὐτῷ καὶ ἄνευ προηγητικῆς συνθήκης τὴν αὐτὴν μελέτην. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐγένετο ὁποῖον προσεδόκατο. Ἡ ζενδικὴ καὶ ἡ σανσκριτικὴ γλῶσσα, ἐφαρμοσθεῖσαι ταῖς τῆς Περσεπόλεως ἐπιγραφαῖς, ὧν ἤδη εἶχε γνωσθῆ τὸ ἀλφάβητον, παρέσχον τὴν τελείαν αὐτῆς κατανόησιν· ἐν ταὐτῷ δὲ ἠδύνατό τις ἵν' ἀναγνωρίσῃ ἐν τῷ κειμένῳ τῶν ἐπιγραφῶν γραφῆς εἴδη καὶ φωνῆς γραμματικὰς μεταβολὰς ἰδιαζούσας. Καὶ οὕτως ἀνεκαλύφθη ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Περσῶν καὶ τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἡγεμόνων.

Δ'.

Ἀρχὴ τῆς ἐξηγήσεως τῆς γραφῆς τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου εἴδους. — Ἡ μεγάλη τρίγλωσσος ἐπιγραφὴ τοῦ Βισουτούν.

Ἐκ τῆς συμφωνίας τῶν ἐν ταῖς περσεπολικαῖς ἐπιγραφαῖς περιεχομένων κυρίων ὀνομάτων οἱ ἐρευνηταὶ οὗτοι ἠδυνήθησαν ἵνα ἐπανορθώσωσι τοὐλάχιστον ἐν μέρει τὸ ἀλφάβητον τοῦ δευτέρου εἴδους καὶ διορίσωσι στοιχεῖά τινα τοῦ τρίτου· ἐξ οὗ ὑπεφάνη ἤδη, ὡς ὑπέθεσαν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι αἱ δύο αὗται γλῶσσαί εἰσι καθόλου διάφοροι τῆς περσεπολικῆς. Ἐνόησαν ὅμως εὐθὺς ὅτι, ἵνα δυνηθῶσι νὰ προκόψωσι πρὸς τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν, εἶχον χρείαν εὐρυτέρας συγκρίσεως ὁδοῦ, ἤτοι νέων κειμένων ἢ νέων ἐπιγραφῶν.

Τὰς νέας ταύτας ἐπιγραφὰς προσήνεγκε τῇ ἐπιστήμῃ ὁ συνταγματάρχης Ῥόλινσων, ὅστις ἀνεκάλυψε καὶ ἀντέγραψε τὴν περίφημον τρίγλωσσον λεγομένην ἐπιγραφὴν τοῦ Βισουτούν.

Τὸ μνημεῖον τοῦτο, ὅπερ κατέστη περίφημον παρὰ τοῖς ἀρχαιολόγοις, ἀνάγεται εἰς τὸν καιρὸν Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους, βασιλεύσαντος ἐν ἔτει 521 π. Χ., ὀγδόῳ ἔτει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου. Τὸ Βισουτοὺν κεῖται εἰς ἡμέρας ἀνατολικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Kerwanchâh, πρὸς τὰ

δυτικὰ μεθόρια τῆς ἀρχαίας Μηδίας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἥτις ἔφερεν ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ Βαβυλωνίας εἰς Ἐκβάτανα. Εἶναι δὲ πολίχνιον ἄσημον καὶ ἐκτετοπισμένον, παρ' ᾧ ὑπερύψηλοι ὑψοῦνται βράχοι ἐγκολαπτοὶ, ἐπιγραφαῖς καὶ ἀναγλύφοις φιλοτίμως πεφιλοτεχνημένοις. Τὸ ἄγριον καὶ μεγαλοπρεπὲς τῆς τοποθεσίας ταύτης καταπλήττει τὸν προσερχόμενον. Ἀπέραντοι καὶ παμμεγέθεις βράχοι αἰωροῦνται ἀποτόμως χιλίους πεντακοσίους πόδας πρὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ πολίχνιον τοῦτο, καὶ καταλήγουσι πλησίον καταῤῥάκτου καταπίπτοντος ἀπὸ μεγάλου ὕψους. Οἱ κάθετοι τοῖχοι καὶ αἱ κλιτύες τῶν ἀπειρομεγεθῶν τούτων βράχων ἐξισώθησαν καὶ ἐστιλβώθησαν ἐπιμελέστατα, καὶ ἐπὶ τοῦ κολοσσαίου ἐκείνου λιθίνου πίνακος, αἰωρουμένου εἰς ὕψος τριακοσίων ποδῶν ὑπὲρ τῆς πεδιάδος, Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἀνέγραψε τὴν ἀναμνηστικὴν ἐπιγραφὴν τῶν συμβάντων τῶν συμπληρούντων τὰ πρῶτα τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτη.

Ἀποθανόντος τοῦ Καμβύσου, διαδόχου τοῦ Κύρου, ἀνεφάνησαν πολλοὶ προσποιούμενοι τὴν βασιλείαν καὶ ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν ὑπὲρ αὐτῶν πολλὰς τῆς αὐτοκρατορίας ἐπαρχίας. Ὁ Δαρεῖος ἐξεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κατατροπώσας ἀλλεπαλλήλως, ἠχμαλώτισε καὶ ἐθανάτωσεν. Αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ Βισουτοῦν διηγοῦνται τὰς νίκας τοῦ Δαρείου ἐκείνας. Ἐννέα αἰχμάλωτοι ἡγεμόνες παριστῶνται στοιχηδὸν, ὀπισθόχειρες καὶ συνεφιγμένον τὸν λαιμὸν ἔχοντες διὰ σχοινίου, ὅπερ διέρχεται πάντας ἐπαλλήλως μέχρι τοῦ τελευταίου. Ἔμπροσθεν αὐτῶν βαίνει ὁ Δαρεῖος, διαδήματι τὴν κεφαλὴν διαδεδεμένος, ἀνατείνων τὴν χεῖρα ὡς ἄρχων αὐτοκράτωρ, καὶ θέτων τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ δεκάτου αἰχμαλώτου, ἐξηπλωμένου κατὰ γῆς. Ὑπὲρ τῆς σκηνῆς ταύτης πλανᾶται ὁ θεὸς Ὀρμάνζδ, προστάτης τοῦ βασιλέως καὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Κάτω δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως πατουμένης εἰκόνος τοῦ αἰχμαλώτου ἀναγινώσκομεν ἐν πίνακι, ἐν ἰδίῳ πλαισίῳ ἐγκεκολαμμένῳ, τὴν ἑπομένην ἑπτάστιχον ἱστορίαν·

Ὁ Γοματᾶς οὗτος, ὁ μάγος, ἐψεύσθη ὅτε ἀνέκραξεν· « Ἐγὼ εἰμι Βορδίγιας, ὁ υἱὸς τοῦ Κούρουσχ (Κύρου)· ἐγὼ εἰμι ὁ βασιλεύς. » Ὁ Ἡρόδοτος ἐγνώρισε τὸν παρελόμενον τὴν ἀρχὴν τοῦτον μάγον, ὃν ὀνομάζει Σμέρδιν. Ὑπεράνω ἑκάστου αἰχμαλώτου εὑρίσκεται σύντομος ἐπιγραφὴ μνημονεύουσα τὸ ὄνομα τοῦ αἰχμαλώτου ἡγεμόνος καὶ τὸ τῆς ἐπαρχίας ἣν ἀνεστάτωσεν. Ἡ κυρία ἐπιγραφὴ, ἥτις εὑρίσκεται ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ Δαρείου, ἔχει οὕτως·

« Ἐγὼ εἰμι ὁ Δαρεῖος, ὁ μέγας βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐπαρχιῶν, ὁ υἱὸς τοῦ Βιχτάσπους (Ὑστάσπους), ὁ ἔγγονος τοῦ Ἀρσχάμα, ἐκ τοῦ γένους τῶν Χακχαμανίσχ (Ἀχαιμενιδῶν). »

Ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος λέγει· Ὁ πατήρ μου ἦν ὁ Βιχτάσπης, ὁ πατὴρ τοῦ Βιχτάσπους ἦν ὁ Ἀρσχάμας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσχάμα ἦν ὁ Ἀρυαράμνας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρυαράμνα ἦν ὁ Τοϊχιπῖχος, ὁ πατὴρ τοῦ Τοϊχιπίχου ἦν ὁ Χακχαμανίσχ. Ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος λέγει· Διὰ τοῦτο ὠνομάσθημεν Χακχαμανίσχιγια (Ἀχαιμενίδαι). Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐγενόμεθα ἰσχυροί· ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ γενεὰ ἡμῶν ἐγένετο γενεὰ βασιλέων. Ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος λέγει· Ὀκτὼ τῶν ἐμῶν προπατόρων ἐγένοντο βασιλεῖς πρὸ ἐμοῦ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἔννατος, βασιλεύων ἀπὸ πολλοῦ. »

Ὁ Ἡρόδοτος, οὗτινος αἱ περὶ τῶν Ἀχαιμενιδῶν πληροφορίαι ἃς ἡμῖν κατέλιπε, βεβαιοῦνται ἀξιολόγως ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐγνώρισε τὴν γενεαλογίαν ταύτην, ἧς τὰ ὀνόματα ἐξελληνισθέντα ἐγένοντο εὐφωνότερα, καὶ μετεβλήθησαν παρ' αὐτῷ εἰς τὰ ὀνόματα τοῦ Ὑστάσπους, τοῦ Ἀρσάμου τοῦ Ἀριασάμνου κ. τ. λ.

Ἡ μεγάλη τρίγλωσσος ἐπιγραφὴ εἶναι διευθετημένη ἐν σχήματι ὀρθῶν στηλῶν ὑποκάτω καὶ εἰς τὰ πλάγια τῶν ἀναγγελλομένων προσώπων. Τὸ περσικὸν κείμενον, συγκείμενον ἐκ πλειόνων ἢ τετρακοσίων στίχων, εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ πέντε στηλῶν. Ἡ μηδικὴ μετάφρασις κεῖται ἐν τρισὶ στήλαις πρὸς τὰ ἀριστερά· ἡ δὲ βαβυλωνιακὴ ὑπεράνω.

Τὸ μνημεῖον τοῦ Βισουτοῦν, ᾧ οἱ ἐγχώριοι συνάπτουσι μυθώδεις ἀγίων ἱστορίας, ἦν γνωστὸν ἀπὸ πολλοῦ· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὕψους ἐν ᾧ εὑρίσκοντο ἐγκεκολαμμέναι αἱ ἐπιγραφαὶ, οἱ περιηγηταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ μελετήσωσιν αὐτὰς καὶ ἀντιγράψωσιν ἀκριβῶς. Ὁ συνταγματάρχης Ῥάλινσων κατώρθωσε πρῶτος ἵν' ἀντιγράψῃ αὐτὰς ἐντελέστατα δι' ἰκριωμάτων ἱδρυθέντων ἐν τοῖς βράχοις ἀπὸ μεγάλων κόπων καὶ ἀναλωμάτων· διὸ καὶ ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει αὐτῷ χάριν τινὰ μεγίστην. Ἐξέδωκε δ' ἐκ διαδοχῆς τὰ τρία κείμενα τῆς ἐπιγραφῆς ἐν τῇ Συλλογῇ τῆς ἀσιανῆς Ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ 1855. Ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος Norris, ὅστις ἐσχολίασε τὸ ὑπὸ τοῦ Ῥάλινσων ἐκδοθὲν κείμενον, περιῆλθεν εἰς συμπέρασμα ἐκπλήξαν τοὺς σοφοὺς δυσπιστοῦντας, καίπερ διοραθὲν καὶ προμηνυθὲν ἤδη ὑπὸ δύο ἄλλων σοφῶν ἐν ταῖς ἐν Ἀνατολαῖς γλώσσαις, τοῦ ἐμπείρου Δανοῦ Best Westergarde καὶ τοῦ de Saulsy· ὅτι δηλαδὴ ἡ γλῶσσα τοῦ κειμένου τοῦ δευτέρου εἴδους δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀριανὴν ἢ ἰνδοευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν, ὡς ἡ περσικὴ, ἀλλ' εἰς τὰς γλώσσας τῆς μέσης καὶ προσβορείου Ἀσίας, ἅστινας οἱ μὲν ὀνομάζουσι τουραννικὰς οἱ δὲ ἀλταϊκὰς γλώσσας, καὶ ὧν πρώτιστον εἶδος εἶναι ἡ τουρκομανικὴ ἢ τουρκικὴ γλῶσσα. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ὅπερ καταφαίνεται λίαν ἀπίθανον καὶ παράδοξον τὸ πρῶτον, καθιστᾶται πιθανώτερον ὅταν τις δώσῃ ἑαυτῷ λόγον τῆς ἀσιανῆς ἐθνολογίας. Διότι γνωρίζομεν ἤδη καλῶς ὅτι καθ' ὅλας τῆς ἱστορίας τὰς ἐποχὰς οἱ τῆς μέσης Ἀσίας νομάδες — οἱ Σκύθαι, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, — διεσπάρησαν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, νῦν μὲν ἐπιτρέχοντες ἐν παρόδῳ τοὺς τόπους, ἄλλοτε δὲ μεταναστεύοντες τὸ τελευταῖον. Καὶ σήμερον δὲ ἅπασα ἡ πολυπληθὴς τῆς Περσίας νομαδικὴ γενεὰ εἶναι τουρκικὴ, καὶ ἴσως ἐγένετο ἀνέκαθεν τοιαύτη. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν καὶ εὐπρόσδεκτον ὅτι οἱ βασιλεῖς Ἀχαιμενίδαι, θέλοντες νὰ καταστήσωσι τὰ μνημεῖα αὐτῶν καταληπτὰ πάσαις ταῖς τῆς αὐτοκρατορίας φυλαῖς, ἐχάραξαν μίαν στήλην τῶν ἐκ τριῶν γλωσσῶν συνισταμένων ἐπιγραφῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν φυλῶν αἵτινες διετείνοντο ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς μηδικῆς καὶ περσικῆς χώρας.

Ἄλλως τε οὐχὶ μόνον ἡ ὑπὸ τὴν μηδικὴν γραφὴν (ἢ τὴν τοῦ δευτέρου εἴδους) ὑποκρυπτομένη γλῶσσα διαφέρει πάντως τῆς περσεπολικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γραφὴ ἀνάκειται εἰς ἄλλον παντάπασι διάφορον τρόπον γραφῆς. Διότι δὲν εἶναι κατὰ τὴν τῶν γραμμάτων τάξιν, ὡς ἡ περσεπολικὴ γραφὴ (ἢ ἡ τοῦ πρώτου εἴδους), ἀλλ' ἕκαστον σημεῖον ἐκφράζει ἓν φωνῆεν ἐξηρτημένον ἐξ ἄρθρου, — βα, αβ, μα, αμ, ταρ, τρα, κ. τ. λ., κ. τ. λ. — Ἐν ἑνὶ λόγῳ εἶναι γλῶσσα συλλαβική. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα αὐτῆς εἰσι πολυπληθῆ, ὅπερ καθιστᾷ αὐτὴν πολὺ πολυπλοκωτέραν καὶ δυσκολωτέραν τῆς περσεπολικῆς γραφῆς.

Ἀλλὰ τὸ περίπλοκον τοῦτο καὶ αἱ δυσκολίαι ἦσαν εὐκαταφρόνητοι πρὸς τὰς δυσκολίας ὅσας ἔσχον οἱ ἀκάματοι ἐκεῖνοι ἀρχαιολόγοι εἰς ἐξήγησιν τῆς γραφῆς τοῦ τρίτου εἴδους, τῆς λεγομένης ἀσσυριακῆς βαβυλωνιακῆς γραφῆς.

Τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῶν σφηνοειδῶν γραφῶν κατέστη σπουδαιότατον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν πορισθέντων ἱστορικῶν ἐνδοσίμων, ὅντινα ἡ ἀπρόοπτος ἀνακάλυψις τῶν ἐρειπίων τῆς περιφήμου Νινευὶ προσήνεγκε τοῖς σοφοῖς καὶ φιλολόγοις.

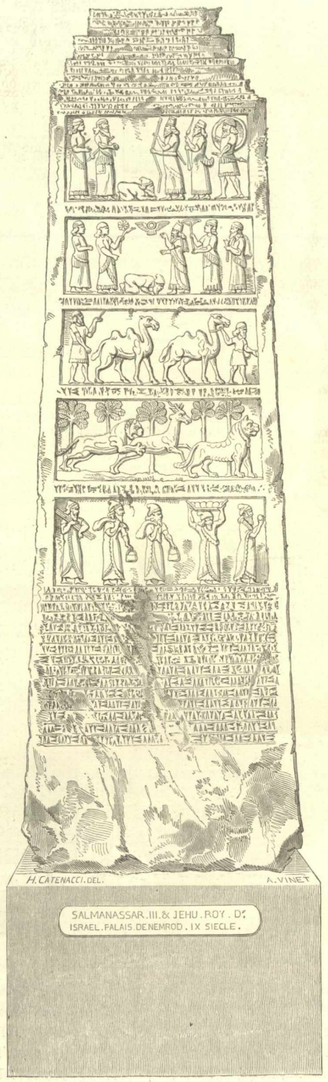

Ἀνασκαφαὶ τῆς Νινευί.
Ὀβελίσκος τοῦ Σαλμανασάρ τρίτου.

Ε'.

Πρῶτα τεκμήρια τῆς τοποθεσίας τῆς Νινευί. — Πρῶται ἀνασκαφαί. — Ὁ κύριος Βόττας.

Ἀμυδραὶ καὶ ἀβέβαιοι ἀρχαῖαι παραδόσεις ἀνεμίμνησκον ἀνέκαθεν ὅτι ἡ ἀρχαία Νινευὶ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Τίγρεως, ἀπέναντι τῆς πόλεως Μοσσούλ. Ἡ καθόλου ὅμως ἄποψις τοῦ πεδίου, ἐφ' οὗ ἡ ἀσιατικὴ αὕτη πόλις ἱδρυτο, οὐδόλως ἀνεμίμνησκε τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας καὶ μεγάλης ἐκείνης πρωτευούσης· διότι ἐν τῷ ψιλῷ δένδρων καὶ ὑπὸ ξηρῶν γεωλοφιῶν κυματοειδεῖ τούτῳ τόπῳ οὐδὲν μνημεῖον, οὐδὲν ἐρείπιον ὑπεδείκνυε τὴν ἀρχαιότητα· διὸ καὶ οἱ τὴν πόλιν ταύτην ἀπὸ πολλοῦ διερχόμενοι περιηγηταὶ οὐδέποτε ἐπειράθησαν ἵνα ἐξετάσωσι τὸ ἔδαφος. Ὁ πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Βαγδατίῳ James Rich ἐδοκίμασεν οὐχ ἧττον ἀτυχεῖς τινας ἀνασκαφὰς, ἐξ ὧν ἐπορίσθη λίθους τινὰς καὶ πλίνθους φέροντας σφηνοειδεῖς ἐπιγραφὰς, αἵτινες, ἀποσταλεῖσαι εἰς Λονδῖνον, συνέστησαν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσσυριακῆς συλλογῆς τοῦ Βρεταννικοῦ Μουσείου, ἣν ὕστερον τοσοῦτον ἐπλούτισαν καὶ ηὔξησαν αἱ ἀπὸ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κυρίου Λαγιάρδου ἐξευρεθεῖσαι ἀσσυριακαὶ ἀρχαιότητες.

Αἱ πρῶται αὗται ἐξευρέσεις ἤγειραν λίαν τὴν τῶν σοφῶν περιέργειαν. Ἡ ἐν Παρισίοις ἀκαδημία τῶν Ἐπιγραφῶν ἔγραψεν εὐθὺς ἐν

ἔτει 1842 πρὸς τὸν ἐν Μοσσοὺλ πρόξενον τῆς Γαλλίας κύριον Βόττταν, υἱὸν τοῦ ἱστορικοῦ Βόττα, ἵνα μελετήσῃ καὶ ἐρευνήσῃ τὰ κατὰ τὴν χώραν, ἰδίως δὲ ὅπως ἐπιχειρήσῃ ἵν' ἀνασκάψῃ τινὰς τῶν παρὰ τὴν πόλιν τεχνητῶν γεωλοφιῶν, καὶ μάλιστα μίαν τινὰ ἀντικρὺ τῆς πόλεως κειμένην παρὰ τὴν κώμην Κογουνδζίκι.

ϛ'.

Ἡ κώμη Κχόρζαβαδ.

Αἱ πρῶται τοῦ κυρίου Βόττα ἀπόπειραι, ὡς μὴ προκόψαντος βαθέως ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἤγαγον εἰς τὸ φῶς φρουδά τινα λείψανα, ὅτε ἀγροῖκός τις Ἀσιανὸς, διαβαίνων καὶ ἐπιβλέπων τὰς ἀνασκαφὰς καὶ ἐρωτῶν δι' ἣν αἰτίαν ἐγίνοντο,

« Ἐὰν ζητῆτε τοιαῦτα πράγματα, λέγει τῷ κυρίῳ Βόττα, προσκαλῶ ἵνα ἔλθητε εἰς τὴν κώμην μου Κχόρσαβαδ, ὅπου δείξω ὑμῖν πολὺ ὡραιότερα, ἅτινα εὕρομεν σκάπτοντες τὰ θεμέλια τῶν οἰκιῶν ἡμῶν. »

Ὁ κύριος Βόττας μετέβη αὐθωρεὶ εἰς τὴν κώμην Κχόρζαβαδ, — ἥτις κατέστη μετὰ ταῦτα περίφημος, — ἀπέχουσαν τέσσαρας ὥρας ἀπὸ Μοσσοὺλ, καὶ ἐπεχείρησεν ἐπί τινος λόφου, πλείστων ἐξευρέσεων ἐλπίδα παρέχοντος, ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων πολλῶν γραπτῶν πλίνθων καὶ ἐπιγραφῶν, ἀνασκαφὰς, δι' ὧν ἀνεκάλυψε μετ' οὐ πολὺ πρῶτον μὲν ὑπερμεγέθη τινὰ τοῖχον, ἔπειτα δὲ δεύτερον καὶ τρίτον, καὶ μετ' αὐτοὺς τρεῖς ὅλας μεγαλοπρεπεστάτας στοὰς, ὧν οἱ τοῖχοι ἐκαλύπτοντο ἐπιγραφαῖς καὶ ἀναγλύφοις παριστῶσι κυνήγια καὶ πολέμους καὶ θρησκευτικὰς καὶ ἐπινικίους πομπὰς, καὶ τελευταῖον πολλοὺς κολοσσοὺς συμβολικῶν ἰδεῶν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ εὑρέθη αἴφνης ἐν μέσῳ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων βασιλείων τῆς ἀρχαίας Νινευί. Αἱ ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἠμίβρωτοι καὶ κατηθαλωμέναι δοκοὶ τοῦ στεγάσματος τῶν στοῶν ἐδείκνυον ὅτι τὰ βασίλεια ταῦτα ἐγένοντό ποτε ἀνάλωμα τοῦ πυρὸς, ἐνηγμένου ὑπὸ τῆς καταστρεπτικῆς χειρὸς νικητοῦ πολεμίου, εἰσβαλόντος εἰς τὴν χώραν, καὶ ἀνατρέψαντος τὸ τελευταῖον τῆς Ἀσσυρίας βασιλικὸν γένος.

Πλήρης χαρᾶς καὶ ὑπερθαυμάζων αὐτὰ ἔσπευσεν ὁ κύριος Βόττας ἵν' ἀναγγείλῃ εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐξεύρεσιν. Οἱ δὲ τότε ὑπουργοὶ τῆς Γαλλίας Γιζῶτος καὶ Βιλλεμαῖνος, ἐννοήσαντες τὸ ἀξιόλογον τῆς εὑρέσεως, προεθυμήθησαν ἵνα στείλωσι πρὸς τὸν γάλλον πρόξενον πρῶτον μὲν τ' ἀναγκαῖα χρήματα ὅπως μὴ παύσῃ ἐρευνῶν, δεύτερον δὲ περίφημόν τινα γάλλον σχεδογράφον, τὸν κύριον Φλανδρῖνον, καὶ οὕτως αἱ ἐργασίαι προήχθησαν μετὰ μεγίστης δραστηριότητος, τοῦ μὲν Βόττα καταγινομένου περὶ τὰς ἀνασκαφὰς, δι' ὧν καθεκάστην νέα ἀνεκαλύπτοντο θαυμαστὰ ἔργα, καὶ ἀντιγράφοντος τὰς ἐπιγραφὰς, τοῦ δὲ ζωγράφου ἀπομιμουμένου ἀκριβέστατα τὰς κολοσσαίας καὶ παραδόξους ἐκείνας τῆς μεγάλης ἀσσυριακῆς τέχνης γλυφὰς καὶ ζωγραφήματα, καὶ ἰδίως τὸ σύνολον τῶν ἐξευρεθέντων μνημείων. Τὰ δυνάμενα ἵνα διατηρηθῶσι σῶα καὶ ἀκέραια μετηνέχθησαν μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Τίγρεως, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεραιώθησαν ἐν σχεδίαις. Δυστυχῶς τινὲς τῶν ἀρχαιοτήτων κατεποντίσθησαν ἐν τῷ ποταμῷ. Οὐχ ἧττον ὅμως ἐκ τῶν περισωθέντων ἠδυνήθησαν οἱ Γάλλοι ἵνα πληρώσωσιν ὁλόκληρον πρόσγειον μέγαρον τοῦ ἐπιπέδου τοῦ Λούβρου. Τὰ δὲ ἐκ τῶν μόχθων τοῦ κυρίου Βόττα ἀποβάντα ἐξεδόθησαν ἐν συγγράμματι πολυτόμῳ καὶ κατὰ δυστυχίαν ἀπροσίτῳ τοῖς πολλοῖς, ἐνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ τιμῆς (3000 φράγκων). Διὸ νομίζομεν ὅτι εὐχαριστήσομεν τοὺς ἀναγώσσας προσφέροντες αὐτοῖς ἀπάνθισμα τοῦ κειμένου καὶ τῶν εἰκόνων τῶν κοσμουσῶν τὸ λαμπρότατον καὶ ἀξιολογώτατον τοῦτο πόνημα.

Ἀνασκαφαὶ τῆς Νινευί. — Ἀσσύριος Ἡρακλῆς.

Ζ'.

Ἀνασκαφαὶ τοῦ κυρίου Λαγιάρδου ἐν Νιμρούδ.

Οἱ κύριοι Βόττας καὶ Λαγιάρδος πρωτεύουσιν ἐν ταῖς ἀσσυριακαῖς ἐξευρέσεσιν. Ὁ Κ. Λαγιάρδος, ὅστις, καίπερ ἐκ Γάλλων τὸ γένος ἕλκων, λέγεται Ἄγγλος, ἔτυχεν ὁδοιπορῶν ὡς ὑπάλληλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλικῆς Πρεσβείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ διερχόμενος τὸ Μοσσοὺλ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ γάλλος πρόξενος κατεγίνετο περὶ τὰς σπουδαίας ἐκείνας ἀνασκαφὰς ἐν Κχορζαβαδ, καὶ αἰσθανθεὶς ὑποκινισθεῖσαν τὴν ἀγγλικὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν, ὁρμώμενος δ' ἅμα ὑπὸ μεγάλου πρὸς τὰ ἀρχαῖα τῆς Ἀσίας καὶ τὰς ἐξευρέσεις θάμβους, ἐπεχείρησεν ὁμοίας ἐρεύνας.

Καὶ ἐπειδὴ κατερχόμενος τὸν Τίγριν ἀπὸ Μοσσοὺλ εἰς Βαγδάτιον παρετήρησεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης λόφον μέγαν παρά τινα τόπον Νιμροὺδ ὑπὸ τῶν Ἀράβων καλούμενον, πλήρη τεθραυσμένων πηλίνων ἀγγείων καὶ πλίνθων σφηνοειδέσιν ἐπιγεγραμμένων γράμμασιν, ἐπεχείρησεν ἐκεῖ ἐν ἔτει 1845 ἀνασκαφὰς, αἵτινες ταχέως ἤνεγκον εἰς φῶς νέα θαύματα, μαρτυροῦντα διὰ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς καλλονῆς τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων αὐτῶν ὅτι περιέκλειον τὰ ἀρχαῖα τῆς πόλεως βασίλεια, καταλυμανθέντα ὡς τὰ τοῦ Κχορζαβὰδ ὑπὸ πυρὸς, ἐμβληθέντος παρὰ κατακτητῶν ἐπιδραμόντων, καὶ ὧν αἱ κέδριναι στέγαι διετηρήθησαν ἔτι ἡμίκαυτοι. Ἑκάστη ὥρα, ἑκάστη σκαπάνης καταφορὰ ἤγεν εἰς τὸ φῶς καὶ νέας ἐξευρέσεις. Αἱ ἐπὶ τῶν κολοσσαίων τῶν στοῶν τοίχων ἐγκεκολαμμέναι ὑποτυπώσεις ἐξεικονίζουσιν, ὡς ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς μνημείοις, τὰς ἐκστρατείας καὶ τὰς ἐπινικίους πομπὰς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ ἱδρύσαντος τὰ βασίλεια· αἱ δὲ παρακείμεναι ἐπιγραφαὶ διηγοῦνται τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκστρατειῶν καὶ τὴν μακρὰν ἀπαρίθμησιν τῶν ὑποδουλωθεισῶν χωρῶν καὶ πόλεων καὶ αἰχμαλωτισθέντων ἀνθρώπων. Ἀνεῦρε δ' ἐν Κχορζαβὰδ καὶ πολλοὺς λιθίνους κολοσσοὺς ὑποτυποῦντας ταύρους πτερωτοὺς, ἀνθρωπομόρφους, ἱσταμένους φρουρῶν καὶ φυλάκων δίκην πρὸ τῶν πυλῶν τῶν βασιλείων, οὓς ἀπέστειλεν εὐθὺς εἰς τὸ Βρεταννικὸν Μουσεῖον. Παράδοξος ἡ μοῖρα τῶν παναρχαίων τούτων λειψάνων ἀφανισθέντων πεπαιδευμένων ἐθνῶν, μετενεχθέντων σήμερον ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς Ἀσίας εἰς τὰς ἐσχατιὰς τοῦ νέου κόσμου, ἱδρυθέντος ἐπὶ τῶν λειψάνων τοῦ ἀρχαίου, καὶ ἅτινα ἐκτοπισθέντα ἔπονται τῷ πολιτισμῷ βαίνοντι ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

Οἱ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ Λαγιάρδου ἐργαζόμενοι Ἄραβες δὲν ἠδύναντο ἵνα ἐννοήσωσι μήτε τὸν σκοπὸν μήτε τὴν ὠφέλειαν τῶν πολυδαπάνων ἐκείνων ἐργασιῶν. « Πρὸς Θεοῦ, ἔλεγε πρὸς αὐτόν τις τῶν ἀρχηγῶν ἢ σεῖκς, εἰπέ μοι, βεῦ, εἰς τί θὰ σοὶ χρησιμεύσωσιν οἱ λίθοι οὗτοι; Διατί τόσα ἔξοδα καὶ διατί καταναλίσκεις τόσας χιλιάδας πουγγίων; Λέγεις ὅτι ὁ λαός σου θὰ σπουδάσῃ ἐξ αὐτῶν τὴν σοφίαν. Εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ μάθῃ τις τὴν σοφίαν, ὡς λέγει ὁ καδῆς ἡμῶν, παρὰ τῶν τοιούτων λίθων; Ἢ μήπως θὰ μεταφέρῃς αὐτὰ εἰς τὸ βασίλειον τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπεραγαπᾷ τὰ εἴδωλα ταῦτα, ὡς οἱ λοιποὶ ἄπιστοι; Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν σοφίαν, τὰ εἴδωλα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ σᾶς διδάξωσι νὰ κατασκευάζητε καλλίτερον τὰ μαχαίρια καὶ τὰ ψαλίδια καὶ τὰ ἰνδικὰ ὑφάσματα, εἰς ὧν τὴν κατασκευὴν οἱ Ἄγγλοι δεικνύουσι τὴν σοφίαν αὐτῶν! Ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι μέγας! » Καὶ μικρὸν διαλιπών· « Οἱ λίθοι οὗτοι εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ Νῶε, — εἰρήνη αὐτῷ. Ὁ πατήρ μου καὶ ὁ πατὴρ τοῦ πατρός μου κατῴκησαν ἐδῶ πρὸ ἐμοῦ, καὶ οὐδέποτε ἠκούσαμέν τι περὶ τῶν λίθων τούτων. Ἀπὸ χιλίων διακοσίων χρόνων οἱ ἀληθεῖς πιστοὶ κατέστημεν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, καὶ οὐδείς ποτε δὲν ἤκουσεν ὁμιλοῦντά τινα περὶ τῶν ὑπογείων τούτων βασιλείων. Ἀλλὰ τώρα Φράγκος τις ἔρχεται κατ' εὐθεῖαν ἐδῶ, λαμβάνει ῥάβδον, χαράττει γραμμὴν, καὶ ἄλλην γραμμὴν, καὶ λέγει ἡμῖν — « Ἐνταῦθα εἶναι τὸ βασίλειον, ἐνταῦθα ἡ πύλη, » καὶ δεικνύει πράγματα τὰ ὁποῖα εἴχομεν ὑπὸ τοὺς πόδας μὴ ἠξεύροντες. Θαῦμα! θαῦμα! Τίς λοιπὸν εἶσαι καὶ πόθεν ἔμαθες ταῦτα; παρὰ τῶν βιβλίων τῶν προφητῶν ὑμῶν; Σὲ ἱκετεύω, ὦ βεῦ, σὲ ἱκετεύω νὰ μοὶ ἀνακαλύψῃς τὸ μυστήριον τῆς σοφίας σου. Διότι ἄλλως παραδεξόμεθα ὅτι εἶσθε τέκνα τοῦ διαβόλου. »

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΔΑΧΟΜΕΥ.

Ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Repin.

I

Ἀναχώρησις ἐκ Βρέστης. — Γορέα. Ἡ δίνη. — Ναυάγιον.

Ἐπανακάμψας ἐν ἔτει 1856 ἐκ τῆς Κριμαίας, διέμενον ἀναπαυόμενος ἐκ τῶν τῆς ἐκστρατείας πόνων ἐν Βρέστῃ, ὅτε ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναυπηγίῳ εἶχον καθέλξει τὴν Διαλμάθ, ὡραίαν ἑλικοκίνητον γοελέτταν ἑξήκοντα ἵππων δυνάμεως, φέρουσαν τέσσαρα ὁλμοβόλα τῶν 12, καὶ μέλλουσαν ἵνα ἐπιχειρῇ ἐκδρομάς τινας κατὰ τὰς δυτικὰς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἀναπλέῃ τοὺς μεγάλους αὐτῆς ποταμούς. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πλοίου, βλέποντές με ἀνιώμενον ἐπὶ τῇ ἀργίᾳ, μὲ κατέπεισαν ἵνα συναποπλεύσω μετ' αὐτῶν, καὶ τῇ 13 μαρτίου 1856, λαβόντος τὴν ἐξουσίαν ἵνα εἰσβῶ ὡς χειρουργὸς τὴν Διαλμάθ, ἀφήσαμεν τὴν Βρέστην καὶ τὴν Γαλλίαν, καὶ, ἀναχθέντες πελάγιοι, ἐτείνομεν ἤδη πρὸς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς. Τὴν 28 ἀπριλίου, περάσαντες τὸ Πράσινον Ἀκρωτήριον, προσωρμιζόμεθα τῷ λιμένι τῆς Γορέας, ἔνθα διεμείναμεν μέχρις ὀκτωβρίου. Ἐκεῖ ὁ πλοίαρχος ἡμῶν διετάχθη ἵνα ναυλοχήσῃ πρὸ τοῦ Οὐϋδάχ, ἐν τῷ Βενινίῳ κόλπῳ, ὅπως ἔλθῃ εἰς λόγους τῷ ἐπιστάτῃ τοῦ μεγάλου πρακτορείου, ὅπερ κατέστησεν ἐν ταύτῃ τῇ παραλίᾳ, ἐν ἔτει 1842, ὁ ἐν Μασσαλίᾳ ἐμπορικὸς οἶκος Regis, ἐκεῖθεν δὲ πορευθῇ πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Δαχομέϋ, ὅπως ὁρίσῃ μετ' αὐτοῦ ἐμπορικά τινα συμφέροντα, καὶ προσενέγκῃ αὐτῷ συνάμα πολυτελῆ τινα δῶρα ἀντὶ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, καὶ παραλάβῃ, εἰ δυνατόν, ἕνα ἢ δύο τῶν παίδων τοῦ βασιλέως ἵνα παιδευθῶσιν ἔν τινι τῆς Γαλλίας λυκείῳ.

Μεσοῦντος ὀκτωβρίου ἠγκυροβολοῦμεν πρὸ τῆς Οὐϋδάχ, ἐπινείου τοῦ βασιλείου τοῦ Δαχομέϋ. Ὁ πλοίαρχος ἔπεμψεν εὐθὺς ἄγγελον πρὸς τὸν βασιλέα, μηνύσοντα ὅτι προϋτιθέμεθα ἵνα ἐπισκεφθῶμεν αὐτὸν, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τριῶν ἀξιωματικῶν, ὧν εἷς ἤμην καὶ ἐγὼ, εἰσέβημεν τὴν μεγάλην ἄκατον τοῦ πρακτορείου, ἐρεσσομένην ὑπὸ δεκατεσσάρων μελάνων κωπηλατῶν καὶ ἐτείνομεν πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Οὐϋδάχ.

Ὁ λιμὴν τῆς πόλεως ταύτης εἶναι ἐπικινδυνωδέστατος. Ὁ κόλπος τῆς Γουϊνέας μαίνεται ἀνακυκώμενος ἐπὶ ἐννέα ὅλους μῆνας ὑπὸ τῶν μεσημβρινῶν δυτικῶν ἀνέμων, οἵτινες γεννῶνται ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀραιώσεως τοῦ ἀέρος, ἀπεργαζομένης ὑπὸ τῆς θερμότητος τῶν ἄμμων τῆς μεγάλης ἀφρικανικῆς ἠπείρου. Οἱ ἄνεμοι οὗτοι ἐγείρουσι πολλαχοῦ κύματα παμμεγέθη, ἀνατείνοντα ἐνίοτε εἰς ὕψος τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα ποδῶν, ὧν ἡ μὲν βάσις ἀναχαιτίζεται ὑπὸ τῆς ῥηχώδους παραλίας, ἡ δὲ

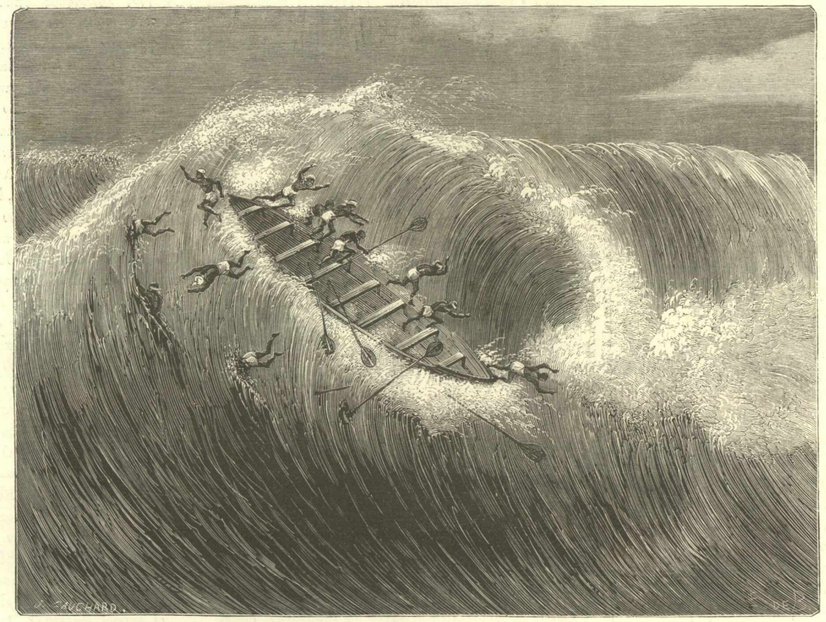

Ὁ λιμὴν τοῦ Οὐϋδάχ. — Ἡ δίνη. — Ναυάγιον.

κορυφὴ, ὑπείκουσα τῇ ἐξ ἀρχῆς ὁρμῇ, καταθραύεται ἐν εἴδει δεινῶν στροβίλων μετ' ἀῤῥήτου πατάγου καὶ σφοδρότητος ἐπὶ τῆς παραλίας· ἡ, ἀνακλώμενα πρὸς ἐναντίαν τὴν καταφορὰν, ἐξεγείρουσι μεγάλας παλινδρομικὰς δίνας, ὧν ἡ πρώτη καὶ φρικτοτάτη κρημνίζεται κυλινδουμένη εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων μέτρων ἀπὸ τῆς παραλίας, καὶ βαθαὶ τότε τοῖς τὸν κόλπον διαπερῶσι λέμβοις! Ὁ ἅπαξ ἰδὼν τὸ θέαμα τοῦτο οὐδέποτε λησμονεῖ αὐτό. Ἀλλ' ὅπερ μάλιστα ἐκπλήττει εἶναι ἡ τόλμη, μεθ' ἧς οἱ μέλανες κωπηλάται ὁρμῶσιν ὅπως διατέμωσι τὰς πελωρίας ἐκείνας δίνας διὰ τῶν ὑποσάθρων καὶ θραυστῶν αὐτῶν ἀκάτων. Αἱ ἄκατοι αὗαι εἰσι μονόξυλα κατασκευαζόμενα ἐκ κορμῶν δένδρου, καὶ ἔχουσι μῆκος μέχρι τριάκοντα πέντε ποδῶν, καὶ εὖρος ἱκανὸν ἵνα δεχθῇ δύο ἀνθρώπους, καθημένους πλησίον ἀλλήλων. Εἰσβαίνουσι δὲ αὐτὰς δέκα ἢ δώδεκα Αἰθίοπες, πάγγυμνοι, ὡπλισμένοι κώπαις βραχυτάταις καὶ ἐλαφραῖς, ἀπολληγούσαις δίκην κοχλιαρίων, ἃς μεταχειρίζονται μετὰ μεγίστης δεξιότητος, μὴ ψαύοντες δι' αὐτῶν τὰ κράσπεδα τοῦ λέμβου, κατορθοῦντες οὕτως ἵνα ἐλαύνωσιν αὐτὴν μετὰ μεγίστης ταχύτητος. Αἱ ἄκατοι αὗαι, ὡς ἀπολήγουσαι ἀμφοτέρωθεν εἰς ὀξὺ, ἀμοιροῦσι πηδαλίου καὶ δύνανται ἵνα προβαίνωσιν ἢ ὀπισθοδρομῶσι μὴ ἐπιστρεφόμεναι. Ὁ ἄρχων τοῦ πληρώματος ἵσταται ὄρθιος ὄπισθεν πηδαλιουχῶν διὰ κώπης.

Πρὸς διάβασιν τῶν πελωρίων ἐκείνων κυμάτων, γνωστῶν ὑπὸ ἐπωνυμίαν La Barre, οἱ ἐπιτήδειοι ἐκεῖνοι κωπηλάται κυβερνῶσι τόσον καλῶς τὸν εἰς ἄπιστον ὕψος μετεωριζόμενον ἐπὶ τῆς χαίτης τοῦ κύματος λέμβον, ὥστε μένουσιν ὄρθιοι ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτω διαπλέουσι τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον κῦμα. Φθάσαντες ὅμως παρὰ τὸ τρίτον καὶ φρικτότατον οἱ μέλανες κωπηλάται καταλείπουσι τὰς κώπας, καὶ δίδουσιν ἑαυτοὺς τῇ δίνῃ, ἥτις, ἀναρπάζουσα, παρασύρει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκτὴν ἀναδυομένους ὡς φαντάσματα ἐκ τῶν ἀφρῶν.

Ὁ θεατὴς νομίζει αὐτοὺς πρὸς ὥραν ἀπολωλότας. Ἡ ἔκπληξις ὅμως αὐτοῦ κορυφοῦται βλέποντος μετ' ὀλίγον τὸν λέμβον ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ ἀποβαίνοντας αὐτοῦ ἀθορύβως τοὺς μέλανας ἀνθρώπους. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἡ ἄκατος πρέπει νὰ μὴ παράσχῃ τὴν πλευρὰν τῷ κλύδωνι· διότι ἄλλως, ἀναστρεφομένη, ἀναῤῥίπτει εἰς τὴν θάλασσαν αὐτοὺς, οἵτινές εἰσι τοσοῦτο ἐπιτήδειοι κολυμβηταὶ, ὥστε ἐν τῷ φρικτῷ ἐκείνῳ κλύδωνι ἀναπῶσι τὸν λέμβον ἔξαλον, κενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκαθιστῶνται ἐν αὐτῷ ἐκ νέου ἅπαντες, ἐκτὸς εἰ μὴ καχαρίας τις, ὧν βρύουσι τὰ παράλια ταῦτα, προφθάσῃ ἵνα καταβροχθίσῃ εἰς δεῖπνον τινὰ τῶν ἀτρομήτων τούτων κολυμβητῶν· τὸ δὲ τοιοῦτον δὲν εἶναι σπάνιον. Πρό τινων μηνῶν πλοίαρχος ἀγγλικοῦ πλοίου, ἀνατραπέντος τοῦ λέμβου ἐν τῇ δίνῃ τῆς παρὰ τὸ Οὐϋδὰχ κειμένης παραλίας πόλεως Δάγος, ἐγένετο βορὰ τῶν καρχαρῶν.

Ἄλλως τε οὗτος εἶναι ὁ ἀληθὴς κίνδυνος· διότι ὁ μὴ δυνάμενος νὰ κολυμβᾷ ἀνάγκη ἵνα προαγγείλῃ τοῖς αἰθίοψι κωπηλάταις, οἵτινες, ἀνατραπείσης τῆς ἀκάτου, σπεύδουσιν ἵνα σώσωσιν αὐτὸν ἐλπίζοντες μεγάλην ἀνταμοιβήν. Παραπλήσιόν τι ἔπαθον ἐν τῇ λεγομένῃ Barre d'Assinie τυχὼν ἐν ἀκάτῳ μετὰ τοῦ προξένου ἡμῶν κυρίου Μάγη. Τὸ κῦμα διανίστατο καὶ προϋχώρει πρὸς ἡμᾶς λάβρον καὶ τεράστιον· τὸ δὲ πρὸ αὐτοῦ καταπινόμενον κοίλωμα σπασμὸν διήγειρεν ἐν ἡμῖν καταπληκτικὸν, ὥστε ἐγγίζοντες ἀκουσίως διὰ τὸν φόβον οἰονεὶ προαπεθνήσκομεν. Καὶ ἀμφότεροι κολυμβηταὶ εἴδομεν τὴν ἄκατον ἀναστρεφομένην κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ πρώτου τούτου κύματος, εἰς ἀπόστασιν τριακοσίων μέτρων ἀπὸ τῆς παραλίας. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἄκατος, πλαγίως ὑπὸ τοῦ κύματος προσβληθεῖσα, ἀνεστράφη, οἱ Αἰθίοπες ἐπῆδησαν κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὸ ὕδωρ ὡς ἀγέλη βατράχων ἐκφοβηθέντων, ἵνα μὴ συντριβῶσιν ἐπὶ τῶν κρασπέδων τῆς ἀκάτου ὑπὸ τῆς φορᾶς τοῦ κύματος, ὅπερ διέβαινε μετ' ἀπεριγράπτου σφοδρότητος καὶ ὕψους ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Οἱ Αἰθίοπες προεῖπον ἡμῖν ὅτι ἔπρεπε νὰ μιμηθῶμεν αὐτοὺς, καὶ νὰ πηδήσωμεν εἰς τὸ κῦμα. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ στιγμὴ ἦν δεινὴ καὶ μετὰ πολλῆς δυσπιστίας καὶ τρόμου ἀπεφασίσαμεν ἵνα πηδήσωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς βάτραχοι ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ ἐκείνου ὄρους. Αἱ ὀλίγαι στιγμαὶ ἃς διετρίψαμεν ἐν τῷ πικρῷ κύματι, μοὶ ἐφάνησαν αἰών. Ὁ Ἀλφόνσος Καῤῥὰ διηγεῖται ὅτι, βυθισθείς ποτε ὅπως σώσῃ πνιγόμενον, κατεσχέθη ὑπὲρ τὸ δέον ἐν τῷ ὕδατι ὑπὸ τοῦ πνιγομένου, περιπλεκομένου εἰς τὰς κνήμας αὐτοῦ, καὶ ὅτι, βλέπων ἑαυτὸν ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ ὄντα, ἀνεμνήσθη εἰκόνα ταχεῖαν μὲν ἀλλ' ἀκριβῆ ἁπάσης τῆς παρελθούσης αὐτοῦ ζωῆς. Ὁμολογῶ δ' ἐκ πείρας ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές. Ἡ νὺξ ἐπήρχετο ταχεῖα καὶ πολλή. Ἐφαντάσθην ὅτι οἱ Αἰθίοπες, μὴ δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι τὸ δέρμα τοῦ σώματός μου καὶ νομίζοντες ὅτι ἤμην ἐξ αὐτῶν τις, ἐγκατέλειπον ἂν ἐμὲ μόνον. Καθὼς ὅμως ἡ δίνη ἐξήνεγκε τὴν κεφαλήν μου ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, ἤρχισα ἵνα κραυγάζω « Βοηθεῖτε!» Τότε Αἰθίοπες ἐπλησίασαν πρός με, καὶ λαβόμενοι τῶν βραχιόνων μου μὲ ὤθησαν κολυμβῶντες πρὸς τὴν παραλίαν μετὰ τοῦ φίλου μου προξένου, ὃν ἡ συμφορὰ εἶχε παντάπασι καταπλήξει. Κατ' εὐτυχίαν διέβημεν τὴν δίνην τοῦ Οὐϋδὰχ ἀκινδύνως.

Ὁ ναὸς τῶν ἱερῶν Ὄφεων.

II

Ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Δαχομέϋ. — Περιγραφὴ τοῦ Οὐϋδάχ. — Τὸ γαλλικὸν φρούριον. — Ὁ ναὸς τῶν ἱερῶν ὄφεων.

Τὸ βασίλειον τοῦ Δαχομέϋ εἶναι μετὰ τὸ βασίλειον τῆς Ἀσαντίας ἡ ἰσχυροτάτη τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς μοναρχία. Ὁριζόμενον πρὸς μὲν δυσμὰς ὑπὸ τῆς Ἀσχαντίας, πρὸς δὲ ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Ὑαῤῥίβα, πρὸς δὲ μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Βενινίου κόλπου, ἀφορίζεται πρὸς βοῤῥᾶν ὑπὸ τῶν ὀρῶν τοῦ Σκὸγγ, ἐκτείνον ἴσως τὸ κράτος αὐτοῦ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νίγρου, ὄντινα γνωρίζουσιν οἱ Δαχομεῦνοί. Τὸ ὅλον τοῦ βασιλείου περιέχει περὶ ἑπτὰ χιλιάδας τετραγωνικὰς λεύγας καὶ περὶ ὀκτακοσίας χιλιάδας κατοίκων. Τὸ βασίλειον τοῦτο περιῆλθεν εἰς τοσαύτην ἔκτασιν καὶ πολυανθρωπίαν ἀπὸ τῆς πρὸ ἑνὸς αἰῶνος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Δαχομέϋ Γουάδγεια-Τρούδα (1730) κατακτήσεως τῶν πρώην γειτνιαζόντων ἐλευθέρων βασιλείων τοῦ Ἄρδρα καὶ τοῦ Ζακουΐνου καὶ τοῦ Οὐϋδάχ. Ἡ γαλλικὴ τῶν Ἰνδιῶν Ἑταιρία ἔλαβε παρὰ τοῦ διαδόχου ἐκείνου τοῦ κατακτητοῦ ἐξουσίαν ἵνα καταστήσῃ ἐν ταῖς ἀκταῖς τοῦ Οὐϋδὰχ ἐμπορεῖά τινα, ἅτινα, καταστραφέντα ἐν τοῖς κατὰ θάλασσαν ἀγῶσι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἐπανωρθώθησαν ἐν ἔτει 1842 ὑπὸ τῶν ἐκ Μασσαλίας ἐμπόρων Régis, καὶ κατέστησαν σήμερον τὰ περιφημότατα ἐμπορεῖα τοῦ ἐλαίου τοῦ φοίνικος καὶ τοῦ ἐλέφαντος.

Ἡ παραθαλασσία πόλις τοῦ Οὐϋδὰχ, δευτερεύουσα τοῦ βασιλείου κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν πολυανθρωπίαν, κεῖται ἐν τῷ 6^{0} 17 βορείου πλάτους καὶ 0^{0} 29′ δυτικοῦ μήκους. Ὡς ἅπασαι δὲ αἱ αἰθιοπικαὶ πόλεις, ἔχει ἀπέραντον ἔκτασιν ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ὡραίων ἀλσῶν καὶ τῶν ἐκτεταμένων κήπων. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ 20 χιλιάδων Αἰθιόπων, δύο ἢ τριῶν πορτογαλλικῶν οἰκογενειῶν ἄλλοτε μὲν πλουσιωτάτων ἀπὸ τῆς ἐμπορίας τῶν δούλων, νῦν δὲ, καταργηθείσης τῆς σωματεμπορίας, πενεστάτων, καὶ τῶν ὀλίγων λευκῶν ὑπαλλήλων τοῦ γαλλικοῦ πρακτορείου.

Αἱ οἰκίαι κατασκευάζονται ἁπλῶς δι' ἐπισωρεύσεως ὑγρᾶς γῆς καὶ στεγάζονται ὑπὸ ξηρῶν χόρτων ἢ ἰνδοκαλάμων. Τὸ μόνον δὲ ἄξιον λόγου μνημεῖον τῆς πόλεως εἶναι τὸ ἀρχαῖον καὶ καταπίπτον φρούριον τῆς γαλλικῆς ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὁ ναὸς τῶν Ἱερῶν Ὄφεων (Serpents fétiches). Τὸ παράδοξον τοῦτο οἰκοδόμημα ἀποτελεῖται ἐξ εἴδους πλινθίνου δώματος πολυγώνου δέκα ἢ δώδεκα ποδῶν διαμέτρου, ἐστεγασμένου δοκοῖς φοίνικος. Ἐν αὐτῷ τρέφονται πλῆθος παντοίων ταῖς ἰδέαις καὶ τοῖς μεγέθεσιν ἐξημερωμένων ὄφεων, μάλιστα δὲ τῶν τοιούτων οἵτινες ἔχουσι τὴν χρόαν ἄμμῳ παραπλησίαν· λατρεύονται δὲ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὡς ἱεροὶ, καί εἰσιν εἰς τοσοῦτον τετιθασευμένοι, ὥστε πλησιάζοντες εἰς τοὺς εἰσερχομένους περιτυλίσσονται παίζοντες περὶ αὐτοὺς καὶ καταπλέκονται αὐτοὺς τῷ σπειράματι. Ἐνίοτε οἱ ὄφεις

Αἱ Ἀμαζόνες τοῦ Δαχομέῦ.

οὗτοι, ἀνιώμενοι, ὑπεκφεύγουσιν ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ περιέρπουσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πόλεως, μέχρις οὗ ἀπαντηθῶσιν ὑπό τινος ἱερέως, ὅστις συλλαμβάνων αὐτοὺς εὐλαβῶς μεταφέρει πάλιν εἰς τὸν ναόν, ὅπως μὴ συμβῇ αὐτοῖς δυσάρεστόν τι. Ἔμαθον δὲ ὅτι πρό τινων ἐτῶν ὑπάλληλός τις τοῦ πρακτορείου, νεωστὶ ἐλθὼν εἰς Οὐϋδάχ, ἀπαντήσας ἕνα τινὰ τῶν τεραστίων τούτων, ὄφεων ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ φρουρίου, καὶ ἀγνοῶν ὅτι ἦτο ἱερός τις διεκφυγὼν ὄφις, ἐπυροβόλησεν αὐτόν. Τοῦτο διήγειρεν εἰς τοσοῦτον τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ πλήθους, ὥστε ὁ ὑπάλληλος ἐκινδύνευσε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ ἠναγκάσθη ἵνα ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν.

Οἱ ἱερεῖς κατοικοῦσι παρὰ τὸν ναὸν τῶν ὄφεων ζῶντες πολυτελῶς ἀπὸ τῶν προσφορῶν τῶν πιστῶν καὶ ἐκ τῆς προσόδου τῆς διπλῆς αὐτῶν τέχνης, ἰατροὶ ἅμα ὄντες καὶ γόητες. Διάγουσι δὲ βίον ἀπομεμονωμένον καὶ μυστηριῶδη μὴ εἰσδυόμενοι μήτε εἰς τὰ συμβούλια τοῦ βασιλέως, μήτε εἰς τὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τοῦ Οὐϋδάχ. Τρέφονται δὲ τῇ τῶν κυνῶν σαρκὶ, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἐγχωρίων καὶ ἁπλῶς τῶν ἐθνῶν τῶν κατοικούντων τὰς ὄχθας τοῦ Κόγκου.

Ἡ συνήθης τροφὴ τῶν ἐγχωρίων εἶναι ὁ ἐκ τοῦ ἀλεύρου τῆς Μανιόκας κατασκευαζόμενος ἄρτος καὶ ἡ σὰρξ τῶν κυνῶν, καὶ οὐδέποτε πίνουσι τρώγοντες· ἀγαπῶσιν ὅμως ἐμπαθῶς τὰ πνευματώδη ποτὰ, δι' ὧν μεθύσκονται ὁσάκις τύχωσιν εὐκαιρίας.

Τὸ σύνηθες ἐν χρήσει ἐν Οὐϋδὰχ καὶ ἁπλῶς ἐν Δαχομέῦ νόμισμα εἶναι τὸ λεγόμενον κάουρις, εἶδος κογχυλίου (apprea moneta, τοῦ Λιναναίου), οὗτινος εἴκοσιν ἔχουσιν ἀξίαν ἴσην σολδίῳ· διὸ καὶ βλέπει τις παρὰ τοῖς μικρεμπόροις καὶ τοῖς χρηματισταῖς μεγάλους τῶν κογχυλίων τούτων σωρούς, τὸ δὲ γαλλικὸν πρακτορεῖον ἀσχολεῖ πολλοὺς ὑπαλλήλους ἰδίως ἐπιτετραμένους ἵνα μετρῶσι τὸ πολύτιμον τοῦτο νόμισμα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐπιχωρίων ἐργατῶν καὶ ἀχθοφόρων. Ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ τῆς βασιλείας τὸ κογχύλιον τοῦτο χρησιμεύει ὡς νόμισμα καὶ κόσμος εἴτε ἐν εἴδει ἐνωτίων ἢ περιδεραίων εἴτε ὡς κόσμημα τῶν πανοπλιῶν τῶν μαχητῶν.

Παρῆλθεν ἤδη ἑβδομὰς ἀπὸ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν, ὅτε ὁ βασιλεὺς τοῦ Δαχομέῦ Γέζὼ ἔπεμψέ τινα τῶν αὐτοῦ ὑπασπιστῶν εἰς Οὐϋδὰχ ἀσπασόμενον ἡμᾶς καὶ ἄξοντα πρὸ αὐτοῦ. Διότι οὐδεὶς ξένος δύναται μήτε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μήτε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κράτους μὴ ἐπιτρέποντος τοῦ βασιλέως. Καὶ ἐπειδὴ ἡ γραφὴ εἶναι ἄγνωστος παρὰ τοῖς ἀγρίοις τούτοις, ὁ βασιλεὺς πέμπει ὡς προσκλητικὴν ἐπιστολὴν ῥάβδον ποικίλαις πεποικιλμένην γλυφαῖς, ἥτις χρησιμεύει αὐτῷ ὡς διαβατήριον κατὰ τὴν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ περιοδείαν.

Τὸν βασιλικὸν ὑπασπιστὴν ἠκολούθουν τριακόσιοι ἄνδρες, ὧν περὶ ἑκατὸν ἦσαν ὡπλισμένοι τυφεκίοις ἐσκωριασμένοις ἢ παλαιοῖς πορτογαλλικοῖς τρομβονίοις, μέλλοντες οἱ μὲν ἕνα παραπέμπωσιν ἡμᾶς μέχρι τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ ἵνα μεταφέρωσιν ἐπὶ τῶν ὤμων πρῶτον ἡμᾶς αὐτοὺς, ὕστερον δὲ τὰς ἀποσκευάς ἡμῶν καὶ τὰ δῶρα ἅτινα ἐκομίζομεν τῷ βασιλεῖ.

Τὰ ἀχθοφόρα ζῶα καὶ ὑποζύγιά εἰσι σπανιώτατα ἐν Δαχομέῦ· ἐπειδὴ ἡ μὲν κάμηλος εἶναι ζῶον ἄγνωστον ἐν αὐτῇ, οἱ δὲ ἵπποι ἀποθνήσκουσιν καθόλου· οἱ δὲ ἱππάσιμοι βόες, οἵτινες ἄλλως εἰσὶν ἄφθονοι ἐπὶ τῆς λοιπῆς ἀφρικανῆς ἀκτῆς, εἰσὶν ἐνταῦθα σπανιώτατοι. Διὸ καὶ ἅπασαι αἱ τῶν φορείων καὶ τῶν ὁδοιπόρων κομιδαὶ γίνονται ἐπὶ νωτοφορούντων μελάνων ἀνδραπόδων. Ὁ ὁδοιπορῶν φέρεται ἐντὸς λέμβου τινὸς κατεσκευασμένου ἐξ ὀθόνης βαμβακινῆς παρεμφεροῦς ταῖς αἰώραις ἢ κρεμαμέναις κλίναις τῶν ναυτῶν, φερομένας ἐπὶ τῶν νώτων δύο ἢ τεσσάρων ἀνδραπόδων μεταλλασσομένων.

III

Ἀναχώρησις ἐξ Οὐϋδάχ. — Ξάβι. — Αἱ ἱέρειαι τοῦ ὄφεως. — Κάνα. — Ἀβομέῦ.

Τῇ 13 ὀκτωβρίου ἠτοιμαζόμεθα ἤδη πρὸς ἀναγωγὴν, καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ πρακτορείου ἦν πλήρης θορύβου, καὶ ὀχλαγωγίας καὶ πυροβολισμῶν. Μετὰ πολλὰς ἔριδας καὶ ξυλοκοπήματα ὁ ἀγχηγὸς τοῦ καραβανίου κατώρθωσε ἵνα παρατάξῃ τὰ ἀνδράποδα καὶ ἐπιτάξῃ ἑνὶ ἑκάστῳ τὰ καθήκοντα καὶ τὴν τάξιν. Τὸ ἥμισυ τῶν στρατιωτῶν προεπορεύετο· μετ' αὐτοὺς δ' εἵπετο ἡ συνοδία ἡμῶν, φερομένων ἐν τοῖς παραδόξοις ἐκείνοις φορείοις, καὶ κατόπιν ἤρχοντο οἱ λοιποὶ ἀχθοφόροι καὶ παραπληρωματικοί. Τὰ ἐσκωριασμένα πυροβόλα τοῦ φρουρίου ἐχαιρέτισαν ἡμᾶς ἀναχωροῦντας δι' εἴκοσι μιᾶς κανονοβολῆς, ἃς ἡ Διαλμὰθ ἀνταπέδωκεν ἀπὸ τοῦ λιμένος. Ὁ φρούραρχος τοῦ Οὐϋδὰχ περιέμεινεν ἡμᾶς ἐν τῇ πύλῃ τοῦ φρουρίου, καὶ προέπεμψε μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς πόλεως. Ἀποχαιρετῶν δὲ ἡμᾶς παρεκάλει τὸν πλοίαρχον Βαλλὼν ἵνα παραστήσῃ τῷ βασιλεῖ πόσον καλῶς μετεχειρίσθη ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐν Οὐϋδὰχ διατριβήν.

Ἐξελθοῦσα τῆς πόλεως ἡ ἀλλόκοτος ἐκείνη συνοδία ἠκολούθησε ὡραίαν ἀτραπὸν ἀνὰ μέσον εὐρείας πεδιάδος γεωργουμένης ὑπὸ ζέας ἰνδικῆς, μανιόκας καὶ ἐριοξύλου, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ἐξήροντο χαρίεντες, ὑψηλοὶ, ἄγριοι φοίνικες ἐλαιοφόροι (élois guinensis). Μετὰ δύο ὡρῶν ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κώμην Ξάβι, ἀρχαίαν διαμονὴν τῶν εὐρωπαίων ἀνδραποδοκαπήλων, ἥστινος οἱ περίεργοι κάτοικοι συνέδραμον, ὅπως ἴδωσιν ἡμᾶς ἐκ τοῦ πλησίον. Ἀναπαυόμενοι εἴδομεν προσερχομένους τοὺς ἱερεῖς καὶ ἱερείας ἢ τὰς εἰδωλομανεῖς (féticheuses) τοῦ Ξάβι, ἐχούσας τὸ μὲν ἄνω τοῦ σώματος γυμνὸν, τὸ δὲ κάτω κεκαλυμμένον ἐκ διαφόρων σηρικῶν ὑφασμάτων. Ἦσαν δὲ αὗται αἱ ἱέρειαι ἢ αἱ σύζυγοι τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δαχομέῦ ὄφεως. Κατά τινας τοῦ ἔτους καιροὺς αἱ γηραιαὶ ἱέρειαι διατρέχουσι τὰ πέριξ τῆς χώρας, καὶ ἁρπάζουσαι τὰ παρατυγχάνοντα κοράσια ἀπάγουσιν αὐτὰ βιαίως εἰς τὸν ναόν. Αἱ παῖδες αὗται ὑφιστῶνται μαθητείαν πλέον ἢ ἔλαττον μακρὰν μέχρις οὗ, φθάσασαι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, νυμφεύονται τὸν ἱερὸν ὄφιν. Τινὲς αὐτῶν νυμφεύονται ὕστερον θνητοὺς, ἀλλὰ δυσκόλως· διότι διατηροῦσαι ἀείποτε τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα, ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν συζύγων πλήρη ὑπακοήν. Δύο ἐκ τούτων εἶπον πρὸς ἡμᾶς λέξεις τινὰς ἀκατανοήτους· αἱ δὲ λοιπαὶ τέσσαρες ἤρχισαν ἕνα χορεύωσι παράδοξον καὶ ἡδυπαθῆ λάγνον τινὰ χορόν. Ἡ ὁμιλία καὶ ὁ χορὸς ἐπερατώθησαν διὰ κραυγῶν τόσον ἀπηχουσῶν καὶ ὀξειῶν ὥστε ἐσπεύσαμεν ἵν' ἀναβῶμεν εἰς τὰ φορεῖα καὶ ἀναχωρήσωμεν.

Καθ' ὁδὸν εἴδομεν πρὸ ἡμῶν ἀναπτυσσομένην τὴν θαυμασίαν τῶν τροπικῶν δαψιλῆ φυτείαν. Οἱ φοίνικες καὶ τὰ ἐριόξυλα, ὧν τὸ ὑψηλὸν στύπος ὁμοιάζει στήλαις λεπτοφυέσιν ἐφ' ὧν στηρίζονται οἱ χλοεροὶ ὑψηλοτέρων δένδρων θόλοι, τὰ κολοσσαῖα ἐνόδενδρα, αἱ λευχείμονες μαγνιώλιαι, ἐπλήρουν εὐωδίας τὸν ὄρθριον ἀέρα. Τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἀκακιῶν κομψῶν τὸ φύλλωμα, αἱ χρυσόκαρποι βανανέαι, καὶ ἡ κιτρέα καὶ ἡ πορτογαλλέα προσφέρουσι τοῖς διαβάταις δαψιλεῖς τοὺς ὡραίους αὐτῶν καρποὺς, αὔξουσαι αὐτοφυῶς ἐν τοῖς ἀγρίοις τούτοις δάσεσιν, ἔνθα οὐδέποτε ἀντήχησεν ὁ κρότος τῆς σκαπάνης τοῦ γεωργοῦ. Ὑπὸ τὰς ἀδιαβάτους αὐτῶν σκιὰς καὶ ἑλισσόμενοι περὶ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων τούτων ἕρπουσιν αἱ κληματίδες καὶ ὁ ἄγριος κισσὸς, καὶ τὰ φαντασιώδη ὀρχεοειδῆ, καταῤῥάττοντα δίκην σταλακτιτῶν καὶ πληροῦντα ἅπαντα τὸν μεσάζοντα τόπον ποιήσεως καὶ εὐωδίας. Πανταχοῦ δὲ ἀναπετάννυνται δίκην χλοεροῦ τάπητος ἡ εὐαίσθητος μυοσωτὶς, ἥτις ψαυομένη μόλις, φρικιᾷ, καὶ ἐπικλείει τὰ περίφοβα αὐτῆς φυλλάρια.

Ταραττόμενα ἐν τῇ μονήρει αὐτῶν διαμονῇ ὑπὸ τοῦ κρότου τῶν προσερχομένων μυρίας μυρίων χρωμάτων πτηνὰ ἐμψυχοῦσι τὸ λαμπρὸν τοῦτο θέαμα. Ὁ καρδινάλιος, ὁ ἔχων τὴν πτέρωσιν παραπλήσιον ἄνθρακι πυρωδεστάτῳ, ὁ φυλλοτρῶξ, παρεμφερὴς ἐμψύχῳ σμαράγδῳ καὶ θαυμαστὴν ἔγχρυσον πρόσοψιν παρεχόμενος, ὁ κομψὸς πτεροποίκιλος ψιττακὸς, ὁ πρασινωπὸς, καὶ οἱ κραυγαστικοὶ ψιττακοὶ πτερυγίζουσι πανταχόσε, προσηνεστάτην τοῖς ὄμμασι τέρψιν παρέχοντες, καθισταμένην ἔτι μᾶλλον ἀλλοπρόσαλλον καὶ ποικίλην ὑπὸ τῆς συνοδίας τῶν ἰθαγενῶν, παρατρεχόντων ἀμφοτέρωθεν ἡμῶν ἐν ποικίλαις στολαῖς, ᾀδόντων, ὀρχουμένων κωμικὰς ὀρχήσεις, καὶ πυροβολούντων.

Παρὰ τὴν πόλιν Ἄλλαδα κατενόησα ὑψηλὸν δένδρον, οὗτινος τὸ μέλαν καὶ ἤρεμον φύλλωμα παρείχετο ὄψιν παράδοξον καὶ ἐξηλλαγμένην. Ἐννοήσατε τὴν ἀπορίαν ἡμῶν ὅτε πλησιάσαντες εἴδομεν ὅτι τὰ μακρόθεν φύλλα φαινόμενα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν πλὴν ἄπειρος σωρὸς μεγίστων νυκτερίδων· ἐπυροβόλησα αὐτὰς, καὶ εἴδομεν τότε τὰς μὲν αὐτῶν πιπτούσας πετρηδὸν νεκρὰς, τὰς δὲ ἀφιπταμένας βραδέως. Τοσαῦται δ' ἦσαν τὸ πλῆθος ὥστε ἐπεπρόσθουν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ὁ οὐρανὸς κατέστη πρὸς ὥραν μέλας. Τὰ εἰδεχθῆ ταῦτα ζῶα καλυπτόμενα δέρματι τριχωτῷ, οἷον τὸ τῶν μυῶν, εἰσὶ μεγάλα ὡς ἱέρακες· ἔχουσι δὲ στόμα ὠπλισμένον ὀξέσι καὶ προπετέσιν ὀδοῦσι καὶ ὦτα πλατέα, ἅτινα καθιστῶσι καθόλου ἀποτρόπαιον τὴν μορφὴν αὐτῶν· ἐπληθύνθησαν δὲ τοσοῦτον ἐν ταῖς πέριξ χώραις, ὥστε κατατρώγουσι μέγα τῶν καρπῶν μέρος. Ἀνήκουσι δὲ ὡς φαίνεται εἰς ἄγνωστόν τι εἶδος τοῦ γένους vespertitio maximus (vampire roussette) τοῦ Geofroy-Hilaire.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπιούσης εἰσηρχόμεθα εἰς Κανᾶ, ἧς ὁ διοικητὴς προσεδόκα ἡμᾶς ὅπως ἀναγγείλῃ ὅτι, προστάξαντος τοῦ βασιλέως, ἔπρεπε ν' ἀναμείνωμεν ἐκεῖ ὅλην τὴν ἐπιοῦσαν. Ἡ Κανᾶ, κειμένη ἐν τῷ αὐτῷ ὀροπεδίῳ ὅπου καὶ ἡ Ἀβομέῦ, εἶναι δευτέρα τοῦ βασιλείου πόλις, καίπερ τῆς Οὐϋδὰχ ἥττον πολυάνθρωπος. Εἶναι δὲ αὕτη ἱερὰ τοῦ βασιλείου πόλις καὶ κατοικητήριον τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τοῦ Δαχομέῦ. Ὁ βασιλεὺς κέκτηται ἐν αὐτῇ δύο εὐρυχώρους οἰκίας, καὶ πορεύεται εἰς αὐτὴν δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἵνα παραστῇ ταῖς ἀνθρωπίναις ἀνθρωποθυσίαις. Τὸ δὲ θέατρον τῶν φρικτῶν τούτων ἀποκεφαλισμῶν εἶναι εἶδος πλινθίνου περιφράγματος ὑπὸ ἰνδοκαλάμων ἐστεγασμένου κειμένου ἐνώπιον τῶν βασιλείων. Ἡ ἐντὸς αὐτοῦ ἐπιφάνεια εἶναι κεκαλυμμένη ἀγροίκοις τοιχογραφίαις παριστώσαις ὄφεις καὶ διαφόρους ἀνθρωποθυσίας. Πρὸ τῆς εἰσόδου ὑπάρχουσι συσσωρευμένα πλῆθος κρανίων ἐλεφάντων.

IV

Περιγραφὴ τῆς πρωτευούσης Ἀμοβέῦ. — Ὁ βασιλεὺς Γέζω. — Δημοσία ὑποδοχή.

Τέλος εἰσήλθομεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, φερόμενοι ἐν φορείοις διελαύνουσι ἀνὰ μέσον τῆς παρατάξεως, τῶν πυροβολισμῶν τοῦ στρατοῦ, καὶ τοῦ πανταχόθεν συνελθόντος πλήθους, καὶ παραπεμπόμενοι ὑπὸ τῆς σωματοφυλακῆς καὶ πολλῶν μεγιστάνων. Ἡ πλατεῖα τῶν ἀνακτόρων ἦτο πλήρης συρφετοῦ καὶ στρατιωτῶν παρουσιαζόντων ἡμῖν τὰ παναρχαῖα αὐτῶν πορτογαλλικὰ τρομβόνια. Πρὶν ἢ καταθέσωσι κατὰ γῆς, οἱ ἀχθοφόροι, προστάξαντος τοῦ βασιλέως, περιέφερον ἡμᾶς δὶς περὶ τὰ ἀνάκτορα, ὅπως οἱ πανταχόθεν τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς πρωτευούσης συναθροισθέντες κάτοικοι δυνηθῶσι νὰ ἴδωσιν ἡμᾶς σχολαίως.

Ἰδοὺ, ἡμεῖς τέλος ἐπὶ ποδός. Αἱ πύλαι ἀνοίγονται, αἱ κραυγαὶ τοῦ λαοῦ καὶ οἱ κανονοβολισμοὶ αὐξάνουσι, καὶ προβαίνοντες βλέπομεν μακρόθεν τὸν βασιλέα Γέζω περικεκυκλωμένον ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν διαβοήτων αὐτοῦ ἀμαζόνων σωματοφυλάκων, καὶ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, ὑπὸ σκιάν μεγάλου τινὸς σηρικοῦ πολυχρόου σκιαδίου. Γυμνώσαντες τὴν κεφαλὴν ἐβαίνομεν πρὸς αὐτὸν, ἐγειρόμενον, καὶ προχωροῦντα μικρὸν πρὸς ἡμᾶς, καὶ λαμβάνοντα τῆς χειρὸς ἕνα ἕκαστον κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον, καὶ καλοῦντα ἡμᾶς ἵνα πρὸς χάριν καθίσωμεν ἐν τοῖς πρὸς τοῦτο περὶ αὐτὸν τεθεῖσι καθίσμασιν.

Σημάναντος δὲ αὐτοῦ τῇ χειρὶ ἅπαντες οἱ μεγιστᾶνες τῆς αὐλῆς, οἵτινες μέχρι τοῦδε ἔκειντο πρηνεῖς, κυλίοντες ἐν τῷ κονιορτῷ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ἀνέστησαν καὶ ἐτάχθησαν παρ' αὐτὸν γονυκλινεῖς.

Ὁ βασιλεὺς Γέζω φαίνεται ἑβδομηκοντούτης περίπου (ἐπειδὴ οἱ Αἰθίοπες ἀγνοοῦσιν ἀείποτε τὴν ἡλικίαν αὐτῶν)· εἶναι ἰσχυρὸς, ὑψηλὸς, καὶ ὑπόπαχυς· τὸ ἦθος εὐπροσήγορος καὶ, ὅπερ σπανιώτατον παρὰ τοῖς Αἰθίοψιν, ἠγεμονικὸς καὶ αἰδέσιμος. Ἀντὶ πάσης ἐσθῆτος ἐφόρει περὶ μὲν τοὺς ὤμους λεπτὸν σηρικὸν μανδύαν, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς παλαιὸν ἐρεοῦν εὐρωπαϊκὸν πῖλον, καὶ σανδάλια χρυσοκέντητα, καὶ χρυσοῦν κόσμον βαρέος σφυρηλάτου περιδεραίου καὶ βραχιονίων. Ἡ θέα τῆς παρατάξεως ἦν τῷ ὄντι καταπληκτική. Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ βασιλέως ἐξειλίσσετο ἡ περίφημος τῶν μαχίμων καὶ ἐπ' ἀνδρίᾳ μεγάλως τεθαυμασμένων Ἀμαζόνων τοῦ Δοχομέῦ δορυφορία, συνισταμένη ἐκ πεντακοσίων περίπου μεγάλων εὐρώστων γυναικῶν πάσης ἡλικίας, ὑποκαθημένων κατὰ τὸ ἔθος τῶν Τούρκων ἐπὶ ταπήτων, καὶ ἐχουσῶν τὸ πυροβόλον μεταξὺ τῶν σκελῶν. Ὄπισθεν αὐτῶν ἐβλέπομεν ἕτερον περίφημον Ἀμαζόνων σύνταγμα, τὸ τῶν κυνηγῶν τῶν ἐλεφάντων, μελανεῖμον καὶ ὡπλισμένον δι' ἀσπίδων ὠμοβυρσίνων καὶ ἀρχαίων ἐσκωριασμένων πορτογαλλικῶν τρομβονίων ἐξηρτημένων ἐκ τῶν ὤμων. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐκάθηντο αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου περὶ διακοσίας τὸν ἀριθμὸν, αἱ μὲν μόλις ἐφηβοι, αἱ δὲ λίαν ἐμπρέπουσαι τῇ αἰθιοπικῇ καλλονῇ, καὶ ἐμπεπορπημέναι πλουσίοις σηρικοῖς ὑφάσμασι, καὶ κεκαλλωπισμέναι χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ. Τέλος ὄπισθεν τοῦ βασιλέως ἵσταντο τρεῖς ἢ τέσσαρες κεχαρισμέναι, καὶ ἡ ἀρχιστράτηγος τοῦ τῶν Ἀμαζόνων δορυφορικοῦ, διακρινομένη μάλιστα ἐκ τοῦ ἀρειμανίου αὐτῆς ἤθους καὶ τῆς πολυποικίλου πανοπλίας, καὶ, ὅπερ σύμβολον τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς βαθμοῦ καὶ ἀξιώματος, πολλῶν ἱππείων οὐρῶν ἐξηρτημένων ἐκ τοῦ ζωστῆρος καὶ προσπαιζουσῶν τῇ σφριγώδει αὐτῆς ὀσφύϊ. Πρὸ δὲ τοῦ βασιλέως, ἐν ταῖς βαθμίσι τοῦ βάθρου ἔνθα ἵδρυτο ὁ θρόνος, ἔκειντο καθ' ἡλικίαν καὶ τιμὴν ὅ τε πρωτότοκος αὐτοῦ υἱὸς καὶ διάδοχος, ὁ πρίγγιψ Βαχαδὸὺ καὶ οἱ πρῶτοι ὑπουργοὶ, οὓς ὁ παραπέμπων ἡμᾶς διερμηνεὺς προσήγαγεν ἡμῖν κατὰ διαδοχήν. Ἦσαν δὲ οὗτοι·

1ον Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης, ὁ μιγγὰν, ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐκτελεστὴς τῶν ἀνεγκλήτων ἀποφάσεων τοῦ βασιλέως. Πορεύεται πανταχοῦ καὶ πάντοτε φέρων γυμνὴν κυρτὴν σπάθην, δι' ἧς ἀποκεφαλίζει αὐτὸς ἐκεῖνος τοὺς καταδίκους.

2ον Ὁ καμβοδὲ, εἶδος αὐλάρχου καὶ εἰσηγητοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἐπιτετραμμένου τὸν διοργανισμὸν τῶν δημοσίων παρατάξεων καὶ βασιλικῶν συμβουλίων. Ὡς σύμβολον τῶν καθηκόντων αὐτοῦ φέρει πανταχοῦ καὶ πάντοτε πελώριον κώδωνα ἐξηρτημένον ἐκ τοῦ τραχήλου διὰ παχέος σχοινίου, οἷον φέρουσιν αἱ κάμηλοι τῆς Καραμανίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, δι' οὗ κατασιγάζει τοὺς παρεστῶτας ἢ τοὺς ἀκαίρως ἐν τοῖς συμβουλίοις ἐξανισταμένους.

3ον Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ τοτονοὺ, ἐπιτετραμμένος τὴν τῶν ἀμαζόνων καὶ γυναικῶν τοῦ σεραΐου ἐπίστασιν. Αὐτῷ καὶ μόνῳ εὐδοκεῖ ἵνα διαδίδῃ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης προστάγματα κατ' εὐθεῖαν.

Αὐτὸς οἰνοχοεῖ, καὶ καλύπτει διὰ ῥινομάκτρου τὸ πρόσωπον τοῦ μονάρχου πίνοντος. Ἔχει δὲ καὶ ἕτερον παράδοξον ὁ ὑπουργὸς οὗτος παραπληρωματικὸν ὑπούργημα. Φέρει δηλαδὴ εἶδος λαγήνου ἀργυρᾶς (ψύτταρον) εἰς χρῆσιν τοῦ βασιλέως, εἶδος ῥιπίδος πρὸς τὸ ἀποδιώκειν τὰς μυίας, καὶ ὑπὸ τὸν μανδύαν αὐτοῦ ἀγγεῖόν τι ἀποκρύφου νυκτερινῆς χρήσεως. Ὡς δὲ βλέπομεν, οὗτος εἶναι ὁ μάλιστα ἀσχολούμενος τῶν ὑπουργῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καὶ ἰδίως ὅταν ὁ βασιλεὺς ἀσθενήσῃ.

Παρακλιθέντων δ' ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς ἔνευσε τοῖς γονυκλινοῦσι μεγιστᾶσιν ἵν' ἀνορθώσωσι τὴν κεφαλήν. Σιγὴ βαθεῖα ἐγένετο. Ὁ δὲ πλοίαρχος Βαλλὼν, ὑπολαβὼν τότε, ἀπέφηνε τῷ βασιλεῖ Γεζὼ διὰ τοῦ διερμηνέως τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν.

« Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, εἶπεν, ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ἐπιθυμῶν ἵνα διατηρήσῃ φιλίαν μονάρχου ἰσχυροῦ καὶ κραταιοῦ, οἷος ὁ βασιλεὺς τοῦ Δαχομέῦ, οὗτινος ἡ φήμη εἶναι διεσκεδασμένη ἐφ' ὅλης τῆς ὑφηλίου, καὶ ἵνα ἐμμένῃ τοῖς συμβολαίοις τοσοῦτον ἀμφοτέραις ταῖς χώραις ἐπωφελέσιν, ἔπεμπεν ἕνα τινὰ τῶν αὐτοῦ στρατηγῶν ὅπως προσαγορεύσῃ καὶ προσενέγκῃ αὐτῷ τὰ αὐτοκρατορικὰ δῶρα. »

Ὁ Γεζὼ, ὡς φαίνεται, εὐφράνθη λίαν ἐκ τοῦ λόγου, καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν πλοίαρχον,

« Ἐγνώριζον, εἶπεν, ὅτι οἱ λευκοὶ εἶναι ἄνθρωποι πλούσιοι καὶ κραταιοί· καὶ ὅτι πρὸ

πάντων ἐν αὐτοῖς οἱ Γάλλοι διαπρέπουσι πλούτῳ καὶ ἀνδρίᾳ. Ὑπερέχαιρε δὲ λίαν τῇ πρὸς ἑαυτὸν εὐνοίᾳ τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων, καὶ ἠδυνάμεθα, ἔλεγεν, ἵνα βεβαιώσωμεν τοῦτον ὅτι οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἔσονται ἀείποτε εὐπρόσδεκτοι ἐν Δαχομέϋ καὶ παρ' αὐτῷ. »

Μετὰ τὰς πρώτας ταύτας προσρήσεις οἱ ὑπουργοὶ, τραπεζώσαντες πρὸ τοῦ βασιλέως, προσέφερον ἡμῖν διάφορα εὐρωπαϊκὰ οἰνοπνεύματα ἐν κρυσταλλίναις λαγήνοις. Ἕκαστος δὲ ἡμῶν λαβὼν τότε ποτήριον προέπιεν φιλοτησίαν τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ αὐτοκράτορι Ναπολέοντι ἐν μέσῳ καθολικῆς ὀχλαγωγίας καὶ ἀντηχούντων τῶν πυροβόλων, καὶ τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν τυμπάνων. Ὁ βασιλεὺς, πιὼν πέντε ἢ ἓξ ποτήρια οἰνοπνεύματος, ἐγένετο ἡμῖν οἰκειότερος, καὶ ἠρώτα ἕκαστον τὸ ὄνομα καὶ τὸν βαθμὸν αὐτοῦ. Μαθὼν δὲ ὅτι ἤμην ἰατρὸς, μὲ παρεκάλεσε ἵνα συμβουλεύσω αὐτῷ τι χρήσιμον, ἐάν ποτε ἀσθενήσῃ. Μετὰ ταῦτα ἔδειξεν ἡμῖν τὴν ὁπλοθήκην αὐτοῦ περιέχουσαν ὅπλα εὐρωπαϊκὰ παντοίας ἐποχῆς καὶ κατασκευῆς. Μετ' ὀλίγον κοπιάσαντες ἠτήσαμεν συγχώρησιν ἵν' ἀπέλθωμεν. Τότε ὁ βασιλεὺς, ἐγερθεὶς καὶ λαβὼν τοῦ βραχίονος τὸν πλοίαρχον, προέπεμψεν ἡμᾶς μέχρι τῆς γωνίας τῆς πλατείας, ἔνθα περιέμενον τὰ φορεῖα, καὶ δεξιωσάμενος ἕκαστον χαριέντως ἠσπάσατο ἡμᾶς, φερομένους εἰς τὴν πρὸς κατάλυσιν ἡμῖν διορισθεῖσαν οἰκίαν.

Τῇ 19 περὶ μεσημβρίαν, ἀγγείλαντος τοῦ βασιλέως ὅτι ἐπεθύμει ἵνα ὑποδεχθῇ ἡμᾶς κατ' ἰδίαν, ἐπορεύθημεν αὖθις πρὸς αὐτὸν, δεχόμενον ἡμᾶς εὐνοϊκώτατα, καὶ εὐχαριστοῦντα ὑπὲρ τῶν ὡραίων δώρων, ἅτινα ἐπέμψαμεν αὐτῷ τὴν προτεραίαν, ἐν οἷς καὶ πολλαὶ λιθογραφίαι παριστῶσαι μάχας τινὰς τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, περὶ οὗ ἐγνώριζε πολλὰ λεπτομερῶς, καὶ μάλιστα ὅτι ἡμεῖς οἱ Γάλλοι διεπρέψαμεν μᾶλλον τῶν Ἄγγλων. Ἐν τοσούτῳ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ πολέμου· διότι κατ' αὐτὸν δύο τινῶν χάριν γίνεται ὁ πόλεμος, ἢ πρὸς κτῆσιν νέων χωρῶν, ἢ πρὸς διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν αὐτῶν, καὶ ἰδίως πρὸς ἐξανδραποδισμὸν καὶ σφαγὴν τῶν κατοίκων. Μετ' ὀλίγον ἠρώτησεν ἡμᾶς περὶ τῆς Εὐρώπης. Τὰ θαύματα τῶν σιδηροδρόμων καὶ τηλεγράφων ἐξέλαβεν ὡς παίγνια καὶ χαριεντισμοὺς, καὶ γέλως ἄσβεστος κατέλαβεν αὐτὸν ἀκούσαντα ὅτι ὁ Ναπολέων εἶχε μίαν καὶ μόνην σύζυγον. Ἐγνώριζε τὴν θαυμασίαν ἱστορίαν Ναπολέοντος τοῦ πρώτου μαθὼν αὐτὴν παρὰ τῶν Ἄγγλων. Ὁρμώμενος δὲ ἐκ τούτου ἤρχισεν ἵνα διηγῆται τὰ κατορθώματα τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἄρξαντος καὶ τὰ ἴδια, δι' ὧν ἅπασαι αἱ πέριξ μοναρχίαι συνήφθησαν τῷ βασιλείῳ τοῦ Δαχομέϋ, καὶ ὅτι ἐσχάτως ἡ κραταιὰ τοῦ Νάγος φυλὴ, ἡ ἀφορίζουσα πρὸς ἀνατολὰς τὸ βασίλειον τοῦ Δαχομέϋ, ὑπετάγη αὐτῷ, καὶ ὅτι, ἐὰν ἠθέλομεν, ἠδυνάμεθα νὰ παρευρεθῶμεν τὴν ἐπιοῦσαν τῇ παραστάσει τῶν πρέσβεων τοῦ Νάγος ἐξαιτούντων εἰρήνην. Ὁ Γεζὼ ἀπέδιδε πολλὰ τῶν οἰκείων κατορθωμάτων εἰς τὰς ἀμαζόνας αὐτοῦ, ὧν ἐπῄνει τὴν καρτερίαν καὶ τὰς πολεμικὰς ἀρετάς. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν τελευταῖον πρὸς τοὺς Νάγος πόλεμον ὁ δαγομεϋνὸς στρατὸς, καίπερ στρατηγοῦντος αὐτοῦ ἀνδρείου τινὸς ἀρχηγοῦ, μάτην ἐπειράθη ἵνα κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου κώμης τινὸς τῶν πολεμίων. Πολλῶν δὲ διαφθαρέντων, ἐζήτει κραυγάζων ὑποχώρησιν. Ἤδη ὁ στρατηγὸς πτοηθεὶς ἐνέδιδεν αὐτοῖς, ὅτε αἱ ἀμαζόνες, προελθοῦσαι, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν συγκατένευον ἵν' ἀποχωρήσωσι, καὶ ἂν ἔμελλον ἵνα μείνωσι μόναι.

Ἡ τολμηρὰ τῶν γυναικῶν προαίρεσις καὶ νέα τις προσβολὴ μετὰ πλείονος δραστηριότητος καὶ προθυμίας γενομένη ἐπήνεγκον τὴν ἅλωσιν τῆς κώμης, δι' ἧς ἐπερατώθη ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ. — Βεβαίως ἐλυπήθης μεγάλως μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ ἀρίστου τῶν στρατηγῶν σου, εἶπον τῷ βασιλεῖ. — Τῷ ὄντι λυποῦμαι πολὺ τοῦτο· διότι ἐστερήθην τῆς ἡδονῆς τοῦ κόψαι τὴν κεφαλὴν αὐτῷ ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀνάνδρου αὐτοῦ στρατηγίας.

Ἡ θηριωδία τῶν γυναικῶν τούτων ἰσορροπεῖ τῇ ἀνδρίᾳ αὐτῶν· διότι, ἀκαταπόνητοι γινόμεναι κατὰ τὴν μάχην, καθιστῶνται ἀνηλεεῖς μετὰ τὴν νίκην ἀποκόπτουσαι τὰς κεφαλὰς τῶν αἰχμαλώτων, καὶ προβαλλόμεναι ταύτας ὡς ἐπινίκιον πομπήν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκδυόμεναι τὰς χάριτας τοῦ γένους αὐτῶν, αἱ γυναῖκες, ἀμέτρως πρὸς πᾶν ἔχουσαι, ἀποβάλλουσι πᾶν ἀνθρώπινον αἴσθημα. Ἀπόδειξις δὲ τούτου ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἀμαζόνων, καὶ τῶν γυναικῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Αἱ ἀμαζόνες τοῦ Δαγομέϋ ἐξέρχονται πολλάκις εἰς κυνήγιον τῶν ἐλεφάντων ἐπιδεικνύμεναι πλείονα τῶν ἀνδρῶν δεξιότητα καὶ καρτερίαν, ἐπινοοῦσαι παντοδαπὰς μηχανὰς κατ' αὐτῶν.

Αἱ δ' ἐκδρομαὶ, αἵτινες φέρουσι μεγάλην τῷ βασιλεῖ πρόσοδον, ἐμπορευομένῳ τὸν ἀπ' αὐτῶν ἐλέφαντα, καταστρέφουσιν ἀείποτε πολλὰς ἀμαζόνας, αἵτινες, ἁμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας, περιπίπτουσι κινδύνοις ἀπροσδοκήτοις ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν τραυματισθέντων ἐλεφάντων ἐκδικουμένων.

Μετὰ ταῦτα ἀπεχωρίσθημεν τοῦ βασιλέως, ὅστις προέπεμψε πάλιν ἡμᾶς μέχρι τῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων, ἀφοῦ πρῶτον ἠνάγκασε σχεδὸν ἵνα πίωμεν ποτήριον κακοῦ καμπανίτου οἴνου.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΟΝ.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ
ΤΩΝ
ΠΗΓΩΝ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ.

Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΑΛΒΕΡΤΟΥ ΝΥΑΝΖΑ.

Κατὰ τὸ Ἀγγλικὸν τοῦ Samuel Baker.

VIII.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Ἀναπηδήσας ἐν ἀκαρεῖ ἐκ τῆς κλίνης, ἔλαβον τὴν καραβίναν, καὶ ἔδραμον εἰς τὴν κώμην, τὴν ὁποίαν εὗρον γέμουσαν ἀνδρῶν ὡπλισμένων πρὸς πόλεμον, ἐχόντων προσκεκολλημένας ταῖς παρειαῖς οὐρὰς βοῶν, χορευόντων καὶ ὀλολυζόντων, ὑψούντων τὰς ἀσπίδας καὶ ἀπειλούντων ἀνεπινόητόν τινα ἐχθρόν. Ἡ Βαχίτα μοὶ ἐξήγησεν ὅτι ἡ συμμορία τοῦ Φοβούκα, συνισταμένη ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἀνδρῶν, ἀνηκόντων εἰς τὸν ἔμπορον Δέβονο, διελθοῦσα τὸν Νεῖλον ἐπήρχετο, φανερὰν ἔχουσα πρόθεσιν νὰ προσβάλῃ καὶ φονεύσῃ τὸν Κάμρασιν. Ὁ ἥρως Μ'γάμβι, οὗτινος ἡ καλύβη ἐγειτνίαζε τῇ ἐμῇ, ἦλθε μετὰ σπουδῆς πρός με ἐπιβεβαιῶν τὰς ἀγγελίας. Ἦτο δὲ περίτρομος, καὶ ἔσπευδε νὰ πορευθῇ πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἵνα συμβουλεύσῃ αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ εὐθύς.

Κατώρθωσα, κοπιάσας πολὺ, νὰ πείσω τοῦτον ὅτι ἡ φυγὴ τοῦ βασιλέως ἦτο ἀνωφελὴς, καὶ ὅτι ἠδυνάμην νὰ βοηθήσω αὐτὸν μεγάλως, ἐὰν θελήσῃ νὰ ἔλθῃ πρός με τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον.

Μόλις ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ὁ δειλὸς βασιλεὺς ἐρρίφθη ἐντὸς τῆς καλύβης μου ἁπλῶς, ὡς ὁ τυχὼν ἄνθρωπος. Εὗρον ὅμως αὐτὸν ἠλλοιωμένον καὶ παρηλλαγμένον, οὐδεμίαν ἔχοντα ὁμοιότητα πρὸς τὸν θεατρικὸν βασιλέα, ὅστις μὲ ἐδέχθη καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἀγερώχου αὐτοῦ βάθρου, καὶ ἐμπεπορπημένος μανδύαν μεγαλοπρεπῆ.

Ἀντὶ πάσης ἐσθῆτος ἐφόρει τώρα περὶ τὰς ὀσφῦς βραχὺ περίζωμα μάλλινον κυανοῦν, δῶρον τοῦ Σπὴκ, καὶ μικρὸν ζωστῆρα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ. Καθησυχόμενος ὑπὸ τοῦ τρόμου αὐτοῦ καὶ τῆς περιέργου μεταβολῆς τῆς βασιλικῆς στολῆς, συνεχάρην αὐτῷ ἐπὶ τῷ πρακτικῷ σχήματι τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἦσαν προσφορώτερα εἰς τὸν πόλεμον τοῦ μακροῦ βασιλικοῦ μανδύου. — Τὸν πόλεμον! ἐμάνης, ἀνέκραξε μετὰ φρίκης ἐνδομύχου, δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ πολεμήσω! Ἐνεδύθην ἐλαφρὰ ἵνα δυνηθῶ νὰ φύγω εὐκολώτερον. Ἄλλο δὲν ἔχω κατὰ νοῦν εἰμὴ νὰ φύγω! Τίς δύναται νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὰ τουφέκια; καὶ ὁ ἐχθρὸς ἔχει περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα! Φύγε μετ' ἐμοῦ, σὲ συμβουλεύω· διότι δὲν δυνάμεθα ν' ἀντισταθῶμεν. Ἔχεις μόνον δεκατρεῖς ἀνθρώπους, ἐγὼ δὲ δέκα. Τί δύνανται εἰκοσιτρεῖς ἄνθρωποι πρὸς ἑκατὸν πεντήκοντα; Λάβε τὰ πράγματά σου καὶ φύγε· θὰ εὕρωμεν καταφυγὴν ἐντὸς τῶν βαθέων καλαμώνων τῶν τελμάτων. Ὁ ἐχθρὸς δύναται νὰ φανῇ κατὰ πᾶσαν ὥραν. Φεύγωμεν!

Οὐδέποτε εἶδον ἄνθρωπον ταπεινωθέντα τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ φόβου. Δὲν ἠδυνήθην νὰ κρατηθῶ τοῦ νὰ μὴ γελάσω ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μοχθηροῦ τούτου καὶ δειλοῦ ἀντιπροσώπου ἡγεμόνος μεγάλης φυλῆς. Ἐν τοσούτῳ ὕψωσα τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ σκηνώματός μου, καὶ ἀφοῦ παρετήρησα αὐτὴν μετὰ πάθους (διότι εἰς τὴν θέαν τοῦ ἐμβλήματος τῆς πατρίδος, καίπερ κυματίζοντος μυριάδας λευγῶν μακρὰν αὐτῆς, ἕκαστος αἰσθάνεται θερμαινομένην καὶ πάλλουσαν σφοδρότερον τὴν καρδίαν αὐτοῦ) στραφεὶς πρὸς τὸν Κάμρασιν ἐφανέρωσα αὐτῷ ὅτι ἀπὸ τοῦδε αὐτὸς καὶ ἡ ἐπικράτεια αὐτοῦ ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς σημαίας ἐκείνης, ἥτις ἀντιπροσώπευε τὴν Ἀγγλίαν. Προσέθεσα δὲ ὅτι ἐφόσον ὑπακούει εἰς ἐμὲ, θὰ εὑρίσκῃ ἐμὲ πιστὸν σύμμαχον, ἕτοιμον νὰ ὑπερασπίζω αὐτὸν πρὸς ὁποιονδήποτε. Ἐτελείωσα δὲ ζητῶν παρ' αὐτοῦ τρόφιμα καὶ ἀσφαλεῖς ὁδηγοὺς, οἵτινες προέκειτο νὰ συνοδεύσωσιν ἀγγελιαφόρον, τὸν ὁποῖον ἐσκόπευον νὰ διευθύνω πρὸς τὸν βεκίλην ἢ τοποτηρητὴν τοῦ Δέβονο.

Τὴν ἐπαύριον μετὰ μεσημβρίαν ἐπανῆλθον οἱ ἀπεσταλμένοι, συνοδευόμενοι ἐκ δώδεκα ἀνθρώπων τοῦ Δέβονο ὑπὸ ἕνα δεκανέα. Ἤρχοντο δὲ ὅπως πληροφορηθῶσιν ἐὰν ἐγὼ τῷ ὄντι εὑρισκόμην ἐκεῖ· διότι πρὸ πολλοῦ διεδόθη φήμη, ὅτι ἐγὼ μετὰ τῆς συζύγου μου ἀπωλέσθημεν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς μεγάλης λίμνης. Τοῦτο δὲ ηὐχαρίστει αὐτοὺς τοσοῦτον, ὥστε τὸ πρῶτον ἐξέλαβον τοὺς ἀπεσταλμένους ὀπαδοὺς τῆς ἐναντίας συμμορίας τοῦ Ἰβραῒμ, ὅστις κατεχρᾶτο τὸ ὄνομά μου ἵνα ἐκκαρπῶται μόνος τὸ κράτος τοῦ Κάμρασι. Ἐπείσθησαν δὲ μόνον ὅτε εἶδον τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν, καὶ ἐμὲ καθήμενον παρὰ τὴν καλύβην μου.

Εἰσαχθέντες εἰς τὸ μικρόν μου στρατόπεδον, ἐκάθισαν χαμαὶ ἡμικυκλιωδῶς περὶ ἐμέ. Ἠρώτησα δὲ αὐτοὺς δεσποτικῶς πῶς ἐτόλμησαν νὰ ἐπιτεθῶσι χώρᾳ ὑπερασπιζομένῃ ὑπὸ τῆς βρεταννικῆς σημαίας. Ἐκήρυξα αὐτοῖς ὅτι τὸ βασίλειον τοῦ Οὐνυόρο ἀνῆκεν εἰς ἐμὲ ἀνακαλύψαντα αὐτὸ, ὅτι ἔδωκα τῷ Ἰβραῒμ τὸ ἐξαιρετικὸν δικαίωμα τοῦ ἐμπορεύεσθαι ἐπὶ τῷ μὴ προσκρούειν τῷ Κάμρασι, τῷ βασιλεύοντι ἡγεμόνι, καὶ ὅτι τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τῆς χώρας ὑπὸ ὑπηκόων Τούρκων συμμάχων πολεμίας φυλῆς ἐθεώρουν προσβολὴν τῆς Ἀγγλικῆς σημαίας. Προσέθεσα δὲ ὅτι οὐχὶ μόνον σκοπὸν ἔχω ν' ἀντικρούσω πᾶσαν προσβολὴν τοῦ Κάμρασι διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ καὶ ἅμα ἐπιστρέψας εἰς Χαρτοὺμ, θὰ διευθύνω ἀναφορὰν περὶ τῶν γεγενημένων εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς, καὶ ὅτι, ἐὰν εἷς μόνος κάτοικος τοῦ Οὐνυόρο ἐφονεύετο, ἢ ἐπληγόνετο, ἢ ἀπήγετο αἰχμάλωτος, ὁ Μωχάμετ Οὐὰτ ἐλ Μὲκ, ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, θ' ἀπηγχονίζετο ἀφεύκτως.

Ἐπροφασίσθησαν ὅτι ἔπραξαν τοῦτο ἀγνοοῦντες τὴν ἐν τῇ χώρᾳ παρουσίαν μου, προβαλλόμενοι τὴν παραδεδεγμένην πρὸ αἰώνων ἀρχὴν, τὴν καθιερωθεῖσαν παρὰ τοῖς ἐμπόροις τοῦ Λευκοῦ Νείλου, καθ' ἣν οἱ ἐμπορευόμενοι δικαιοῦνται ν' ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς ἐμφυλίους διαμάχας τῶν κατοίκων τῆς δυστυχοῦς ταύτης χώρας, ὅπως λεηλατῶσι καὶ ἀπαγάγωσιν αὐτοῦ αἰχμαλώτους καθ' ἕνα ἕκαστον. Ἐνεχείρισα τότε πρὸς τὸν ῥήτορα τῆς ἀγέλης αὐτῶν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Μωχάμετ, ἐν ᾗ ἀνεκοίνουν, ὅτι ἀπὸ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἔλαβεν αὐτὴν, παρεχώρουν δώδεκα ὥρας ὅπως ἀπομακρυνθῇ τῆς χώρας τοῦ Οὐνυόρο μεθ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ.

Τούτου γενομένου, διώρισα νὰ ψήσωσιν ἀρνίον εἰς τιμὴν τῶν πρέσβεων.

Οἱ πρέσβεις ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν δύο ὄνους, ζῶα ἄγνωστα κατὰ τὰς χώρας ταύτας. Τὴν ἐπαύριον καθ' ἣν ὥραν ἀνεχώρουν, πλῆθος αὐτοχθόνων περιεκύκλωσε τὸν τόπον ἔνθα οἱ ὄνοι διενυκτέρευσαν, ὅπως συνάξωσιν ἐπιμελέστατα τὰς κόπρους, ἴχνη φανερὰ τῆς διαμονῆς αὐτῶν. Ἡ δὲ κατοχὴ τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων ἐπήνεγκε ῥῆξιν μεταξὺ τῶν ζητούντων ν' ἀποκτήσωσιν αὐτὰ, ἀληθῆ πάλην συνοδευομένην ὑπὸ ὕβρεων καὶ κραυγῶν. Ἐν ταυτῷ οἱ ἀπομακρυνόμενοι ὄνοι, ἀκούσαντες τὰς κραυγὰς, ἐνόμισαν πρέπον νὰ μετάσχωσι τῆς μουσικῆς ἐκείνης συμφωνίας, καὶ ἐπλήρωσαν τὸν ἀέρα τόσον δυνατῆς καὶ κακοήχου συμφωνίας, ὥστε τὸ πλῆθος, καταπτοηθὲν ἐκ τῆς ἀγρίας ἀπηχείας τῶν ἀγνώστων ἐκείνων φωνῶν, διεσπάρη τῇδε κἀκεῖσε περίτρομον. Ἔμαθον δὲ τότε ὅτι αἱ κόπροι τῶν ὄνων (τιθέμεναι ἐπὶ τοῦ δέρματος τοῦ ἀνθρώπου) ἐθεωροῦντο καθ' ὅλον τὸ βασίλειον τοῦ Οὐνυόρο ὡς θαυμασιώτατον καὶ ἀναμφίβολον ἰατρικὸν τῶν ῥευματικῶν πόνων, καὶ ὅτι τὸ σπάνιον τοῦτο ἀντιπαθὲς φάρμακον ἀποτελεῖ ἐμπόρευμα εἰσαγωγῆς ἐπιζητήσιμον.

Ὁ βασιλεὺς, καταληφθεὶς ὑπὸ δεισιδαιμονικοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν, ἠθέλησε ν' ἀγοράσῃ αὐτήν· ἐγὼ ὅμως ἀπεκρίθην αὐτῷ ὅτι ἡ σημαία ἔχει ἀξίαν μόνον εἰς ἐκείνους, ὅσοι ἐγνώριζον νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτήν. Τότε μοὶ ἔπεμψεν εἴκοσιν ἐλεφαντόδοντας, τοὺς ὁποίους εὐθὺς ἐνεχείρισα εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἰβραῒμ, ἵνα ἀποστείλωσιν αὐτῷ.

Τὴν ἐπαύριον ἐγκατέλιπον τὸ παρὰ τὴν Κίσουνα σκήνωμα, καὶ μετὰ πολύμοχθον ἡμερησίαν πορείαν ἔφθασα εἰς Δεάγκ, ὅπου οἱ φορεῖς μ' ἐγκατέλιπον ἄνευ τροφίμων. Μετὰ πολλὰς δὲ ταλαιπωρίας καὶ στερήσεις ἐφθάσαμεν εἰς Φοβέρα, ὅπου ἦλθε καὶ ὁ Ἰβραῒμ, φέρων εἰς ἐμὲ μέλι, ὀρύζιον, καφὲν, τὰς ἐπιστολάς μου ἐξ Ἀγγλίας, βαμβακηρά τινα ὑφάσματα ἐζωγραφημένα διὰ τὴν σύζυγόν μου καὶ ἄλλα δι' ἐμέ. Καίπερ θαυμάζων τὴν ἐπιτυχίαν τῆς περιηγήσεως ἡμῶν, ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ γυμνότητι καὶ ἀθλιότητι εἰς ἣν περιήλθομεν. Κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου ἔλαβεν ἤδη τοὺς ἐλεφαντόδοντας, τοὺς ὁποίους τῇ ἐμῇ συστάσει ἔπεμψεν αὐτῷ ὁ Κάμρασις.

Ὁ ἀποτρόπαιος οὗτος Κάμρασις, ὠφελούμενος ἐκ τῆς ἰσχύος, τὴν ὁποίαν περιεποίει αὐτῷ ἡ παρουσία τῶν Τούρκων, συμφιλιωθέντων μετ' αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἐλέφαντος, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ λῃστρικὰς ἐπιδρομὰς, ἐπεχείρησεν ἵνα ἐκδικηθῇ καὶ καταστρέψῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Θεωρῶν δὲ ἑαυτὸν ὡς κύριον αὐτοκράτορα τῆς χώρας, ἐσφετερίζετο τὰ πάντα, κινητὰ καὶ ἀκίνητα, ἀνθρώπους καὶ ζῶα. Οἱ παραπονούμενοι ἀνεσκολοπίζοντο, ἢ ἐβασανίζοντο ποικιλοτρόπως. Ἡ δὲ τυραννία αὐτοῦ ἐκραταιοῦτο ὑπὸ τῆς δειλοψυχίας τῶν αὐτοχθόνων, τοὺς ὁποίους πολυχρόνιοι τυραννίαι καὶ καταχρήσεις παντοειδεῖς ἐξηυτέλισαν. Ὁ ἀφρικανὸς οὗτος δεσπότης, ἐὰν δὲν ἦτο δειλόψυχος καὶ ἄνανδρος, καὶ ἐὰν ἤθελε νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰβραῒμ, πιθανὸν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀνορθώσῃ τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τοῦ Κιτουέρα. Ἀλλὰ Κάμρασις ὁ δειλὸς καὶ ἀπάνθρωπος οὐδέποτε ἔσται Κάμρασις ὁ κατακτητής. Τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν ὁ Κάμρασις, παρ' ᾧ ὁ Ἰβραῒμ ἀφῆκε δεκαπέντε Τούρκους σωματοφύλακας, ἦλθε ν' ἀποχαιρετίσῃ ἡμᾶς. Δὲν ἡσχύνθη νὰ μὲ ζητήσῃ ἔτι τὴν καραβίναν, τὴν πυξίδα καὶ τὸ ὡρολόγιόν μου, « τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθην αὐτῷ, » ὡς ἔλεγεν. Ἤμην ἧττον διατεθειμένος εἰς τοιαύτας μεγαλοδωρίας, καὶ ἥκιστα πρόθυμος νὰ ἐνδώσω εἰς τὰς ὀχληρὰς αὐτοῦ ἀπαιτήσεις, αἵτινες καταστρέφουσι καὶ γυμνοῦσι τοὺς περιηγητὰς τῆς Ἀφρικῆς.

VI.

Ἡ ἐπιστροφή.

Ἐστρέψαμεν ἤδη ἐντελῶς τὰ νῶτα πρὸς μεσημβρίαν. Κατὰ τὸ διάστημα πολλῶν ἡμερῶν διηρχόμεθα ὡραῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ δάση, διέβημεν δὶς τὸν Οὐν-υ-Ἀμὲ, ῥέοντα μεταξὺ Σχούας καὶ Οὐνυόρο, καὶ τέλος ἐφθάσαμεν εἰς τὸν τόπον ἔνθα χύνεται ὁ βραχίων οὗτος εἰς τὸν Νεῖλον κατὰ τὴν $3^0\ 32'$ βορείου πλάτους. Ἐπὶ τῆς βορείας αὐτοῦ ὄχθης εἶδον τὸ δένδρον τοῦ ταμαρίνδου, τὸ δεικνύον τὸ πέρας τῆς ἐκδρομῆς τοῦ Ἰταλοῦ περιηγητοῦ Μιάνι· τὸ δένδρον τοῦτο ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων « δένδρον τοῦ περιηγητοῦ. »

Πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰβραῒμ, ὡς καὶ ὁ Μωχάμετ-Οὐὰτ-ἐλ-Μελὲκ, συνώδευσαν τὸν Μιάνι μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Ὁ Λόγγος, ὁ πιστός μου διερμηνεὺς, ὅστις μὲ συνώδευε δύο ἤδη ἔτη, ἐγένετο διερμηνεὺς αὐτοῦ. Οὗτος μοὶ εἶπεν ὅτι, βιασθεὶς ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς συνοδίας τοῦ κυρίου αὐτοῦ ν' ἀπατήσῃ αὐτὸν, παρέστησεν ὅτι οἱ αὐτόχθονες σκοπεύουσι νὰ ἐπιτεθῶσι τὴν νύκτα αὐτῷ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Μιάνι ὑπὸ πρόφασιν τῆς προσδοκωμένης προσβολῆς δὲν ἠθέλησαν νὰ συνοδεύσωσιν αὐτὸν περαιτέρω, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τῆς πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου ἐπιχειρήσεως, καὶ νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Κονδοκόρον. Ἀναμιμνησκόμενος ὁποίας τοιαύτας δυσαρεστήσεις ὑπέστην, διανοούμενος ὁπόσην θὰ ᾐσθανόμην λύπην, ἐὰν, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων μου, ἠναγκαζόμην νὰ ἐπιστρέψω ἄπρακτος, ἐνῷ τὸ καθῆκόν μου μ' ἐκίνει πρὸς τὸ ἔμπροσθεν, ἐνόουν τὴν κακοθυμίαν καὶ λύπην τοῦ τολμηροῦ καὶ ἐπιμόνου ἐκείνου περιηγητοῦ, ὅτε, βλέπων τὸ ἀκατάπρακτον τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκείνης, ἐνεχάραττεν ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου τούτου τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς μνημεῖον τοῦ ἀποτυχήματος.

Μετὰ δύο μηνῶν ὁδοιπορίαν εἰσερχόμεθα σῶοι καὶ ὑγιεῖς εἰς Κονδοκόρον, πυροβολοῦντες καὶ ἀγαλλόμενοι, φέροντες ἀναπεπταμένην τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν. Hourah for the old England! Οἱ κάτοικοι τοῦ Κονδοκόρου εἶδον ἡμᾶς ἐπανακάμπτοντας ἔκπληκτοι· διότι ἐνόμιζον οἱ μὲν ὅτι ἀπεθάνομεν, οἱ δὲ ὅτι ἐπεστρέψαμεν οἴκαδε διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ζανζιβάρεως.

Ὁ σταθμὸς οὗτος ἦτο πλήρης καρβανίων ἐμπόρων, ἐπιστρεφόντων ἐκ τῶν λῃστρικῶν αὐτῶν ἐπιδρομῶν καὶ φερόντων μυρία ἀνδράποδα. Οἱ κύριοι οὗτοι ἦσαν ἀπηλπισμένοι· διότι ὅσοι λέμβοι ἔφθασαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἤνεγκον αὐτοῖς ἀπαισίους ἀγγελίας. Ἡ Αἴγυπτος ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐμπόριον τῶν μαύρων, καὶ ἔστειλε πρὸς τοῦτο εἰς Χαρτοὺμ τέσσαρα ἀτμόπλοα, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἐμπόδισαν τὰ περιπλέοντα ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ποταμοῦ πλοῖα, καὶ ἤδη συνέλαβον πολλοὺς ἀνδραποδιστὰς, οἵτινες ὑπέστησαν τὴν ξυλοκοπίαν, δημευθείσης τῆς πραγματείας. Ἡ χώρα τῶν Σιλλούκων κατείχετο στρατιωτικῶς ὑπὸ αἰγυπτιακοῦ τάγματος, καὶ οἱ ἔντιμοι ἀνδραποδισταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσι τὰ ἀνδράποδα εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν Σουδὰν πρὸς ἐκποίησιν. Καὶ τέλος ὁ λοιμὸς, ἀφοῦ ἐθανάτωσεν εἰς Χαρτοὺμ περὶ χιλίους πεντακοσίους, διεδόθη μέχρι τοῦ Κονδοκόρου.

Ἐνῷ δὲ κατηρχόμεθα ταχέως τὸν Νεῖλον, κατεγινόμην περὶ τὴν διευθέτησιν τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀπέκτησα περὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου.

Ὁ Νεῖλος ῥέει μεταξὺ τῆς 20^0 καὶ 37^0 μήκους πρὸς ἀνατολὰς τῶν Παρισίων, καὶ μεταξὺ τῆς 3^0 μεσημβρινοῦ πλάτους καὶ 31^0 βορείου πλάτους· ἡ δὲ λίμνη τῆς Βικτωρίας χύνεται εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἀλβέρτου διὰ τοῦ Νείλου-Σομερσέτου μεθ' ὅλων τῶν συμβολῶν αὐτῆς. Ἡ λίμνη λοιπὸν τοῦ Ἀλβέρτου εἶναι ἡ δευτέρα γενικὴ ἀποθήκη τῶν ὑδάτων τοῦ κέντρου τῆς Ἀφρικῆς, τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ὅτε ὁ Πτολεμαῖος ἤγγειλεν, ὅτι ὁ Νεῖλος ἐξήρχετο ἐκ δύο λιμνῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων συνηθροίζοντο τὰ ὕδατα τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων τῆς Αἰθιοπίας, εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἠπατᾶτο μόνον εἴς τινας λεπτομερείας.

Ὁ Σπὴκ καὶ ὁ Γράντ ἀνεκάλυψαν τὴν πρώτην τῶν λιμνῶν τούτων· περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἤκουσαν μόνον ὁμιλοῦντας τοὺς αὐτόχθονας. Ἡ ἐκδρομή μου, βοηθουμένη ὑπὸ τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν πληροφοριῶν τῶν περιηγητῶν τούτων, κύριον προὐτίθετο σκοπὸν νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἀναντιρρήτως τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῶν, καὶ νὰ προσθέσῃ τὸν λόγον ἑνὸς μάρτυρος εἰς τοὺς ἐπαίνους ὧν δικαίως ἐγένοντο ἄξιοι.

Ἐπὶ τῶν χωρῶν τῶν λιμνῶν τούτων ἡ ἐποχὴ τῶν ὄμβρων διαρκεῖ ἀπὸ τῶν Φεβρουαρίου ἀρχῶν μέχρι τέλους Νοεμβρίου· κατὰ δὲ τοὺς δύο ἄλλους μῆνας ὁ καιρὸς εἶναι πάντοτε ἀμφίβολος, καὶ ἐπέρχονται πολλαὶ ῥαγδαῖαι βροχαὶ ἴδιαι τῶν χωρῶν τῶν τροπικῶν.

Ἕπεται λοιπὸν ὅτι ὁ Νεῖλος εὑρίσκει ἐντὸς τῆς λίμνης τοῦ Ἀλβέρτου, ἥτις κεῖται εἰς ἐπιφάνειαν ὑψηλοτέραν, τὴν ἀέναον προμήθειαν ὕδατος, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ ἀπέραντος αὐτοῦ πορεία.

Εἰς τὸν Νεῖλον χύνονται διάφοροι ὀλίγου λόγου ἄξιοι ποταμοὶ, ὁ Ἰὲ καὶ ὁ Βαχρ-ἐλ-Γαζὰλ πρὸς ἀριστεράν· πρὸς δεξιὰν δὲ ὁ Ἄσουας, ὁ Σοβὰτ, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ κυανοῦς Νεῖλος ἢ Βαχρ-ἐλ-Ἄρεκ καὶ ὁ Ἀτβαρ, ποταμοὶ τῆς Ἀβυσσινίας, τῶν ὁποίων ἡ ἐξόγκωσις ἐπιφέρει τὴν αὔξησιν καὶ πλημμυρίδα τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Νουβίαν. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀσήμων ποταμῶν ὁ Σοβὰτ εἶναι ὁ μάλιστα ἄξιος μνήμης.

Καὶ ἤδη τίνας δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν πρακτικὰς ὠφελείας ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἀνακαλύψεων; Ἀναμφισβητήτως ἡ μέση Ἀφρικὴ εἶναι χώρα θαυμασία, παράγουσα αὐτοφυῶς τὸν βάμβακα, τὸν καφὲν, τὸν ζαχαροκάλαμον καὶ τὴν βανανέαν· ἰδίως ὅμως ἐξάγει δύο μόνον εἴδη· τὸν ἄνθρωπον πωλούμενον ὡς κτῆνος, καὶ τὸν ἐλεφαντόδοντα. Κακῇ δὲ τύχῃ, οἱ κατέχοντες αὐτὴν βάρβαροι δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται ὅπως πορισθῶσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλ' ἀγαπῶσι τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὸν πόλεμον. Ἡ διὰ θαλάσσης προσέλευσις εἶναι δυσκολωτάτη, καὶ τὸ κλίμα ὀλέθριον τοῖς Εὐρωπαίοις. Ἡ σύστασις ἀποικιῶν εἶναι λοιπὸν ἀδύνατος· μάρτυρες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου, οἵτινες, ἐλθόντες ἐκ τοῦ βορρᾶ καὶ πολλὰ δοκιμάσαντες καὶ παθόντες, ἐνόησαν ἐπὶ τέλους τὸ δυσκατάπρακτον τῆς εἰς τὸν πολιτισμὸν μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων.

Ὁ ἀνδραποδισμὸς ἐκτήκει ἅπαντα τὰ σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ἔλεον, τὴν ἀγάπην, τὴν φιλοστοργίαν, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐντίμου ἐμπορίας χρηματισμόν. Βλέπων ὅτι τὰ νιγριτικὰ ταῦτα φῦλα τῆς μέσης Ἀφρικῆς δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἔννοιαν μελλούσης ζωῆς, οὐδὲ ὑπάρξεως θεοῦ, ἔννοιαν ἐπικρατήσασαν ἀνέκαθεν ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Ἀδὰμ παρὰ ταῖς λευκόχρωσιν ἢ κιτρίναις φυλαῖς, κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύσω ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα ἐγένοντο πρὸ τοῦ Ἀδάμ. Αἱ φυλαὶ αἵτινες δὲν ἔχουσι φύσει θρησκείαν, δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ὀρυκτὰ ὀστᾶ ἢ ἀπολιθώσεις. Προσμαρτυρεῖ δὲ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν καὶ αὐτὴ ἡ γεωλογία τῆς μέσης Ἀφρικῆς· διότι ἡ χώρα ἐν ᾗ ἔχει τὰς πηγὰς αὐτοῦ ὁ Νεῖλος, παριστᾷ μέγα ὀροπέδιον, κείμενον τέσσαρας χιλιάδας ποδῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τούτου κατέρχονται πρὸς μὲν μεσημβρίαν τὰ ὕδατα τὰ διευθυνόμενα εἰς τὴν λίμνην Ταγγανύικα καὶ ἀποτελοῦντα ταύτην, καὶ ἴσως εἰς ἑτέραν, ἐξ ἧς ἔχει τὰς ἀρχὰς ὁ ποταμὸς Κόγγο· πρὸς δὲ βορρᾶν κατέρχονται ἀπ' αὐτοῦ τὰ ὕδατα τοῦ Niger καὶ τῆς λίμνης Tchad, ὡς καὶ τὰ τῆς λίμνης τοῦ Ἀλβέρτου καὶ τῆς Βικτωρίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὀροπέδιον τοῦτο εἶναι καθαρᾶς γρανιτικῆς φύσεως, συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι πάντως ἀρχαιόγονον μὴ ἀλλοιωθὲν μήτε ὑπὸ ὑφαιστείων ἐκρήξεων μήτε ὑπὸ τῶν ὑποσταθμῶν τῶν θαλασσῶν τῆς μεταβατικῆς ἢ

δευτέρας περιόδου αἵτινες κατεκάλυπτον τότε ἅπασαν τὴν γῆν. Συμπεραίνομεν δὲ πάλιν ὅτι αἱ φυλαὶ αἱ κατοικοῦσαι τὰ ἀρχαιόγονα ὁροπέδια ταῦτά εἰσιν αἱ ἀρχαιόταται τῆς ὑφηλίου φυλαί, ἀναφανεῖσαι ἐπ' αὐτῆς πρὸ τοῦ Ἀδάμ[1], διότι, τοὐναντίον τοῦ ἱστορικοῦ ἀνθρώπου, ἀποροῦσι πάντως παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων, καὶ δὲν πιστεύουσιν εἰς τὸν Θεόν. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδέα καὶ τοῦ περιῃήμου γεωγράφου Μουρχισῶνος. Προσμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ πρὸς τὴν παιδείαν ἀδιαφορία καὶ ἀδράνεια τῆς φυλῆς ταύτης, ἥτις καταφαίνεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκ τοῦ ἀνέκαθεν ἐπικρατήσαντος παρ' αὐτῇ ἔθους τοῦ φονεύειν καὶ τρώγειν τὸν ἐλέφαντα, καίπερ ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τοῦ Ἀσιανοῦ τιθασσεύσαντος αὐτὸν πρὸς ἰδίαν χρῆσιν.

Μετά τινας ἡμέρας ἐφθάσαμεν εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Βαχρ-ελ-Γαζὶλ, ἔνθα, ἐπισκήψαντος τοῦ κακοήθους πυρετοῦ εἰς τοὺς λέμβους ἡμῶν, ἀπωλέσαμεν τὸν θετὸν ἡμῶν υἱόν, τὸν πιστὸν καὶ πεφιλημένον ἡμῶν Σαάτ, ὃν ἐκλαύσαμεν ἅπαντες, καὶ ἐνεταφιάσαμεν ἐν τῷ τέρματι τῆς περιηγήσεως ἡμῶν, ὡς τῇ ἀρχῇ ἐνεταφιάσαμεν τὸν ταλαίπωρον Σμίθ.

Τῇ 5 μαΐου ἐφθάσαμεν εἰς Χαρτοὺμ, ἔνθα ἔμαθομεν μετὰ μεγίστης λύπης τὸν ἄωρον θάνατον τοῦ πλοιάρχου Σπήκ. Τέλος τὴν 24 ἡμέραν μετὰ τὴν ἀπὸ Βερβὲρ ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐπορευόμεθα ἤδη παρὰ τὰς ὑπωρείας τῶν Ἀραβικῶν ὀρῶν, ὅτε, ἐξελθόντες ἀπό τινος χαράδρας, εἴδομεν αἴφνης πλήρεις χαρᾶς ἀναπεταννυμένην ἐνώπιον ἡμῶν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Κατελθόντες τὴν ταχίστην, εἰσήλθομεν τὴν ἐποιοῦσαν εἰς Σουακὶμ ἐμπορεῖον τῶν προϊόντων τοῦ Σουδάν. Ἐκεῖ ἠναγκάσθημεν νὰ περιμένωμεν τὸ ἀτμόπλοιον τοῦ Σουὲζ δεκαπέντε ἡμέρας. Τέλος εἰσβάντες ἐφθάσαμεν μετὰ πενθήμερον πλοῦν εἰς Σουὲζ, ἔνθα εὕρομεν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ ξενοδοχείῳ τὸν εὐφρόσυνον ἀγγλικὸν ζύθον pale ale, πάγον καὶ μπιφτέκια, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον ἐπεθυμήσαμεν.

Ὁποῖος ἐπίγειος παράδεισος τὸ εὐρωπαϊκὸν ξενοδοχεῖον! καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων καὶ τὰς ταλαιπωρίας πολυχρονίου ὁδοιπορίας. Τὸ ἀγγλικὸν ξενοδοχεῖον τοῦ Σουὲζ ἦτο τότε πλῆρες περιηγητῶν πορευομένων εἰς τὰς Ἰνδίας, μάλιστα Ἄγγλων καὶ χαριεστάτων Ἀγγλίδων. Ἐξεπλάγημεν μεγάλως βλέποντες τοὺς μεγάλους τῶν Ἀγγλίδων κεκυφάλους καὶ τὰς δαψιλεῖς καὶ ὑψηλὰς προσθέτους κόμας. Ὁ κομμὸς οὗτος ἀνέμνησεν ἡμᾶς τοὺς κομμοὺς τῶν νιγριτῶν τοῦ Λίρα. Μάλιστα δὲ ἐξεπλάγη ὁ Ῥιχὰρ, ὅστις ἀναμιμνησκόμενος τὸ ἔθος τῶν νιγριτῶν τοῦ ἐξυγκοῦν τὴν κόμην διὰ τῶν τριχῶν τῶν ἀποθανόντων φίλων ἢ οἰκείων, μοὶ εἶπεν ἀφελῶς· — Αἱ Ἀγγλίδες εἶναι ὡραιότεραι! ἔχουσιν ὡραιοτάτας φυσικὰς κόμας καὶ ὄχ' ὁποίας οἱ ἄγριοι μαῦροι, οἵτινες δὲν αἰσχύνονται νὰ θέτωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν τὰς τρίχας τῶν ἀποθανόντων. Δὲν εἶναι τῷ ὄντι ἰδικαί των; — Ναὶ, Ῥιχὰρ, ἀπεκρίθην αὐτῷ· εἶναι ἰδικαί των. Διότι ἐπλήρωσαν ταύτας καταβαλοῦσαι ἀργύριον εἰς τὸν κουρέα. Ἐν τῷ ἐν Καΐρῳ ξενοδοχείῳ τοῦ Shepheard ἀπεχωρίσθην μετὰ λύπης καὶ συγκινήσεως τοῦ Ῥιχὰρ. Μετ' ὀλίγον εὑρέθην μόνος μετὰ τῆς κυρίας Βέκερ ἐν τῇ ἀτμαμάξῃ τοῦ ἀπὸ Καΐρου εἰς Ἀλεξάνδρειαν σιδηροδρόμου. Τὸ παρελθὸν μοὶ ἐφαίνετο ἤδη ὡς ὄνειρον· καὶ ἠρώτων πολλάκις ἐμαυτὸν ἂν ἀληθῶς εἶδον ἐγὼ τὴν λίμνην τοῦ Ἀλβέρτου καὶ τὰς πηγὰς τοῦ παλαιοῦ Νείλου.

Ἀλλ' ἐνώπιόν μου εἶχον μάρτυρα τὴν ἰδίαν σύζυγον, ἑταίραν πιστὴν, ἧς ἡ ἀνδρία μ' ἐπέρρωσεν, ὥστε μετὰ τὸν Θεὸν αὐτῇ πρὸ πάντων ὀφείλω τὸ εὐτύχημα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Α. Μ.

1. Ὁ μεταφραστὴς ἀπαλλάττεται παντάπασι τῆς εὐθύνης τῶν ἰδεῶν τούτων τοῦ ἄγλου συγγραφέως.

Α. Μ.

ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ
ΤΗΣ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑΣ.

ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ.

Β'. Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ.

ΤΙΝΤΟΡΕΤΟΣ.— ΠΑΥΛΟΣ ΒΕΡΟΝΕΖΗΣ

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 90)

Τὰ ὁμοιώματα εἶναι ἡ λυδία λίθος τῶν σοφῶν τεχνιτῶν· διότι ἐν αὐτοῖς ὁ ζωγράφος ἐπιβάλλεται οὐ μόνον τὴν ἀπομίμησιν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς διανοίας τοῦ εἰκονιζομένου, θηρεύων τὴν τοῦ σώματος ἅμα καὶ τοῦ ἤθους ὁμοιότητα· διὸ καὶ τὰ ὁμοιώματα τοῦ Τιντορέτου, παριστῶντα τὸν ἄνθρωπον οἱονεὶ φθεγγόμενον καὶ διανοούμενον, θεωροῦνται ὡς ἀληθῆ ἀριστουργήματα.

Τελευτήσαντος ἤδη τοῦ περιωνύμου διὰ τὴν πρὸς τὰ ὁμοιώματα εὐχέρειαν ἀντιπάλου Πάριδος Βορδώνου, ὁ Τιντορέτος, καίπερ ὀγδοηκοντούτης καὶ ἐξησθενημένην καὶ τρέμουσαν ἔχων τὴν χεῖρα, διετέλει ζωγραφῶν τοὺς ἐπισήμους ἄνδρας, οἵτινες ἔζων ἢ διέβαινον διὰ τῆς Βενετίας· ἐν οἷς καὶ Ἑρρῖκον τὸν τρίτον, ὅστις, παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας ὑπὲρ τοῦ τῆς Γαλλίας, διήρχετο διὰ Βενετίας, ἧς ἡ Γερουσία ἠξίωσεν αὐτὸν τῶν μεγίστων τιμῶν.

Ὁ Τιντορέτος ἔσχε θυγατέρα Μαριέτταν Τιντορέτταν, θέλγουσαν διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς κεχαρισμένης αὐτῆς φύσεως τοὺς περὶ αὐτὴν, καὶ μάλιστα τὸν πατέρα, ὅστις, διδάξας αὐτὴν τὴν ζωγραφικὴν, κατέστησεν ἐνάμιλλον τῶν ἀρίστων συγχρόνων ζωγράφων.

Ἐνδεδυμένη ὡς νεανίας μέχρις ἡλικίας δεκαπέντε ἐτῶν, ἐζωγράφησε, πρὶν ἤδη συζευχθῇ, τὰς εἰκόνας πολλῶν διασήμων ἀνδρῶν, οἷος ὁ Μάρκος δὲ Βεσκόβης, καὶ ὁ Ἰάκωβος Στράδας, ἀρχαιολόγος, ἀκόλουθος τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ, πρὸς ὃν ὁ Στράδας προσήνεγκε τὴν εἰκόνα ἐκείνην ὡς πολύτιμον καλλιτέχνημα, ἐθέλχθη τοσοῦτον, ὥστε προὔτεινε τῷ Τιντορέτῳ ἵν' ἀποστείλῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἀσκήσουσαν τὴν ζωγραφικὴν ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν αἰγίδα. Τὰ αὐτὰ δὲ ἤκουσε καὶ παρὰ Φιλίππου τοῦ δευτέρου τῆς Ἱσπανίας, καὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου. Ἀλλ' ὁ ζωγράφος, μὴ θέλων μηδαμῶς νὰ χωρισθῇ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς, προὐτίμησε νὰ ὑπανδρεύσῃ ταύτην ἐν Βενετίᾳ μετά τινος λιθοπώλου Μαρίου Αὐγούστου.

Ἡ Τιντορέττα ἀπέθανε τριακονταετής, καὶ ὁ Τιντορέτος, ἑβδομήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν ὤν, ἔσχε τὴν ἀπερίγραπτον λύπην τοῦ ἰδεῖν ἀποθνήσκουσαν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ τὴν κεχαρισμένην καὶ ἐνάρετον ἐκείνην θυγατέρα, ἣν ὑπερηγάπα. Ἐνταριάσας δὲ αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Santa Maria dell Horto, προητοίμασεν αὐτὸς τὸν αὐτοῦ τάφον παρὰ τὸν ἐκείνης. Καθόλου καὶ πανταχοῦ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἔσχον διὰ χειρὸς τὴν γραφίδα, μετεχειρίσθησαν αὐτὴν ἀνειμένως, καὶ εἰργάσθησαν μόνον ἔργα χνοώδη, ἄτονα καὶ μηδένα χαρακτῆρα ἔχοντα. Ἡ Μαριέττα ὅμως ἐκληρονόμησε τῆς πατρικῆς ἐναργείας καὶ γοργότητος, καὶ, μιμηθεῖσα τοῦτον οὐχὶ ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ μετριαζούσῃ δυνάμει, διέπρεψεν ἐν μέσῳ τῆς σχολῆς ἐκείνης, ἥτις περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ἤκμαζε κατὰ πάντα.

Ἡ Βενετία, κατὰ τὸν χρυσοῦν τοῦτον αἰῶνα, ἦτο τὸ ὅλβιον τῶν καλλιτεχνῶν ἐνδιαίτημα· καὶ ὁ Τιντορέτος ἔζη εὐδαιμονέστατα πάντων ἐν αὐτῇ πρὸ τοῦ θανάτου τῆς θυγατρός. Εὐδαιμονοῦσα, ἀκμάζουσα, νικηφόρος, ἡ Ἐνετικὴ Δημοκρατία ἀνήγειρε πανταχοῦ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς προσδεόμενα ἐσωτερικῆς τοιχογραφικῆς καὶ ἄλλης διακοσμήσεως. Πλουσία, λαμπρὰ, φιλήδονος ἡ πόλις παρεῖχε τοῖς πᾶσι βίον εὔκολον, τοῖς δὲ παντοίοις καλλιτέχναις ἐργασίαν καὶ τιμήν. Διὸ καὶ οὔτοι σπανίως ἐγκατέλειπον αὐτήν.

Ἄλλως δὲ ἡ Δημοκρατία εἶχεν ἔτι νὰ ἑορτάσῃ ἀρχαίας καὶ νέας νίκας. Τὸ Μέγαρον τῆς ψηφοφορίας προώρισται ἵνα κοσμηθῇ τῇ εἰκόνι τῆς ὑπὸ τοῦ Μαρίνου Φαλιέρου ἁλώσεως τῆς Ζάρας, καὶ τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας (bataille de Lépante), ἐν ᾗ οἱ Βενετοὶ, ναυαρχοῦντος τοῦ δὸν Ζουὰν τῆς Αὐστρίας, κατεναυμάχησαν τὸν τουρκικὸν στόλον ἐν ἔτει 1571. Ὁ Τιντορέτος, βοηθοῦντος αὐτῷ τοῦ Σαλβιάτου, ἀνεδέχθη τὴν ἐξεικόνισιν τῶν μαχῶν τούτων, καὶ ἐπέχυσε τοῖς κολοσσαίοις ἐκείνοις ἔργοις τὰς ποικίλας μορφὰς καὶ σκηνὰς, ὑφ' ὧν ἐξήρετο ἡ φαντασία τοῦ τεχνίτου, ἔναυλα ἔτι ἔχοντος τὰ κατορθώματα καὶ ἐπεισόδια τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐναλίου ἔργου. Οἱ ἡρωϊκοὶ καὶ ἐνθουσιῶντες στρατιῶται, ἡ κυμαίνουσα καὶ ὑπὸ τῶν συμπλακέντων γαλεώνων ταρασσομένη θάλασσα, αἱ ἀπὸ τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῶν τηλεβόλων λάμψεις αἱ ἀφορίζουσαι πόῤῥωθεν τὴν σκηνὴν, αἱ ἁλισκόμεναι Τουρκικαὶ τριήρεις, τὰ γραφικὰ καὶ πολυχρώματα ἐνδύματα τῶν Ὀθωμανῶν, ἀπεργάζονται ὅλον τι φρικῶδες καὶ θαυμαστὸν, σκηνὴν τοσοῦτο μᾶλλον γραφικὴν καθόσον διαδραματίζεται ἐντὸς στοιχείου ἀῤῥέντος ὑπὸ οὐρανὸν θυελλώδη, ἐν ᾧ κυλινδοῦνται νεφέλαι ἐκσφενδονίζουσαι ἀστραπὰς καὶ κεραυνοὺς, ὡς εἰ ὁ οὐρανὸς συμμετέσχε τοῦ φρικτοῦ ἐκείνου ἐναλίου ἀγῶνος. Τέλος αἱ κατὰ φύσιν εἰκόνες τοῦ ναυαρχοῦντος δὸν Ζουὰν τῆς Αὐστρίας, τοῦ Σεβαστιανοῦ Βενιέρο, στρατηγοῦ τῶν Βενετῶν, τοῦ Αὐγουστίνου Βαρβαρίγου ἐκκοπέντος τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ἐκ τοξεύματος, ἅπαντα ταῦτα ἐξήγειρον τὸν θαυμασμὸν ἁπάντων καὶ μάλιστα τῆς γερουσίας, καὶ τὴν ἔκπληξιν τοῦ ἀντιτέχνου Τισιανοῦ. Κακῇ δὲ τύχῃ ἡ κολοσσαία αὕτη ἀπεικόνισις τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐναλίου ἔργου κατεστράφη ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1577· διεσώθη δὲ μόνον ἐν τῷ Ἐκλογικῷ Μεγάρῳ ἡ Ἅλωσις τῆς Ζάρας, εἰκὼν πολυσύνθετος, πολύμορφος, ταραχώδης, καὶ μεστὴ ἡρωϊκῆς φορᾶς καὶ ἀρηΐου ἐνθουσιασμοῦ. Ἐνταῦθα οἱ πολιορκοῦντες Βενετοὶ προσβάλλουσι τῷ τειχίσματι προσάγοντες μηχανὴν πυργοφόρον, ἐξ ἧς ἐξέρχονται πάνοπλοι· προσωτάτω βλέπομεν τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, δραμόντος εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἐπαναστατησάσης πόλεως, συμπλεκόμενον τῷ στρατῷ τῶν Βενετῶν, τῶν ὁποίων ἡ πυκνὴ φάλαγξ ὑφίσταται τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, κατακλυζομένου τοῖς τῶν τοξοτῶν βέλεσιν, ἐνῷ ἀπὸ τῶν βενετικῶν τριήρεων ἐξέρχονται νέοι μαχηταὶ κατακρεουργήσοντες τοὺς Οὔγγρους. Τῇδε κἀκεῖσε φροντίζει ὁ ζωγράφος ἵνα ἐξάρῃ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡρωϊκῆς ταραχῆς καὶ τῆς συμπλοκῆς γραφικὴν εἰκόνα συγχρόνου τινὸς διασήμου ἀγωνιστοῦ. Ἐν τοσούτῳ ἡ γερουσία ἀπηγόρευσε τῷ Τιντορέτῳ ἵνα παρεισάξῃ τὴν εἰκόνα τοῦ πρωταγωνιστοῦ τῆς μάχης δόγου Μαρίνου Φαλιέρου, τοῦ προδότου, τοῦ ὕστερον ἀποτμηθέντος τὴν κεφαλὴν (decapitati pro criminibus).

Ὁ ἐραστὴς τῆς ζωγραφικῆς δύναται νὰ βλέπῃ θαυμάζων ἐπὶ ἕνα ὅλον μῆνα τὰς ἀναριθμήτους εἰκόνας τοῦ βασιλείου τῶν Δογῶν (Palazzo Ducale), ἔνθα ἡ σχολὴ τῆς Βενετίας ἐπιδείκνυται τὰ κάλλιστα τῶν ἰδίων καλλιτεχνῶν ἔργα, ἐκτὸς τῶν τοῦ Τισιανοῦ, οὗτινος ὑπολείπεται μόνον ἄσημός τις εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Χριστόφορος, τετοιχογραφημένος κάτωθεν δευτερευούσης τινὸς κλίμακος. Καθόλου δὲ ἐπικρατοῦσιν ἐν αὐτῷ οἱ Παῦλος Βερονέζης, Πάλμας ὁ Γηραιὸς (Palma Veccio), ὁ Βαπτιστὴς Ζελώττης καὶ ὁ Τιντορέτος. Εἰ καὶ ἡ Βενετία καὶ τὸ βασίλειον τῶν Δογῶν πλήθουσιν ἔργων τοῦ Τιντορέτου, πολλὰ αὐτῶν ἀπωλέσθησαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἢ κατέστησαν δυσγνώριστα, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν ἐπισκευῶν, τοῦτο δὲ ἕνεκα τῆς κακῆς φύσεως τῶν χρωμάτων, ἅτινα μετεχειρίζετο ὁ ζωγράφος, καὶ ἅτινα ἐν ταῖς σκιαῖς ἐξετράπησαν εἰς τὸ μέλαν. Ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ ἐπιτήδειοι καὶ περίφημοι σύγχρονοι τοῦ Τιντορέτου καὶ μεταγενέστεροι χαλκογράφοι διέσωσαν τὰ σχέδια τῶν ἀρίστων αὐτοῦ καλλιτεχνημάτων.

Διότι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, χορεία Γερμανῶν καὶ Ὁλλανδῶν χαλκογράφων, ἐν ᾗ διέπρεπον οἱ διαβόητοι Λουκᾶς Κίλιαν καὶ Ἰωάννης Σάδελερ μετὰ τοῦ ὕστερον διαβοήτου καταστάντος ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Egidius Sadeler, ἀπεδήμησαν εἰς Βενετίαν· πρὸς δὲ τούτοις ὁ ἐκ Μονάχου Ἰωάννης Pottenhammer, ὁ Μαρτῖνος Voss, καὶ ὁ Παῦλος Φραγκίσκος, ὁ ἐπονομασθεὶς Paolo Fiamingo. Οἱ ἀπὸ τοῦ ὁμιχλώδους βορρᾶ κατελθόντες οὗτοι τεχνῖται κατεθαμβήθησαν ὑπὸ τῆς ἀτιθάσσου καὶ ἀκαταπονήτου φαντασίας τοῦ Τιντορέτου. Διηγοῦνται δὲ ὅτι τινὲς αὐτῶν, ἐπανακάμπτοντες ἐκ Ῥώμης, καὶ συντυγχάνοντες αὐτῷ, ἐδείκνυον ἀκαδημιακάς τινας σπουδὰς ἐρυθρῷ μολυβδοκονδύλῳ ἄριστα διαγεγραμμένας. « Πόσον χρόνον χρειάζεσθε πρὸς μίαν τοιαύτην σχεδογραφίαν; » ἠρώτα ἀφελῶς ὁ Τιντορέτος. Καὶ ὁ μὲν ἀπεκρίνετο ὀκτὼ, ὁ δὲ δέκα, ὁ δὲ δεκαπέντε ἡμέρας. « Τῇ ἀληθείᾳ, λέγει ὁ Τιντορέτος, ἀδύνατον νὰ διαγράψῃ τις τοιαῦτα σχέδια ἐν ὀλιγωτέρῳ χρόνῳ· » καὶ λαβὼν γραφίδα καὶ ἐμβάψας αὐτὴν ἐν μέλανι ἐζωγράφησεν ἐν ἀκαρεῖ καὶ in brevi colpi φαιάν τινα μορφὴν ἐξαιρομένην διὰ λευκῆς ἐπιχρώσεως. Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτοὺς λέγει· « Ἡμεῖς οἱ δεῖλαιοι Βενετοὶ δὲν δυνάμεθα νὰ σχεδιάσωμεν ἄλλως εἰ μὴ οὕτως. » Οἱ Ὁλλανδοὶ χαλκογράφοι κατεπλάγησαν τὴν εὐχέρειαν καὶ σοφίαν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ οἱ πλεῖστοι πλήρεις θαυμασμοῦ κατελέχθησαν ἐν τοῖς μαθηταῖς καὶ τῇ σχολῇ αὐτοῦ. Ὁ Μαρτῖνος Voss ἐγένετο ὕστερον φίλος αὐτοῦ ἐπιστήθιος· οἱ δὲ Sadeler ἀντέγραψαν χαλκογραφήσαντες τὰ πλεῖστα τῶν αὐτοῦ ἔργων.

Παῦλος Βερονέζης.

Ὁ χαρακτὴρ τῆς τέχνης καὶ ἡ γονιμότης τῆς φαντασίας τοῦ Τιντορέτου καταφαίνονται μάλιστα ἐν τῇ εἰκόνι ἣν ἐζωγράφησεν ὑπὲρ τοῦ μεγάρου τοῦ ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν Δογῶν Μεγάλου Γυμνασίου καὶ παριστῶσαν τὴν Δόξαν τοῦ Παραδείσου. « Ἀφήσατέ μοι τὸν Παράδεισον ἐν τῷ παρόντι βίῳ, » ἔλεγεν ὁ Τιντορέτος πρὸς τοὺς γερουσιαστὰς, ταλαντευομένους περὶ τὴν ἐκλογὴν καταλλήλου ζωγράφου. « διότι ἀμφιβάλλω ἂν ἀπολαύσω αὐτοῦ ἐν τῷ μέλλοντι. » Καὶ ὅμως ἦτο ἤδη ἐσχατόγηρως ὅτε ἀνεδέχθη τὸ πελώριον ἐκεῖνο ἔργον, ὅπερ ἔχει ὕψος μὲν τριάκοντα ποδῶν, πλάτος δὲ ἑβδομήκοντα τεσσάρων!!! καὶ εἰς ὃ μόλις ἂν ἐπήρκει ἡ ζωὴ οἱουδήποτε ἄλλου ζωγράφου.

Ἐξειργάσθη δὲ τὸ ἀληθῶς κολοσσαῖον ἐκεῖνο ἔργον, ἔνθα περὶ τετρακοσίας μορφὰς συνωστίζονται ἀπεργαζόμεναι τὸ μεγαλοπρεπέστατον τῶν θεαμάτων. Πρὶν ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ τοίχου τὸ πελώριον πόνημα, ἐζωγράφησεν ὁ Τιντορέτος αὐτὸ ἐπὶ τεμαχίων ὀθόνης, ἅτινα, συναρμολογηθέντα, κατέλαβον ἅπασαν τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐπιφάνειαν.

Φθάσας εἰς ἡλικίαν ὀγδοήκοντα δύο ἐτῶν ὁ Τιντορέτος εἶχεν εἰσέτι διὰ χειρὸς τὴν γραφίδα. Ὀλίγον δὲ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (19 μαΐου 1594) διετέλει ἔτι σπουδάζων τύπους τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς, γινόμενος ἀείποτε μαθητὴς ὅπως καταστῇ ἐς ἀεὶ διδάσκαλος. Χρωματιστὴς ἐνίοτε θαυμάσιος, οἷον ἔδειξεν αὐτὸν ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, οὐχ ἧττον διεκρίθη κατὰ τὸ ἐπιμελημένον τοῦ σχεδίου, τὴν ἀνατομίαν καὶ τῶν κινήσεων τὸ ἐμμελὲς καὶ τῶν ἀρθρώσεων τὸ εὐάγωγον· καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ἀναφέρεται τὸ λόγιον αὐτοῦ· « Τὰ ὡραιότατα τῶν χρωμάτων εἰσὶ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν· διότι ταῦτα ἐξαίρουσι τὰς μορφὰς διὰ τῆς ἐπιφωτίσεως καὶ ἐπισκιάσεως· » καὶ τὸ λόγιον· « Σχεδίαζε, σχεδίαζε, καὶ πάντοτε σχεδίαζε! » ὅπερ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Φιαλέττην, περὶ ζωγραφικῆς αὐτὸν συμβουλευόμενον.

Ἐνάμιλλος τοῦ Τισιανοῦ μετὰ τὸν Τιντορέτον ἀναδεικνύεται ἕτερος μέγας ζωγράφος, ὁ Παῦλος Καγλιάρης, ὁ ἐπονομασθεὶς Παῦλος Βερονέζης (1528–1588), ὅστις παραβλητέος πρὸς τὰς ἐρατεινὰς καὶ κεχαρισμένας ἑτέρας, αἵτινες διαφθείρουσι τοῖς ἑαυτῶν λάγνοις ἀρεσκεύμασι τοὺς ἐπιχειροῦντας τὴν τῶν ἠθῶν αὐτῶν βελτίωσιν· διότι παρ' οὐδὲν τιθέμενος καὶ περιφρονῶν τοὺς παρὰ τῶν εἰδημόνων τεθέντας νόμους, καταβακχεύει τοὺς περὶ τὴν τέχνην σοφοὺς, πρῶτον μὲν ἀμηχανοῦντας καὶ ταλαντευομένους, ὕστερον δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐπικρῖναι, καθισταμένους θαυμαστὰς καὶ ἐπαινέτας καὶ ὀπαδοὺς τῆς ἑταιρικῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ μαγγανείας.

Ὁ ἐραστὴς τῆς ζωγραφικῆς καθηδύνεται ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου τούτου τεχνίτου, οἷς ἀΐδιον ἐπανθεῖ τὸ ἔαρ, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ ἡ εὐφροσύνη, καὶ ἡ θυμηδία καὶ ἡ ἄνεσις, ἐπιρωτιζόμεναι ὑπὸ τοῦ θερμουργοῦ τῆς Βενετίας ἡλίου. Αἱ μεγάλαι αὐτοῦ θρησκευτικαὶ παραστάσεις, καὶ αὐταὶ αἱ ἄλλως μάλιστα παθαίνουσαι καὶ δραματικώτατα, ἀντὶ τοῦ συγκινεῖν τὴν καρδίαν πρῶτον, ὡς πᾶσα ὑψηλὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις, μαγγανεύουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῆς ἐμψυχούσης αὐτὰ γοργότητος, τῆς μεμουσωμένης χάριτος καὶ ὑλικῆς ἀνέσεως.

Ἐξεικονίζων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου δὲν παριστᾷ αὐτὸν οὔτε ἐσταυρωμένον, οὔτε καθηλούμενον, οὔτε ὑπὸ ὀδυρομένων γυναικῶν περικεκυκλωμένον, οὔτε ἐνταριζό-

μενον, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν γάμων τοῦ Κανᾶ συμποσιαζόμενον ἀνθρωπίνως, καὶ μεταβάλλοντα τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, ἢ ἐν μέσῳ τοῦ δείπνου Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου ἢ τοῦ Λεβὶ, ἢ τοῦ τῶν μαθητῶν τῆς Ἐμμαοῦς. Οἱ παριστώμενοι φέρουσιν ἅπαντες κατὰ παράδοξον καὶ ὅλως ἄπιστον ἀναχρονισμὸν, τὰ σύγχρονα τοῦ ζωγράφου βενετικὰ ἐνδύματα, καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ ἥρωες συνωθοῦνται καὶ συμμίγνυνται τῇ τῶν ἁγίων καὶ τῶν προσώπων τοῦ εὐαγγελίου χορείᾳ. Διότι ὁ τεχνίτης οὗτος, θηρεύων ἀτεχνῶς τὴν ἀπὸ τῆς εὐκαίρου κράσεως καὶ ἐπιβολῆς τῶν χρωμάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐντέχνου ἀπομιμήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπιτυχίαν, ἀποσκορακίζει τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν τῆς ἱστορίας ἀλήθειαν καὶ τὴν ἠθικήν· καὶ συγχέων τὰς ἰδέας καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὰ ἤθη, παρίστησι τὰς παραδοξοτάτας ἀντιφάσεις καὶ τοὺς παραβολοτάτους ἀναχρονισμούς. Ὁ Βερονέζης δὲν εἶναι οὔτε φιλόσοφος, οὔτε ἱστορικὸς, οὔτε ἠθοποιὸς, ἀλλ' ἁπλῶς ζωγράφος, ἀλλὰ ζωγράφος μέγας.

Ὁ Βερονέζης ἐγεννήθη, ὡς καταδεικνύει ἡ ἐπωνυμία αὐτοῦ, ἐν Βερόνῃ ἐν ἔτει 1528 ἐκ πατρὸς γλύπτου, ὅστις, ἰδὼν τὴν προώρως τοῦ παιδὸς περὶ τὴν ζωγραφικὴν καταφαινομένην εὐφυΐαν, παρέδωκεν αὐτὸν Ἀντωνελίῳ τῷ Βαδίλῃ, διαπρέποντι τότε τῇ ζωγραφικῇ ἐν Βερόνῃ καὶ γενομένῳ μόνῳ τοῦ Βερονέζου διδασκάλῳ. Φιλοκαλῶν δὲ καὶ φιλοδοξῶν καὶ βλέπων ἑαυτὸν ἥκιστα τιμώμενον ἐν τῇ πατρίδι, ἀπεδήμησεν εἰκοσιπενταετὴς εἰς Βενετίαν, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Τισιανὸς ἔνδοξος γενόμενος, καὶ ἐτῶν ὑπὲρ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα, ἀπήλπιζε τοῦ ἰδεῖν ἀναφαινόμενον μεθ' ἑαυτὸν ζωγράφον, δυνάμενον ἵν' ἀνυψώσῃ καὶ φυλάττῃ τὴν ἐνετικὴν σχολὴν λαμπρὰν καὶ ζηλωτὴν, οἵαν αὐτὴν ἐποίησεν οὗτος. Ἄλλως τε ὁ Βερονέζης ἔμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἄγνωστος καὶ ἄσημος ἐν Βενετίᾳ· διότι ἐν ἔτει 1557 ἔγραφεν ἐκ Βενετίας ὁ Λουΐζης Δόλκης ἐν τῷ περὶ ζωγραφικῆς διαλόγῳ αὐτοῦ: « Φοβοῦμαι μὴ ἡ ζωγραφικὴ ἀπολεσθῇ ἐκ νέου· διότι δὲν βλέπω οὐδένα τῶν νέων ζωγράφων ἀμιλλώμενον πρὸς τοὺς μεγάλους τεχνίτας καὶ πρὸς αὐτοδημιουργίαν, οἱ δὲ τὰ πλεῖστα ἐπιτυχίας ἐχέγγυα παρέχοντες φαίνονται μᾶλλον κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τοῦ πλούτου ἢ τοῦ τῆς τέχνης καὶ δόξης. » Καὶ τῷ ὄντι τὰ πάντα προεμήνυον τὴν πτῶσιν τῆς Βενετικῆς τέχνης τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Γεωργιώνης, καὶ τὴν ὁποίαν εἰς τοσοῦτον προήγαγε τελειότητος καὶ δόξης ὁ Τισιανός. Ὁ γηραιὸς ζωγράφος ἐξεπλάγη ὅμως μεγάλως ἰδὼν τὸ πρῶτον τὰς πελωρίας καὶ καταπληκτικὰς εἰκόνας ἃς ἐξεπόνει τεχνίτης νέηλις ἄλλοθι ποθὶ διαπονηθεὶς τὴν τέχνην ἢ ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ.

Ὁ Βερονέζης ἀφιχθεὶς εἰς Βενετίαν κατεθαμβώθη ὑπὸ τῆς θέας τῆς πλουσίας ταύτης, τῆς καλλίστης τῶν τότε πόλεων, τῆς ὑπὸ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Γεωργιώνου, καὶ τῶν κεχαρισμένων εἰκόνων τοῦ γηραιοῦ Πάλμα, καὶ τῶν θαυμασίων εἰκόνων τοῦ Τισιανοῦ διακοσμηθείσης. Εὐαίσθητος πρὸς τὰς ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐντυπώσεις περιήρχετο ἐν ἐκστάσει τὴν Βενετίαν, θαυμάζων τὰ μαρμάρινα αὐτῆς βασίλεια, τὰ κατὰ τὸν βυζαντινὸν καὶ ἀραβικὸν τρόπον περιλοτεχνημένα, τοὺς λευκοὺς τῶν πολυπληθῶν ἐκκλησιῶν τρούλους, ἐμπρέποντας τῷ κυανῷ τοῦ βενετικοῦ οὐρανοῦ χρωματισμῷ, τὰ ὑπὸ τῶν μωσαϊκῶν περιλοπονημένα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, καὶ αἱ στολαὶ καὶ τὰ σκεύη καὶ τὰ ὅπλα, καὶ καθόλου ἅπας ὁ ἐνετικὸς ὄγκος, ἐφιλοτεχνεῖτο τοσοῦτον φιλοτίμως, καὶ τοσοῦτον ἐναργῆς καὶ εἰς λεπτότατον ἐξειργασμένος, ὥστε μηδὲν ἀπολείπεσθαι τῆς ἀληθείας, καὶ καθίστασθαι οὐχὶ πάρεργος ὡς παρὰ τοῖς ἄλλοις τεχνίταις, ἀλλ' ἀπαραίτητος ἀρετὴ καὶ συμπλήρωμα τῶν ζωγραφιῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ἐνταφιασμός. — Τιντορέτος. — Βενετία.

Αὐξούσης δὲ ταχέως τῆς φήμης αὐτοῦ, ἡ γερουσία θελήσασα ἵνα ἀνανεώσῃ τὰς ἀρχαίας τοῦ βασιλείου τῶν Δογῶν εἰκονογραφίας, ἀνέθεσε ταύτας τῷ Βερονέζῃ, κοινῶς τῷ Τιντορέτῳ καὶ τῷ Ὁρατίῳ Βεκελλίῳ, υἱῷ τοῦ Τισιανοῦ.

Ὁ Βερονέζης δὲν ἀπεδειλίασεν ἵνα συναγωνισθῇ πρὸς τοὺς δύο τούτους τεχνίτας, ὧν ὁ δεύτερος καίπερ ἤδη διάσημος, ἐβοηθεῖτο κρύφα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Τισιανοῦ, ὅστις, ὀγδοηκοντούτης ὤν, μετεχειρίζετο ἔτι ἀσφαλῶς τὴν γραφίδα. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον ἵν' εἴπωμεν σήμερον τίς τῶν τριῶν συναγωνιστῶν ὑπερίσχυσε· διότι, ὡς γνωστὸν, τὰ ἔργα αὐτῶν ἠφανίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐν ἔτει 1576 τὸ βασίλειον τῶν Δόγων καταλυμανθείσης πυρκαϊᾶς. Ἤδη ὅμως ὁ Βερονέζης ἤρχισεν ἵνα θεωρῆται ἐν Βενετίᾳ πρῶτος μετὰ τὸν Τισιανόν. Διὸ καὶ, προκειμένης τῆς διακοσμήσεως τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τῆς ὑπὸ τοῦ Σανσοβίνου ἀνακτισθείσης, ὁ ἀρχιτέκτων τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ Τισιανὸς διαταχθέντες ἵνα ἐκλέξωσιν αὐτοὶ τοὺς τεχνίτας προὐτίμησαν παντὸς ἄλλου τὸν Βερονέζην καὶ μετ' αὐτὸν τὸν φίλον αὐτοῦ Ζελιώττην καὶ τὸν Σαλβιάτην, καὶ τὸν Σκιαβόνε καὶ τὸν Φρατίναν. Ἐν αὐτῇ ὁ Βερονέζης ἐζωγράφησε τρεῖς ἀλληγορίας, τὴν Μουσικὴν, τὴν Γεωμετρίαν μετὰ τῆς Ἀριθμητικῆς, καὶ τὴν Τιμὴν, ὑποτυπώσας αὐτὰς ὑπὸ τὸ πρό-

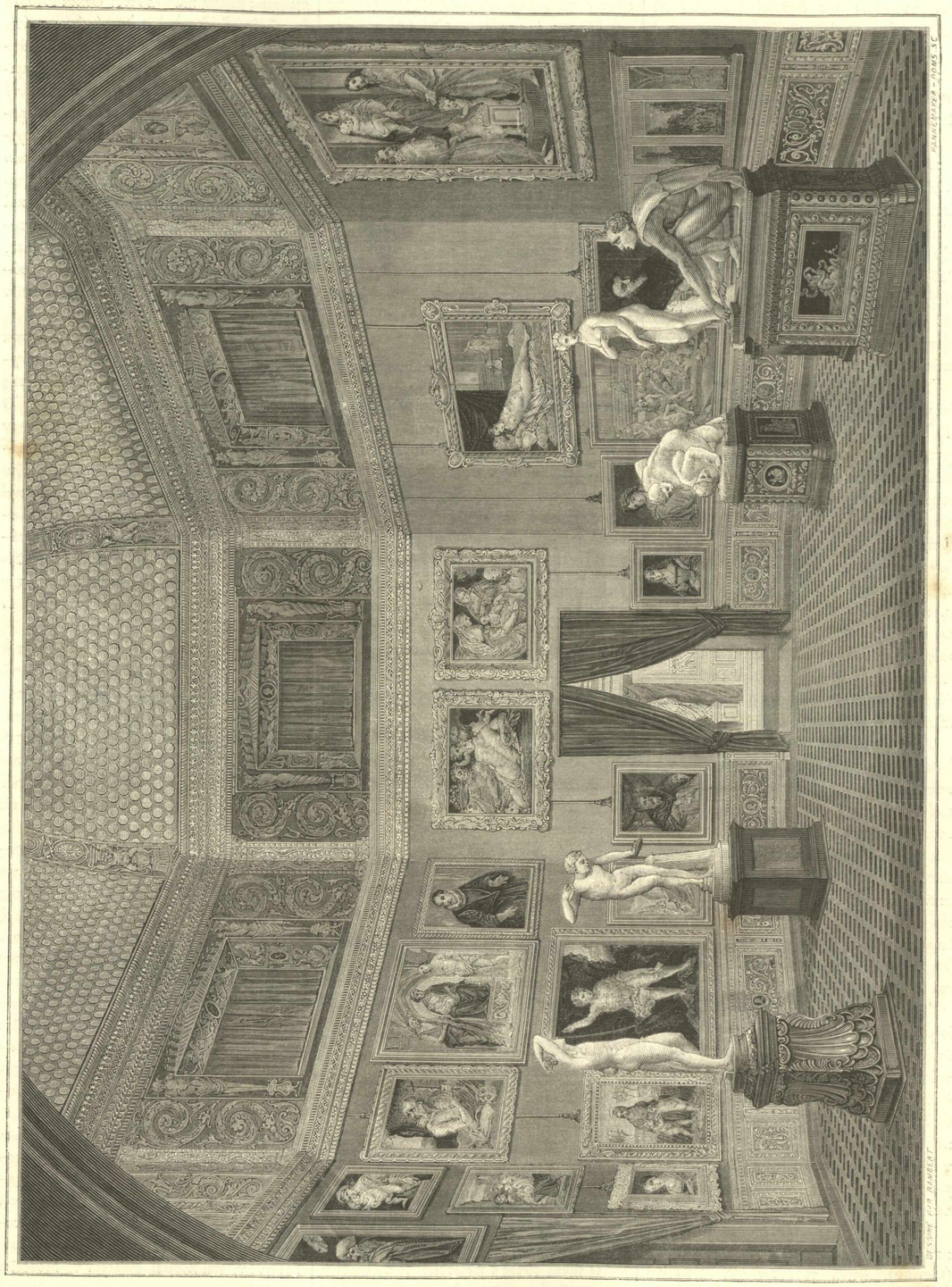

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας (Τριβούνα).

σχῆμα ἐρατεινῶν, φαιδρῶν καὶ κεχαρισμένων γυναικῶν αἷς ἐπανθεῖ θεσπέσιόν τι χρῆμα χάριτος καὶ νεαρᾶς ἐπινοίας.

Ἐπιταχθέντες ἵνα προσενέγκωσι τὸ γέρας τοῦ ἀγωνίσματος τῷ ἀριστεύσαντι ἀπένειμαν κοινῇ τῶν συναγωνιστῶν ψήφῳ τῷ Βερονέζῃ τὸ ἆθλον, χρυσῆν ἅλυσιν.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ τεχνίτης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Βερόνην, ἔνθα οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἁγίου Ναζάρου παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα ζωγραφήσῃ τὸ μέγα ἑστιατόριον τῆς κοινότητος, ἐν ᾧ ἐξειργάσθη τὴν μεγάλην εἰκόνα τὴν παριστῶσαν τὸ Γεῦμα παρὰ Σίμωνι τῷ Φαρισσαίῳ, ἐν ᾗ ἐνεκαίνισε τὴν ἀληθῆ πρωτότυπον αὐτοῦ χεῖρα, καὶ τὸν ῥυθμὸν ὃν ἀνέπτυξεν ὀψιαίτερον μετ' ἀπαραμίλλου ὕψους καὶ ἐπινοίας.

Ἐπανελθὼν εἰς Βενετίαν ἐζωγράφησεν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἰησουϊτῶν τὸν Εὐαγγελισμόν, καθ' ὃν, ἀποφεύγων τὴν τετριμμένην ὁδὸν, καὶ τὴν ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἐπικεκυρωμένην τυπικὴν τοῦ μυστηρίου τούτου διαμόρφωσιν, ἀντὶ τοῦ ζωγραφῆσαι τὴν Παρθένον ἐν τῇ ταπεινῇ αὐτῆς καλύβῃ, ὡς πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ ζωγράφοι, ἔθεσεν αὐτὴν ἐν θαλάμῳ πολυτελεῖ, κλίνην καὶ τρίποδας ἀργυρόποδας ἔχοντι, καὶ τὴν δροφὴν περιστύλοις στρεπτοῖς καὶ ἐπιχρύσοις ἐπικειμένην, καὶ θύρας χρυσαῖς φιάλαις λιθοκολλήτοις καὶ πυκναῖς, καὶ βαρέσιν ἁλουργοῖς παραπετάσμασι κεκοσμημένας, ἐναμίλλους τῷ κόσμῳ καὶ τῇ πολυτελεῖ τοῦ ἀγγέλου περιβολῇ.

Τελειώσας δὲ τὰς τῶν Ἰησουϊτῶν εἰκόνας ὁ Βερονέζης ἐπορεύθη εἰς Ῥώμην, ἔνθα κατεθαμβώθη ὑπὸ τῆς ὄψεως τῶν μεγάλων εἰκόνων τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παλιγγενεσίας. Ἐκεῖ ἀπεμιμήθη ἀρχαῖά τινα ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα, καὶ ἀποθησαυρίσας πολλὴν μάθησιν, ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν οἷος ἀπῆλθεν, ἔχων τὸν νοῦν μεστὸν εὐρυῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ λαμπρῶν εἰκόνων, χρωματιστὴς λαμπρὸς, ζωγράφος χαρίεις, ἀξιαγάπητος, ἀλλόκοτος καὶ θριαμβεύων.

Ἐπιστρέψας εἰς Βενετίαν ἐπετάχθη τὴν ἐν μέρει διακόσμησιν τοῦ μεγάρου τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα καὶ τοῦ Γυμνασίου. Ἐν τούτοις τοῖς ἔργοις διαπρέπουσιν ἡ μεγάλη ἀλληγορικὴ εἰκὼν ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, ἡ παριστῶσα τὸν Δία κεραυνοβολοῦντα τὰ ἁμαρτήματα· καὶ ἡ ἐν τῷ τῶν Πρέσβεων Ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης, ἥτις εἶναι ἐκ τῶν ἧττον ἐπιτετευγμένων τοῦ ζωγράφου εἰκόνων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισε τὸν εἰκονισμὸν τῶν περιφήμων αὐτοῦ Συμποσίων (Cenae), ἅτινα τοσοῦτον συνεξῆραν τὸ φρόνημα καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ἐν αὐτοῖς προέχουσιν ἰδίως τέσσαρα, τὰ κάλλιστα τῶν τοῦ ζωγράφου τούτου τεχνημάτων. Τὸ πρῶτον ἐζωγράφησεν ὑπὲρ τοῦ ἑστιατορίου τῶν πατέρων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, κειμένου ἐν τερπνοτάτῃ νήσῳ ἀντικρὺ τοῦ βασιλείου τῶν Δογῶν, καὶ ὅπερ εὑρίσκεται ἤδη ἐν Παρισίοις, ἐν τῷ Λούβρῳ, γνωστὸν ὑπὸ ἐπωνυμίαν Ὁ ἐν Κανᾷ γάμος (Noces de Cana), ἔργον τῷ ὄντι ἀξιοθαύμαστον, ἔχον μῆκος μὲν τριάκοντα ποδῶν, ὕψος δὲ εἴκοσιν παριστῶν ἑκατὸν τριάκοντα ἀνθρώπους κινουμένους καὶ ζῶντας ἐν ὑπαίθρῳ, οὐχὶ ὑπὸ τὸν ξηρὸν τῆς Παλαιστίνης οὐρανὸν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν θερμὸν ἥλιον καὶ τὸν ἤπιον τῆς Βενετίας οὐρανόν. Ἡ τράπεζα εἶναι ἐστρωμένη ἐν αὐλῇ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου ὁριζομένου πάντοθεν ὑπὸ στοῶν, στηλῶν, κωδωνοστασίων καὶ βασιλείων παντοίοις ἀγάλμασι κεκοσμημένων. Ἡ εἰκὼν παριστᾷ τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς μεταβάλλει εἰς ὕδωρ τὸν οἶνον. Ὁ Ἰησοῦς κάθηται ἐν τῷ μυχῷ, ἐν μέσῳ τῆς τραπέζης, ἥτις, καμπτομένη ἐν σχήματι πετάλου, προβαίνει πρὸς τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ζωγραφήματος. Ἐν δὲ τῇ τραπέζῃ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐξεικονίζονται κατὰ παράδοξον ἀναχρονισμὸν ἐστιώμενοι παρὰ τῷ Ἰησοῦ οἱ περίφημοι τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες, Φραγκῖσκός τε ὁ πρῶτος καὶ Κάρολος ὁ πέμπτος, καὶ ὁ σουλτάνος Ἀχμέτης ὁ δεύτερος (!!!) καὶ ἡ βασίλισσα Μαρία τῆς Ἀγγλίας. Ὁ νυμφίος ὑποτυποῦται ὑπὸ σχῆμα καὶ πρόσωπον τοῦ μαρκησίου Guast· ἡ δὲ νύμφη εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Ἐλεονώρας τῆς Αὐστρίας, ἀδελφῆς Καρόλου τοῦ πέμπτου καὶ βασιλίσσης τῆς Γαλλίας. Ἐπέκεινα δὲ βλέπει τις ἐρατεινήν τινα γυναῖκα ἔχουσαν διὰ χειρὸς ὀδοντογλυφίδα, τὴν Βικτωρίαν Κολώναν, μαρκησίαν τῆς Πρεσκέρης. Περαιτέρω κάθηνται οἱ καρδινάλιοι καὶ οἱ μοναχοὶ, ἔκπληκτοι βεβαίως βλέποντες ἑαυτοὺς παρὰ τῷ Ἰησοῦ καὶ τῷ σουλτάνῳ Ἀχμέτῃ τῷ δευτέρῳ.

Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τοῦ πίνακος ὑποκειμένῳ βλέπομεν σύμπλεγμα μουσουργῶν, ὧν αἱ φυσιογνωμίαι ἀποπνέουσι εὐφυΐαν καὶ χαρακτῆρα. Εἶναι δὲ οὗτοι οἱ μεγάλοι ζωγράφοι τῆς Βενετίας. Ὁ ὀγδοηκοντούτης γηραιὸς, ὁ ἔχων ἐν χερσὶ βαρύτονον πελώριον βιολίον καὶ τὴν κεφαλὴν ἐγκύπτουσαν ἐν τεύχει μουσικῆς, ὀνομάζεται Τισιανός. Ὁ γηραιὸς Βασσάνος αὐλεῖ. Ὁ Παῦλος Βερονέζης λευχείμων κρούει καὶ οὗτος βαρύτονον τετράχορδον, καὶ παρ' αὐτῷ ὁ Τιντορέτος κρούων ὅμοιον ὄργανον φαίνεται συνεφαπτόμενος τῆς τετραμελοῦς ταύτης συμφωνίας. Τὸ τοῦ συμποσίου μέγαρον γέμει ὑπηρετῶν κινουμένων πανταχόσε, ἐγχεόντων ἐν ποτηρίοις πολυτίμοις καὶ προσφερόντων τοῖς συμποσιάζουσι καὶ συνευωχουμένοις τὸ γενναῖον ποτὸν ὃ πρὸ μικροῦ ἔπλασε λόγος θεοῦ. Αἰθίοψ τις προσφέρει ποτήριον οἶνου τῇ νεονύμφῳ. Ἐπὶ τῆς ἀναπεπταμένης στοᾶς ἥτις ἐκτυλίσσεται πρὸ τοῦ θεατοῦ κινοῦνται πλῆθος ὑπηρετῶν φερόντων παντοῖα κρέατα καὶ ποικίλα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη.

Ὁ πίναξ οὗτος ὁ παριστῶν τὸ συμπόσιον τοῦ Κανᾶ εἶναι ὁ θριαμβος τοῦ Παύλου Βερονέζου καὶ παρ' ὀλίγον τὸ κατόρθωμα τῆς ζωγραφικῆς. Βεβαίως τοιοῦτο τέχνημα δὲν εὐφραίνει τὸν νοῦν καὶ δὲν συγκινεῖ τὴν καρδίαν, ὡς ὁ περιβόητος καὶ θεῖος δεῖπνος τοῦ Λεονάρδου da Vinci, διότι ἐνταῦθα ὁ ζωγράφος, παρ' οὐδὲν τιθέμενος τὴν θρησκείαν, καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ πρέπον παρήγαγεν ἔργον ἀκατανόητον μὲν ἀλλὰ κατευφραίνον τὴν ὅρασιν. Ὁ τεχνίτης φαίνεται ἐπιβαλόμενος ἵνα καταλύσῃ καὶ συγχύσῃ ἅπαντας τοὺς τῆς τέχνης κανόνας. Ἀλλ' ὁποία διακοσμήσεως πομπὴ καὶ πλοῦτος! Ὁποία εὐθυμία ἐν τῷ θορυβώδει καὶ πολυανθρώπῳ τούτῳ δείπνῳ! Πόσον τὰ συμπλέγματά εἰσιν ἀγχινόως συνημμένα ἀλλήλοις, καίπερ διακρινόμενα! Ὁποία ποικιλία ζώντων προσώπων! Ὁποία ἀλήθεια ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν κεφαλῶν τούτων, καὶ τῇ παραστάσει τῆς ἀχιτεκτονικῆς, τῶν στοῶν καὶ τῶν μεγάρων τούτων, ἐν οἷς συνωθοῦνται πλῆθος περιέργων γειτόνων τὸν δεῖπνον ἐπιβλεπόντων, καὶ ἰδίως ὁποῖος πλοῦτος χρωμάτων καὶ πτυχῶν περιβολῆς, ὧν αἱ ὡραῖαι ἀποχρώσεις, λαμπραὶ ἢ ὑπομέλαιναι, διαφανεῖς ἢ βαθύχροοι ἀποτελοῦσι διὰ τῆς διαφόρου αὐτῶν ἀξίας πᾶν τὸ σκιόφως τοῦ πίνακος.

Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ καταφαίνεται ἅπασα ἡ δεινότης τοῦ Τισιανοῦ· διὸ καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ καὶ μάλιστα οἱ ζωγράφοι τῆς Βενετίας ἐθαύμασαν ταύτην τὰ μέγιστα. Ὁ γηραιὸς Τισιανὸς, ὁσάκις ἀπήντα αὐτὸν ἐν Βενετίᾳ, ἠσπάζετο ὡς υἱόν. Ἑκάστη κοινότης ἡμιλλᾶτο πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Βερονέζου διακόσμησιν τοῦ ἑστιατορίου αὐτῆς, καὶ οὕτω τὸ μὲν μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ ἀπέκτησε τὴν μεγάλην καὶ δευτέραν αὐτοῦ εἰκόνα τοῦ Δείπνου παρὰ Σίμωνι τῷ Φαρισσαίῳ, ὑποτυποῦσαν τὴν Μαγδαληνὴν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ἰησοῦ ἐν μέσῳ μεγαλοπρεποῦς συμποσίου.

Ἡ δὲ τρίτη, τὸ Δεῖπνον παρὰ τῷ Λευΐ ἐζωγραφήθη μετὰ τρία ἔτη ἐν τῷ ἑστιατορίῳ, τῶν δομενικανῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Παύλου, ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸ ἑστιατόριον τοῦ Τισιανοῦ, ἀφανισθὲν ὑπὸ τοῦ πυρός. Ὁ περίφημος οὗτος πίναξ μετηνέχθη μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Βενετίας ἀριστουργημάτων εἰς Λούβρον ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου· ἀπεδόθη ὅμως μετὰ ταῦτα, καὶ σήμερον εἶναι ἐκτεθειμένος ἐν τῇ ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν. Εἶναι δὲ ἐνάμιλλος τῆς τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου· πλὴν ὅτι ἐν τούτῳ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κατέχει πλείστην χώραν. Διότι οὐδεὶς ἄλλος ζωγράφος ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Πουσίνου κατεχράσθησαν τοσοῦτον ἐν τῇ ζωγραφικῇ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διακόσμησιν· πλὴν ὅτι ὁ μὲν ἐνασμενίζει τῷ ἀγνῷ καὶ γαληνίῳ μεγέθει τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν μνημείων, ἐνῷ τὰ βασίλεια τοῦ Βερονέζου ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς δυστραπέλου Παλιγγενεσίας.

Τέλος ἡ τετάρτη εἰκὼν τῶν μεγάλων συμποσίων ἐζωγραφήθη ὑπὲρ τοῦ ἑστιατορίου τῶν πατέρων Σερβιτῶν, ἣν ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας ἐδώρησε Λουδοβίκῳ τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ ἐν ἔτει 1665. Ὑποτυποῖ δὲ καὶ αὕτη τὸ παρὰ τῷ Σίμωνι δεῖπνον, καὶ κοσμεῖ σήμερον τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου.

Ἀλλ' ἡ παραδοξοτάτη καὶ μάλιστα παράβολος καὶ θαυμαστὴ εἰκὼν τοῦ Βερονέζου εἶναι ἡ παριστῶσα τὴν Οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὑρισκομένη ἐν τῷ βασιλείῳ Πιζάνῃ. « Εἶναι ἀδύνατον, λέγει ὁ κύριος Blanc, παρ' οὗ πολλὰ περὶ Βερονέζου ἠρανίσθημεν, νὰ ἦναί τις χαριέστερος καὶ ἀτοπώτερος τοῦ Βερονέζου. Διότι ὁ ζωγράφος ἀντὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δαρείου ἐζωγράφησε τὴν τοῦ

Πιζάνου προσπίπτουσαν πρὸς τὰ γόνατα Ἄγγλου τινὸς ἐνδεδυμένου βαρεῖαν ῥωμαϊκὴν στολὴν, ὀνομαζομένου Ἀλεξάνδρου. Ἡ γυνὴ τοῦ Πιζάνου, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς ἐνεδύθησαν τὰ πλουσιώτατα αὐτῶν ἐνδύματα καὶ, κινδυνεύουσαι καταῤῥακῶσαι αὐτὰ, συγκατανεύουσιν ἵνα προσκυνήσωσι τὸν ἥρωα. Ἡ μικροτέρα φέρει μεθ' ἑαυτῆς μικρὸν πίθηκα, βεβαίως ἵνα ψυχαγωγήσῃ τὸν νικητήν!... » Τὸ θέαμα διαδραματίζεται ἐν τῷ ὑπερῴῳ βενετικοῦ τινος βασιλείου καὶ παριστᾷ ἀληθῆ συναυλίαν χρωμάτων. Ἐζωγράφησε δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην ὁ Βερονέζης ἐν ἀγνοίᾳ τῆς οἰκογενείας, καὶ ἄφησεν αὐτὴν ἀναχωρῶν κρυφίως ὄπισθεν τῆς κλίνης αὐτοῦ, διατρίψαντος καὶ φιλοξενηθέντος ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ βασιλείῳ Πιζάνῃ.

Τὸ μέγιστον τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ Βερονέζου εἶναι τὸ ἀνέμφατον. Οὐδὲν ἧττον ὅμως αὐτὸς κατέστη ταχέως πασίγνωστος, καὶ ἤδη οἱ σύγχρονοι μεγιστᾶνες, βασιλεῖς τε καὶ αὐτοκράτορες, ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ὁ Βερονέζης ἔπεμψε πρὸς μὲν τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας τὴν Ἱστορίαν τῆς βασιλίσσης Σάβας ἐπισκεπτομένης τὸν Σολομῶντα· εἰς δὲ τὸν τῆς Μάντουας τὸν Μωϋσῆν σωζόμενον ἐκ τῶν ὑδάτων· εἰς δὲ τὸν αὐτοκράτορα Ῥοδόλφον τὸν δεύτερον τὸν Κέφαλον καὶ τὴν Πρόκνην. Φίλιππος ὁ δεύτερος τῆς Ἱσπανίας προϋτείνεν αὐτῷ ἵνα μεταβῇ εἰς Ἱσπανίαν πρὸς διακόσμησιν τῆς μονῆς τοῦ Ἐσκουριάλ· ἀλλ' ὁ Βερονέζης, προτιμῶν τὴν ἐν τῇ ὡραίᾳ Βενετίᾳ κατοίκησιν, προεφασίσθη τὰς ἐνασχολήσεις αὐτοῦ καὶ ἔπεμψεν ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν Ζούκαρον. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Τισιανοῦ, ὁ Τιντορέτος καὶ Βερονέζης ἐκληρώθησαν τὰ αὐτοῦ, ἀσχολούμενοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν κοινοτήτων καὶ παρὰ τοῖς ἐνετοῖς ἀριστοκράταις· καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἔτει 1578 πυρποληθέντι καὶ ἀνοικοδομηθέντι βασιλείῳ τῶν Δογῶν, ἐν ᾧ ὁ Βερονέζης ἐζωγράφησε τὴν Ἄμυναν τοῦ Σκούταρι ὑπὸ τοῦ Σκένδερπεργ, τὴν Ἅλωσιν τῆς Σμύρνης ὑπὸ τοῦ Μοκενίγου, καὶ τὸν Θρίαμβον τῆς Βενετίας, ἐν τῶν περιφημοτάτων αὐτοῦ ἔργων.

Ἀλλ' ὁ θέλων ἵνα περιγράψῃ τὰς εἰκόνας ἃς παρήγαγεν ἡ ἀκαταπόνητος τοῦ Βερονέζου ἐπίνοια καταπονήσει βεβαίως τὸν ἀναγνώστην. Ἐν ἅπασι τούτοις τοῖς ἔργοις ἐνασμενίζει τῇ ἀρχιτεκτονικῇ διακοσμήσει, καὶ πομπικῇ ἐκθέσει στολῶν καὶ ὑφασμάτων καὶ ἁλουργοῦ κόσμου, βρυόντων λίθων πολυτίμων καὶ πεφορτωμένων χρυσόν. Ἡ ζωγραφία τοῦ Βερονέζου εἶναι ἀληθὲς θέαμα· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ τρόπος αὐτοῦ προεμήνυε τὴν παρακμὴν τῆς ἐνετικῆς τέχνης, ἣν ἐπετάχυναν τὰ ἔργα τῶν Ῥικκίνων καὶ Τιεπόλων. Ἀλλὰ τίς δύναται ἵν' ἀντίσχῃ τῷ γοητεύματι τῆς ζωγραφίας τούτου τοῦ χαρίεντος γόητος; . . . οὗτινος αἱ παραστάσεις εἰσὶ παρεμφερεῖς πολυσυνθέτῳ ὀρχήστρᾳ κατακηλούσῃ μὲν τὸ οὖς, οὐδαμῶς ὅμως συγκινούσῃ τὴν καρδίαν διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ψυχικῶν παθῶν.

Α. Μ.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.

Ο ΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ

Ο ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Διάφοροι μέθοδοι μαγνητισμοῦ.

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 94.)

Εἴπομεν προοιμιαζόμενοι, ὅτι δυνάμεθα νὰ περιποιήσωμεν εἰς τὸν χάλυβα τὰς μαγνητικὰς ἰδιότητας. Ἡ συνηθεστέρα μέθοδος συνίσταται εἰς τὸ θέτειν τὸν πόλον μαγνήτου τινὸς εἰς ἐπαφὴν μοχλοῦ χαλυβδος, ὅστις μαγνητίζεται βαθμηδὸν καὶ ἀποκτᾷ ἕνα πόλον ἀνὰ ἕκαστον ἄκρον. Ἡ μαγνήτισις γίνεται ἰσχυροτέρα, ἐὰν, ἀντὶ τοῦ ἁπλῶς ἐφάψασθαι, περιφέρωμεν προσψαύοντες ἐπανειλημμένως τὸν μαγνήτην ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ μοχλοῦ, τὸν ὁποῖον προτιθέμεθα νὰ μαγνητίσωμεν. Ἐκτὸς τῆς μεθόδου ταύτης ὑπάρχουσι πλεῖσται ἕτεραι ὀνομαζόμεναι μέθοδοι διπλῆς ἐπαφῆς, καθ' ἃς ἀντὶ ἑνὸς μεταχειριζόμεθα δύο μαγνήτας.

Δυνάμεθα δὲ νὰ μαγνητίσωμεν τεμάχια χάλυβος ἢ σιδήρου καὶ ἄνευ φυσικῶν ἢ τεχνητῶν μαγνητῶν. Πρὸς τοῦτο θέτομεν αὐτοὺς ἐπὶ ἐπιπέδου ἰσοπέδου τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ, δίδοντες αὐτοῖς τὴν διεύθυνσιν τῆς παρεγκλινούσης βελόνης. Ὁ χαλύβδινος μοχλὸς, ἐμμένων ἐπὶ μακρὸν τῇ θέσει ταύτῃ, προσκτᾶται ἁπάσας τὰς ἰδιότητας τοῦ μαγνήτου. Τεμάχιον σιδήρου μεταβάλλεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς μαγνήτην, ἀλλὰ μαγνήτην προσωρινόν· ἐπίσης δὲ καὶ ἡ μαγνητικὴ ῥοπὴ τῆς σφαίρας μαγνητίζει τὸν σίδηρον ἐνεργοῦσα εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἐὰν πατάξωμεν ἰσχυρῶς τὴν μίαν τῶν ἀκρῶν αὐτοῦ διά τινος σφύρας, ἡ μαγνητικὴ δύναμις τοῦ μοχλοῦ οὐχὶ μόνον αὐξανει, ἀλλὰ καὶ καθίσταται μόνιμος. Τεμάχια σιδηροῦ σύρματος, συνεστραμμένα ἰσχυρῶς, ἐνόσῳ μὲν διατηροῦμεν αὐτὰ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς παρεγκλινούσης βελόνης, μαγνητίζονται, ἐὰν δὲ ἑνώσωμεν διὰ τῶν ὁμωνύμων αὐτῶν πόλων, ἀποτελοῦσιν ὅλον τι παρέχον μαγνήτην ἰσχυρόν. Ἄλλως τε δὲ δυνάμεθα εὐκόλως νὰ μαγνητίσωμεν τεμάχιον χάλυβος ἢ σιδήρου κρατοῦντες αὐτὸ ὀρθὸν καὶ τύπτοντες μίαν τῶν ἀκρῶν αὐτοῦ διὰ σφύρας. Ὁ τοιοῦτος μαγνήτης εὑρίσκεται πάντοτε ἐν τῷ ἰσοπέδῳ τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ, μὴ ἔχων τὴν ἔγκλισιν τῆς μαγνητισθείσης βελόνης.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς γῆς ἐξηγεῖ πῶς ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, ἔνθα κατεργάζεται ὁ σίδηρος καὶ ὁ χάλυψ, πολλὰ τῶν ἐργαλείων μεταβάλλονται εἰς μαγνήτας. Τὰ σκάλευθρα, αἱ πυρολαβίδες, οἱ τῶν παραθύρων μοχλοὶ, οἱ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν σιδηροῖ σταυροὶ, καὶ καθόλου ἅπαντα τὰ τεμάχια τοῦ σιδήρου, ἅτινα διατελοῦσιν ὄντα ἐπὶ μακρὸν εἰς ὁριζόντειον θέσιν πρὸς τὸν ὁρίζοντα, μαγνητίζονται. Μετ' ὀλίγον δὲ πραγματευσόμεθα περὶ τῆς ἰδιότητος, ἣν κέκτηνται τὰ ἠλεκτρικὰ ῥεύματα, τοῦ μαγνητίζειν τὰ αὐτὰ μέταλλα. Πρὸ πολλοῦ γινώσκομεν ὅτι ὁ κεραυνὸς δύναται νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν σίδηρον τὰς μαγνητικὰς ἰδιότητας. Ἐν τῷ ἄρθρῳ Aimant (Μαγνήτης) τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ δ' Ἀλαμβέρτου καὶ Διδερότου ἀναγινώσκομεν, ὅτι « κεραυνὸς, ἐπισκηψας ποτὲ εἴς τινα θάλαμον, ἐν ᾧ εὑρίσκετο κιβώτιον πλῆρες χαλυβδίνων κρεαγρίδων καὶ μαχαιρίων, τὰ μὲν τῶν ἐργαλείων τούτων κατέθραυσεν ἢ ἔτηξε, τὰ δὲ μετέβαλεν εἰς μαγνήτας ἱκανοὺς ἵν' ἀνασπῶσι μεγάλους ἥλους καὶ σιδηροῦς κρίκους· ἡ δὲ δύναμις ἐκείνη συνανεμίχθη αὐτοῖς οὕτως, ὥστε, πυρακτωθέντα ἔπειτα, διετήρησαν τὴν μαγνητικὴν αὐτῶν δύναμιν. »

Ἡ δύναμις τῶν μαγνητῶν ἀλλοιοῦται ὑπὸ τοῦ χρόνου· αἱ συγκρούσεις, αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαὶ, καὶ τέλος ἡ ἐνέργεια τῆς γῆς εἰσι τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης μεταβολῆς. Εἰς δύο ὅμοια τεμάχια μαγνητισθέντα ἡ μαγνητικὴ δύναμις ἀναλογεῖ πρὸς τὸν ὄγκον, ἤ, ὅπερ τὸ αὐτὸ, πρὸς τοὺς κύβους τῶν τὸν αὐτὸν λόγον ἐχουσῶν διαστάσεων. Καὶ ὅμως παρετηρήθη, ὅτι οἱ μικροὶ μαγνῆται εἶναι σχετικῶς ἰσχυρότεροι τῶν μεγάλων. Τινὲς ἀνέσπασαν τεμάχια σιδήρου τῶν ὁποίων τὸ βάρος ἦτο ἑκατονταπλάσιον μεγαλείτερον τοῦ ἰδίου αὐτῶν βάρους· ὅπερ ἐνέπνευσε τὴν κατασκευὴν μαγνητῶν διὰ τῆς ἐκ τῶν ὁμωνύμων πόλων ἑνώσεως σειρᾶς μαγνητισθέντων τεμαχίων σιδήρου, οἵτινες ὀνομάζονται μαγνητικοὶ φάκελοι. Ἐν τῷ βασιλικῷ Πολυτεχνείῳ τοῦ Λονδίνου βλέπομεν ἕνα τοιοῦτον φάκελον συγκείμενον ἐκ 450 ἐλασμάτων, ὧν ἑκατὸν ἔχει 40 ἑκατομμέτρων μῆκος, καὶ δύναται ν' ἀνυψώσῃ 50 χιλιόγραμμα.

Τὸ σχῆμα συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν μαγνητικὴν δύναμιν. Οὕτω, τοῦ βάρους μένοντος τοῦ αὐτοῦ, ἡ μαγνητισθεῖσα ῥομβοειδὴς βελόνη εἶναι ἰσχυροτέρα τεμαχίου σιδήρου ὀρθογωνίου. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ στόμωσις τοῦ σιδήρου συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν δύναμιν τοῦ μαγνητισθέντος τεμαχίου. Ὁ στομωθεὶς σίδηρος μαγνητίζεται εὐκολώτερον τοῦ μὴ στομωθέντος σιδήρου, καὶ πυρακτούμενος ἐν αὐξούσῃ θερμότητι ἀποβάλλει βραδύτερον τὴν μαγνητικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Τέλος ἡ θερμοκρασία ἔχει μεγίστην ῥοπὴν πρὸς τοὺς μαγνήτας. Διάπυρον γινόμενον ἐν τῷ πυρὶ τεμάχιόν τι σιδήρου μαγνητισθὲν, ἀποβάλλει ἅπασαν αὐτοῦ τὴν μαγνητικὴν δύναμιν, ἐλαττουμένην ἐφ' ὅσον ἡ θερμοκρασία ὑψοῦται, ὡς ἀπέδειξε τοῦτο ὁ Coulomb· πλὴν καθὼς ἡ ἐνέργεια τῆς θερμότητος παύσῃ, ὁ μαγνήτης ἀναλαμβάνει ἅπασαν τὴν ἀπολεσθεῖσαν μαγνητικὴν δύναμιν.

Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν, ὅτι τὰ μαγνητισθέντα τεμάχια σιδήρου, ἡνωμένα παραλλήλως ἀνὰ δύο ἐν κιβωτίῳ οὕτως, ὥστε οἱ δύο ἀντίθετοι πόλοι νὰ στρέφωνται πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, διατηροῦσι τὸν μαγνητισμὸν αὐτῶν, ἐὰν φροντίσωμεν νὰ ἑνώσωμεν τοὺς ἑτερωνύμους πόλους διὰ σιδηρῶν τεμαχίων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν τότε πανοπλίας (armatures).

Μεταχειριζόμεθα τὰς πανοπλίας ὅπως αὐξήσωμεν τὴν δύναμίν τινος μαγνήτου· πρὸς τοῦτο κυρτοῦμεν τὸν μαγνήτην ἐν σχήματι πετάλου οὕτως, ὥστε ἡ πανοπλία νὰ ἑνόῃ τοὺς δύο πόλους. Ὁ οὕτως ὠπλισμένος μαγνήτης ἀνέλκει μείζονα βάρη τῶν ὑφ' ἑνὸς πόλου φερομένων. Οἱ οὕτως ἢ παραπλησίως διατεθειμένοι μαγνῆται διατηροῦσι κάλλιον τὰς μαγνητικὰς αὐτῶν δυνάμεις, ἐὰν ἀφήσωμεν αὐτοὺς ὠπλισμένους διὰ τῶν ἐπαφῶν αὐτῶν, ἢ ἐὰν ἐξαρτήσωμεν τὸ βάρος, ὅπερ δύνανται νὰ φέρωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἰδέαι τῶν φυσικῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ μαγνητισμοῦ. — Ἀνακάλυψις τοῦ Οἐρστετ. — Γενικὰ φαινόμενα τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ. — Ἀνακάλυψις τῆς προσκαίρου διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος μαγνητίσεως τοῦ σιδήρου. — Πειράματα τοῦ Ἀραγὼ καὶ Ἀμπέρου.

Ἡ σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψις τοῦ καθ' ὑπερβολὴν ἠλεκτρισμοῦ, ὅστις τοσαῦτα περιεποίησεν ἡμῖν ἀγαθὰ, καὶ οὗτινος νέας καθ' ἑκάστην ἐξευρίσκομεν ἐπωφελεῖς ἰδιότητας, ἐγένετο μόλις πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἄγγλου φυσικοῦ Φαραδαΰ. Ἀπόβασις ἁπλῆς θεωρίας προηγγέλθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀμπέρου, ἐκδώσαντος πρῶτον τὴν περὶ τῶν μαγνητικῶν σωμάτων αὐτοῦ θεωρίαν, ὁρμη-

θέντος ὅμως καὶ τούτου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Δανοῦ Οἔρστετ εὑρέσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ μαγνητισμοῦ. Τὰ πειράματα τῶν τριῶν τούτων σοφῶν ἀπέδειξαν ὅτι ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρισμός εἰσι διάφοροι καταστάσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως. Πρόκειται ἡμῖν ἐνταῦθα νὰ σπουδάσωμεν 1ον τὰ περὶ τῆς ἐξευρέσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ μαγνητισμοῦ· 2ον τὰ περὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ μαγνητισμοῦ, καὶ 3ον τὰ περὶ τῶν μηχανῶν αἵτινες κατεσκευάσθησαν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνακαλύψεων, καὶ αἵτινες τοσοῦτον μετέβαλον τὴν τέχνην και τὴν βιομηχανίαν, καὶ τοσαῦτα ὑπισχνοῦνται ἡμῖν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ὁ Οἔρστετ ἀνήχθη εἰς τὰς ἐρεύνας καὶ ἐξευρέσεις αὐτοῦ ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς μελέτης τοῦ φαινομένου ὅπερ δεικνύει ἡμῖν ἡ μαγνητικὴ βελόνη, ἥτις, ὁσάκις πλησιάσωμεν αὐτῇ τὸ μαγνητικὸν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, παρεγκλίνει ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς τάσεως. Ἡ θεωρία τοῦ θαυμαστοτάτου τούτου φαινομένου, ὅπερ ὑπεδείκνυεν ἡμῖν τὸ πρῶτον τὴν ἀναγκαιοτάτην συγγένειαν τὴν συνάπτουσαν τὸν ἠλεκτρισμὸν τῷ μαγνητισμῷ, δὲν ἔφερεν εὐθὺς τὰ ἀποβάντα ἅτινα ἐπορίσθη ἐξ αὐτοῦ ὀψιαίτερον ἡ ἐπιστήμη.

Ἡ ἰδέα τῆς συγγενείας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ μαγνητισμοῦ ἐπήγασεν ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν φιλοσόφων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, τῶν unitaires λεγομένων, οἵτινες ἐπρέσβευον ὅτι ἅπαντα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεώς εἰσιν ἀποτελέσματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχικῆς δυνάμεως.

Ἰδίως δὲ ὁ Καρτέσσιος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐπρέσβευσαν ὅτι τὸ φῶς, ἡ θερμότης, ὁ ἠλεκτρισμὸς, ὁ μαγνητισμὸς εἶναι ἁπλῶς ποικίλαι δηλώσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, διεσκεδασμένης ἐν τῷ σύμπαντι, ποικίλαι καταστάσεις ἢ ἐνσαρκώσεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ στοιχειώδους Πρωτέως.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη πορευομένη ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καρτεσσίου εἶναι λίαν παρεμφερὴς τῇ ἀρχῇ πρὸς ἣν τείνουσι σήμερον αἱ νεώταται εὑρέσεις καὶ καθόλου ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη. Ἐπειδὴ καὶ τὰ πάντα καταδεικνύουσιν ἡμῖν σήμερον ὅτι ἡ κίνησις εἶναι ἡ ἀληθὴς πηγὴ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἃς οἱ πρὸ ἡμῶν ἀλόγως διεχώρισαν παραδεχόμενοι διάφορα ἀβαρῆ ῥεύματα, τὸ ἠλεκτρικὸν, καὶ τὸ μαγνητικὸν, καὶ τὸ θερμαντικὸν καὶ φωτεινόν. Αἱ δονήσεις τῶν ὑλικῶν ἀτόμων τοῦ ἐν τῷ σύμπαντι διεσκεδασμένου ἀοράτου αἰθέρος, καὶ αἱ μικρόταται κινήσεις τῶν ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν σωμάτων, ἐξηγήσουσιν ἡμῖν ποτε ἐναργέστατα τὰ διάφορα φαινόμενα ἅτινα, ἀποδοθέντα μέχρι σήμερον εἰς διαφόρους δυνάμεις, εἰσὶν πολύμορφος ἐκδήλωσις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως.

Ὅτε ὁ Βόλτας ἐξεῦρε τὴν βολταϊκὴν στήλην, οἱ φυσικοὶ ὡμολόγησαν ὁμοθυμαδὸν τὴν ἀναλογίαν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν φαινομένων τοῦ βολταϊκοῦ ἢ ἠλεκτρικοῦ ῥευστοῦ τοῦ ἀποῤῥέοντος τῆς στήλης πρὸς τὰς ἰδιότητας τῶν μαγνητικῶν ὑλῶν· διότι οἱ δύο ἀντίθετοι ἠλεκτρισμοὶ τῆς στήλης, ὅ τε θετικὸς καὶ ὁ ἀρνητικὸς, οἵτινες συνάγονται περὶ τὸν θετικὸν καὶ τὸν ἀρνητικὸν πόλον, παρεῖχον οἱονεὶ ὁμοίωμα τῶν πόλων τοῦ μαγνήτου· διὸ καὶ ὁ Ritter ἐτόλμησεν ἵνα ἐκφράσῃ, ὅτι ἡ βολταϊκὴ στήλη εἶναι ἀληθὴς μαγνήτης ἔχων ἕνα ἀρνητικὸν καὶ ἕνα θετικὸν πόλον.

« Ὁ γαλβανισμὸς, ἔγραφεν ἀνώνυμός τις ἐν τῇ Monthly Magazine, ἐν ἔτει 1802, ἀσχολεῖ πρὸς τὸ παρὸν ἅπαντας τοὺς χημικοὺς καὶ φυσικούς. Ἐν Βιέννῃ ἀναγγέλλεται σπουδαιοτάτη ἐξεύρεσις· τεχνητός τις μαγνήτης δύναται ἵν' ἀποσυνθέσῃ τὸ ὕδωρ ὡς ἡ στήλη τοῦ Βόλτα ἢ ἡ ἠλεκτρικὴ μηχανή. Ἐκ δὲ τούτου συμπεραίνεται ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν, καὶ τὸ βολταϊκὸν καὶ τὸ μαγνητικὸν ῥεῦμα εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό.

Ὁ Οἔρστετ παρεδέχθη μέχρι τοῦ 1820 τὴν κοινὴν ἤδη ἅπασιν ἀρχὴν, ὅτι ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ὁ μαγνητισμὸς εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, ἄλλως ὅτι ὁ μαγνήτης καὶ ἡ στήλη εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐργαλεῖον, καὶ προσεπάθει ἵν' ἀποδείξῃ τοῦτο πειραματικῶς ἐν τῇ δημοσίᾳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ. Ἀλλὰ τὰ πειράματα δὲν ἀπέβαινον. Ἡ στήλη δὲν ἠδύνατο ἵνα ἐξομοιωθῇ τῷ μαγνήτῃ· διότι αὕτη εἶχε δύο ἀντιθέτους πόλους μόνον ὅτε οἱ πόλοι αὐτῆς ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ τὸ ῥεῦμα διακεκομμένον ἢ ἀνοικτόν. Καὶ τότε δὴ ἡ στήλη οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τοὺς μαγνήτας ῥοπήν.

Ἀλλ' ἡ τύχη, ἥτις ἔφερεν εἰς φῶς τὸν γαλβανισμὸν, ἔφερεν εἰς φῶς καὶ τὸ μυστήριον τοῦ ἠλεκτρικοῦ μαγνητισμοῦ.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1819-1820 ὁ Οἔρστετ ἐδίδασκε τὸ μάθημα τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης. Κατεγίνετο δὲ ἵνα δείξῃ τοῖς ἀκροαταῖς αὐτοῦ τὴν θερμογόνον δύναμιν τῆς βολταϊκῆς στήλης φλέγων καὶ τήκων ἔλασμα λευκαργύρου (platine)

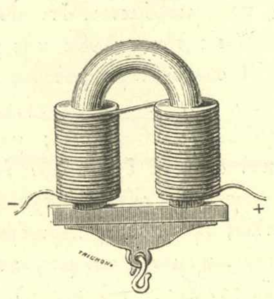

Ἠλεκτρομαγνήτης ἐν σχήματι πετάλου.

τεθειμένου μεταξὺ τῶν δύο αὐτῆς πόλων. Μαγνητική τις βελόνη ἐτύγχανε παρ' αὐτῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης οὐχὶ μακρὰν τῆς στήλης, καὶ καθὼς ἡ στήλη ἤρξατο ἵνα ἐνεργῇ, ἡ παρ' αὐτὴν μαγνητικὴ τυχοῦσα βελόνη ἤρξατο καὶ αὕτη ἵνα ταλαντεύηται παραδόξως. Τὸ ἀπρόοπτον τοῦτο φαινόμενον διήγειρε λίαν τὴν προσοχὴν τῶν παρόντων, μὴ δυναμένων ἵνα ἐννοήσωσι πῶς τὸ σύρμα ὅπερ ἥνονε τοὺς δύο πόλους τῆς στήλης, τὸ χρησιμεῦον εἰς μετοχέτευσιν καὶ οὐδετέρωσιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, ἠδύνατο ἵνα ἔχῃ ῥοπήν τινα πρὸς μαγνητικὴν βελόνην.

Περατωθέντος τοῦ μαθήματος καὶ ἀπελθόντων τῶν μαθητῶν, ὁ Οἔρστετ, καταλειφθεὶς μόνος, ἔσπευσεν ἵνα ἐπαναλάβῃ τὸ πείραμα, ὅπερ ἐξετελέσθη ἀφ' ἑαυτοῦ οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τὰ ὄμ-

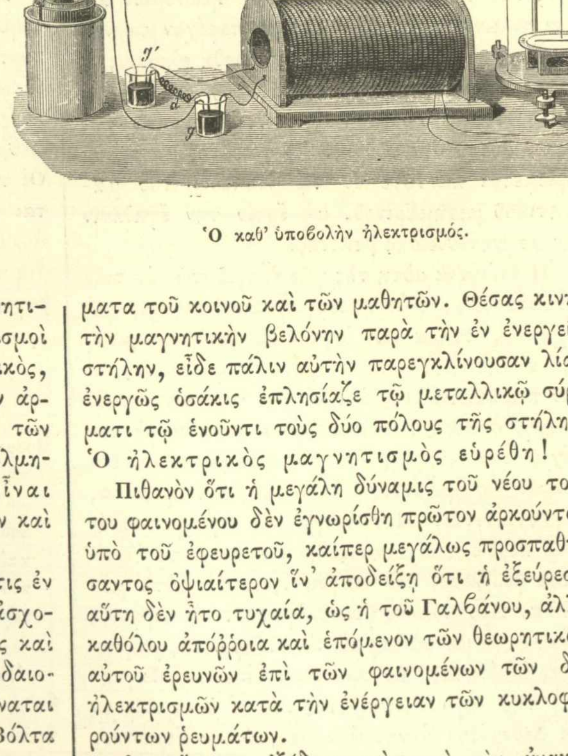

Ὁ καθ' ὑποβολὴν ἠλεκτρισμός.

ματα τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν μαθητῶν. Θέσας κινητὴν μαγνητικὴν βελόνην παρὰ τὴν ἐν ἐνεργείᾳ στήλην, εἶδε πάλιν αὐτὴν παρεγκλίνουσαν λίαν ἐνεργῶς ὁσάκις ἐπλησίαζε τῷ μεταλλικῷ σύρματι τῷ ἑνοῦντι τοὺς δύο πόλους τῆς στήλης. Ὁ ἠλεκτρικὸς μαγνητισμὸς εὑρέθη!

Πιθανὸν ὅτι ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ νέου τούτου φαινομένου δὲν ἐγνωρίσθη πρῶτον ἀρκούντως ὑπὸ τοῦ ἐφευρετοῦ, καίπερ μεγάλως προσπαθήσαντος ὀψιαίτερον ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐξεύρεσις αὕτη δὲν ἦτο τυχαία, ὡς ἡ τοῦ Γαλβάνου, ἀλλὰ καθόλου ἀπόῤῥοια καὶ ἑπόμενον τῶν θεωρητικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν φαινομένων τῶν δύο ἠλεκτρισμῶν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν κυκλοφορούντων ῥευμάτων.

Ὁ Οἔρστετ ἐξέδωκε τὰ περὶ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1820 ἔν τινι ὑπομνήματι γεγραμμένῳ λατινιστὶ ἐπιγραφομένῳ: Experimenta circum effectum conflictus electrici in arcum magneticum. Ἡ εὕρεσις αὕτη ἀνοίγουσα νέας τῇ ἐπιστήμῃ ὁδοὺς κατέστησε διὰ παντὸς περιώνυμον καὶ ἀθάνατον τὸν πρώην μικρὸν καὶ ἄσημον καθηγητὴν τῆς Κοπεγχάγης. Αἱ τῶν σοφῶν ἑταιρίαι, καὶ αἱ κυβερνήσεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἡμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν πρὸς αὐτὸν δειγμάτων τιμῆς. Ἡ βασιλικὴ Ἑταιρία τοῦ Λονδίνου προσήνεγκεν αὐτῷ τὸ μέγιστον αὐτῆς γέρας, μέγα χρυσοῦν νομισματόσημον. Ἀπέθανε δὲ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ὢν, ἐν ἔτει 1851, διοικῶν τὴν Πολυτεχνικὴν Σχολὴν τῆς Κοπεγχάγης καὶ μεγάλως τιμώμενος παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας.

Τὴν δευτέραν, 11 σεπτεμβρίου 1829, ὁ de la Rive ἐπανέλαβε τὸ πείραμα τοῦ Οἔρστετ ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ ἠλεκτρικὴ ἐπιστήμη ἔλαβεν ἐπίδοσιν γιγάντειον.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὸ πείραμα τοῦ Οἔρστετ, ὅπερ ἐγένετο ἀφετηρία τῆς νέας ἠλεκτρικῆς μαγνητικῆς ἐπιστήμης, ὅπως καταστήσωμεν αὐτὸ ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν καταληπτόν.

Γνωρίζει ἤδη ὁ ἀναγνώστης ὅτι τὸ μεταλλικὸν σύρμα τὸ ἑνόνον τοὺς δύο πόλους τῆς στήλης τοῦ Βόλτα διαπερᾶται ἀδιαλείπτως ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος, ἤτοι ὑπὸ τῶν δύο ἀντιθέτων ῥευμάτων, τοῦ τε θετικοῦ καὶ ἀρνητικοῦ, ἅτινα συνενοῦνται, καθὼς γεννηθῶσι, παρ' ἑκατέρῳ τῶν πόλων τῆς στήλης. Ἡ κίνησις αὕτη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ περιποιεῖ τῷ ἠλεκτραγωγῷ τούτῳ σύρματι τὰς ἑξῆς νέας ἰδιότητας. Ἐὰν, ἔχοντες ἐν χερσὶ μεταλλικόν τι σύρμα χαλκοῦ ἢ λευκαργύρου, ἀπὸ τῶν δύο αὐτοῦ ἄκρων ἐκτείνωμεν αὐτὸ ὑπὲρ μαγνητικῆς βελόνης καὶ παραλλήλως τῆς φυσικῆς αὐτῆς τάσεως, ἤτοι παραλλήλως τῆς τάσεως τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ, τὸ ἀπομεμονωμένον τοῦτο σύρμα δὲν ἔχει οὐδεμίαν ῥοπὴν, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς βελόνης. Ἐὰν ὅμως φέρωμεν εἰς συνάφειαν τὰ δύο τοῦ σύρματος τούτου πέρατα μετὰ τῶν δύο πόλων τῆς βολταϊκῆς στήλης, βλέπομεν αἴφνης τὴν μαγνητικὴν βελόνην ἀλάσσουσαν τάσιν καὶ παρεγκλίνουσαν ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῆς τάσεως, τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον τὸ ῥεῦμα καθίσταται ἐῤῥωμενέστερον, καὶ τὸ σύρμα εὑρίσκεται πλησιέστερον τῆς βελόνης.

Ἐὰν τὸ ῥεῦμα ἦναι ἰσχυρότατον καὶ πλησιέστατα τῆς βελόνης, ἡ παρέγκλισις δύναται ἵνα προβῇ μέχρι τῶν 90 βαθμῶν, ἤτοι ἡ βελόνη, ἀντὶ τοῦ εὑρίσκεσθαι παράλληλος, προσπίπτει κάθετος ἐπὶ τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ. Καθὼς δὲ τὸ ῥεῦμα παύσῃ διερχόμενον τὸ σύρμα, ἡ βελόνη ἐπανέρχεται εἰς τὴν φυκικὴν αὐτῆς θέσιν, ὑπείκουσα ἤδη μόνον εἰς τὴν τείνουσαν αὐτὴν μαγνητικὴν δύναμιν τῆς γῆς.

Ἐὰν δὲ, ἀντὶ τοῦ θέσαι τὸ σύρμα ὑπὲρ τῆς βελόνης, θέσωμεν αὐτὸ κάτω, μὴ μεταβάλλοντες διόλου τὴν ὅλην τάσιν τοῦ πειράματος, ἡ παρέγκλισις ταύτης ἔσται ἡ αὐτὴ μὲν ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν βαθμῶν, ἀλλὰ λήψεται τάσιν ἐναντίαν· ἐὰν δηλ. τὸ σύρμα ἄνωθεν τεινόμενον κλίνῃ τὸν βόρειον πόλον τῆς βελόνης πρὸς δυσμὰς, τὸ σύρμα κάτωθι τιθέμενον κλίνει αὐτὸν πρὸς ἀνατολάς[1]. Ἡ αὐτὴ δὲ παρέγκλισις ἐπέρχεται, ἐὰν κάμωμεν ἀντίστροφον τὴν τάσιν τοῦ ῥεύματος ἐν τῷ μεταλλικῷ σύρματι.

Οἱ φυσικοὶ παραδέχονται ἐκ συνηθείας ὅτι τὸ ῥεῦμα βαίνει ἀπὸ τοῦ θετικοῦ εἰς τὸν ἀρνητικὸν πόλον. Ἐπομένως ἀναστρέφομεν τὴν τάσιν τοῦ ῥεύματος, ἐὰν μεταφέρωμεν τὸ μὲν θετικὸν σύρμα πρὸς τὸν ἀρνητικὸν, τὸ δὲ ἀρνητικὸν πρὸς τὸν θετικὸν πόλον.

1. Ἐν τῷ παρελθόντι τεύχει ἐξηγήσαμεν διὰ τί ὀνομάζομεν κατὰ συνήθειαν βόρειον πόλον τὸν πόλον ἐκεῖνον τῆς μαγνητικῆς βελόνης ἢ ἄλλου μαγνητικοῦ σώματος, ὅστις ἐμπεφορημένος τοῦ βορείου ῥεύματος (fluide boréal) ἑλκύεται ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ ἢ αὐστραλιακοῦ πόλου (pôle austral), καὶ τείνει πρὸς μεσημβρίαν· πόλον δὲ αὐστραλιακὸν τὸν τείνοντα πρὸς τὸν βόρειον τῆς γῆς πόλον.

Πρὸς εὔκολον κατανόησιν τῶν φαινομένων τούτων ὁ Ἀμπέρος ὑποθέτει ὅτι τὸ ῥεῦμα διέρχεται τὸ σῶμα τοῦ θεωρητοῦ εἰσερχόμενον ἀπὸ τῶν ποδῶν καὶ ἐξερχόμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἔπειτα, συμφώνως εἰς τὸ αὐτὸ τὸ ῥεῦμα μετὰ τοῦ θεωρητοῦ, λέγει ὅτι τὸ ῥεῦμα ἔχει πρόσωπον, καὶ ὦμον, καὶ δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν πλευράν. Οὕτως ὁ βόρειος τῆς βελόνης πόλος τείνει ἀείποτε πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ῥεύματος.

Ἡ ἰδιότης αὕτη τῆς ἐγκλίσεως τῶν ῥευμάτων ἐκπλήττει τὸ πρῶτον· διότι ἕκαστος γινώσκει ὅτι μοχλός τις, στρεφόμενος ἐπὶ στρόφιγγος ἐμπηχθείσης, οὐκ ἂν μετετίθετο, εἰ εἵλκυέ τις ταὐτὸν κατὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ. Ἵνα κινηθῇ καὶ παρεγκλίνῃ ἀνάγκη ἵνα ὠθήσωμεν αὐτὸν καθέτως. Κατὰ τὸ φαινόμενον ὅμως τοὐλάχιστον συμβαίνει ἐνταῦθα τὸ ἐναντίον· διότι, ὅταν μὲν τὸ ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος διαπερώμενον σύρμα τεθῇ παραλλήλως τῆς βελόνης, ἡ ἔγκλισις καταφαίνεται μεγίστη· ὅταν δὲ τὸ ῥεῦμα τείνῃ πρὸς τὴν βελόνην κατὰ κάθετον τάσιν, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀόρατον, ἡ βελόνη μένει ἥσυχος.

« Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι τόσον παράδοξα, λέγει ὁ Ἀραγὼ, ὥστε πρὸς ἐξήγησιν αὐτῶν πολλοὶ φυσικοὶ παρεδέχθησαν ῥεῦμά τι ἀδιάλειπτον ἠλεκτρικῆς ὕλης, κυκλοφορούσης περὶ τὸ ἠλεκτραγωγὸν ῥεῦμα, καὶ ἀποτελοῦν τὴν παρέγκλισιν τῆς βελόνης κατὰ πρόωσιν (par voie d'impulsion). Ἄλλως παρεδέχθησαν ἐν σμικρῷ τοὺς περιφήμους ἐκείνους στροβίλους οὓς ἐφαντάσθη ὁ Καρτέσσιος, ὅπως ἐξηγήσῃ τὴν καθόλου κίνησιν τῶν πλανητῶν περὶ τὸν ἥλιον. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἐξεύρεσις τοῦ Οἔρστετ ἀνέβαλεν ἐπὶ δύο αἰῶνας τὰς φυσικὰς θεωρίας. »

Ἡ θεωρία αὕτη, τὴν ὁποίαν προὔτεινε πρῶτος ὁ Οἔρστετ, ἐγκατελείφθη εὐθὺς ὑφ' ἁπάντων. Ἀλλὰ μέχρι σήμερον δὲν ἀνεπληρώθη ὑπ' ἄλλης θεωρίας ἐξηγούσης εὐκρινῶς τὴν τῶν ἠλεκτρικῶν ῥευμάτων ἀληθῆ φύσιν· διότι γνωρίζομεν μὲν τοὺς νόμους τῆς ἐνεργείας τῶν ῥευμάτων, ἀγνοοῦμεν δὲ εἰσέτι τί ἐστιν ἠλεκτρισμός.

Ὁ Ἀμπέρος ἐθεμελίωσε τὴν ἐπιστήμην τοῦ δυναμικοῦ ἠλεκτρισμοῦ μελετῶν οὐχὶ μόνον τὴν ἐνέργειαν τῶν ῥευμάτων εἰς τὰ μεμαγνητισμένα σώματα, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ῥευμάτων εἰς τὰ ῥεύματα αὐτά. Ἐγένετο δὲ οὗτος ὁ θεσμοθέτης τοῦ εἴδους τούτου τῆς φυσικῆς, καὶ ὡς εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ Βαβινέτος, « ἐὰν ὁ Οἔρστετ ἐγένετο ὁ Χριστόφορος Κολόμβος τοῦ μαγνητισμοῦ, ὁ Ἀμπέρος ἐγένετο ὁ Πιζάρος καὶ ὁ Κόρτεζ.

Ἵνα δυνηθῇ νὰ μελετήσῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἠλεκτρικοῦ τῆς στήλης ῥεύματος εἰς τὴν μεμαγνητισμένην βελόνην, ἐλευθέραν πάσης ῥοπῆς τοῦ γηΐνου μαγνητισμοῦ, ὁ Ἀμπέρος κατεσκεύασε τὴν ἀστατικὴν λεγομένην πυξίδα, ἧς ἡ βελόνη κινεῖται μόνον κατὰ κάθετόν τι ἐπίπεδον πρὸς τὴν τάσιν τῆς μαγνητικῆς δυνάμεως τῆς γῆς, ἣν μανθάνομεν ἀπὸ τῶν παρατηρήσεων τῆς ἐγκλίσεως· διότι ἡ βελόνη οὕτω τεθεῖσα δὲν ὑφίσταται τὴν ῥοπὴν τῆς μαγνητικῆς δυνάμεως τῆς γῆς, ἥτις, ἐνεργοῦσα καθέτως εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς περιστροφῆς τῆς βελόνης, καταστρέφεται ὑπὸ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ὑποστηρίγματος· ἡ δὲ βελόνη, ἐλευθέρα πάσης γηΐνης ῥοπῆς, ὑπείκει τῇ ῥοπῇ τῶν παρατρεχόντων ἠλεκτρικῶν ῥευμάτων τῆς στήλης.

Τῇ δεκάτῃ μετὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ Οἔρστετ ἡμέρᾳ ὁ Ἀμπέρος παρουσιάσθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν, φέρων τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀμοιβαίας ἐνεργείας τῶν ῥευμάτων εἰς τὰ ῥεύματα. « Παρετήρησα, ἔλεγεν, ὅτι δύο παράλληλα ῥεύματα, τὴν αὐτὴν μὲν ἔχοντα φορὰν καὶ τάσιν, ἕλκουσιν ἄλληλα, ἐναντίαν δὲ, ἀπωθοῦσιν ἄλληλα. Ἡ δ' ἀπρόοπτος αὕτη ἐξεύρεσις ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἠλεκτρικῆς δυναμικῆς.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἦτο ἀντιλογία πρὸς τὰς ἤδη γνωστὰς ἰδιότητας τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος. Ἐπειδὴ καὶ ἐνῷ τὰ τοῦ αὐτοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἢ μαγνητισμοῦ ἐμπεφορημένα σώματα ἀπωθοῦσιν ἄλληλα, τὰ ὁμοιοταχῆ ἢ ὁμοιόπτωτα ῥεύματα, ἀντὶ τοῦ ἀπωθεῖν, ὡς τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἠλεκτρισθέντα σώματα, ἕλκουσιν ἄλληλα.

Τὰ δὲ ἀντίστροφα ῥεύματα ἀντὶ τοῦ ἕλκειν ἄλληλα, ὡς οἱ ἐναντίοι ἠλεκτρισμοὶ ἢ οἱ ἀντικείμενοι πόλοι τῶν δύο ἠλεκτρισμένων οὐσιῶν, ὡς ἕκαστος γνωρίζει, ἀπ' ἐναντίας ἀπωθοῦσιν ἄλληλα.

Ἔκτοτε ὁ Ἀμπέρος ἐπεχείρησεν, ἵνα ἐξεύρῃ τὴν μαθηματικὴν θεωρίαν τῶν συνθέτων τούτων φαινομένων. Εὗρε δὲ αὐτὴν μελετῶν διαφόρους ἰσοῤῥοπίας διαθέσεις μεταξὺ τῶν ἠλεκτραγωγῶν ἰδιομόρφων συρμάτων τεθειμένων ἀντικρὺ ἀλλήλων. Διὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀμοιβαία ἐνέργεια τῶν στοιχείων δύο ῥευμάτων φανερόνεται κατὰ τὴν γραμμὴν ἥτις ἑνόνει τὰ μέσα αὐτῶν· ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἐγκλίσεως, καὶ ὅτι μεταβάλλει τὴν δύναμιν αὐτῆς κατὰ λόγον ἀντίστροφον τῶν τετραγώνων τῶν ἀποστάσεων.

Ἔχων τοῦτον τὸν πρῶτον νόμον ὁ Ἀμπέρος ἐπεχείρησε τὸ καθολικὸν πρόβλημα τῶν ἠλεκτρικῶν δυναμικῶν ἐνεργειῶν, καὶ μετ' ὀλίγον περιῆλθεν εἰς τὸ ἑπόμενον συμπέρασμα· Ὅτι τὰ κυκλοφοροῦντα κινητὰ ῥεύματα, πλησιάζοντα εὐθυγράμμῳ ῥεύματι, τείνουσιν ἵνα τεθῶσι παραλλήλως τοῦ εὐθυγράμμου ῥεύματος, — καὶ ὅτι, ἐὰν αὐτὰ ταῦτα τὰ κυκλοειδῆ ῥεύματα διαπερῶνται ὑπὸ ἄξονος κινητοῦ ἰσοπέδου, ἕλξουσι καὶ βιάσουσιν αὐτὸν ἵνα χιάσῃ τὸ εὐθύγραμμον ῥεῦμα.

Τὸ πείραμα τοῦτο ἐξηγεῖ ἅπαντα τὰ φαινόμενα τοῦ ἠλεκτρικοῦ μαγνητισμοῦ. Διασαφηνίζει δὲ τὴν χιαστὴν τῆς μεμαγνητισμένης βελόνης τάσιν πρὸς τὰ εὐθύγραμμα ῥεύματα, ὑποθετομένου ὅτι ἕκαστος μαγνήτης δὲν εἶναι ἄλλο πλὴν σύστημα κυκλοειδῶν ῥευμάτων. Τὰ ῥεύματα ταῦτα ὠνόμασε μαγνητικὸν ἕλικα ἢ σωληνοειδῆ.

Ἡ ὁμοιότης τῶν φαινομένων τῶν μαγνητικῶν τούτων ἑλίκων πρὸς τὰ μαγνητικὰ σώματα ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἡ ἔννοια τῆς ταὐτότητος ἀμφοτέρων ἐῤῥιζώθη βαθέως ἐν τῷ νῷ τοῦ περιφήμου γεωμέτρου. Κατέδειξε δὲ ὅτι δυνάμεθα ἵνα ἐξομοιώσωμεν τὰ μεμαγνητισμένα σώματα τῷ συστήματι τῶν κυκλοειδῶν ἢ ἑλικοειδῶν ῥευμάτων, κυκλοφορούντων ὁμοίως περὶ τὰ ἄτομα τοῦ μεμαγνητισμένου σιδήρου ἢ τοῦ χάλυβος. Τὸ δὲ σύνολον τῶν ἑλικοειδῶν ῥευμάτων προϋπάρχει ἐν ταῖς μεμαγνητισμέναις ταύταις ὕλαις. Τεινόμενα ὅμως παντοίας τάσεις ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις, μέχρις οὗ μαγνητίζουσά τις δύναμις συναρμόσῃ καὶ ἀγάγῃ αὐτὰ πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάσιν, παράγουσα οὕτω τοὺς αὐτοὺς τοῖς σωληνοειδέσι πόλους. Μαγνητίζειν λοιπὸν τὸν σίδηρον οὐδὲν ἄλλο εἶναι πλὴν ἐπανάγειν ἐπὶ τὸν παραλληλισμὸν τοὺς μικροὺς ἠλεκτρικοὺς στροβίλους, οἵτινες κυκλοφοροῦσι περὶ τὰ ἄτομα τῶν ὑλῶν ἐκείνων. Ἐνταῦθα, ὡς πανταχοῦ, ἡ ἕνωσις ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν.

Ἡ ἁπλουστάτη καὶ εὐφυεστάτη αὕτη θεωρία ἐξηγεῖ ἅπαντα τὰ φαινόμενα τῆς ἐπιστήμης τοῦ μαγνητισμοῦ, ἐπανάγουσα εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν τὸν μαγνητισμὸν καὶ τὸν δυναμικὸν ἠλεκτρισμόν. Καὶ ἂν εἰσέτι δὲν ἐξηκριβώθη ὁλοσχερῶς, εἶναι προτιμητέα τῆς ὑποθέσεως δύο μαγνητικῶν ὑγρῶν συσσωρευμένων ἐν ταῖς μαγνητικαῖς ὕλαις. Ἐξηγεῖ δὲ ἀρκούντως καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς γῆς εἰς τὰς μεμαγνητισμένας βελόνας, ὑποθέτουσα ὅτι ἡ γῆ περικυκλοῦται ὑπὸ κυκλοειδῶν ῥευμάτων. Τέλος δὲ προεμήνυσε τῷ Ἀμπέρῳ ὅτι τὰ κινητὰ ῥεύματα διοικοῦνται ἴσως ὑπὸ μόνης τῆς ἐνεργείας τῆς γῆς ἀπαραλλάκτως ὡς αἱ μαγνητισθεῖσαι βελόναι· ὅπερ ἀπεδείχθη πειραματικῶς.

Ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐξεύρεσιν ἥτις περιεποίησεν ἡμῖν τὴν κατασκευὴν τῶν ἠλεκτρικῶν τηλεγράφων καὶ τῶν ὁμοίων ἐφαρμογῶν. Ἐννοοῦμεν δὲ τὴν πρόσκαιρον μαγνήτισιν τοῦ σιδήρου ὑπὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥευστοῦ, ἐξεύρεσιν ὀφειλομένην τῷ περιφήμῳ γάλλῳ φυσικῷ Ἀραγὼ, ἧς ἀφετηρία ἐγένετο ἡ τοῦ Ἀμπέρου.

Ὁ Ἀραγὼ εἶδε τὸ πρῶτον τὸ πείραμα τοῦ Δανοῦ φυσικοῦ ἐν Γενεύῃ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ de la Rive. Θελήσας δὲ ἵνα ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὸ πείραμα, παρετήρησεν ὅτι τὸ ἠλεκτραγωγὸν σύρμα τῆς στήλης ἄγει καὶ προσκολλᾷ εἰς ἑαυτὸ τὰ ψήγματα τοῦ σιδήρου, ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ μαγνήτης, ἀλλ' ὅτι δὲν ἄγει διόλου τὰ ψήγματα τοῦ κασσιτέρου ἢ τοῦ ψευδαργύρου. Συνεπέρανε λοιπὸν ἐκ τούτου ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ἀναπτύσσει ἐν τῷ μεμαγνητισμένῳ σιδήρῳ (fer doux) τὴν μαγνητικὴν δύναμιν, ἥτις ἐξαφανίζεται καθὼς τὸ ῥεῦμα διακοπῇ.

Μεταχειρισθεὶς δὲ βελόνην τινὰ ῥαπτικὴν, ἤτοι μικρὸν τεμάχιον χάλυβος, ὁ Ἀραγὼ κατώρθωσεν ἵνα μαγνητίσῃ τὸ μέταλλον μονίμως διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥευστοῦ.

Ἡ μεγάλη αὕτη ἐξεύρεσις κατετέθη τῇ 20 σεπτεμβρίου 1820 ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν συνεδριῶν τοῦ γραφείου τῶν Μηκῶν. Τῇ δὲ 25 Σεπτεμβρίου, ἤτοι μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὴν πρώτην ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἀμπέρου, ὁ Ἀραγὼ ἀνήγγειλε τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τὴν περίφημον αὐτοῦ εὕρεσιν.

Τότε ὁ Ἀμπέρος συνεβούλευσε τῷ Ἀραγὼ ἵνα μεταχειρισθῇ σύρμα περιελιχθὲν ἑλικοειδῶς, ἐν οὗ τῷ κέντρῳ θέσει τὴν ἐκ χάλυβος βελόνην. «Κατὰ τὴν ἐμὴν θεωρίαν, ἔλεγεν ὁ Ἀμπέρος, ἐτυγχάνομεν ἂν οὕτω τῆς μεγίστης ἐνεργείας. »

Οἱ δύο φυσικοὶ, εἰς ἐξέτασιν δόντες τῇ πείρᾳ τοῦτον τὸν εἰκασμὸν, εἶδον τὴν ἐκ χάλυβος βελόνην, ἐντεθειμένην ἐν τῷ κέντρῳ πηνίου (bobine) χαλκοῦ νήματος, μαγνητιζομένην ἰσχυρῶς. Ἡ θέσις τῶν πόλων εὑρέθη σύμφωνος τῷ ὑπὸ τοῦ Ἀμπέρου ἐξενεχθέντι συμπεράσματι τῆς τάσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἕλικος. Ἦτο δὲ τοῦτο ἀπόδειξις νέα καὶ τρανωτάτη τῆς ἀληθείας τῆς θεωρίας αὐτοῦ.

Τὰ πειράματα ταῦτα κατέδειξαν ἐναργέστατα ὅτι δυνάμεθα ἵνα παράξωμεν μαγνήτην τεχνητὸν διὰ μόνης τῆς ἐνεργείας τοῦ δυναμικοῦ ἢ τοῦ δρομικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἐν ταὐτῷ δὲ οἱ δύο φυσικοὶ ἐξεῦρον ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν ῥευμάτων ἅτινα κυκλοφοροῦσιν ἑλικοειδῶς περὶ τεμάχιόν τι σιδήρου ἢ χάλυβος, εἶναι ἀνάλογος τῇ τῶν συνήθων μαγνητῶν, ἐπειδὴ δὲν μεταδίδει τῷ σιδήρῳ ἄλλο πλὴν μαγνητισμὸν πρόσκαιρον· ὁ χάλυψ ὅμως, ἅπαξ μαγνητισθεὶς, διαφυλάττει αὐτὸν διὰ παντός.

Ἀπὸ τοῦ προσκαίρου τούτου μαγνητισμοῦ τοῦ σιδήρου ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ βολταϊκοῦ ῥεύματος ἐξευρέθησαν οἱ ἠλεκτρικοὶ τηλέγραφοι, καὶ αἱ λεγόμεναι ἠλεκτρικαὶ μαγνητικαὶ κινητικαὶ δυνάμεις, καὶ ἡ ἠλεκτρικὴ ὡρολογοποιία, περὶ ὧν προτιθέμεθα ἵνα πραγματευθῶμεν ἐκτενέστερον περαιτέρω.

Α. Μ.

Πῶς δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὴν ἐκ τοῦ καπνίζειν βλάβην.

Ὁ καπνὸς περιέχει, ὡς γνωστὸν, ὀργανικήν τινα ἀλκαλοειδῆ οὐσίαν, τὴν νικοτίνην, δριμυτάτην τὴν γεῦσιν καὶ σφοδρὸν δηλητήριον· διότι μία σταγὼν αὐτῆς, τεθειμένη ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ κυνὸς, θανατόνει αὐτὸν ἐν ἀκαρεῖ.

Εἶναι λοιπὸν βέβαιον ὅτι πᾶς ὁ καπνίζων ἀποῤῥοφᾷ καθ' ἑκάστην ποσόν τι τοῦ φρικτοῦ τούτου δηλητηρίου.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀποφύγωσι τὴν χρονίαν ταύτην δηλητηρίασιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς βεβαίως προερχομένην ἐλάττωσιν τῆς ζωῆς ἀνάγκη νὰ μεταχειρίζωνται τὸ ἑξῆς προφυλακτικόν.

Θέτομεν ἐντὸς τοῦ σωλῆνος τῆς καπνοσύριγγος ἢ τοῦ σιγαροφόρου (porte-cigares) μικρὰν σφαῖραν βαμβακίου ἐμβαφεῖσαν προηγουμένως εἰς διάλυσιν ταννικοῦ ἢ κιτρικοῦ ὀξέος. Ὁ καπνὸς διερχόμενος διὰ τοῦ σωλῆνος ἀφίνει τὴν νικοτίνην αὐτοῦ ἐν τῷ βαμβακίῳ, ὅπερ μεταβάλλει αὐτὴν εἰς ταννικὴν ἢ κιτρικὴν νικοτίνην.

ΥΓΙΕΙΝΗ.

ΠΕΡΙ ΤΡΙΧΙΝΩΝ ΚΑΙ ΤΡΙΧΙΝΩΣΕΩΣ,

ἢ περὶ τοῦ τί εὑρίσκομεν ἐν τῷ χοιρίῳ κρέατι.

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 94)

Ἀναπτυχθεῖσαι ἀπὸ τῆς τροφῆς ταύτης, ἄρχονται μετ᾽ ὀλίγον νὰ ἑλίσσωνται περὶ ἑαυτὰς, νὰ περικαλύπτωνται μεμβρανώδει τινὶ ἱστῷ, ἢ κύστει, καὶ περιμένουσιν ἐκεῖ κατάλληλον περίστασιν ὅπως μετενεχθῶσιν αὖθις εἰς τὰ ἔντερα, ἔνθα ἀναγκάζονται νὰ ἐπανακάμψωσι πρὸς ἐντελεστέραν ἀνάπτυξιν, ἐγκυμόνησιν καὶ ἀναγέννησιν. Ἀλλὰ πῶς δύναται ὁ ἐν τῇ κύστει ἐκείνῃ περικεκλεισμένος σκώληξ νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὸν στόμαχον τοῦ ζώου ἢ τοῦ ἀνθρώπου, ἐντὸς τῶν μυώνων τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται κεκλεισμένος; τοῦτο συμβαίνει ὁσάκις ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ ζῶον φάγῃ σάρκα ἐμπεριέχουσαν τοιαύτας κύστεις. Οἱ σκώληκες, φθάνοντες εἰς τὸν στόμαχον διασχίζουσι τὴν κύστιν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦσαν ἐγκεκλεισμένοι, ἐξέρχονται εἰς τὸν στόμαχον, ἢ τὰ ἔντερα, αὐξάνουσι, τεκνοποιοῦσι, καὶ γεννῶσι νέας γενεάς. Τοιοῦτος εἶναι ὁ περίεργος κύκλος τὸν ὁποῖον διατρέχουσι οἱ παράσιτοι οὗτοι. Ἡ παρατεθειμένη εἰκὼν ἐξεικονίζει τὸν μικρὸν μὲν ἀλλὰ τρομερὸν τοῦτον σκώληκα, ἐξελθόντα τῆς κύστεως καὶ γεννῶντα ἐντὸς τοῦ στομάχου.

Αἱ τριχῖνες δὲν παρασιτοῦσι πᾶσι τοῖς ζώοις. Μόνος δὲ ὁ χοῖρος, ὁ μῦς, ὁ λαγωὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ τρεφόμενος ἰδίως ὠμῷ χοιρίνῳ κρέατι, ὡς ἐν τῇ βορείᾳ Γερμανίᾳ, ὑπόκεινται εἰς τὸ ἐξ αὐτῶν πάθος. Καὶ ἐνόσῳ μὲν εὑρίσκονται ἐντὸς τῶν ἐντέρων, δὲν ἐπιφέρουσιν οὐδεμίαν βλάβην· ὅταν ὅμως διεισδύσωσιν εἰς τὰς ἶνας τῶν μυῶν ἢ τοῦ κρέατος, διατρυπῶσι καὶ καταβροχθίζουσι τὴν σάρκα μετὰ τοσαύτης λύσσης ὥστε προξενοῦσι πόνους ἀφορήτους, ἀϋπνίαν, ἀγωνίαν καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἅπαντα τὰ φρικώδη συμπτώματα τῆς τριχινώσεως.

Τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας ταύτης διαφέρουσι πολλάκις. Ἐν ἀρχῇ ὁ προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀμειλίκτου τούτου σκώληκος πάσχει δυσπεψίαν, γαστρικὸν ἐρεθισμὸν, καὶ σφοδρὰς δυσεντερίας· ὕστερον δὲ τῶν μυῶν πόνους, ἀδυναμίαν, εντονίαν καὶ καθολικὴν ἀτονίαν καὶ εὐαισθησίαν τοῦ συστήματος τῶν μυῶν. Ἐνίοτε ἀναπτύσσονται πυρετώδη συμπτώματα παρεμφερῆ τοῖς τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Συνήθως ἡ τριχίνωσις χαρακτηρίζεται διά τινος οἰδήματος τοῦ προσώπου, τῶν βλεφάρων, ἐξοιδήσεως τῆς γλώσσης καὶ ἀφθόνων ὑδρώτων.

Ἡ ἀσθένεια εἶναι ἐνίοτε ὀξεῖα, καὶ ὁ θάνατος ἐπέρχεται εὐτυχῶς τὴν τετάρτην ἢ πέμπτην ἡμέραν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως εἶναι χρονία, καὶ ὁ ἀσθενὴς ὑποκύπτει εἰς εἶδος βραδείας φθίσεως, συνοδευομένης ὑπὸ μεγίστης ἀτονίας, ἰσχνάνσεως καὶ φρικτῶν ἀδιαλείπτων πόνων μέχρι θανάτου. Ἐν τῇ αὐτοψίᾳ τὸ σῶμα τοῦ ἀποθανόντος εὑρίσκεται διατετρυπημένον ὑπὸ ἑκατομμυρίων σκωλήκων.

Ὁ ἔμπειρος καὶ προσεκτικὸς ἰατρὸς δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν τριχίνωσιν ἀπὸ τῆς νευρικῆς ἢ ῥευματικῆς γαστρίτιδος. Ἡ διάγνωσις καθίσταται ἀσφαλὴς μόνον ὅταν ἀνακαλύψῃ τὸν σκώληκα εἴτε ἐν τῇ τροφῇ τοῦ ἀσθενοῦς εἴτε ἐν τοῖς ἐμετοῖς ἢ ἐκκοπρώσεσιν, εἴτε ἐν τοῖς μυσὶ τοῦ ἀσθενοῦς, ὅπερ καὶ ἀσφαλέστερον. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη ν᾽ ἀποκόψῃ ὁ ἰατρὸς τεμάχιον κρέατος τοῦ ζῶντος ἀσθενοῦς, ὅπερ δὲν κατορθοῦται ἀπόνως. Πρὸς τοῦτο κατεσκεύασαν οἱ Γερμανοὶ εἶδος ἅρπης, δι᾽ οὗ ἀνασπῶμεν τεμάχιον μυὸς βαθέως κειμένου, ὅπερ θέτοντες ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον μεγεθύνον πεντηκοντάκις ἕως ἑκατοντάκις, παρουσιάζει τότε τὰ φρικώδη ταῦτα ζωΰφια καταβιβρώσκοντα ἀδιαλείπτως τὴν περὶ αὐτὰ σάρκα.

Κατὰ δυστυχίαν δὲν δυνάμεθα παντάπασι νὰ γνωρίσωμεν πότε ὁ χοῖρος εἶναι προσβεβλημένος ὑπὸ τριχίνων, πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὴν σάρκα αὐτοῦ ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον.

Ὁ ἀσθενὴς ἐννοεῖ ὅτι ἔφαγεν ἀσθενῆ χοῖρον μόνον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν πρώτων συμπτωμάτων. Ἐνίοτε εὐθὺς μετὰ τὴν κατάποσιν τῶν τριχίνων ἐπέρχεται σφοδροτάτη διάρροια ἢ ἐμετὸς ἀποδιώκων αὐτὰς τοῦ σώματος. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἐπιφέρουσι δυσκοιλιότητα, καὶ τότε αἱ τριχῖνες πληθύνονται μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος. Ἑκάστη τριχὶν δύναται νὰ γεννήσῃ 200, 400 ἢ καὶ 1000 ἔμβρυα (διότι εἰσὶ ζωοτόκοι), καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν ἀναπτύσσονται ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν ἀπειράριθμα ἑκατομμύρια, ἅτινα διασκεδαζόμενα εἰς ὅλον τῶν μυῶν τὸ σύστημα βρύουσιν ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον.

Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις φρικτότερον καὶ ἐλεεινότερον θάνατον ἀνθρώπου κατατρυχομένου καὶ κατατρωγομένου ὑπὸ μυριάδων ἀοράτων ἐχθρῶν πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν δύναται νὰ παλαίσῃ.

Ὁ ἐν Δρέσδῃ ἰατρὸς Zenker παρετήρησε πρῶτος κατὰ δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1859 ἐπιδημίαν τριχινώσεως, ἥτις διεδόθη εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ χοίρου σφαγέντος παρά τι πλησιόχωρον ἀγροκήπιον. Ὁ ἀγρονόμος, καὶ ἡ αὐτοῦ σύζυγος, καὶ ἡ ὑπηρέτρια, καὶ πολλοὶ συνδαιτυμόνες φαρμακευθέντες ἀπώλοντο. Ὁ ἰατρὸς Zenker, ἐξετάσας ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τὴν σάρκα τοῦ χοίρου καὶ τοὺς μῦς τῆς πρώτον ἀποθανούσης

Ἡ τριχὶν ὡς φαίνεται ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον.

ὑπηρετρίας, εὗρεν αὐτοὺς βρύοντας τριχινοσκωλήκων· ὁ δὲ καθηγητὴς Wirchow, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ ἰατρὸς οὗτος ἔπεμψε τεμάχιον τοῦ χοίρου πρὸς ἐξέτασιν, ἔκαμεν ἐπὶ τῶν λαγωῶν σειρὰν πειραμάτων, ἅτινα ἀπέδειξαν ὅτι οἱ σκώληκες, μεταβαίνοντες ἀπὸ λαγωοῦ εἰς λαγωὸν, ἐπέφερον ἐπαλλήλως τὸν θάνατον αὐτῶν, καταβιβρωσκομένων ὑπὸ τῶν σκωλήκων.

Ἐν ἔτει 1863 Ἀμβουργικὸν πλοῖον, ἐρχόμενον ἐκ Βαλπαρέζης, ἔφερε χοῖρον χρησιμεύσαντα ἡμέραν τινὰ εἰς τροφὴν τριάκοντα ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος, ὧν οἱ μὲν πλεῖστοι ἠσθένησαν βαρέως, δύο δὲ ἐτελεύτησαν ἅμα φθάσαντες εἰς Ἀμβοῦργον. Οἱ μῦς αὐτῶν εὑρέθησαν ὑπεργέμοντες τριχίνων.

Ἔν τινι ἐπιδημίᾳ τοῦ Helstedt ἀπέθανον εἰκοσιεπτὰ ἄνθρωποι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἐν τῇ τοῦ Μαγδεβούργου ἀπέθανον (1858-1862) ὑπὲρ πεντακοσίους ἀνθρώπους. Ἡ φοβερωτάτη ὅμως πασῶν τῶν ἐπιδημιῶν ἐγένετο ἡ τῆς παρὰ τὸ Μαγδεβοῦργον μικρᾶς πόλεως Edersleben. Κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ταύτην ὑπὲρ τριακοσίους ἀσθενεῖς περιέμενον καθ᾽ ἑκάστην τὸν θάνατον βασανιζόμενοι ὑπὸ ἀνεκφράστων βασάνων, καθιστωμένων τοσοῦτο μᾶλλον φρικτῶν, καθόσον οἱ ἀσθενεῖς ἀπέθνησκον ἔχοντες συναίσθησιν τοῦ πάθους καὶ τῆς προσεχοῦς αὐτῶν τελευτῆς, τῆς ἀναμιμνησκούσης τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου, τὸν περιγραφόμενον ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Μακκαβαίων βιβλίῳ, ὅστις ζῶν ἐγένετο βορὰ μυρίων σκωλήκων ἀναβρωσκόντων πανταχόθεν τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς δυστυχοῦς ταύτης πόλεως, αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ὑπονοοῦντας, ἔφευγον τὴν ἀφορισθεῖσαν ἐκείνην πόλιν, νομίζοντες ὅτι ἡ χολέρα ἐνέσκηψεν ἐν αὐτῇ, καὶ ἀποχωροῦντες κατέπιπτον ἐκλελυμένοι καὶ ἀμηχανοῦντες· τὰ πτώματα αὐτῶν εὑρέθησαν μεθ᾽ ἡμέρας διεσπαρμένα ἐν τοῖς πέριξ τῆς πόλεως.

Ἅπαντα τὰ τῆς ἀσθενείας ταύτης δοκιμασθέντα φάρμακα ἀπέβησαν μάταια. Ἡ βενζίνη, τὸ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φρειδράϊχ διαφημισθὲν πικρονιτρικὸν κάλι, καίπερ ἄλλως ὡς ἄριστον πρὸς τοὺς σκώληκας διαφημιζόμενον, ἀπεδείχθησαν ἀνωφελῆ πρὸς τὴν μάστιγα ταύτην· διὸ ἀνάγκη νὰ περιορισθῶμεν πρὸς τὸ παρὸν εἰς προφυλακτικά τινα.

Ὁ Wirchow πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀσθενείας ταύτης συμβουλεύει·

1ον Νὰ ἐπιτηρῶμεν τὴν τροφὴν τῶν χοίρων, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδέποτε συγχωρητέον ἵνα τρώγωσιν ὑπόπτους ζωϊκὰς ὕλας, καὶ μάλιστα μύας, οἵτινες ἴσως κατά τινας ἦναι οἱ πρωταίτιοι τῆς τριχινώσεως.

2ον Νὰ ἐπιβλέπωμεν μετὰ προσοχῆς τὰ χοίρινα κρέατα, καὶ εἰ δυνατὸν, νὰ χορηγῶμεν τὸ σφαγεῖον ἢ τὸ μαγειρεῖον μικροσκοπίῳ.

3ον Νὰ βράζωμεν μετ᾽ ἐπιμονῆς πᾶν εἶδος χοιρίου κρέατος προωρισμένου εἰς τὴν τράπεζαν.

Τὸ ἀσφαλέστατον ὅμως καὶ ὅπερ μάλιστα συμβουλεύομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, εἶναι νὰ μὴ τρώγωσί ποτε ὠμὸν χοίριον κρέας, ἀλλὰ καλῶς ἑψημένον ἢ καπνιστόν. Ἡ ἐν τῷ ὕδατι ἕψησις δὲν καταστρέφει αὐτὰς, ἐὰν μὴ ἐξακολουθήσῃ ἐπί τινας ὥρας· διότι αἱ τριχῖνες ὑποφέρουσι θερμοκρασίαν 50° μὴ βλαπτόμεναι.

Διακηρύττων τοὺς ἀπὸ τῆς χρήσεως τοῦ χοιρίου κρέατος κινδύνους ὁ ἐν Βερολίνῳ περίφημος παθολόγος Wirchow εἶδεν ἐγειρομένην κατ᾽ αὐτοῦ ἐν ἔτει 1866 τὴν ὀργὴν τῶν πρώσσων ἐμπόρων χοίρων καὶ ἀλλαντοπωλῶν, κατηγορούντων ὡς ἐπιβαλλομένου νὰ καταστρέψῃ τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς σπουδαίας ἀφορμῆς· διότι βοηθούμενοι ὑπό τινων ἀμαθῶν κτηνιάτρων, προέβησαν μέχρι τοῦ ἀρνεῖσθαι τὴν ὕπαρξιν τῶν τριχίνων, ὅπερ ἐπήνεγκέ τι ἄξιον διηγήσεως.

Πρὸς διευκρίνησιν τοῦ ζητήματος τούτου, τὸ ὁποῖον ἐνέβαλεν εἰς θόρυβον ἅπαν τὸ Βερολῖνον, ἡ τάξις τῶν κρεωπωλῶν συνήθροισε πρό τινων ἐτῶν εἰς δημόσιον σύλλογον πολλοὺς τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου, καὶ τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἐφημεριδογράφων, σκοπήσοντας πρῶτον μὲν τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀσθενείας, δεύτερον δὲ τίνα τὰ καταλληλότατα πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς. Ἐν τῷ μέσῳ σφοδρᾶς καὶ ἐπιμόνου συζητήσεως ἰατρός τις ζώων ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ καθηγητοῦ Wirchow, καὶ προσεπάθησε ν᾽ ἀναιρέσῃ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς ἀποδείξεις τῶν ἐναντίων. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων αὐτοῦ ἐκήρυξεν ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ καταβροχθίσῃ τεμάχιον κρέατος βρύον τριχίνων.

Ὁ καθηγητὴς Wirchow, ἀντὶ τοῦ ἀποκριθῆναι αὐτῷ, ἐξήγαγεν ἀπὸ τοῦ θυλακίου αὐτοῦ τεμάχιον τετριχινωμένου ἀλλᾶντος ἐν ᾧ εἶχε πρὸ ὀλίγου ἀνακαλύψει τὰς τριχῖνας, καὶ προσήνεγκε τῷ ἀντιλέγοντι τεμάχιον. Οὗτος δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνθίστατο, ὕστερον δὲ, βοῶντος καὶ βιάζοντος τοῦ συλλόγου, ἠναγκάσθη νὰ φάγῃ αὐτό. Μετ᾽ ὀλίγον οἱ θεαταὶ εἶδον αὐτὸν ἐξερχόμενον καὶ πορευόμενον εἰς φαρμακοπωλεῖον, ἔνθα ζητήσας κατέπιε σφοδρὸν ἐμετικὸν, ὅπερ ὅμως, καίπερ ἐνεργῆσαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὸν αἰσχροκερδῆ ζώων ἰατρὸν τοῦ προσβληθῆναι ταχέως ὑπὸ παραλυσίας τῶν μυώνων καὶ τῶν ἄλλων συμπτωμάτων τῆς ἀσθενείας τὴν ὁποίαν ἠρνεῖτο, καίπερ πεπεισμένος τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς. Μετ᾽ ὀλίγον ἐτελεύτησε κακὸς κακῶς.

ΠΟΙΗΣΙΣ[1].

ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ.

Σκοπὸς : Sag' an, o lieber Vogel mein, τοῦ Schuhman.

Ποῦ μ᾽ ἁπλωμένα τὰ πτερὰ
πετᾷς λευκὴ περιστερὰ,
ὅτ᾽ ἐφ᾽ ἡμῶν
βαρὺς χειμὼν
τοὺς πάγους φέρῃ τοῦ βορρᾶ;

— « Ὅπου ἡ ἄνοιξις γελᾷ,
κ᾽ αἱ αὖραι πνέουν ἁπαλὰ,
ἐκεῖ πετῶ·
τὸ φῶς ζητῶ,
ζητῶ τὰ ἄνθη τὰ πολλά. »

— Πτηνὸν, μὴ φεύγῃς, δειλιῶν
πῶς μᾶς κατέλαβε χειμών.
Θερμὸν, θερμὸν
ἐντὸς ἡμῶν
θάλπει τὸ πῦρ τῶν καρδιῶν.

— « Θερμὴ καρδία φιλικὴ
πάλλει παντοῦ. Δὲν μοὶ ἀρκεῖ, »
μᾶς ἀπαντᾷ·
γοργὴ πετᾷ,
κ᾽ εἰς ξένας στέγας μετοικεῖ.

ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΝ.

Σκοπὸς : Leise fliehen meine Lieder.

Μὴν κοιμᾶσαι, ἡ σελήνη
λάμπει ἀργυρᾶ,
καὶ τὴν κόμην της ἐκτείνει
εἰς στιλπνὰ νερά.

Ἔβγα· νὰ ἰδῇς· εἰς φύλλα,
εἰς τὸ φῶς χρυσᾶ
λαρυγγγίζ᾽ ἡ Φιλομήλα
ᾆσμα ὡς τὰ σά.

Ἄκουσον τί ψάλλ᾽ ἡ γλῶσσα
ἡ μαγευτική.
Σὺ τὸ φῶς, καὶ σὺ ἡ ζῶσα
εἶσαι μουσική.

Τὸ πᾶν πλῆρες ἁρμονίας
καὶ θερμῶν παλμῶν.
Ἐλθὲ, κ᾽ ἔνθουν ἐκ καρδίας
ἔγειρον ψαλμόν.

Ἄνοιξον ὡραῖα χείλη,
νὰ σκιρτήσ᾽ ἡ γῆ,
καὶ ἐντός μου ν᾽ ἀνατείλῃ
πάμφωτος αὐγή.

Αἱ ψυχαί μας δὲ, ὡς τόνος
μέλους συμφωνῶν,
Ἄφες ν᾽ ἀναβοῦν συγχρόνως
εἰς τὸν οὐρανόν

Ἀλέξανδρος Ῥ. Ῥαγκαβῆς.

1. Τὰ ποιήματα ταῦτα ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιθεωρήσεως καὶ ἀπέστειλεν ὁ Κύριος Ἀλέξανδρος Ρ. Ῥαγκαβῆς, ὑποσχόμενος ἡμῖν τὴν ἐν τῷ μέλλον πρόθυμον αὐτοῦ σύμπραξιν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Ἐπιθεωρήσει. Δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας ὅπως εὐχαριστήσωμεν αὐτὸν δημοσίᾳ διά τε τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ ταύτην πρόθεσιν, καὶ δι᾽ ὅσα ἐνήργησεν ὑπὲρ τοῦ συγγράμματος ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ.

Ἐνάλιον δρᾶμα.

Οὐδέποτε ἡ φαντασία μυθιστοριογράφου ἠδυνήθη νὰ ἐφεύρῃ φρικτότερον τοῦ ἑπομένου ἀληθοῦς δράματος, οὗτινος ἀναγινώσκομεν τὰ καθ᾽ ἕκαστα ἔν τινι ἀμερικανικῇ ἐφημερίδι.

Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 17 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, τὸ Μοάροα, πλοῖον ἐμπορικὸν τρικάταρτον ἔπλεε πρὸς τὴν νῆσον Τάϊτι, κομίζον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος 287 ἰθαγενεῖς κανάκας τῆς νήσου Τάϊτι, οἵτινες, διαρκοῦντος τοῦ πλοὸς, ἐφαίνοντο εὐτυχεῖς καὶ ἥσυχοι. Αἴφνης καὶ ἀπ᾽ οὐδεμιᾶς προφάσεως οἱ ἰθαγενεῖς, ὁπλισθέντες διὰ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ πελέκεων καὶ ἄλλων ὅπλων, ἐξορμῶσι πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς πρώρας ἀσχολουμένους ναύτας καί τινας περευρισκομένους εὐρωπαίους ἐπιβάτας, καὶ πρὸς τὸν ἀνερχόμενον πλοίαρχον, οἵτινες πληγονόμενοι πίπτουσι νεκροί.

Ὁ ὑποπλοίαρχος Steenalt ὁρμᾷ εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ἀλλὰ βλέπων ἑαυτὸν πανταχόθεν προσβαλλόμενον, καὶ διωκόμενον, μόλις φθάνει νὰ καταφύγῃ καὶ νὰ κλεισθῇ ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, ἔνθα πολιορκεῖται ὑπὸ τῶν αἱμοχαρῶν αὐτοῦ διωκτῶν. Οἱ λοιποὶ εὐρωπαῖοι ἐπιβάται ἐφονεύθησαν ἅπαντες ἐν ἀκαρεῖ, ἐκτὸς δύο, οἵτινες ἐκλείσθησαν ὑπὸ τὸν ἄντλον, καὶ τρίτου πληγωθέντος βαρέως καὶ αὐθημερὸν ἐκπνεύσαντος.

Βλέποντες οἱ ἰθαγενεῖς ὅτι οἱ ἐναπολειφθέντες Εὐρωπαῖοι ἀπεφάσισαν ἵνα ἐκδικήσωσιν ἑαυτοὺς πρὶν ἀποθάνωσι, φονεύοντες ὅσους δυνηθῶσι τῶν διωκτῶν αὐτῶν, ἐτείχισαν τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος τοῦ πλοιάρχου διὰ πλίνθων τοῦ μαγειρείου καὶ γύψου, καὶ ἐπεσώρευσαν ὄπισθεν παντοειδῆ σκεύη καὶ ὀθόνας. Οἱ δύο ἕτεροι ἐν τῷ ἄντλῳ διασωθέντες Εὐρωπαῖοι, βλέποντες ἑαυτοὺς ἀπωλολότας, ἐπροσπάθησαν, καὶ κατώρθωσαν ἕρποντες ὑπὸ τὸ κατάστρωμα, καὶ πρὸς μυρία παλαίοντες προσκόμματα, νὰ πορευθῶσι πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦ ὑποπλοιάρχου, καὶ οὕτω νὰ σκεφθῶσι καὶ οἱ τρεῖς περὶ τοῦ πρακτέου. Δυστυχῶς δὲν ἠδύναντο νὰ προμηθευθῶσιν ἄλλα ὅπλα, εἰμὴ δύο τουφέκια καὶ ἓν ἄχρηστον ῥεβόλβερ.

Οἱ τρεῖς δυστυχεῖς βλέποντες ἑαυτοὺς καταδικασθέντας εἰς ἄφυκτον θάνατον ἀπεφάσισαν ἢ, ἀποθνήσκοντες, νὰ συγκαταστρέψωσι τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν, ἀνάπτοντες τὴν ἐν τῷ πλοίῳ πυρίτιδα, ἢ ἀνατινάσσοντες τὸ κατάστρωμα, νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ τρόμου τῶν ἰθαγενῶν, καὶ οὕτω νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πλοίου.

Ἐπλήρωσαν λοιπὸν πυρίτιδος μικρὸν βαρέλιον καὶ ἐξαρτήσαντες αὐτὸ δι᾽ ὀθόνης ἀπὸ τοῦ καταστρώματος, οὕτως ὥστε ἡ ἔκρηξις αὐτοῦ νὰ προσβάλῃ μόνον τὸ κατάστρωμα, ἔῤῥιψαν χαμαὶ ταινίαν ἐναύσματος ἐκ πυρίτιδος. Ὁ γενναῖος ὑποπλοίαρχος διέταξε τοὺς δύο ἄλλους ἵνα ἀπομακρυνθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ πλοίου, ὅπως ἀποφύγωσι τὸν ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως κίνδυνον, καὶ μὴ ἔχων ἱκανὴν πυρίτιδα ὅπως μηκύνῃ τὸ ἔναυσμα, καὶ ἐννοῶν τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτὸν κίνδυνον, ἔπεσε γονυκλινὴς καὶ προσευχόμενος, παρέδωκε τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς τὸν θεὸν, καὶ ἔθεσε τὸ πῦρ εἰς τὸ ἔναυσμα!

Ἡ ἔκρηξις ἐνέσκηψε τρομερά. Μέρος τοῦ καταστρώματος ἀνετινάχθη εἰς τοὺς ἀέρας, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ οἱ ἐπαναστατήσαντες κακοῦργοι ἰθαγενεῖς κανάκαι ἐσφενδονίσθησαν εἰς μέγα ὕψος, καὶ κατέπεσον νεκροὶ ἢ ἡμιθανεῖς εἰς τὴν θάλασσαν. Τινὲς αὐτῶν, σωθέντες καὶ βλέποντες ὅτι τὸ πλοῖον παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν δὲν κατεβυθίσθη, ἐδοκίμασαν, ἵνα ἀνέλθωσι καὶ καταλάβωσιν αὐτό. Ἀλλ᾽ ἤδη οἱ τρεῖς Εὐρωπαῖοι, σωθέντες καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐπυροβόλουν καὶ ἐφόνευον αὐτοὺς ἀνηλεῶς· ὥστε οἱ περισωθέντες, ἀπελπίσαντες, διεσώθησαν κολυμβῶντες ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Βύρωνος.

Ὁ ἐκ θαύματος διασωθεὶς ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως ὑποπλοίαρχος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων Εὐρωπαίων, καὶ ἑνὸς βαρέως πληγωθέντος καὶ ἐπιζήσαντος ναύτου, ἐπροσπάθησε παντὶ σθένει ἵνα διατηρήσῃ τὸ πλοῖον ἔξαλον.

Τὴν ἐπιοῦσαν, θέσαντες τὰ σώματα τοῦ τε πλοιάρχου καὶ τῶν ἄλλων φονευθέντων Εὐρωπαίων ἐντὸς νέων ψιάθων, καὶ προσαρτήσαντες ἑκάστῳ βάρος πεντήκοντα πλίνθων καὶ προσευχηθέντες ὑπὲρ αὐτῶν, ἔῤῥιψαν περὶ δύσιν ἡλίου τὰ πτώματα αὐτῶν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὴν θλιβερὰν ταύτην ἱεροτελεστίαν διηύθυναν ὡς ἠδυνήθησαν τὸ πλοῖον πρὸς τὸ Ταΐτι.

Γράφων τὴν περὶ τοῦ φρικτοῦ τούτου γεγονότος ἔκθεσιν αὐτοῦ γαλλιστὶ ὁ δανὸς ὑποπλοίαρχος, ζητεῖ ταπεινῶς τὴν συγγνώμην τοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου διὰ τὰς ἀνορθογραφίας ὅσαι βεβαίως διέφυγον αὐτὸν, μὴ ὄντα Γάλλον.

* * *

Ἀγγελία ἐν ἀγγλικῇ ἐφημερίδι.

Πωλεῖται θέσις ἐπαίτου.

Ἡ θέσις αὕτη κεῖται ἐντὸς παροικίας ἐλεημόνων ἀνθρώπων, ἀποφέρει τριάκοντα σελίνια καθ᾽ ἑβδομάδα εἰς τὸν ἤδη κατέχοντα αὐτὴν, καὶ μὴ ἔχοντα ἄλλην φροντίδα, εἰ μὴ νὰ περιμένῃ τῶν καλῶν παροδιτῶν τὰς καθημερινὰς βοηθείας. Ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἰδίως κατάλληλος εἰς τυφλὸν ἐπίτιμον, δηλ. εἰς ἄνθρωπον βλέποντα μὲν, ἀλλ᾽ ἐπαγγελλόμενον τὸν μὴ βλέποντα καὶ ἔχοντα κυνάριον πρὸς ὁδηγίαν. Ἡ θέσις αὕτη εἶναι ἀσφαλεστάτη καὶ ἐντελῶς ἀφορολόγητος μέχρι τοῦδε, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα καὶ διὰ παντὸς, καθ᾽ ὅτι οἱ ὑπουργοὶ, ἂν καὶ τὸ ταμεῖον στερῆται σήμερον, δὲν καθυπέβαλον αὐτὴν εἰς φόρον.

Ὁ κατέχων αὐτὴν εἰδοποιεῖ τοὺς ἀγοραστὰς ὅτι, ἐπειδὴ τὰ κέρδη καὶ ὁ ἄνετος βίος κατέστησαν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ φαιδρὸν καὶ ἐλέγχον τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ἀπό τινος χρόνου, ὅσα ἄλλος φιλάσθενος καὶ ἰσχνοπρόσωπος ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ, καὶ ὅτι ἑπομένως ἡ τιμὴ τῆς θέσεως θέλει ἀναλογισθῇ πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Ἂν δὲ οὗτος τύχῃ καὶ ἠκρωτηριασμένος, ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ δέκα γκινέας περισσότερον διὰ τὴν θέσιν. Δημόσιαι ὁμολογίαι δὲν γίνονται δεκταὶ εἰς πληρωμήν.

* * *

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Powel, περίφημοι ἄγγλοι περιηγηταὶ, θελήσαντες ἵνα εἰσδύσωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀβυσσινίας πρὸς θήραν ἐλέφαντος, ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ γαμβρὸς τοῦ κυρίου Powel ἐπεχείρησαν ἀληθῆ ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἀβυσσινίας, ὅπως ἀνεύρωσι τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων καὶ ἐκδικήσωσι τὸ κακούργημα. Ἐπέστρεψαν δὲ πρό τινων ἡμερῶν εἰς Ἀγγλίαν ἐπιτυχόντες τοῦ ποθουμένου.

Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἐξώδευσεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ 15 000 λιρῶν, αἵτινες ἐχρησίμευσαν αὐτῷ πρὸς δωροδοκίαν τῶν ἀρχηγῶν ἰθαγενῶν, πρὸς πληρωμὴν καὶ χορηγίαν τοῦ αἰγυπτιακοῦ λόχου, ὃν παρεχώρησεν αὐτῷ ὁ τῆς Αἰγύπτου ἀντιβασιλεὺς, καὶ δι᾽ οὗ ὁ ἀτρόμητος οὗτος Ἄγγλος κατέκαυσε πολλὰ χωρία καὶ κώμας, καὶ ἐφόνευσε περὶ τοὺς πεντήκοντα ἰθαγενεῖς, ὧν πολλοὶ μετέσχον τοῦ φόνου.

Εἷς τῶν ἀρχηγῶν ὁ τὰ μάλιστα βοηθήσας τὴν τῶν πτωμάτων καὶ τὴν τῶν φονέων ἀνακάλυψιν, ἐρωτηθεὶς ποίαν ἀνταμοιβὴν ἐπεθύμει νὰ λάβῃ, ἐζήτησε μίαν στολὴν τελείαν Ἄγγλου στρατηγοῦ. Ἡ εὐχὴ αὐτοῦ πληροῦται. Ὁ πτερωτὸς πῖλος, ὁ χρυσοκέντητος ἐπενδύτης, αἱ χρυσαῖ ἐπωμίδες, τὸ ξίφος κ. λ. ἀπεστάλησαν ἤδη εἰς Ἀβυσσινίαν.

* * *

Μονόφθαλμός τις, ἀπαντήσας πολλὰ πρωῒ κυφὸν καὶ θέλων νὰ τὸν ἐμπαίξῃ : « Φίλε μου, πολλὰ πρωῒ ἐφορτώθης σήμερον. — Σὲ φαίνεται ὅτι εἶνε πρωῒ, ἀπεκρίθη ὁ κυφὸς, διότι δὲν ἤνοιξες ἀκόμη παρὰ μόνον τὸ ἓν παράθυρον. »

Ἀνέλπιστος γάμος.

Εἰς μίαν πόλιν τῆς Σκωττίας ἐτελέσθη πρό τινων ἐτῶν γάμος μεταξὺ δύο νυμφίων ὧν ἡ ἡλικία συνεποσοῦτο ὁμοῦ εἰς 145 ἔτη. Ὁ νυμφίος ἦν ἐτῶν 71, ἡ δὲ νύμφη 74. Πρὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν ὁ Κ. Κάμπβελλ ἐζήτησε τὴν τότε νέαν καὶ θάλλουσαν Κ. Ἔδμιστων εἰς γάμον, ἀλλ' οἱ γονεῖς τὴν ἠρνήθησαν, καὶ τὴν συνέζευξαν μετ' ἄλλου τινὸς πλουσιωτέρου. Ἀπελθὼν εἰς Ἀμερικὴν, ἐνυμφεύθη καὶ ὁ Κάμπβελλ, ἴσως διὰ νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τῆς ἀδιαφορίας τῆς μνηστῆς του. Εἴκοσιν ἔτη ἔζησαν ἑκάτεροι ἐν συζυγικῇ εὐδαιμονίᾳ, καὶ τότε ἐχήρευσεν ἐν Ἀμερικῇ ὁ ἀρχαῖος νυμφίος, καὶ μετ' ὀλίγον ἐχήρευσε καὶ ἐν Σκωττία ἡ νύμφη.

Τότε ὁ πιστὸς ἐραστὴς γράφει καὶ ζητεῖ αὖθις τὴν χεῖρα τῆς ἐρωμένης του ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ φθάνει ὀλίγον ἐξώρας. Ἡ κυρία Ἔδμιστων εἶχε νυμφευθῇ ἐκ δευτέρου. Ἀπὸ πεῖσμα ἀποφασίζει καὶ ὁ Κάμπβελλ νὰ προσέλθῃ εἰς δευτέραν γάμου κοινωνίαν. Μετὰ τριάκοντα ἄλλα ἔτη, καθ' ἃ ἀμφότεροι ἐφύλαττον ἐν τῇ καρδίᾳ των τὸ σπέρμα τοῦ πρώτου ἔρωτος, ὁ θάνατος ἔθραυσε πάλιν τὰ δεσμὰ ἀμφοτέρων, καὶ τότε πλέον διέπλευσε τὸν Ὠκεανὸν ὁ τοσοῦτον ὑπομείνας καὶ ἐπιμείνας, παρουσιάσθη εἰς τὴν ἀγαπητὴν τῆς καρδίας του, ἐγένετο δεκτὸς, ἐζήτησε τὴν 29 Ἰουνίου τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἄδειαν, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν 30, διότι ἔκρινεν ὅτι ἡ χρονοτριβὴ εἰς τὰς περιστάσεις του ἦτον ἄτοπος.

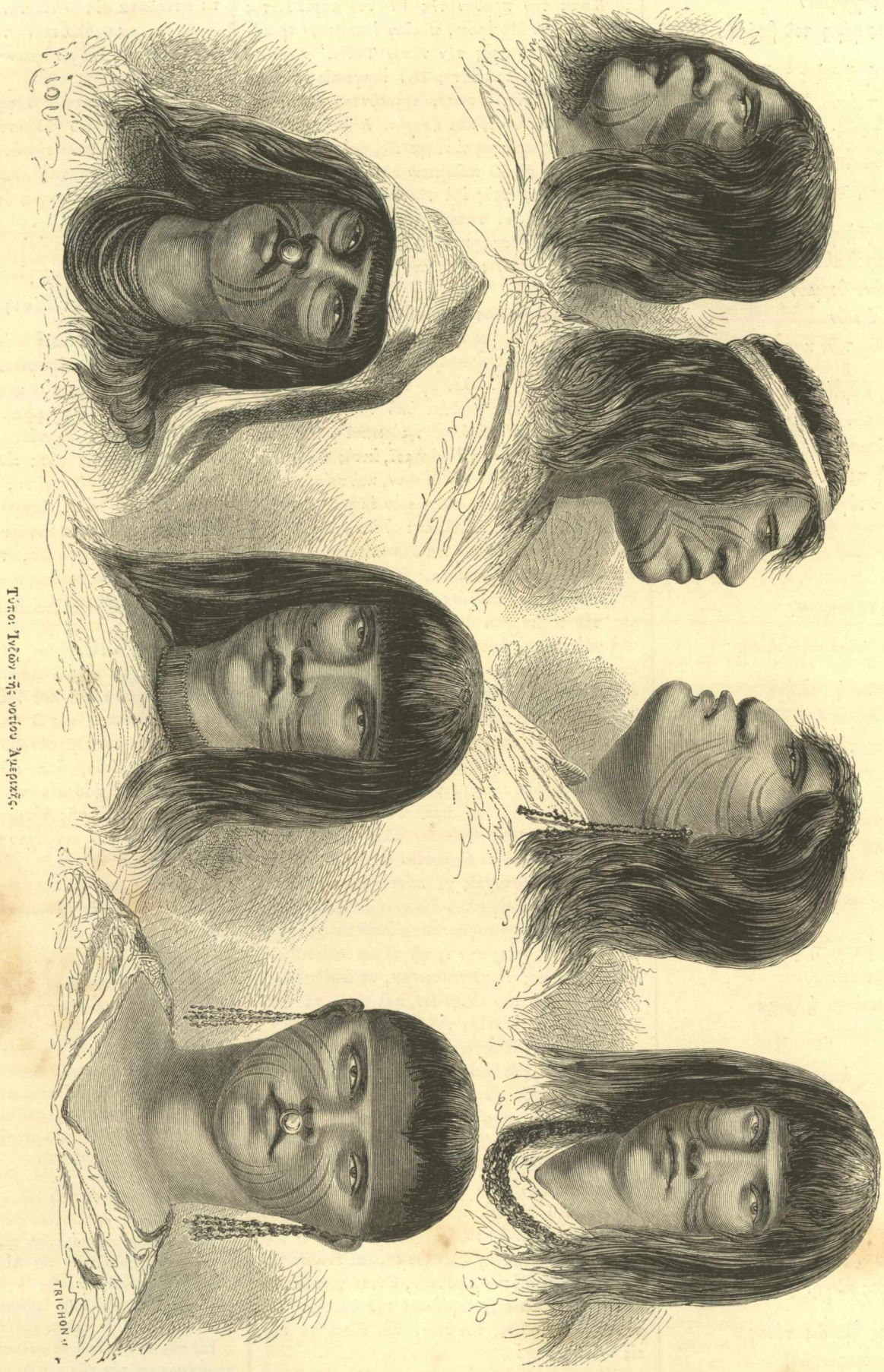

Τύποι Ἀγγλῶν τῆς νότου Ἀμερικῆς.

Κύριός τις παρουσιάζει εἰς χρεωφειλέτην γραμμάτιον ὑπογεγραμμένον παρ' αὐτοῦ καὶ ἤδη λῆξαν.

Λαμβάνει τοῦτο, στρέφει, μεταστρέφει, καὶ τέλος ἐπιστρέφει αὐτὸ εἰς τὸν φέροντα.

« Λάβε τὸ γραμμάτιον τοῦτο καὶ φύγε.

— Ἀρνεῖσθε νὰ πληρώσητε αὐτό;

— Διόλου. Ἀλλ' ἔχω τὴν συνήθειαν νὰ πληρόνω, μόνον ὅταν τὰ πράγματα γίνωνται ἐν τάξει.

— Δοιπὸν τί ἐλλείπει ἀπὸ τὸ γραμμάτιόν σας;

— Τί ἐλλείπει;

— Μάλιστα.

— Δὲν βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι διαμεμαρτυρημένον;

Κύριός τις παρήγγειλεν εἰς τὸν θαλαμηπόλον του νὰ τὸν ἐξυπνίσῃ εἰς τὰς ἓξ ὥρας τῆς πρωΐας· οὗτος δὲ, ἀκούσας κοιμώμενος τὸ ὡρολόγιον σημαῖνον τετάρτην ὥραν, ἐγείρεται, ἐνδύεται μετὰ σπουδῆς καὶ, προχωρήσας πρὸς τὸ δωμάτιον τοῦ Κυρίου του, « Αὐθέντα, κράζει, κοιμήσου ἥσυχος! ἔχεις ἀκόμη δύο σωστὰς ὥρας, διότι τώρα ἐσήμαον τέσσαρες. »

Ἐκκλησιαστικὸς, κηρύττων ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, περιέπλεξε τοσοῦτον τὸν λόγον του, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ διακοπῇ χωρὶς μηδὲ λέξιν νὰ ἠμπορέσῃ νὰ συναρμόσῃ. Ἀστεῖός τις, ἐγερθεὶς τότε, εἶπε· « Κλείσατε τὴν θύραν! ἐδῶ εἴμεθα ὅλοι τίμιοι ἄνθρωποι, καὶ πρέπει ἡ λέξις τοῦ κυρίου νὰ εὑρεθῇ. »

ΛΥΓΚΕΥΣ.